

รายงานการวิจัยเกี่ยวกับโรคเอดส์

เรื่อง

การย้ายถิ่นข้ามพรมแดน ไทย-พม่า

และสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ ในกลุ่มผู้ย้ายถิ่น: พื้นที่แม่สอดและแม่สาย

จพ
อช 15
010692

การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
โครงการพัฒนาภูมิปัญญา และการวิจัยเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์
ทบวงมหาวิทยาลัย

สำนักนโยบายและแผนอุดมศึกษา
สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย
พฤษภาคม 2544

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนไทย-พม่า
และสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ในกลุ่มผู้ย้ายถิ่น:
พื้นที่แม่สอดและแม่สาย

HIV/AIDS among Migrant Population
at the Thai-Burmese Borders :
Mae Sot and Mae Sai

หัวหน้าโครงการวิจัย

รศ.ดร.สุกานต์ จันทวานิช

ผู้ร่วมโครงการวิจัย

นางอมรทิพย์	อมราภิบาล
นางสาวอังคณา	กมลเพชร
น.พ.วิทยา	สวัสดิวุฒิมงคล
น.พ.สุระ	คุณคงคาพันธ์
นางปราณี	มหาศักดิ์พันธ์
นายสมาน	เหล่าดำรงชัย
นายสมยศ	สิทธิ์ระกุล
นายบรรสิทธิ์	ทาทอง

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากเงินอุดหนุนการวิจัยเพื่อป้องกันโรคเอดส์
ของทบวงมหาวิทยาลัย ปีงบประมาณ 2539

19658497

7 พ.ย. 2544

คำนำ

รายงานการวิจัย เรื่อง “การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนไทย-พม่า และสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ในกลุ่มผู้ย้ายถิ่น : พื้นที่แม่สอดและแม่สาย” เป็นผลการศึกษาของศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษาและคณะนักวิจัยในพื้นที่ โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากทบวงมหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลด้านการย้ายถิ่นและข้อมูลด้านโรคเอดส์ในกลุ่มผู้ย้ายถิ่นในบริเวณอำเภอแม่สอดและแม่สาย ในส่วนเนื้อหาด้านการย้ายถิ่นจะศึกษารูปแบบและกระบวนการย้ายถิ่นเริ่มตั้งแต่สถานการณ์ที่ประเทศต้นทาง ขั้นตอนและกระบวนการเดินทางและสถานการณ์เมื่อเดินทางมาถึงประเทศไทยแล้ว ส่วนสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์จะศึกษาความรู้ ทักษะและพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ของคนในกลุ่มผู้ย้ายถิ่น โดยเสนอข้อค้นพบของอำเภอแม่สอดในบทที่ 3 และอำเภอแม่สายในบทที่ 4 ส่วนในบทที่ 5 เป็นการเปรียบเทียบข้อค้นพบระหว่างสองพื้นที่รวมทั้งการอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

นอกจากรายงานการวิจัยนี้แล้ว ศูนย์ยังได้ทำการศึกษาในประเด็นเดียวกันให้ครอบคลุมพื้นที่ชายแดนด้านอื่นๆ คือ ชายแดนไทย-พม่า บริเวณอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดระนอง ชายแดนไทย-กัมพูชา บริเวณอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว และจังหวัดตราดรวมทั้งชายแดนไทย-มาเลเซีย บริเวณอำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา และอำเภอสุไหงโกลอง จังหวัดนราธิวาส โดยได้รับการสนับสนุนเงินทุนการวิจัยจากองค์การอนามัยโลกและ UNAIDS

รายงานการวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความร่วมมือของคณะนักวิจัย ทั้งยังได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ คือ โรงพยาบาลแม่สอด โรงพยาบาลแม่สาย มูลนิธิศุภนิมิต ประเทศไทย รวมทั้งบุคคลต่างๆ ที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังรายชื่อปรากฏอยู่ในรายงานนี้ ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา ไคร้ขอขอบคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

สถาบันวิทยบริการ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุภางค์ จันทวานิช
ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แม้สอดคล้องโรงพยาบาลของรัฐขนาด 310 เตียง สถานบริการของเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชน
อย่างละ 1 แห่ง การใช้บริการของรัฐมีผู้ป่วยนอกชาวพม่าร้อยละ 9 และผู้ป่วยในร้อยละ 27 ของ
ผู้ป่วยทั้งหมด เฉพาะปี 2540 ค่ารักษาพยาบาลที่ให้การสงเคราะห์ฟรีแก่ชาวพม่าประมาณ 10
ล้านบาท การแพร่ระบาดของโรคเอดส์มีแนวโน้มคงที่ มีผู้ป่วยเอดส์เป็นชาวพม่ามากกว่าชาวไทย
อัตราการติดเชื้อในหญิงมีครรภ์ชาวพม่าสูงกว่าชาวไทย ปัญหาในทัศนะของผู้ให้บริการ ได้แก่
บุคลากรไม่เพียงพอ ภาระค่าใช้จ่ายที่สงเคราะห์แก่ชาวพม่า ปัญหาในการสื่อสาร และมีความยาก
ลำบากในการติดตามผู้ป่วย

ผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 378 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายและหญิง
จำนวนเท่า ๆ กัน มีอายุค่อนข้างน้อยคือร้อยละ 91.3 อายุไม่เกิน 35 ปี อายุเฉลี่ย 24.6 ปี อายุเฉลี่ยเพศ
ชายมากกว่าหญิงเล็กน้อย ส่วนใหญ่สถานภาพโสด นับถือศาสนาพุทธ ทำงานในภาค
อุตสาหกรรมมากที่สุด รองลงมาคือภาคเกษตรกรรมและบริการ โดยภาพรวมมีระดับการศึกษา
ค่อนข้างต่ำ เพศชายและเพศหญิงมีระดับการศึกษาไม่แตกต่างกัน ชาติพันธุ์พม่ามีระดับการศึกษาดี
กว่าชาติพันธุ์อื่น, ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง รองลงมาคือพม่าและมอญ, ส่วนใหญ่
เดินทางมาเองหรือติดตามญาติพี่น้องหรือเพื่อน มีผู้ที่มากับนายหน้าจำนวนเล็กน้อยส่วนใหญ่
เป็นหญิงอาชีพพิเศษ, ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มาจากรัฐกะเหรี่ยงและรัฐมอญ โดยมาจากเมืองพะอ้ง
เมาะละหม่างและเกาะกาเร็กมากที่สุด มีการเดินทางรอนแรมหลายขั้นตอน เมืองที่ผู้ย้ายถิ่นผ่านและ
พักค้างคืนมากที่สุดคือเมืองทั้งสามที่กล่าวมาแล้ว ผู้ย้ายถิ่นที่พำนักในแม่สอด ส่วนใหญ่มาทำงาน
เมืองไทยครั้งแรก จำนวนหนึ่งในสามเข้ามาใหม่ไม่เกิน 1 ปี บางส่วนตั้งหลักแหล่งอยู่อย่างถาวร
เป็นเวลาหลาย ๆ ปี ผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาแล้วเดินทางต่อไปยังที่อื่นไม่รวมอยู่ในกลุ่มตัวอย่างนี้ แต่คาดว่า
มีจำนวนมากกว่าผู้ที่พำนักอยู่ในแม่สอด

ในแง่ลักษณะงานและความคาดหวัง ผู้ย้ายถิ่นเกือบทั้งหมดทำงานและพักค้างคืนใน
แม่สอด จำนวนมากกว่าหนึ่งในสามไม่คาดหวังประเภทของงานมาก่อน มีการเปลี่ยนงานอยู่เสมอ
แรงงานย้ายถิ่นที่เป็นกรรมกรมีความอิสระทั้งความเป็นอยู่และการทำงาน, แรงงานภาค
เกษตรกรรมความเป็นอยู่และการพักอาศัยขึ้นอยู่กับนายจ้าง หญิงอาชีพพิเศษเปลี่ยนสถานที่ทำงาน
บ่อย ๆ เนื่องจากการตรวจจับของเจ้าหน้าที่และความต้องการแสวงหาลูกค้าใหม่ สำหรับแผน
การเดินทางกลับประเทศพม่า เกือบทั้งหมดตอบว่ายังไม่มีความมั่นใจที่แน่นอนในอนาคต

รายได้ เงินออมและการส่งเงินกลับ กลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ย 1,485 บาทต่อเดือน ยกเว้น
หญิงอาชีพพิเศษมีรายได้เฉลี่ย 8,033 บาทต่อเดือน ภาคบริการและภาคเกษตรมีรายได้และการออม
น้อยที่สุด มีการรับส่งเงินนอกระบบกลับประเทศพม่าเป็นจำนวนมากและมีการเดินทางเยี่ยมชม
กันอยู่เสมอ จะเห็นได้ว่าผู้ย้ายถิ่นยังมีความสัมพันธ์กับเครือข่ายและถิ่นฐานเดิม

บูรณาการกับชุมชนในแม่สอด ประมาณหนึ่งในสามไม่เคยร่วมกิจกรรมชุมชนเลย ที่พักอาศัย ลักษณะงาน วันหยุดและการส่งเสริมของนายจ้างเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มี/ไม่มีโอกาสร่วมกิจกรรมชุมชน, ผู้ย้ายถิ่นให้สัมภาษณ์ว่ามีทัศนคติที่ดีต่อคนไทยโดยทั่วไปมากกว่าต่อเจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจไทย และก็ยอมรับว่ามีการกดค่าแรง โกงค่าแรง และถูกละเมิดทางเพศโดยนายจ้างและเจ้าหน้าที่

ด้านการให้บริการสาธารณสุข สองในสามเคยใช้บริการสาธารณสุขของไทย มีปัญหาไม่มากนัก และปัญหาที่ระบุ คือปัญหาด้านภาษา และค่าใช้จ่าย

ความรู้เรื่องโรคเอดส์ กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้เฉลี่ย .47 (คะแนนเต็ม 1.0)ระดับความรู้เรื่องโรคเอดส์ของผู้ย้ายถิ่นแต่ละกลุ่มก่อนข้างแตกต่างกัน กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษมีความรู้ดีที่สุดใน กลุ่มภาคบริการมีความรู้ต่ำสุด ในขั้นการวิเคราะห์แบบสองตัวแปร (t-test, F-test) พบว่าตัวปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ 13 ปัจจัย คือ อาชีพ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส ศาสนา ชาติพันธุ์ เมืองต้นทาง การเขียนเขียนภูมิสำเนา รายได้ เงินออม กิจกรรมชุมชนและการประเมินสถานะเสี่ยงของตนเอง

จากการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของตัวแปรด้วยวิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) พบว่าปัจจัยที่ทำนายระดับความรู้เรื่องโรคเอดส์ได้อย่างมีนัยสำคัญ และมีอิทธิพลให้ผู้ย้ายถิ่นมีความรู้ดี 8 ปัจจัยเรียงลำดับตามขนาดของอิทธิพล คือ 1. การมีอาชีพหญิงอาชีพพิเศษ 2. การมีระดับการศึกษาสูง 3. การเป็นเพศชาย 4. การมีอาชีพอยู่ในภาคอุตสาหกรรม 5. การมีระยะเวลาการพำนักในประเทศไทยนาน 6. การร่วมกิจกรรมชุมชน 7. การประเมินว่าตนเองไม่อยู่ในสถานะเสี่ยงหรืออยู่ในสถานะเสี่ยงน้อย และ 8. การมีขั้นตอนเดินทางมาประเทศไทยหลายขั้นตอน

ทัศนคติและสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ ผู้ย้ายถิ่นกลัวโรคเอดส์ รังเกียจผู้ป่วยเอดส์ แต่ขณะเดียวกันก็รู้สึกสงสาร ผู้ย้ายถิ่นยอมรับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่แต่งงานในระหว่างผู้ย้ายถิ่นด้วยกันมากขึ้น ยอมรับหญิงอาชีพพิเศษมากขึ้น แต่ไม่ชอบให้ผู้หญิงพม่ามีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายไทย สถานการณ์เสี่ยงเกิดจากการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการ และการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างผู้ย้ายถิ่นด้วยกัน โดยเฉพาะกลุ่มทำงานแรงงาน โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย หญิงอาชีพพิเศษถึงครั้งหนึ่งที่ใช้ถุงยางอนามัยบางครั้งเท่านั้น สถานการณ์เสี่ยงอีกแบบหนึ่งคือ การมีเพศสัมพันธ์ระหว่างหญิงอาชีพพิเศษหรือหญิงที่เป็นแรงงานย้ายถิ่นกับเจ้าหน้าที่รัฐของไทยและนายจ้างในลักษณะของการบังคับหรือกึ่งบังคับและไม่ใช้ถุงยางอนามัย

2. **พื้นที่อำเภอแม่สาย** ผู้ย้ายถิ่นชาวพม่าที่แม่สายมีสองกลุ่มคือผู้ย้ายถิ่นสัญชาติพม่า และผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า ในปี 2541 กลุ่มผู้หลบหนีเข้าเมืองทั้งจังหวัดเชียงรายมีจำนวน

27,340 คน เฉพาะในแม่สายมีประมาณ 16,295 คน นอกจากนั้นยังมีกลุ่มแรงงานมาทำงานตอนเช้า และกลับไปที่รังคินฝั่งพม่าอีกจำนวนมาก สถานการณ์ด้านบริการสาธารณสุขที่แม่สายมีโรงพยาบาลของรัฐขนาด 90 เตียง สถิติการใช้บริการของรัฐพบว่า มีผู้ป่วยนอกชาวพม่าร้อยละ 21 และผู้ป่วยในร้อยละ 25 ของผู้ป่วยทั้งหมด ค่ารักษาพยาบาลที่ให้การสงเคราะห์ฟรีแก่ชาวพม่า ปี 2540 เป็นเงิน 295,254 บาท การแพร่ระบาดของโรคเอดส์มีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อัตราการติดเชื้อเอดส์ของชาวไทยโดยรวมลดลง แต่อัตราการติดเชื้อเอดส์ของชาวพม่าเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษมีผู้ติดเชื้อเอดส์ถึงร้อยละ 32 ปัญหาในทัศนะของผู้ให้บริการได้แก่นุกลาครไม่เพียงพอ ภาวะค่าใช้จ่ายที่สงเคราะห์แก่ชาวพม่า ปัญหาในการสื่อสาร และการร่วมมือ และการประสานงานกับฝั่งพม่า

ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 422 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง อายุเฉลี่ย 24.1 ปี อายุเฉลี่ยเพศชายมากกว่าหญิงเล็กน้อย ร้อยละ 91.5 อายุไม่เกิน 35 ปี ส่วนใหญ่สถานภาพโสดและนับถือศาสนาพุทธรองลงมาคืออิสลาม ทำงานในภาคบริการ ภาคเกษตร และภาคอุตสาหกรรม โดยภาพรวมมีระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำ เพศชายและเพศหญิงมีระดับการศึกษาไม่แตกต่างกัน แต่ชาติพันธุ์พม่ามีระดับการศึกษาคือว่าชาติพันธุ์อื่น, ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์พม่าและไทยใหญ่ เฉพาะกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษมากกว่าครึ่งเป็นไทยใหญ่ พฤติกรรมการย้ายถิ่นส่วนใหญ่เดินทางมาเองหรือติดตามญาติพี่น้องหรือเพื่อน มีผู้ที่มาทักกับนายหน้าจำนวนเล็กน้อยส่วนใหญ่เป็นหญิงอาชีพพิเศษ, ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มาจากรัฐฉาน ภาคมณฑลฉะเลย์และภาคย่างกุ้ง โดยมาจากเมืองเชียงตุง ตองยีและมิดิลามากที่สุด มีการเดินทางรอนแรมหลายขั้นตอน ผ่านและพักค้างคืนมากที่สุดที่เมืองเชียงตุง ตองยีและย่างกุ้ง ส่วนใหญ่มาทำงานเมืองไทยครั้งแรก จำนวนสองในสามเข้ามาใหม่ไม่เกิน 1 ปี บางส่วนตั้งหลักแหล่งอยู่อย่างถาวรเป็นเวลาหลายๆ ปี

ลักษณะงานและความคาดหวัง ผู้ย้ายถิ่นในแม่สายส่วนใหญ่ทำงานและพักค้างคืนในแม่สาย แต่ผู้เดินทางมาทำงานเช้ากลับเย็นก็มีประมาณหนึ่งในสาม ส่วนใหญ่ไม่มีความคาดหวังเกี่ยวกับประเภทของงานก่อนเดินทางมาเมืองไทย เมื่อมาถึงมีการเปลี่ยนงานกันอยู่เสมอ งานภาคบริการมักเป็นงานตามโรงแรมหรือร้านค้าใหญ่ๆ สำหรับบริการนักท่องเที่ยว แรงงานย้ายถิ่นที่เป็นกรรมกรเดินทางมาทำงานเช้ากลับเย็น แรงงานภาคเกษตรกรรมพักอาศัยอยู่กับนายจ้าง แรงงานภาคอุตสาหกรรมบางส่วนพักกับนายจ้าง บางส่วนเช่าที่พักอาศัยอยู่เอง หญิงอาชีพพิเศษเปลี่ยนสถานที่ทำงานบ่อยๆ และพักในสถานบริการ สำหรับแผนการเดินทางกลับประเทศพม่าเกือบทั้งหมดตอบว่ายังไม่มีความแน่นอนในอนาคต

รายได้ เงินออมและการส่งเงินกลับ ผู้ย้ายถิ่นในแม่สายมีรายได้เฉลี่ย 1,595 บาท ไม่รวมหญิงอาชีพพิเศษซึ่งเป็นกลุ่มที่มีรายได้มากที่สุดคือเฉลี่ย 8,056 บาทต่อเดือน แรงงานในภาคบริการ

และเกษตรมีรายได้และการออมน้อยที่สุด มีส่งเงินนอกระบบเป็นจำนวนมากกลับประเทศพม่าและมีการเดินทางเชื่อมเขียนกันอยู่เสมอ จะเห็นได้ว่ามีความสัมพันธ์กับเครือข่ายและถิ่นฐานเดิมค่อนข้างมาก

บูรณาการกับชุมชนในแม่สาย แรงงานมากกว่าครึ่งไม่เคยร่วมกิจกรรมชุมชนเลย, ที่พักอาศัย ลักษณะงาน วันหยุด และการส่งเสริมของนายจ้างเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มี/ไม่มีโอกาสร่วมกิจกรรมชุมชน, ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีทัศนคติติดคนไทยแต่ก็มีการระบุว่ามีการกดดันค่าแรง โกงค่าแรง และถูกละเมิดทางเพศโดยนายจ้างและเจ้าหน้าที่

ด้านการใช้บริการสาธารณสุข พบว่า หนึ่งในสามเคยใช้บริการสาธารณสุขของไทย มีปัญหาไม่มากนัก และปัญหาที่ระบุ คือปัญหาด้านภาษา ค่าใช้จ่าย และการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่

ความรู้เรื่องโรคเอดส์ กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้เฉลี่ย .51 (คะแนนเต็ม 1.0) ระดับความรู้เรื่องโรคเอดส์ของผู้ย้ายถิ่นแต่ละกลุ่มค่อนข้างแตกต่างกัน กลุ่มที่มีความรู้ดีที่สุดคือกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ กลุ่มที่มีความรู้ต่ำที่สุดคือผู้ย้ายถิ่นในภาคเกษตรกรรม ในขั้นการวิเคราะห์แบบสองตัวแปร (t-test, F-test) พบปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้เรื่องโรคเอดส์ 9 ปัจจัย ได้แก่ อาชีพ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ความสามารถในการฟัง ความสามารถในการพูดภาษาไทย ทำเลที่พักอาศัย การร่วมกิจกรรมชุมชนและการประเมินสภาวะเสี่ยงด้วยตัวเอง

จากการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบอิทธิพลของตัวแปรด้วยวิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) พบว่า ปัจจัยที่ทำนายระดับความรู้เรื่องโรคเอดส์ได้อย่างมีนัยสำคัญ และมีอิทธิพลให้ผู้ย้ายถิ่นมีความรู้ดี 6 ปัจจัยเรียงลำดับตามขนาดของอิทธิพล คือ 1. การมีระดับการศึกษาสูง 2. การมีอาชีพหญิงอาชีพพิเศษ 3. การไม่อยู่ในอาชีพเกษตรกรรม 4. การเป็นเพศชาย 5. การมีระยะเวลาการพำนักในประเทศไทยนาน และ 6. การร่วมกิจกรรมชุมชน

ทัศนคติ และสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ ผู้ย้ายถิ่นกลัวโรคเอดส์ รังเกียจผู้ป่วยเอดส์ แต่ขณะเดียวกันก็รู้สึกคุ้นเคยและเห็นใจผู้ป่วยเอดส์มากขึ้น

ผู้ย้ายถิ่นยอมรับและมีพฤติกรรมเพศสัมพันธ์โดยไม่แต่งงานในระหว่างผู้ย้ายถิ่นด้วยกันมากขึ้น ยอมรับหญิงอาชีพพิเศษมากขึ้น สถานการณ์เสี่ยงเกิดขึ้นทั้งที่ฝั่งไทยและฝั่งพม่า ส่วนใหญ่เป็นการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย และการมีคู่เพศสัมพันธ์มากกว่าหนึ่งคน เช่น กลุ่มผู้ย้ายถิ่นหญิงบางคนมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัยกับเพื่อนชาย หญิงอาชีพพิเศษบางรายไม่ใช้ถุงยางอนามัย มีการเช่าห้องหรือใช้บ้านเพื่อนทั้งในฝั่งไทยและฝั่งพม่าเพื่อมีเพศสัมพันธ์ในระหว่างผู้ย้ายถิ่นด้วยกัน การไปใช้บริการที่สถานบริการทางเพศทั้งสองฝั่ง การมีเพศสัมพันธ์ระหว่างผู้ย้ายถิ่นหญิงกับเจ้าหน้าที่และนายจ้างไทย และการเปิดบริษัทหญิงบริการที่ผ่านการ

มีเพศสัมพันธ์มาแล้วโดยไม่ใช่ถุงยางอนามัย นอกจากนั้นยังมีการฉีดยาโดยหมอมือฉาบและการฉีดยาเสพติดเข้าเส้นบางรายด้วย

เมื่อเปรียบเทียบข้อค้นพบระหว่างพื้นที่แม่สอดและพื้นที่แม่สาย พบรณรงค์แม่สอดติดต่อกับพม่าเพียงประเทศเดียว ในขณะที่แม่สายติดต่อกับประเทศพม่าและลาวและใกล้กับชายแดนประเทศจีน ทำให้แม่สายเป็นเส้นทางของกระบวนการค้าหญิงและเด็กข้ามชาติที่สำคัญ ผู้ย้ายถิ่นที่แม่สายไม่มีผู้หนีภัยสงคราม ประมาณการด้านจำนวนของผู้ย้ายถิ่นชาวพม่าที่แม่สอดมากกว่าแม่สาย ภูมิหลังของผู้ย้ายถิ่นที่แตกต่างกันคือการศึกษา โดยแม่สายค่อนข้างสูงกว่าแม่สอด อาชีพหลักของผู้ย้ายถิ่นที่แม่สอดคือภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม ที่แม่สายเป็นภาคบริการและแรงงาน ด้านชาติพันธุ์ของผู้ย้ายถิ่นที่แม่สอดส่วนใหญ่เป็นกะเหรี่ยงและพม่า ที่แม่สายเป็นพม่าและไทยใหญ่ ผู้ย้ายถิ่นที่แม่สายมีความสามารถด้านภาษาไทยมากกว่าแม่สอด การเดินทางมาเมืองไทยของผู้ย้ายถิ่นที่แม่สายมีการรอนแรมหลายขั้นตอนกว่า แม่สายมีผู้เดินทางไปกลับรายวันและมีที่พักที่ฝั่งพม่าจำนวนมากในขณะที่แม่สอดมีเพียงเล็กน้อย รายได้โดยเฉลี่ยและจำนวนเงินที่ส่งกลับแม่สายสูงกว่าแม่สอดแม้ว่าจำนวนผู้ย้ายถิ่นที่แม่สอดจะมีมากกว่า, แม่สายมีผู้เข้ามาใหม่มากกว่าแม่สอด และแม่สอดมีแนวโน้มการตั้งถิ่นฐานถาวรมากกว่าแม่สาย

ด้านบริการสาธารณสุข แม่สอดมีสถานพยาบาลใหญ่กว่า จำนวนชาวพม่ามาใช้บริการมากกว่า ค่ารักษาพยาบาลที่ให้ฟรีสูงกว่าแม่สายมาก แต่ถ้าพิจารณาตามสัดส่วนจำนวนผู้มาใช้บริการจากพม่าต่อผู้มาใช้บริการชาวไทย จะพบว่าที่แม่สายมีสัดส่วนผู้ป่วยพม่าสูงกว่าแม่สอด, สถานการณ์เอดส์ที่แม่สายรุนแรงกว่าแม่สอดเห็นได้จากเอดส์เป็นสาเหตุการตายอันดับหนึ่งของแม่สาย

ด้านความรู้เรื่องโรคเอดส์ โดยเฉลี่ยแล้วผู้ย้ายถิ่นที่แม่สายมีความรู้ดีกว่าเล็กน้อย แต่ถ้าพิจารณารายอาชีพ พบว่า ในอาชีพเดียวกันเกือบทุกอาชีพที่แม่สอดมีความรู้ดีกว่าแม่สาย ยกเว้นภาคบริการเท่านั้นที่ผู้ย้ายถิ่นในแม่สายมีความรู้ดีกว่าผู้ย้ายถิ่นในแม่สอดมาก ด้านทัศนคติต่อโรคเอดส์พบว่าผู้ย้ายถิ่นที่แม่สายคุ้นเคยและยอมรับผู้ป่วยมากกว่าที่แม่สอด ด้านสถานการณ์เสี่ยงที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ พบว่า พื้นที่แม่สายมีความเสี่ยงมากกว่าพื้นที่แม่สอด แต่ทั้งสองพื้นที่นับว่ามีสถานการณ์เสี่ยงสูงทั้งคู่ ที่แม่สอดชาวพม่ามีความสัมพันธ์ทางเพศกับคนไทยมากกว่าที่แม่สาย หญิงบริการทางเพศเพียงครั้งเดียวที่ใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้ง อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของผู้ย้ายถิ่นที่แม่สอดส่วนใหญ่เกิดในฝั่งไทย ส่วนที่แม่สายเกิดทั้งฝั่งไทยและฝั่งพม่า และที่แม่สายมีพฤติกรรมเปิดบริสุทธิ์, ฉีดยาโดยหมอมือฉาบ และฉีดยาเสพติดเข้าเส้นมากกว่าที่แม่สอด

ข้อเสนอแนะ

1. เร่งพัฒนานโยบายสาธารณสุขสำหรับผู้ย้ายถิ่น ให้มีความยืดหยุ่นในแต่ละพื้นที่ และประสานสอดคล้องกับนโยบายคนเข้าเมือง ไม่สร้างความเข้าใจในแง่ลบว่า ผู้ย้ายถิ่นเป็นพาหะของโรค แต่พิจารณาว่าคนเหล่านี้เป็นผู้อยู่ในสถานการณ์เสี่ยงและควรได้รับการคุ้มครองโดยด่วน

2. ให้ความรู้ด้านสุขศึกษาเพื่อให้ผู้ย้ายถิ่นช่วยเหลือตนเองได้ระดับหนึ่ง และให้ความรู้เรื่องเอดส์โดยใช้สื่อภาษาพม่า เน้นกลุ่มเป้าหมายที่ยังมีความรู้น้อย ได้แก่ คนงานเกษตร คนงานในโรงงาน และลูกจ้างในภาคบริการ นอกจากนี้ยังต้องให้ความรู้เรื่องสถานการณ์เสี่ยงแก่กลุ่มเป้าหมายฝ่ายไทย ได้แก่ หัวหน้าคนงาน นายจ้าง และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหารที่ทำงานชายแดน การให้ความรู้ต้องทำในเชิงรุกและประสานงานกันทุกฝ่าย

3. สร้างสภาพแวดล้อม (enabling environment) ทางสังคม วัฒนธรรม และกฎหมายที่ลดสถานการณ์เสี่ยงในชุมชนผู้ย้ายถิ่นและชุมชนชาวไทยที่ผู้ย้ายถิ่นพำนักอยู่ จัดให้มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ถูกสุขลักษณะ มีกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และนันทนาการ เพื่อทำให้เกิดกลไกทางสังคมที่จะช่วยควบคุมพฤติกรรมของผู้ย้ายถิ่นไม่ให้นำไปสู่สถานการณ์เสี่ยง ลักษณะการสร้างสภาพแวดล้อมต้องเป็นการดำเนินการ โดยชุมชนเองเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

4. เพิ่มความร่วมมือข้ามพรมแดนระหว่างหน่วยงานสาธารณสุขของรัฐ, องค์กรชุมชน และองค์กรพัฒนาภาคเอกชนระหว่างไทยกับพม่า โดยเน้นการรณรงค์เรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ จัดตั้งคณะกรรมการสาธารณสุขชายแดนสำหรับโรคดังกล่าว

5. ลดสถานการณ์เสี่ยงสูงสุดในกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษทั้ง โดยตรงและแอบแฝงโดยการรณรงค์ใช้ถุงยางอนามัยร้อยเปอร์เซ็นต์ และรวมหญิงอาชีพพิเศษแบบแอบแฝงในการรณรงค์และการให้บริการของคลินิกามโรคโดยเร่งด่วน

6. เร่งอบรมอาสาสมัครชาวพม่าเพื่อทำงานในกลุ่มผู้ย้ายถิ่นใน 3 เรื่อง คือ ความรู้ด้านสุขศึกษา ด้านโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และด้านการให้คำปรึกษาแก่ผู้ติดเชื้อ และเร่งให้คำปรึกษาแก่ผู้ติดเชื้อ ซึ่งยังคงไม่ได้รับบริการนี้เลย เพราะอุปสรรคเรื่องภาษา

7. นำวิธีการเรียนรู้ร่วมกันและปฏิบัติการร่วมกัน (participatory learning and action) ไปใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางเพศให้มีเพศสัมพันธ์โดยปลอดภัยแก่ผู้อยู่ในสถานการณ์เสี่ยงทุกกลุ่ม และให้อาสาสมัครมีบทบาทสำคัญในการใช้วิธีการนี้ การรณรงค์เพื่อลดสถานการณ์เสี่ยงต้องเริ่มอย่างจริงจังและเร่งด่วน การให้ความรู้เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะนำไปสู่การลดสถานการณ์เสี่ยง

8. การพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ชายแดนอาจนำไปสู่การขยายตัวของธุรกิจทางเพศ และสร้างสถานการณ์เสี่ยงใหม่ขึ้นได้อีก โครงการพัฒนาเศรษฐกิจต่างๆ ข้ามพรมแดนระหว่างประเทศ จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงผลเสียทางสังคมและสาธารณสุขที่อาจเกิดขึ้นได้ ผู้กำหนดนโยบายด้านสังคมและสาธารณสุขจึงควรมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ชายแดน ในปัจจุบันพื้นที่ชายแดนใดที่มีเศรษฐกิจสะพัดจะเกิดกาสิโน และอัตราการติดเชื้อเอชไอวีในพื้นที่ดังกล่าวจะสูงตามมาเป็นกระบวน

9. ควรมีการศึกษาติดตามผลการดำเนินงานเพื่อลดสถานการณ์เสี่ยงและหาข้อสรุปเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุด (best-practices) เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปใช้แก้ปัญหาในพื้นที่ชายแดนอื่นและผู้ย้ายถิ่นกลุ่มอื่นต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Project Title : HIV/AIDs among Migrant Population at the Thai-Burmese Borders : Mae Sot and Mae Sai

Organization : The Asian Research Center for Migration, Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University in collaboration with Mae Sot Hospital and Mae Sai Hospital with the assistance from World Vision Foundation, Thailand

Research Team : Assoc. Prof. Dr. Supang Chantavanich
Ms. Amornthip Amaraphibal
Ms. Aungkana Kamolpech
Dr. Witaya Swaddiwudhipong Md.
Dr. Sura Kunkongkaphan Md.
Ms. Pranee Mahasakphan
Mr. Samarn Laodamrongchai
Mr. Bunsit Tatong
Mr. Somyos Leetrakuil

Executive Summary

Population movements between Thailand and Burma at the Mae Sot and Mae Sai border crossing points and the risk situations for the spread of HIV/AIDS are related to the disparities in economic development of the two countries and ethnic conflicts within Burma.

In **Mae Sot**, a Thai district opposite Myawaddy town in Karen State of Burma, displaced persons, asylum seekers and migrant workers are the three major groups of immigrants. There were approximately 50,000 illegal migrant workers in Mae Sot in 1997, employed by Thai employers in manufacturing, agriculture and service sectors. Migrant workers are equally from both genders, aged 20-25 years. Female workers are hired in services and manufacturing work while males are in agriculture, manufacturing, construction and labour work. Their level of education is mostly primary school. Karen, Mon and Burman are the three ethnicities found in Mae Sot, with some hilltribe groups. Migrants come from Hpa-an, Mawlamyine, Kawkaeik and Yangon rather than from Myawaddy which is the opposite town of Mae Sot. Few of them are commuters. Most migrant workers follow their relatives and friends who came to Mae Sot earlier. Very few recruiters in Burma are operating their services, except for commercial sex workers. One third of all workers have stayed in Mae Sot for less than a year. But another group have been settled there for five years. They usually receive lower wages than Thai workers. However, they can save money and send remittances back home through informal networks. Workers stay in dormitories, rented rooms and clusters of shanty houses in congested areas without public utilities. They rarely mix or participate in local social activities due to the nature of working hours and their legal status. Their social life is individualistic and unorganized. Although they express a positive attitude towards Thai people but a mistrust to the Thai police and armed forces, most of them still expect to continue living and working in Thailand without a concrete plan to return.

With regard to health, Burmese migrants constitute up to one fourth of all patients in Mae Sot hospital. In 1997, the hospital spent B10 million for this group. Migrant patients have two major obstacles in coming to use the services : language and costs of care. The sampling of 378 Burmese migrants still have misperceptions about the knowledge of AIDS transmission. Commercial sex workers (CSWs) have the highest level of knowledge, and agricultural workers and services workers have the lowest level, the former due to their remote residence and the latter due to the short length of arrival time in Mae Sot. Factors which affect migrants' level of knowledge on AIDS are : level of education, gender, being in manufacturing work, length of stay in Thailand, participation in community activities, self estimation of risk, and procedure of travelling to Thailand. Most migrants are afraid of AIDS and infected persons. They disagree with pre-marital sexual relationships and frequent sex establishments, but tolerate such activities.

Risk situations for female migrants are mostly found among CSWs despite their good knowledge of AIDS. Such risks come from having unsafe sex with clients and Thai officials without the power to negotiate for condom use. Female workers in factories have unsafe casual sex with male workers, local Thais, supervisors and employers. Some of them offer indirect sex services. Some service workers, especially domestic helpers, are harassed and forced by employers to have sex with them. Agricultural workers have the lowest risk situation.

For male migrants, to avoid the costs of sexual services with CSWs, some have sex with their female friends in the same workplace. However, some go back to Myawaddy and use sexual services there. Therefore, risk situations occur on both sides of the border, but more often on the Thai side.

The crossing points in **Mae Sai** are more porous although the number of border crossings here is lower than in Mae Sot. There were approximately 16,295 migrant workers in Mae Sai in 1996. The lower number is due to the high amount of commuters (one third of the sample) who live in Tachilek and come to work in Mae Sai. Most workers are in the services sector, followed by agricultural and manufacturing work. Most migrants are young : almost half of the sample are under 20 years old. They have higher education than those in Mae Sot since most service work in Mae Sai (including tourism) require employees who can speak English. The majority are ethnic Shan and Burmese. Some Tai Lue and hilltribe people are also found here. Their Thai language proficiency is quite good. The majority come from Keng Taung, Taunggyi, Bago and Tachilek. But some come from other cities and towns like Yangon, Mithila, Mong Yawng and Mong Yang. Migrants come to Mae Sai on their own to join their relatives and friends. The process of their travel is long, in multi-steps because they come from the inner part of Burma. Two thirds of the sampling stay in Mae Sai for no longer than one year, implying that most previous arrivals continue their mobility into the other parts of Thailand. Average wages for migrant workers in Mae Sai are higher than in Mae Sot. But workers change their jobs very often, except agricultural workers. CSWs can save and remit the highest amount of money while labourers have the lowest savings. Private remitting agencies are few. Workers who reside on the Thai side usually stay with employers. Those in Tachilek rent houses and share rooms among themselves. Almost half of all workers never participate in local activities in Mae Sai, especially service workers and CSWs. Almost all workers plan to continue to stay in Thailand.

Health care services in Mae Sai are given to Burmese migrants at the ratio of 1:4 to all patients. Mae Sai hospital spends a lower budget on migrants than that of Mae Sot, only B300,000 in 1997. However, one third of all deliveries are from Burmese women. As Mae Sai is an area with a high infection rate of HIV in Thailand, some of them are Burmese, with

32.5% of Burmese CSWs infected. The infection rate is also rising for Burmese men. The level of AIDS knowledge in Mae Sai is higher in Mae Sot. CSWs have the highest level of knowledge, followed by traders. Agricultural workers have the lowest level of knowledge. Commuters have a better knowledge than those who stay in Mae Sai. Factors that can explain the different level of knowledge are education, employment (CSWs, agricultural workers), gender, length of stay in Thailand and participation in community activities. Migrants in Mae Sai accept and tolerate infected persons better than in Mae Sot. They share the same attitudes on premarital sexual relationships and have sex with CSWs.

The high risk situations come from heterosexual unsafe sex, both in Mae Sai and Tachilek, among services workers and factory workers. CSWs and other female workers here have unsafe sex with clients and partners in the same circumstances as in Mae Sot. Other risks come from intravenous drug injection, marble implants and oil injections for enlarging penis size. Abortions by unqualified midwives and use of amphetamines are also found in Mae Sai.

To conclude, both border towns of Mae Sot and Mae Sai are major crossing points for Burmese migrants into Thailand. Some migrants find jobs in the two border towns but many come further into other parts of Thailand. This confirms their high mobility. Many Burmese migrants use health care services in Thailand. Although most of them have fair knowledge of HIV/AIDS, risk situations still exist for many of them, on the Burmese side as well as on the Thai side of the border.

Recommendations

1. There is an urgent need to develop a specific health policy for migrants in Thailand, with specific measures and budgets. Implementation of such policy at different borders should vary according to the local needs. The health policy has to closely link with migration policy to ensure its efficacy and viability. In addition health authorities should not stigmatize migrants as carriers of disease but should include them as vulnerable groups and priorities for intervention.
2. Health education and knowledge on HIV/AIDS should be given to migrants in Burmese language so that they can reduce their own risk situations. Burmese agricultural workers, factory workers, service workers, Thai employers and border officials who are dealing with migrant population are target priorities. The education programmes must be based on outreach practices.
3. An "enabling environment" should be created to reduce risk situations. This includes socio-cultural, health, physical and recreational conditions for both migrants and local populations. Social control mechanisms for migrant workers should be established within their own communities in Thailand. The creation of an enabling environment must be community-based to ensure continuity and sustainability.
4. Cross-border cooperation for sexually transmitted diseases should be established between GO, NGOs and local organizations on both sides of the borders. Border health committees for STD and HIV/AIDS should be appointed and meetings established as soon as possible.
5. Migrant CSWs who are in the highest risk situations for HIV/AIDS due to unsafe sex must be empowered in their use of condoms. Migrant indirect CSWs must be included in the existing intervention programmes, especially health education, STD surveillance, HIV/AIDS information campaigns and 100% condom use.
6. To overcome the language barriers and lack of continuation, migrant health volunteers should be identified and trained to work in migrant communities.

Training of HIV/AIDS counselling is urgent for selected health volunteers, especially Burmese or Burmese speakers, because infected migrants are not being given counselling at all which means they can put others at risk.

7. All possible conditions which are conducive to sexual behavioral changes should be implemented. Since information campaigns are not enough to lead to safe sexual behaviour, the use of participatory learning and action (PLA) approaches should be introduced to those in risk situations, especially to CSWs and their sexual partners. Through a slow process of learning about the risks of HIV/AIDS and gaining confidence to negotiate for 100% condom use with their partners, CSWs need an enabling environment which means cooperation and understanding from brothel managers, clients, other CSWs, boyfriends, or officials who are clients. PLA approaches should also be used for all vulnerable groups
8. To prevent the spread of HIV/AIDS and reduce risk situations implies the efficient control of borders and the full cooperation of people on both sides. But more than that, the progress in economic development and the reduction of ethnic and political conflicts in Burma are the grass-root factors that can decrease population mobility and, in a way reduce risk situations. However, economic development near border areas can have multi-faceted results on HIV/AIDS spread. While it can create more jobs and can pull people to stay rather than to move away, it can also create new risk situations. Border towns with fast and superficial economic growth are magnets to all kinds of business and services, including entertainment and sex services. Casinos and HIV risk situations in many border areas seem to have some correlation that needs further exploration. Therefore, any inter-country economic development schemes should not be developed and implemented at the expense of social and health care sector loss. Policy makers in social sectors must be involved at every step of all such schemes.
9. Mechanisms for the monitoring and evaluation of all intervention programmes to reduce risk situations should be created. The identification of best practices in this work can lead to applications of similar models in other border areas and with other migrant groups.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทสรุปผู้บริหาร	ข
Executive Summary	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา	1
สถานการณ์โรคเอดส์ในประเทศไทย	2
สถานการณ์โรคเอดส์ในประเทศเพื่อนบ้าน	3
แรงงานต่างชาติและกลุ่มผู้เคลื่อนย้ายเดินทางในบริเวณชายแดนกับ พฤติกรรมทางสังคมและสุขภาพอนามัยที่เกี่ยวข้องกับ โรคเอดส์	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
คำถามวิจัย	6
ขอบเขตการศึกษา	7
ระยะเวลาทำการวิจัย	7
ระเบียบวิธีวิจัย	8
การเลือกพื้นที่ศึกษา	8
การเก็บรวบรวมข้อมูล	11
การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	12
การวิเคราะห์ข้อมูล	13
บทที่ 2 กรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
กรอบแนวคิดว่าด้วยการย้ายถิ่นข้ามประเทศ สาเหตุและผลกระทบ ของการย้ายถิ่น	14
สรุปแนวคิดว่าด้วยแบบแผนของการย้ายถิ่น	22
แนวคิดว่าด้วยความสัมพันธ์ของการย้ายถิ่นกับสุขภาพอนามัย และปัญหาโรคเอดส์	23
สรุปแนวคิดว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นกับ โรคเอดส์	28
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	29

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนและโรคเอดส์ในพื้นที่แม่สอด	37
ตอนที่ 1 สถานการณ์การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนและสถานการณ์โรคเอดส์	37
ช่วงปี 2538-2540 ในแม่สอด	
1. สถานการณ์การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนในอำเภอแม่สอด	41
1.1 จำนวนคนต่างชาติและลักษณะการทำงานในพื้นที่	42
แม่สอด	
1.2 แนวโน้มในอนาคต และแนวทางแก้ไขในทัศนะของผู้	46
ปฏิบัติงาน	
2. สถานการณ์โรคเอดส์ในพื้นที่อำเภอแม่สอด	48
2.1 ข้อมูลทั่วไป	48
2.2 จำนวนผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแม่สอด	48
ปี 2538-2540	
2.3 จำนวนผู้ป่วยเอดส์ที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล	50
แม่สอด ปี 2538-2540	
2.4 สถานการณ์การติดเชื้อเอดส์ในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก	51
2.5 บริการด้านสาธารณสุขอื่นๆ	52
2.6 สภาพปัญหาในการให้บริการ ในทัศนะของผู้ให้บริการ	54
ตอนที่ 2 พฤติกรรมการย้ายถิ่นข้ามพรมแดนและโรคเอดส์ในอำเภอแม่สอด	55
1. ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง พื้นที่อำเภอแม่สอด	55
สรุป ภูมิหลังของผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอด	61
2. พฤติกรรมการเดินทางย้ายถิ่น	62
สรุป พฤติกรรมการย้ายถิ่นของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นใน	76
อำเภอแม่สอด	
3. สภาพปัญหาการรับบริการ ในทัศนะของผู้ย้ายถิ่น	79
3.1 จำนวนผู้ที่เคยใช้บริการรักษาพยาบาลที่สถานพยาบาล	79
ของไทยและปัญหาในการรับบริการ	
3.2 การบริการฝากครรภ์และคลอด	79
สรุป พฤติกรรมการเดินทางย้ายถิ่น	80

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ตอนที่ 3 ความรู้ ทักษะ และสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ของผู้ย้ายถิ่น	81
1. ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์	81
2. ทักษะติดต่อโรคเอดส์และทักษะติดต่อพฤติกรรมเสี่ยง	89
3. ด้านสถานการณ์ (พฤติกรรม) เสี่ยงต่อโรคเอดส์	92
สรุป ความรู้ ทักษะ และสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ของ ผู้ย้ายถิ่นในพื้นที่แม่สอด	94
บทที่ 4 การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนและโรคเอดส์ในพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	97
ตอนที่ 1 สถานการณ์การย้ายถิ่นข้ามพรมแดน และสถานการณ์โรคเอดส์ ช่วงปี 2538-2540 ในพื้นที่แม่สาย	97
1. สถานการณ์การย้ายถิ่นในพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	97
2. สถานการณ์โรคเอดส์ในพื้นที่แม่สาย	105
ตอนที่ 2 พฤติกรรมการย้ายถิ่นข้ามพรมแดนและโรคเอดส์ในแม่สาย	117
สรุป ด้านภูมิหลังของผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย	123
ตอนที่ 3 สภาพปัญหาการรับบริการสาธารณสุข ในทัศนะของผู้ย้ายถิ่น	139
3.1 จำนวนผู้ย้ายถิ่นที่ใช้บริการสถานพยาบาลของไทยและปัญหา ในการรับบริการ	139
3.2 การบริการฝากครรภ์และคลอด	140
สรุป พฤติกรรมการย้ายถิ่นของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย	140
ตอนที่ 4 ความรู้ ทักษะ และสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ของผู้ย้ายถิ่น	142
1. ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์	143
2. ทักษะของผู้ย้ายถิ่นเกี่ยวกับโรคเอดส์และผู้ป่วยโรคเอดส์	147

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 รูป อภิปรายและข้อเสนอแนะ	154
บทสรุปข้อค้นพบของพื้นที่อำเภอแม่สอด	154
ส่วนที่ 1 สถานการณ์การย้ายถิ่นและสถานการณ์ด้านสาธารณสุขในพื้นที่อำเภอแม่สอด	154
1.1 สถานการณ์การย้ายถิ่นในพื้นที่อำเภอแม่สอด	154
1.2 สถานการณ์ด้านสาธารณสุขในพื้นที่อำเภอแม่สอด	155
ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอด	156
2.1 ภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอด	156
2.2 พฤติกรรมการย้ายถิ่นของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอด	156
2.3 ความรู้ ทัศนคติ และสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอด	159
บทสรุปข้อค้นพบของพื้นที่อำเภอแม่สาย	161
ส่วนที่ 1 สถานการณ์การย้ายถิ่นและสถานการณ์ด้านสาธารณสุขในพื้นที่อำเภอแม่สาย	161
1.1 สถานการณ์การย้ายถิ่นในพื้นที่อำเภอแม่สาย	161
1.2 สถานการณ์ด้านสาธารณสุขในพื้นที่อำเภอแม่สาย	162
ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย	163
2.1 ภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย	163
2.2 พฤติกรรมการย้ายถิ่นของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย	164
2.3 ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมเกี่ยวกับโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย	166
การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อค้นพบระหว่างพื้นที่อำเภอแม่สอดและพื้นที่อำเภอแม่สาย	168

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
อภิปราย	175
การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนระหว่างไทย-พม่า	175
การย้ายถิ่นและสถานการณ์เสี่ยงของโรคเอดส์ในพื้นที่ชายแดน แม่สอดและแม่สาย	181
ข้อเสนอแนะ	186
รายการอ้างอิง	190
ภาคผนวก	195

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ 1.1	สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในกลุ่มต่างๆ	3
ตารางที่ 1.2	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณตามสูตร	9
ตารางที่ 1.3	กลุ่มตัวอย่างตามแผนการเก็บข้อมูล และตัวอย่างที่เก็บได้จริง	11
ตารางที่ 2.1	ความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนในกระบวนการย้ายถิ่นกับระบบย่อยต่างๆ ของระบบการย้ายถิ่น	21
ตารางที่ 3.1	สถิติการเดินทางเข้า-ออกราชอาณาจักรบริเวณด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่สอด	43
ตารางที่ 3.2	จำนวนแรงงานต่างชาติชาวพม่าในจังหวัดตาก ปี 2540	44
ตารางที่ 3.3	จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแม่สอด ปี 2538-2540 จำแนกตามประเภทของผู้ป่วย และเชื้อชาติของผู้ป่วย	48
ตารางที่ 3.4	แสดงมูลค่าการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลแม่สอดให้การสงเคราะห์แก่ชาวพม่า ปี 2538-2540 จำแนกตามประเภทของผู้ป่วย	49
ตารางที่ 3.5	จำนวนผู้ป่วยเอดส์ที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแม่สอด ปี 2538-2540 จำแนกตามอายุ เพศ และเชื้อชาติ	50
ตารางที่ 3.6	จำนวนผู้ป่วยเอดส์ชาวพม่าที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแม่สอด ปี 2538-2540 จำแนกตามเชื้อชาติ	50
ตารางที่ 3.7	อัตราความชุกของการติดเชื้อเอดส์ ปี 2532-2540 (คิดเป็นร้อยละของประชากรที่สำรวจ)	51
ตารางที่ 3.8	จำนวนผู้ป่วยชาวไทยและชาวพม่าที่มารับบริการงานอนามัยแม่และเด็กในโรงพยาบาลแม่สอด ปี 2538-2540 จำแนกตามเชื้อชาติ	52
ตารางที่ 3.9	จำนวนและร้อยละของโสเภณีชาวไทยและชาวพม่าในเขตอำเภอแม่สอด ปี 2538-2540	53
ตารางที่ 3.10	จำนวนผู้ป่วยกามโรค โรงพยาบาลแม่สอด ปี 2538-2540 จำแนกตามประเภทของโรคและเชื้อชาติของผู้ป่วย	53
ตารางที่ 3.11	ภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด	55
ตารางที่ 3.12	ความสามารถด้านภาษาไทยของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด	61
ตารางที่ 3.13	จำนวนเงินค่านายหน้าของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอดจำแนกตามอาชีพ	63

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ 3.14	ภูมิสำเนา เมืองเริ่มต้นเดินทาง และการพักค้างคืนของกลุ่มตัวอย่าง อำเภอแม่สอด	64
ตารางที่ 3.15	ระยะเวลาที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทย และความคาดหวังเกี่ยวกับงานของ กลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด	66
ตารางที่ 3.16	ประวัติการทำงาน และระยะเวลาในการทำงานของกลุ่มตัวอย่างอำเภอ แม่สอด จำแนกตามกลุ่มอาชีพ	67
ตารางที่ 3.17	รายได้ การออม เงินส่งกลับของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด	69
ตารางที่ 3.18	ช่องทางการส่งเงินกลับและการเขียนเขียนญาติพี่น้องของกลุ่มตัวอย่าง อำเภอแม่สอด	72
ตารางที่ 3.19	ทำเลที่พักอาศัย และผู้ร่วมพักอาศัยของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด จำแนกตามอาชีพ	72
ตารางที่ 3.20	การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด จำแนกตามอาชีพและเพศ	73
ตารางที่ 3.21	แผนการย้ายถิ่นในอนาคตของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด	74
ตารางที่ 3.22	ความคิดเห็นของผู้ย้ายถิ่นต่อคนไทยกลุ่มต่างๆ	75
ตารางที่ 3.23	การรับบริการสถานพยาบาลของรัฐไทย และปัญหาในการรับบริการ	79
ตารางที่ 3.24	การฝากครรภ์และการคลอดบุตร	80
ตารางที่ 3.25	แหล่งและสื่อที่ผู้ย้ายถิ่นรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	81
ตารางที่ 3.26	ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง อำเภอแม่สอด จำแนกตามอาชีพ	82
ตารางที่ 3.27	ความรู้สำคัญที่ยังมีความเข้าใจไม่ถูกต้อง และกลุ่มที่ยังมีความเข้าใจ ไม่ถูกต้อง	86
ตารางที่ 3.28	ปัจจัยที่มีผลต่อระดับคะแนนความรู้เรื่อง โรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ย้ายถิ่น	87
ตารางที่ 3.29	ทัศนคติต่อโรคเอดส์และการประเมินสถานะเสี่ยงของตนเอง	89
ตารางที่ 3.30	การประเมินสถานะเสี่ยงต่อโรคเอดส์ด้วยตนเอง จำแนกตามกลุ่ม อาชีพ	90

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ 3.31	ทัศนคติต่อพฤติกรรมเสี่ยง	90
ตารางที่ 3.32	เหตุผลที่ทำให้คิดว่าควรจะป้องกันตัวเองจากโรคเอดส์	91
ตารางที่ 3.33	พฤติกรรมเสี่ยงและสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ของผู้ย้ายถิ่น	92
ตารางที่ 4.1	สถิติการเดินทางเข้า-ออกด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่สาย	100
ตารางที่ 4.2	สถิติการส่งคนต้องห้ามออกและการจับกุมผู้กระทำผิดพรบ.คนเข้าเมือง	101
ตารางที่ 4.3	จำนวนแรงงานต่างด้าวในจังหวัดเชียงรายและอำเภอแม่สายปี 2539	102
ตารางที่ 4.4	จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแม่สาย ปี 2538-2540 จำแนกตามประเภทและเชื้อชาติของผู้ป่วย	107
ตารางที่ 4.5	ค่ารักษาพยาบาลของผู้ป่วยชาวพม่า ปี 2538-2540	108
ตารางที่ 4.6	จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยและเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ และผู้ติดเชื้อมีอาการ จังหวัดเชียงราย ปี 2531-2541 จำแนกเป็นรายปี	108
ตารางที่ 4.7	อัตราการตายแยกตามสาเหตุการตาย 5 อันดับ (ต่อแสนประชากร) ปี 2539-2540 อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	110
ตารางที่ 4.8	ข้อมูลผู้ป่วยโรคเอดส์ ปี 2538-2540 อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	110
ตารางที่ 4.9	จำนวนผู้ป่วยที่มารับบริการคลินิกตามโรคและควบคุมโรคเอดส์ของโรงพยาบาลแม่สาย	111
ตารางที่ 4.10	ผลการตรวจเลือดในหญิงบริการชาวพม่า	111
ตารางที่ 4.11	จำนวนหญิงอาชีพพิเศษชาวไทยและชาวพม่าในเขตอำเภอแม่สาย	112
ตารางที่ 4.12	ผลการตรวจเลือดของผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลแม่สาย	112
ตารางที่ 4.13	จำนวนผู้ป่วยในโรคเอดส์ที่มารับบริการที่โรงพยาบาลแม่สาย	113
ตารางที่ 4.14	จำนวนผู้ป่วยชาวไทยและชาวพม่าที่มารับบริการงานอนามัยแม่และเด็กในโรงพยาบาลแม่สาย ปี 2538-2540 จำแนกตามเชื้อชาติ	114
ตารางที่ 4.15	จำนวนผู้ป่วยกามโรค โรงพยาบาลแม่สาย ปี 2538-2540 จำแนกตามประเภทของโรคและเชื้อชาติของผู้ป่วย	115
ตารางที่ 4.16	ภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สาย	117

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ 4.17	ความสามารถด้านการใช้ภาษาไทยของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สาย	122
ตารางที่ 4.18	จำนวนเงินค่านายหน้าของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สาย จำแนกตามอาชีพ	125
ตารางที่ 4.19	ภูมิถิ่น เมืองเริ่มต้นเดินทาง และการพักค้างคืน ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย	126
ตารางที่ 4.20	ระยะเวลาที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทย และความคาดหวังเกี่ยวกับงานของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย	128
ตารางที่ 4.21	ลักษณะการพำนักของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จำแนกตามอาชีพ	129
ตารางที่ 4.22	แสดงค่าใช้จ่ายรายวันของผู้เดินทางมาทำงานแบบมาเช้ากลับเย็น	130
ตารางที่ 4.23	แสดงประวัติการทำงาน และระยะเวลาในการทำงาน จำแนกตามกลุ่มอาชีพ	131
ตารางที่ 4.24	รายได้ การออม เงินส่งกลับ	132
ตารางที่ 4.25	ช่องทางการส่งเงินกลับและการเขียนเขียนญาติพี่น้อง	135
ตารางที่ 4.26	ทำเลที่พัก และผู้ร่วมพักอาศัย จำแนกตามอาชีพ	136
ตารางที่ 4.27	แสดงการร่วมกิจกรรมชุมชน จำแนกตามอาชีพและเพศ	137
ตารางที่ 4.28	แผนการย้ายถิ่นในอนาคต	138
ตารางที่ 4.29	ความคิดเห็นของผู้ย้ายถิ่นต่อคนไทยกลุ่มต่างๆ	139
ตารางที่ 4.30	การใช้บริการสถานพยาบาลของไทย และปัญหาของผู้ที่เคยรับบริการ	140
ตารางที่ 4.31	การฝากครรภ์และการคลอดบุตร	140
ตารางที่ 4.32	แหล่งและสื่อที่ผู้ย้ายถิ่นรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	143
ตารางที่ 4.33	ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ และการส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามอาชีพ (คะแนนเต็ม 1.0)	143
ตารางที่ 4.34	ปัจจัยที่มีผลต่อระดับคะแนนความรู้เรื่อง โรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย	146

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ 4.35	ทัศนคติต่อโรคเอดส์และการประเมินสถานการณ์เสี่ยงของตนเอง	147
ตารางที่ 4.36	การประเมินสภาวะเสี่ยงต่อโรคเอดส์ด้วยตนเอง จำแนกตามกลุ่มอาชีพ	148
ตารางที่ 4.37	ทัศนคติต่อพฤติกรรมเสี่ยง	148
ตารางที่ 4.38	เหตุผลที่ทำให้คิดว่าควรจะป้องกันตัวเองจากโรคเอดส์	149
ตารางที่ 4.39	พฤติกรรมเสี่ยงและสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ของผู้ชายฉุน	150
ตารางที่ 5.1	เปรียบเทียบสถานการณ์การชายฉุนในอำเภอแม่สอดและอำเภอแม่สาย	168
ตารางที่ 5.2	เปรียบเทียบสถานการณ์การชายฉุนและพฤติกรรมการชายฉุนในอำเภอแม่สอดและอำเภอแม่สาย	170
ตารางที่ 5.3	เปรียบเทียบสถานการณ์โรคเอดส์และบริการสาธารณสุข	172
ตารางที่ 5.4	เปรียบเทียบความรู้ ทัศนคติ และสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์	173
ตารางที่ 5.5	ปัจจัยที่มีผลต่อระดับความรู้เรื่องโรคเอดส์	174

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิที่ 1 จำนวนผู้ป่วยและเสียชีวิตโรคเอดส์ และผู้ติดเชื้อมีอาการ จังหวัดเชียงราย ปี 2531-2541 เป็นรายปี	109

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแนที่

	หน้า
แนที่จังหวัดตาก	35
แนที่เมืองค้ทางพม่าสู่ไทยบริเวณอำเภอแม่สายและอำเภอแม่สอด	58
แนที่จังหวัดเชียงราช	96

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตารางภาคผนวก

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 1 อายุเฉลี่ย, จำนวนกลุ่มตัวอย่างอายุ 15 ปี และ 18 ปี ของกลุ่มตัวอย่าง อำเภอแม่สอด จำแนกตามเพศ และอาชีพ	197
ตารางที่ 2 สถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด จำแนกตามเพศและ อาชีพ	197
ตารางที่ 3 ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด จำแนกตามเพศ ชาติพันธุ์ และศาสนา	197
ตารางที่ 4 อายุ ชาติพันธุ์ และเพศของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด จำแนกตาม อาชีพ	198
ตารางที่ 5 ผู้ชักชวนให้มาทำงานที่แม่สอด จำแนกตามอาชีพ	198
ตารางที่ 6 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามเพศ	198
ตารางที่ 7 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามอายุ	199
ตารางที่ 8 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามระดับการศึกษา	199
ตารางที่ 9 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามสถานภาพสมรส	199
ตารางที่ 10 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามศาสนา	199
ตารางที่ 11 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามชาติพันธุ์	200
ตารางที่ 12 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามภูมิลำเนา(รัฐ/ภาค)	200
ตารางที่ 13 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามภูมิลำเนา(เมือง)	200
ตารางที่ 14 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	201

สารบัญตารางภาคผนวก (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ 15	คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามจำนวนเงินออม	201
ตารางที่ 16	คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามความสามารถด้านการฟัง	201
ตารางที่ 17	คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามความสามารถด้านการพูด	202
ตารางที่ 18	คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามแหล่งที่พักอาศัย	202
ตารางที่ 19	คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามลักษณะผู้ร่วมพักอาศัย	202
ตารางที่ 20	คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามการร่วมกิจกรรมชุมชน	202
ตารางที่ 21	คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามระยะเวลาที่พักอยู่ในประเทศไทย	203
ตารางที่ 22	คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามการกลับไปเยี่ยมภูมิลำเนา	203
ตารางที่ 23	คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามสถานภาพทางกฎหมาย	203
ตารางที่ 24	คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามการประเมินสถานะเสี่ยงต่อโรคเอดส์ของตนเอง	203
ตารางที่ 25	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ ระดับความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด	204
ตารางที่ 26	ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อระดับคะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด	205

สารบัญตารางภาคผนวก (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 27 แสดงอายุเฉลี่ย, จำนวนกลุ่มตัวอย่างอายุ 15 ปี และ 18 ปี ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย จำแนกตามเพศและอาชีพ	206
ตารางที่ 28 แสดงสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย จำแนกตามเพศและอาชีพ	206
ตารางที่ 29 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย จำแนกตามเพศ ชาติพันธุ์ และศาสนา	206
ตารางที่ 30 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย จำแนกตามเพศ ชาติพันธุ์ และศาสนา	207
ตารางที่ 31 แสดงอายุ ชาติพันธุ์ และเพศของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย จำแนกตามอาชีพ	207
ตารางที่ 32 แสดงผู้ชักชวนให้มาทำงานที่อำเภอแม่สาย จำแนกตามอาชีพ	207
ตารางที่ 33 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย จำแนกตามเพศ	208
ตารางที่ 34 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย จำแนกตามอายุ	208
ตารางที่ 35 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย จำแนกตามระดับการศึกษา	208
ตารางที่ 36 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย จำแนกตามสถานภาพสมรส	208
ตารางที่ 37 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย จำแนกตามศาสนา	209
ตารางที่ 38 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย จำแนกตามชาติพันธุ์	209
ตารางที่ 39 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย จำแนกตามภูมิภาค(รัฐ/ภาค)	209
ตารางที่ 40 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย จำแนกตามภูมิภาค(เมือง)	210

สารบัญตารางภาคผนวก (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่	210
ตารางที่ 41 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	210
ตารางที่ 42 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์จำแนกตามเงินออม	211
ตารางที่ 43 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์จำแนกตามความสามารถด้านการฟัง	211
ตารางที่ 44 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์จำแนกตามความสามารถด้านการพูด	211
ตารางที่ 45 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์จำแนกตามที่พักอาศัย	211
ตารางที่ 46 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์จำแนกตามผู้ที่ร่วมพักอาศัย	211
ตารางที่ 47 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์จำแนกตามการร่วมกิจกรรมชุมชน	212
ตารางที่ 48 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์จำแนกตามระยะเวลาที่พักอยู่ในประเทศไทย	212
ตารางที่ 49 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์จำแนกตามเขียนเขียนภูมิสำเนา	212
ตารางที่ 50 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์จำแนกตามสถานภาพทางกฎหมาย	213
ตารางที่ 51 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์จำแนกตามการประเมินสถานะเสี่ยงต่อโรคเอดส์ด้วยตนเอง	213
ตารางที่ 52 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ระดับความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย	214
ตารางที่ 53 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อระดับคะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย	

สถาบันนวัตกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ผลจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องของประเทศไทยในช่วงกว่าสองทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยเพิ่มบทบาทจากการเป็นประเทศต้นทางผู้ส่งออกแรงงาน กลายเป็นทั้งประเทศผู้ส่งและผู้รับแรงงาน จากการศึกษาที่ประเทศไทยมีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีชายแดนติดต่อกับพม่าระยะทาง 2,400 กิโลเมตร และติดต่อกับชายแดนกัมพูชาเป็นระยะทาง 798 กิโลเมตร ประกอบกับสภาพภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยให้การลักลอบเดินทางข้ามพรมแดนได้อย่างไม่ยากลำบาก นอกจากนี้ประเทศไทยยังเป็นเส้นทางที่จะเดินทางผ่านไปยังประเทศอื่นๆ ได้โดยง่าย จึงทำให้มีการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาเป็นจำนวนมาก ผู้ย้ายถิ่นเหล่านี้กระจัดกระจายอยู่ตามแหล่งที่มีการจ้างแรงงานต่างชาติ เช่น บริเวณชายแดนที่มีโรงงานอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และบริเวณชายทะเลที่มีการทำประมงและกิจการต่อเนื่องประมง ผู้ย้ายถิ่นที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยส่วนใหญ่มาจากประเทศพม่า รองลงมาคือมาจากกัมพูชา และลาว ผลการติดตามการผ่อนผันแรงงานต่างด้าวให้ทำงานในประเทศไทยในปี 2539 ได้พบว่า มีแรงงานชาวพม่ามาขอรับการผ่อนผัน 82,422 คน แรงงานชาวกัมพูชา 5,247 คน และแรงงานชาวลาว 2,193 คน รวม 293,653 คน (สุทธิจิตต์ จินตยานนท์, Gary Risser และสุภางค์ จันทวานิช, 2540) นอกจากนี้ยังได้พบว่า มีคนงานสัญชาติอื่นๆ ได้แก่ ชาวจีน, ชาวบังกลาเทศ, ชาวปากีสถานและประเทศต่างๆ ในเอเชียได้เดินทางเข้ามาในประเทศไทยด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเพื่อแสวงหารายได้ที่ดีกว่าหลบหนีภัยสงครามและการกดขี่ขูดรีดต่างๆ (สุภางค์ จันทวานิช และคณะ, 2540) และยังมีผู้ย้ายถิ่นจำนวนมากเดินทางติดตามครอบครัวมาด้วย

ปัจจุบันแม้ว่าผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั่วทุกภูมิภาคของโลก ทำให้รัฐบาลไทยได้มีมาตรการลดและควบคุมจำนวนแรงงานต่างชาติ แต่ก็ยังพบว่า มีแรงงานต่างชาติจำนวนมากตามจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณชายแดน นอกจากนี้กลุ่มแรงงานต่างชาติบริเวณชายแดนยังพบว่า มีกลุ่มคนที่เดินทางเคลื่อนย้ายอยู่เสมอ เช่น นักธุรกิจหรือค้าขาย นักท่องเที่ยว รวมทั้งเจ้าหน้าที่หน่วยราชการของทั้งประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้มีการเคลื่อนย้ายของ

ประชากรในพื้นที่ชายแดนมากขึ้นเรื่อยๆ หนึ่งในชายแดนบางแห่งยังเป็นแหล่งที่มีอาชญากรรมและธุรกิจผิดกฎหมาย เช่น เป็นแหล่งผลิตและซื้อขายยาเสพติด การค้าหญิง และสินค้าผิดกฎหมายต่างๆ ทำให้มีผู้ย้ายถิ่นหลายสัญชาติในบริเวณชายแดน

จากการที่มีการเดินทางข้ามพรมแดนเป็นจำนวนมาก ทำให้การควบคุมโรคเป็นไปได้โดยยากลำบาก และได้พบว่าการแพร่ระบาดของโรคเอดส์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งสองฝั่งของพื้นที่ชายแดน ดังผลจากการสัมมนาเรื่องการย้ายถิ่นข้ามชาติและโรคเอดส์ที่จัดโดยศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย ครั้งที่ 1 เมื่อปี 2538 และ ครั้งที่ 2 เมื่อปี 2540 ซึ่งพบว่า ชายแดนไทย-พม่า และชายแดนไทย-กัมพูชา เป็นบริเวณที่มีสถานการณ์เสี่ยงมากที่สุดในกลุ่มประเทศ Greater Mekong และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ARCM 1995, 1997) องค์การอนามัยโลก และองค์การสหประชาชาติ ตลอดจนองค์กรนานาชาติต่างๆ จึงได้ให้ความสำคัญต่อปัญหานี้อย่างมาก โดยให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในโครงการรณรงค์ป้องกันและรักษาโรคเอดส์ของกลุ่มคนที่เดินทางและผู้ย้ายถิ่น

สถานการณ์เอดส์ในประเทศไทย

ประเทศไทยพบผู้ติดเชื้อเอดส์รายแรกเมื่อปี พ.ศ.2527 และติดตามมาด้วยการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย ปัจจุบันบริเวณนี้ยังคงเป็นบริเวณที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคเอดส์สูงสุดแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชีย

จากรายงานสถานการณ์เอดส์โลก ของ UNAIDS ประมาณการว่าปัจจุบันประเทศไทยมีผู้ติดเชื้อเอดส์ประมาณ 1,000,000 คน ซึ่งคิดเป็นจำนวน 2.5% ของประชากรที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ของประเทศ และปัจจุบันอัตราการติดเชื้อของประเทศไทยลดลง ข้อมูลจากโครงการเฝ้าระวังปี 2541 พบว่าอัตราการติดเชื้อกลุ่มหญิงมีครรภ์ที่เคยสูงสุดถึงร้อยละ 2.3 ในปี 2539 ลดลงเหลือร้อยละ 1.4 อัตราการติดเชื้อกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษจำนวนร้อยละ 33.2 ในปี 2539 ลดลงเหลือร้อยละ 2.29 กลุ่มอื่นๆ ก็มีแนวโน้มลดลงเช่นกัน มีเพียงกลุ่มผู้เสพยาเสพติดโดยใช้เข็มฉีดยาเท่านั้นที่อัตราการติดเชื้อยังสูง คือร้อยละ 47.6 (กองระบาดวิทยา, กระทรวงสาธารณสุข, 2541) อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการรณรงค์เพื่อการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์จะมีประสิทธิผลเป็นอย่างดี แต่คณะทำงานด้านโรคเอดส์ของสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติก็ยังคงคาดการณ์ไว้ว่า ในปี พ.ศ. 2548 ประเทศไทยจะยังมีผู้ติดเชื้อเอดส์จำนวนถึง 1,375,079 คน และมีผู้ป่วยที่มีอาการจำนวน 769,122 คน

ตามบริเวณชายแดนของประเทศไทยที่อยู่ตรงข้ามกับพม่าและกัมพูชา ก็มีอัตราการติดเชื้อสูงกว่าพื้นที่ด้านใน ดังข้อมูลจากโครงการเฝ้าระวังของประเทศไทย 2541 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1.1 สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในกลุ่มต่างๆ

บริเวณ	หญิงมีครรภ์	หญิงอาชีพพิเศษ (ตรง)	หญิงอาชีพพิเศษ (แฝง)
ประเทศไทย	1.87	22.10	7.54
ชายแดนไทย-กัมพูชา			
จังหวัดตราด	3.33	47.93	5.34
จังหวัดสระแก้ว	2.57	0.00	0.00
ชายแดนไทย-พม่า			
จังหวัดเชียงราย	1.05	25.87	4.17
จังหวัดตาก	3.17	- *	12.61
จังหวัดกาญจนบุรี	5.39	33.33	9.69
จังหวัดระนอง	3.57	- *	6.67

ที่มา : กองระบาดวิทยา สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2541

* ผลจากการเริ่มปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลเรื่องการไม่อนุญาตให้มีสถานบริการทางเพศ ทำให้ไม่มีข้อมูลหญิงอาชีพพิเศษแบบตรงในบางจังหวัด

จากตารางที่ 1.1 จะเห็นได้ว่าตามจังหวัดชายแดนส่วนใหญ่พบอัตราการติดเชื้อในกลุ่มต่างๆ สูงกว่าภาพรวมของทั้งประเทศ

อัตราที่ลดลงของการแพร่ระบาดเป็นผลมาจากประสิทธิภาพในการรณรงค์ต่อต้านโรคเอดส์ที่ภาครัฐและเอกชนได้ร่วมมือกันทำงานกับประชากรกลุ่มเป้าหมายหลัก ซึ่งได้แก่คนไทยเท่านั้น ส่วนผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติจำนวนมาก ที่อาจจะไม่อยู่ในกลุ่มเป้าหมายหลักของการรณรงค์

สถานการณ์โรคเอดส์ในประเทศเพื่อนบ้าน

ประเทศพม่าพบผู้ป่วยเอดส์รายแรกในปี 2534 จากประมาณการโดย UNAIDS และองค์การอนามัยโลก คาดว่าสิ้นปี พ.ศ. 2540 ประเทศพม่าจะมีจำนวนผู้ติดเชื้อประมาณ 440,000

คน คิดเป็นร้อยละ 1.79 ของประชากรวัยผู้ใหญ่ของประเทศ ข้อมูลจากโครงการเฝ้าระวังปี พ.ศ. 2541 พบว่า อัตราการติดเชื้อในกลุ่มหญิงมีครรภ์ ร้อยละ 1.79 หญิงอาชีพพิเศษร้อยละ 29.8 และกลุ่มผู้เสพยาเสพติดโดยใช้เข็มฉีดยาร้อยละ 61.9 นอกจากนี้องค์การอนามัยโลกยังพบว่าบริเวณชายแดนด้านตะวันออก ซึ่งเป็นชายแดนติดต่อกับประเทศไทยมีอัตราการติดเชื้อสูงกว่าชายแดนด้านอื่นๆ ดังปรากฏว่าอัตราการติดเชื้อในกลุ่มหญิงมีครรภ์ในชายแดนด้านตะวันออกสูงกว่าด้านตะวันตกถึงแปดเท่า (Rai Mra, 1997)

ประเทศกัมพูชาพบผู้ป่วยเอดส์รายแรกในปี 2534 หลังจากนั้นการแพร่ระบาดได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากประมาณการโดยองค์การอนามัยโลก คาดว่าในปี 2541 ผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ในกัมพูชาจะมีจำนวนประมาณ 180,000 คน คิดเป็นร้อยละ 3.7 ของประชากรวัยผู้ใหญ่ของประเทศ นับเป็นอัตราที่สูงที่สุดในกลุ่มประเทศเอเชีย นอกจากนี้ยังพบว่าบริเวณชายแดนด้านตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งติดต่อกับประเทศไทยมีอัตราการติดเชื้อสูงกว่าชายแดนด้านอื่นๆ ข้อมูลจากโครงการเฝ้าระวังปี พ.ศ. 2541 พบว่า อัตราการติดเชื้อในกลุ่มหญิงมีครรภ์ ร้อยละ 6.0 กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษร้อยละ 64.0 กลุ่มตำรวจร้อยละ 25.0 และจากรายงานของ UNAIDS และองค์การอนามัยโลก ปี 2541 พบว่าจังหวัดเกาะกงซึ่งอยู่ตรงข้ามกับจังหวัดตราดของประเทศไทย มีอัตราการติดเชื้อของกลุ่มหญิงมีครรภ์ร้อยละ 19.5 กลุ่มตำรวจร้อยละ 21.0 และกลุ่มทหารร้อยละ 10.0 (Hor Bun Leng, 1997)

การจดทะเบียนแรงงานต่างชาติ

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั่วโลก รวมทั้งนโยบายที่เข้มงวดของรัฐบาลไทย ทำให้แรงงานต่างชาติในประเทศไทยมีจำนวนลดลงเป็นบางระยะ แต่มีการหมุนเวียนเข้ามาใหม่เรื่อยๆ จากที่เคยมีประมาณ 1 ล้านคนในปี 2539 ได้ลดลงเหลือประมาณ 600,000 คน ในปี 2540 แล้วเพิ่มจำนวนขึ้นอีกเป็นประมาณ 1 ล้านคนในปี 2542 (กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2542)

ประเทศไทยเริ่มมีนโยบายผ่อนผันให้มีแรงงานต่างชาติ โดยให้ทำงานได้ในพื้นที่ชายแดน 4 จังหวัดครั้งแรกในปี พ.ศ.2535 และต่อมาในปี 2537 แต่ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากจำนวนเงินค่าประกันตัวสูงและนายจ้างเห็นว่ามีความเสี่ยงสูงหากแรงงานหลบหนีไป หลังจากนั้นมีความพยายามร่วมมือกันหลายฝ่ายในการแก้ปัญหา จนกระทั่งปี 2539 จึงมีมติคณะรัฐมนตรีผ่อนผันให้จดทะเบียนแรงงานต่างชาติอีกครั้งหนึ่ง ผลจากการจดทะเบียนครั้งนั้น

พบว่า จากจำนวนแรงงานต่างชาติในประเทศไทยประมาณ 1 ล้านคน มีผู้มาจดทะเบียน 293,653 คน คิดเป็นร้อยละ 29.3 และในปี พ.ศ. 2541 จากจำนวนแรงงานต่างชาติที่มีอยู่ 733,640 คน มาจดทะเบียน 179,555 คน คิดเป็นร้อยละ 24.5 ในจำนวนผู้จดทะเบียนเกือบทั้งหมด มีสัญชาติพม่า จำนวนเล็กน้อยเป็นกัมพูชาและลาว (กระทรวงแรงงาน, 2541)

ล่าสุด ผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ เพื่อแก้ปัญหาการว่างงานของคนไทย ประกอบกับการสิ้นสุดระยะเวลาการผ่อนผันให้มีการจ้างแรงงานต่างชาติ เมื่อเดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2542 ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นร่วมกับกระทรวงแรงงานฯ ได้ทำการศึกษาพบว่ามีความต้องการแรงงานต่างชาติจำนวน 355,050 คนในบริเวณ 51 จังหวัด 82 กิจการ และหลังจากใช้เกณฑ์พิจารณาว่าเป็นกิจการที่มีการขาดแคลนเพราะเป็นงานกรรมกรและรวมกับการพิจารณาจำนวนแรงงานที่เคยได้รับการผ่อนผันในปี 2541 ผลการวิเคราะห์ระบุว่าควรให้มีการว่าจ้างแรงงานต่างชาติได้จำนวน 86,895 คน ในบริเวณ 37 จังหวัด 18 กิจการ อย่างไรก็ตาม ประมาณการแรงงานต่างชาติและผลการผ่อนผันที่เกิดขึ้น ไม่ได้รวมถึงผู้ติดตามหรือสมาชิกในครอบครัวของแรงงานเหล่านั้น เช่น เด็กและผู้หญิง ซึ่งคาดว่าจะมีอยู่จำนวนไม่น้อย บุคคลเหล่านี้ไม่ได้ได้อยู่ภายใต้การดูแลของรัฐโดยตรง ในแง่สุขภาพอนามัย

แรงงานต่างชาติและกลุ่มผู้เคลื่อนย้ายเดินทางในบริเวณชายแดนกับพฤติกรรมทางสังคม และสุขภาพอนามัยที่เกี่ยวข้องกับโรคเอดส์

คุณลักษณะของการเป็นผู้เคลื่อนย้ายถิ่นและแบบแผนของการดำเนินชีวิตของผู้ย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทยมีความเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ เช่น เป็นผู้ที่มีการศึกษาน้อยหรือไม่ได้รับการศึกษาเลย ส่วนใหญ่เข้ามาทำงานระดับที่ใช้แรงงาน เช่น เป็นกรรมกรในโรงงานที่ใช้บริการจากสถานค้าประเวณี เป็นหญิงบริการ รวมทั้งผู้ที่ทำงานในร้านอาหารและสถานบันเทิงต่างๆ คนเหล่านี้ไม่มีความรู้เพียงพอเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากโรคเอดส์ และไม่สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคและการป้องกันโรคที่เป็นภาษาไทยซึ่งมีการเผยแพร่อยู่ทั่วไป เนื่องจากอ่าน/พูดและฟังภาษาไทยไม่ได้ ทำให้ผู้ย้ายถิ่นตกอยู่ในสถานการณ์เสี่ยง และทำให้การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ยากจะควบคุมและขจัดได้

ในอนาคตอันใกล้ การติดต่อเพื่อการค้า การพัฒนา/การสร้างสาธารณูปโภค และปัจจัยด้านการเมืองระดับภูมิภาค เช่น การรับลาวและพม่าเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มอาเซียนเป็นปัจจัยที่ทำให้มีการย้ายถิ่นข้ามพรมแดนมากขึ้น มีการเคลื่อนย้ายลึกเข้าไปในดินแดนของประเทศปลายทางและยังมี

การเดินทางข้ามพรมแดนประเทศต่างๆ มากกว่า 1 ประเทศ ปัญหาสถานการณ์เสี่ยงของโรคเอดส์ ในหมู่ผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติ จึงกลายเป็นปัญหาสำคัญระดับภูมิภาคที่มีใช่เป็นปัญหาเฉพาะในกลุ่มผู้ย้ายถิ่นเท่านั้น ยังมีคนกลุ่มอื่นๆ ที่ไม่ใช่ผู้ย้ายถิ่นเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพประมง พ่อค้า คนขับรถบรรทุกทางไกล แรงงานอพยพ ผู้ขายบริการทางเพศ นักท่องเที่ยว ผู้เสพยาเสพติด ภรรยาหรือผู้ความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงเหล่านั้น ฯลฯ จึงจำเป็นจะต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบข้อมูลเพียงพอสำหรับการกำหนดนโยบายป้องกันทั้งในระดับประเทศและระดับความร่วมมือระหว่างประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ทั่วไปเพื่อศึกษาข้อมูลสองส่วน คือข้อมูลด้านการย้ายถิ่นข้ามชาติและข้อมูลด้านโรคเอดส์ในกลุ่มผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติ โดยจะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลสองส่วนดังกล่าว และในด้านโรคเอดส์จะศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงและสถานการณ์เสี่ยงของกลุ่มประชากร

วัตถุประสงค์เฉพาะของการศึกษา คือ

1. เพื่อสำรวจสถานการณ์การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนในพื้นที่ชายแดนไทย-พม่าและจัดทำฐานข้อมูล
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและแบบแผนการย้ายถิ่นของผู้ย้ายถิ่นสัญชาติพม่าในพื้นที่ชายแดน
3. เพื่อสำรวจสถานการณ์โรคเอดส์ในพื้นที่ชายแดน
4. เพื่อศึกษาความรู้ ทักษะ และสถานการณ์เสี่ยงเกี่ยวกับโรคเอดส์ของผู้ย้ายถิ่นสัญชาติพม่า
5. เพื่อสำรวจบริการด้านสาธารณสุขและโรคเอดส์แก่ผู้ย้ายถิ่นข้ามพรมแดน

คำถามวิจัย

1. ผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติตามชายแดนประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณที่เป็นจุดผ่านแดนที่มีจำนวนคนข้ามไปมาเป็นจำนวนมากมีจำนวนประมาณเท่าใด คนเหล่านั้นมีแบบแผนการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานอย่างไร มีภูมิหลัง (คุณลักษณะส่วนบุคคล) อย่างไร

2. ผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติตามบริเวณชายแดนมีแบบแผนการดำเนินชีวิตอย่างไรขณะที่พำนักอยู่ในประเทศไทย
3. แบบแผนการดำเนินชีวิต การเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน และภูมิหลังของผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติส่งผลต่อการเกิดสถานการณ์เสี่ยงที่ทำให้มีการแพร่ระบาดของโรคเอดส์อย่างไร
4. ผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติมีความรู้ ทักษะ และมีการปฏิบัติที่เกี่ยวกับโรคเอดส์แตกต่างกันอย่างไร
5. สภาพปัญหาสาธารณสุขและการบริการ ในทัศนะของผู้รับบริการและผู้ให้บริการเป็นอย่างไร จะช่วยเข้ามาดูสถานการณ์เสี่ยงได้อย่างไร

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย

ประกอบด้วย 2 จุดคือ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรครอบคลุมทุกกลุ่มอาชีพของผู้ย้ายถิ่นในบริเวณที่ทำการศึกษ อายุของประชากร กำหนดอายุ 15 ปีขึ้นไป เพื่อให้สอดคล้องกับการศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคเอดส์

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในส่วนการย้ายถิ่น จะเน้นศึกษาข้อมูลเมื่อผู้ย้ายถิ่นเข้ามาพำนักหรือเข้ามาทำงานในประเทศไทยแล้วเป็นหลัก เนื่องจากจะมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่มีผลต่อการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ ส่วนเรื่องกระบวนการย้ายถิ่นรวมทั้งการเดินทางจะศึกษาเป็นบางส่วนที่เกี่ยวข้องเท่านั้น

ในส่วนโรคเอดส์ จะศึกษาความรู้ ทักษะ ความเชื่อ พฤติกรรมเสี่ยงและสถานการณ์เสี่ยงของผู้ย้ายถิ่นเท่านั้น จะไม่ศึกษาเพื่อระบุว่าใครคิดเชื่อเอดส์จำนวนมากร้อยเพียงใด

ระยะเวลาทำการวิจัย 1 ปี 10 เดือน (กุมภาพันธ์ 2541 - พฤศจิกายน 2542)

การเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ระหว่างเดือนเมษายน-มิถุนายน 2541

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมมือกับโรงพยาบาลแม่สาย โรงพยาบาลแม่สอดและมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย ดำเนินการวิจัยโดยมีผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมโครงการและเป็นที่ยอมรับได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญเรื่องการย้ายถิ่นและผู้เชี่ยวชาญด้านโรคเอดส์ มาตรการที่ผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมเป็นคณะวิจัยนี้มุ่งหวังให้ผลการวิจัยเป็นที่ยอมรับ ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ และมีการดำเนินการต่อเนื่องโดยยั่งยืน (sustainability)

การดำเนินงานวิจัยประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 เป็นการสำรวจภาคสนามครั้งที่ 1 เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานและความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ การประมาณการจำนวนผู้ย้ายถิ่นในพื้นที่ และติดต่อคณะผู้ร่วมวิจัยในพื้นที่ โดยการวิจัยครั้งนี้มีโรงพยาบาลแม่สอด โรงพยาบาลแม่สาย และมูลนิธิศุภนิมิตฯ เป็นคณะผู้ร่วมวิจัย

ขั้นที่ 2 จัดอบรมคณะวิจัย ผู้สัมภาษณ์และล่ามในพื้นที่เพื่อเตรียมการเก็บข้อมูลและปรับปรุงเครื่องมือขั้นสุดท้าย โดยผู้เข้าร่วมอบรมประกอบด้วยผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยในพื้นที่ เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนและอื่นๆ เป็นการอบรมผู้สัมภาษณ์และล่าม เพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของข้อคำถามแต่ละข้อ และฝึกการสัมภาษณ์โดยทำงานร่วมกับล่าม

ขั้นที่ 3 การศึกษาข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มประชากร

การเลือกพื้นที่ศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ได้เลือกพื้นที่วิจัย 2 แห่งคืออำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาเลือกคือเป็นจังหวัดชายแดนที่มีการเคลื่อนย้ายของประชากรสูง มีแรงงานต่างชาติเป็นจำนวนมาก และเป็นบริเวณที่การเดินทางข้ามพรมแดนง่าย ทั้งแบบถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

ประชากร

ประชากรศึกษา คือ ผู้ย้ายถิ่นชาวพม่าที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย บริเวณอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

กลุ่มตัวอย่าง และขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

การเลือกตัวอย่างเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling) โดยขั้นแรกเป็นแบบแบ่งชั้น (stratified sampling) และขั้นที่ 2 เป็นสุ่มแบบง่าย (random sampling) หรือสุ่มแบบบังเอิญ (accidental sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. แบ่งกลุ่มประชากรออกเป็นกลุ่มย่อยๆ ตามอาชีพ ประมวลข้อมูลสถิติเกี่ยวกับจำนวนคนต่างด้าวในอาชีพต่างๆ จากแหล่งข้อมูลในพื้นที่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 1.2 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณตามสูตร

อาชีพ	แม่สอด		แม่สาย	
	ประชากร (คน)	ตัวอย่างคำนวณได้	ประชากร (คน)	ตัวอย่างคำนวณได้
1. ภาคอุตสาหกรรม	12,700	90.3	6,100	67.1
2. ภาคเกษตร	18,250	129.7	1,700	18.7
3. ก่อสร้าง/รับจ้าง	3,140	23.8	7,550	83.0
4. หมิงอาชีพพิเศษ	100	.7	363	4.0
5. ภาคบริการ	9,690	76.0	13,290	146.2
6. ค้าขาย, ธุรกิจ	-	-	(6,000)	-
รวม	45,030	320	29,003	319

พื้นที่แม่สอด ข้อมูลประชากรมีที่มาจาก

(1) กลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม, เกษตรกร, ก่อสร้างและรับจ้าง และอาชีพบริการ ได้จากผลการสำรวจจำนวนแรงงานต่างชาติที่ลักลอบทำงานโดยผิดกฎหมายในเขตจังหวัดตากปี พ.ศ. 2539 โดยอุตสาหกรรมจังหวัด

(2) กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ ได้จากมูลนิธิศุภนิมิตฯ แม่สอด

พื้นที่แม่สาย ข้อมูลประชากรมีที่มาจาก

(1) รายงานการเก็บข้อมูล PRA ครั้งที่ 2 ของมูลนิธิศุภนิมิตฯ แม่สาย 11 ธ.ค. 2540

(2) สถิติการจดทะเบียนแรงงานต่างชาติ จังหวัดเชียงราย - กระทรวงแรงงานฯ

(3) ฝ่ายความมั่นคง สำนักงานจังหวัดเชียงราย

รวมประชากรคนต่างด้าวทุกอาชีพ ประมาณ 45,030 คน ในอำเภอแม่สอด และ 29,003 คน ในอำเภอแม่สาย

2. กำหนดขนาดตัวอย่างจากแต่ละอาชีพ โดยคำนวณจากสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพนั้นๆ คอประชากรทั้งหมดในอาชีพเดียวกัน โดยใช้สูตรการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรดังนี้

$$n = \frac{p \times (1 - p)}{\frac{(0.05)^2}{(1.96)^2} + \frac{p \times (1 - p)}{N}}$$

ทั้งนี้คำนวณจาก 30% ของประชากร ($P = .3$) กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.05 ($e = 0.05$) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ($Z = 1.96$) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่แม่สอด 320 คน และแม่สาย 319 คน

3. สุ่มตัวอย่างจากแต่ละกลุ่มอาชีพ โดยทำการสุ่มอย่างง่าย 2 ระดับคือ สุ่มสถานประกอบการ แล้วจึงสุ่มคนจากแต่ละสถานประกอบการแห่งละเท่าๆ กัน ส่วนภาคบริการและภาคค้าขาย/ธุรกิจ เป็นกลุ่มที่กระจายอยู่ทั่วไป ไม่ได้รวมตัวกันอยู่ การเลือกตัวอย่างจึงต้องใช้วิธีสุ่มโดยบังเอิญ

ตารางที่ 1.3 กลุ่มตัวอย่างตามแผนการเก็บข้อมูล และตัวอย่างที่เก็บได้

อาชีพ	แม่สอด			แม่สาย		
	จำนวน	แผน	เก็บได้จริง	จำนวน	แผน	เก็บได้จริง
1. ภาคอุตสาหกรรม	90.3	91	98	67.1	68	77
2. ภาคเกษตร	129.7	130	144	18.7	19	37
3. ก่อสร้าง รับจ้าง	23.8	24	25	83.0	83	85
4. ห้างอาชีพพิเศษ	.7	30*	33	4.0	30*	30
5. ภาคบริการ	76.0	76	78	146.2	147	162
6. ค้าขาย, ธุรกิจ	-	-	-	-	30**	31
รวม	320	351	378	319	377	422

หมายเหตุ

*กลุ่มห้างอาชีพพิเศษแม่สอดมีจำนวนเพียง 100 คน ถ้าคิดตามสัดส่วนของประชากรจะได้ตัวอย่างเพียง 1 คน จึงใช้วิธีคำนวณจาก 30% ประชากรห้างอาชีพพิเศษ ได้ขนาดตัวอย่าง 30 คน และกลุ่มห้างอาชีพพิเศษแม่สายใช้จำนวน 30 คน เท่ากัน

**กลุ่มค้าขายเป็นกลุ่มที่เพิ่มเติมขึ้นมาหลังจากที่ทำการวางแผนและเก็บข้อมูล ไปบ้างแล้ว ในอำเภอแม่สาย จึงกำหนดขนาดตัวอย่าง 30 คน เท่ากับห้างอาชีพพิเศษ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลหลายแหล่งที่มีความแตกต่างกัน จึงเลือกใช้วิธีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยพิจารณาให้เหมาะสมกับแหล่งข้อมูลและลักษณะของข้อมูลที่ต้องการ คือ ใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์เป็นทางการ สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) การสนทนากลุ่ม รวมทั้งการศึกษาเอกสารและข้อมูลสถิติ ดังนี้

1. สังเกตแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่ชายแดน สถานประกอบการ และที่พักอาศัยของคนต่างด้าวผู้ย้ายถิ่น และสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการประกอบ
2. เก็บข้อมูลเกี่ยวกับแบบแผนการย้ายถิ่น ความรู้ ทักษะคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมเกี่ยวกับโรคเอดส์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ มีโครงสร้าง (structural interview)

3. สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, คนในพื้นที่ และผู้ย้ายถิ่นอาชีพต่างๆ

4. จัดสนทนากลุ่มพื้นที่ละ 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ทำงาน โรงงานอุตสาหกรรมเพศชาย กลุ่มผู้ทำงานแรงงานอุตสาหกรรมหญิง กลุ่มกรรมกร ผู้ใช้แรงงานชาย และกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ อย่างละ 1 กลุ่ม โดยประเด็นการสนทนาเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เช่น พฤติกรรมทางเพศ พฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคเอดส์ และทัศนคติต่อคนไทย ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบและขยายข้อมูลจากแบบสอบถาม

5. รวบรวมข้อมูลเอกสาร/สถิติที่เกี่ยวข้อง

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ข้อมูลหลักของการศึกษาครั้งนี้คือข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ที่ใช้สัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ โดยผู้สัมภาษณ์เป็นผู้รอกคำตอบ และเป็นการสัมภาษณ์โดยใช้ล่าม โดยผู้สัมภาษณ์และล่ามผ่านการอบรมแล้ว

เนื้อหาแบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ

ส่วนที่ 2. ข้อมูลเกี่ยวกับการย้ายถิ่น

ส่วนที่ 3. ข้อมูลเกี่ยวกับโรคเอดส์และบริการด้านสาธารณสุข

การสร้างแบบสัมภาษณ์

คณะวิจัยร่างข้อคำถามขึ้นและตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการย้ายถิ่น ผู้เชี่ยวชาญด้านโรคเอดส์ และผู้เชี่ยวชาญด้านประชากร หลังจากนั้นตรวจสอบความตรงตามสภาพ (concurrent validity) โดยผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ ทำการปรับปรุงเนื้อหาให้ครอบคลุมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วจึงนำไปทดลองใช้กับผู้ย้ายถิ่นที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จากนั้นนำข้อบกพร่องมาทำการปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนนำไปใช้อบรมผู้สัมภาษณ์และล่าม

เป็นการอบรมผู้สัมภาษณ์และล่าม เพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของข้อคำถามแต่ละข้อ และฝึกการสัมภาษณ์โดยทำงานร่วมกับล่าม

การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากทั้งสองพื้นที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละแห่งแตกต่างกัน การวิเคราะห์ข้อมูลจึงทำการวิเคราะห์โดยแยกเป็นพื้นที่ และจะทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบกันในบางแง่มุมที่เปรียบเทียบกันได้เท่านั้น

รายละเอียดของการวิเคราะห์

1. การวิเคราะห์เพื่อบรรยายคุณลักษณะด้านต่างๆ (descriptive) ประกอบด้วย

- ข้อมูลด้านการย้ายถิ่น : จำนวน เชื้อชาติ อาชีพ และแบบแผนการย้ายถิ่น
- ข้อมูลด้านโรคเอดส์ : ความรู้ ทักษะคติ ความเชื่อ และพฤติกรรม โดยเสริมกับข้อมูลการเฝ้าระวังและสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคในพื้นที่ (ถึงแม้ว่าข้อมูลนี้จะเป็นข้อมูลของกลุ่มคนไทย)
- ระดับความรู้เกี่ยวกับบริการ/การเข้าถึงบริการ /ปัญหาและอุปสรรค ของโครงการบริการด้านสุขภาพอนามัย

2. วิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์และเปรียบเทียบระหว่าง 2 ตัวแปร (bivariate)

- เปรียบเทียบข้อมูลด้านการย้ายถิ่น ระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มอายุ กลุ่มที่ทำงานแบบมาเช้า-กลับเย็น ระหว่างกลุ่มที่อยู่นานและกลุ่มที่อยู่ยังไม่นาน ฯลฯ
- เปรียบเทียบความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรม ระหว่างกลุ่มต่างๆ โดยพิจารณาเป็นรายข้อ ด้วยวิธี crosstabulation
- เปรียบเทียบระดับความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคเอดส์ระหว่างกลุ่ม โดยพิจารณาคะแนนรวม ด้วยสถิติทดสอบค่าเฉลี่ย t-test แล F-test

3. วิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหลายตัวกับตัวแปรตามหนึ่งตัว (multi-variate)

- วิเคราะห์หากกลุ่มปัจจัยที่สัมพันธ์กับความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรม โดยวิธี multiple regression

การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำที่ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นฯ ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มและจากคำถามปลายเปิดในแบบสัมภาษณ์ทำการวิเคราะห์เนื้อหา และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (induction)

หลังจากนั้นคณะวิจัยเขียนรายงานฉบับร่าง จัดส่งให้ผู้เกี่ยวข้องระดมความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทที่ 2

กรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทนี้จะเป็นการนำเสนอสองส่วน ส่วนแรกคือกรอบแนวคิดว่าด้วยการย้ายถิ่นระหว่างประเทศและโรคเอดส์ ส่วนที่สองจะเป็นประมวลงานวิจัยเกี่ยวกับการย้ายถิ่นและโรคเอดส์ในบริเวณชายแดนไทย-พม่า

กรอบแนวคิดว่าด้วยการย้ายถิ่นข้ามประเทศ สาเหตุและผลกระทบของการย้ายถิ่น

การย้ายถิ่นข้ามประเทศ (international migration) หมายถึงการเคลื่อนย้ายของประชากรจำนวนมากข้ามพรมแดนจากประเทศที่ตนเป็นพลเมืองหรือพำนักอยู่ไปยังประเทศอื่นเพื่อดำรงชีวิตเป็นเวลายาวนานต่อเนื่อง เพื่อกระทำกิจกรรมที่ได้รับค่าตอบแทน โดยปกติหลักการสากลจะกำหนดว่าการดำรงชีวิตในอีกที่หนึ่งเป็นเวลานาน 1 ปีนับเป็นการย้ายถิ่น (International Travel Regulations) การกำหนดระยะเวลาเช่นนี้เป็นประโยชน์แก่การจำแนกผู้ย้ายถิ่น เพราะนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปยังประเทศหนึ่งในระยะเวลา 2 - 3 เดือนย่อมไม่ถือเป็นผู้ย้ายถิ่นโดยถาวร ในขณะที่เดียวกันก็จะมีพ่อค้าหรือนักธุรกิจที่เดินทางไปๆ มาๆ ระหว่างประเทศของตนกับประเทศที่ตนเข้าไปประกอบอาชีพ ลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยก่อนคังเช่นพ่อค้าชาวจีนที่เดินเรือไปค้าขายแล้วก็เดินทางกลับประเทศ ดังที่เรียกกันว่า ผู้เดินทาง (sojourner) อย่างไรก็ตามผู้ย้ายถิ่นจำนวนหนึ่งก็สามารถกลายสภาพเป็นผู้ตั้งถิ่นฐาน (settlers) ได้เมื่อเขาตัดสินใจปักหลักใช้ชีวิตในประเทศที่เขาเข้าไปประกอบอาชีพและดำรงชีวิตที่นั่นเป็นส่วนใหญ่ ทำให้มีสถานะเป็นผู้ย้ายถิ่นตามนิยามข้างต้น

การย้ายถิ่นอาจจำแนกได้ตามสาเหตุเป็น 2 ชนิดคือ การย้ายถิ่นที่มีสาเหตุจากภัยธรรมชาติ (natural disaster) และการย้ายถิ่นที่มีสาเหตุจากภัยที่เกิดจากการกระทำหรือจากน้ำมือของมนุษย์ (manmade disaster) การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นเฉพาะสาเหตุที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ การจำแนกการย้ายถิ่นอีกแบบหนึ่งคือการย้ายถิ่นแบบที่ผู้ย้ายถิ่นสมัครใจย้ายถิ่นเอง (voluntary migration) กับ การย้ายถิ่นแบบที่ถูกบังคับให้ย้ายถิ่น (forced migration) ซึ่งได้แก่การลี้ภัย (refuge) การวิจัยครั้งนี้จะเป็นการย้ายถิ่นโดยสมัครใจ

นักเศรษฐศาสตร์และนักสังคมวิทยาได้พยายามวิเคราะห์สาเหตุของการย้ายถิ่น โดยสมัครใจตามแนวทางศาสตร์ของตน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในแนวเศรษฐศาสตร์ กลุ่มนักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกและกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองพยายามอธิบายสาเหตุของการย้ายถิ่นข้ามประเทศด้วยแนวทางที่ต่างกัน กลุ่มนักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกอธิบายว่า มนุษย์ตัดสินใจย้ายถิ่นด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ ดังนั้นผู้ย้ายถิ่นจึงเป็นผู้ย้ายถิ่นเชิงเศรษฐกิจ (economic migrant) หรือเป็นแรงงาน (labourer) นั่นเอง ปัจจัยดึงดูด (push factors) สำคัญที่ทำให้มนุษย์ย้ายถิ่นได้แก่ ค่าจ้าง (wage) ที่สูงขึ้น และโอกาสการได้งานทำ (employment) กล่าวคือมนุษย์จะย้ายถิ่นจากประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจน้อยไปยังประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมากกว่ากลุ่มนักเศรษฐศาสตร์แนวนี้ได้แก่ Borjas (1987) นอกจากอัตราค่าจ้างแล้ว Castello-Freeman และ Freeman (1992) ยังได้เสนอว่า การเลือกเดินทางไปประเทศใดขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) ของประเทศต้นทางและ GNP ของประเทศผู้รับแรงงานอีกด้วย กล่าวคือ อัตราการย้ายถิ่นจะสัมพันธ์ในเชิงบวกกับ GNP ของประเทศผู้รับ และสัมพันธ์ในเชิงลบกับ GNP ของประเทศต้นทาง การเลือกจุดหมายปลายทางของการย้ายถิ่นจึงขึ้นอยู่กับเปลี่ยนแปลงค่า GNP เหล่านี้ ตัวแปรที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นเพื่อทำงานยังได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และประเภทของงานที่จะได้ทำ (Cuthbert and Sterns 1981 และ Melendiz 1994 อ้างถึงใน Massey 1994)

นักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกได้พยายามอธิบายสาเหตุของการย้ายถิ่นข้ามประเทศของแรงงานผิดกฎหมายด้วยเช่นกัน Frisbie (1975) ได้เสนอว่าการลักลอบเข้ามาทำงานของแรงงานผิดกฎหมายเกิดจากค่าจ้างที่มีอัตราต่ำ ผลผลิตทางการเกษตรที่ตกต่ำ และอัตราการว่างงานสูงในประเทศต้นทาง ประกอบกับอัตราค่าจ้างที่สูงกว่า ผลผลิตทางการเกษตรที่สูง และอัตราการว่างงานต่ำกว่า ณ ประเทศผู้รับ นอกจากนั้นยังได้เสนอแนะว่าการประมาณการจำนวนแรงงานย้ายถิ่นผิดกฎหมายไม่ควรกระทำโดยการพิจารณาจากจำนวนแรงงานที่ถูกจับกุม (Espenshade, 1990) เมื่อพิจารณาในระดับจุลภาค นักเศรษฐศาสตร์พบว่าตัวแปรรายได้ที่คาดหวัง (expected income) ที่แรงงานคาดว่าจะได้ในประเทศผู้รับ และตัวแปรจำนวนรายได้ที่ครอบครัวคาดหวังให้ส่งเสีย (expected contributions to household income) มีผลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นของปัจเจกบุคคลและครอบครัวของเขา (Taylor, 1992)

จะเห็นได้ว่า นักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกพิจารณาสาเหตุการย้ายถิ่นจากปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลและกลุ่มเป็นหลัก นักเศรษฐศาสตร์การเมืองซึ่งเล็งเห็นอิทธิพลของโครงสร้างเศรษฐกิจที่มีผลต่อการย้ายถิ่น ได้เสนอสาเหตุในระดับโครงสร้างสาเหตุนั้นคือปัจจัยดึงดูดจากสภาพเศรษฐกิจในประเทศผู้รับ (host countries) ของผู้ย้ายถิ่น สภาพเศรษฐกิจในประเทศผู้รับที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจสูงจะพัฒนาเป็นเศรษฐกิจที่มีโครงสร้างตลาดแรงงานสองระดับ (segmented labour market economy) กล่าวคือมีโครงสร้างตลาดแรงงานระดับปฐม (primary

sector) ซึ่งเป็นระดับที่มีความก้าวหน้ามาก เป็นลักษณะงานวิชาชีพ (professional) ต้องการทักษะสูง มีค่าตอบแทนสูง และเป็นงานที่ไม่ใช้แรงกาย ในขณะที่เดียวกันก็มีโครงสร้างตลาดแรงงานระดับทุติย (secondary sector) ซึ่งเป็นตลาดแรงงานระดับรอง เป็นงานที่ไม่ใช้งานวิชาชีพ เน้นการใช้ทักษะทางร่างกายและการใช้แรงงาน มีค่าแรงต่ำกว่า เป็นงานที่เรียกว่า งาน 3 Ds คือ งานสกปรก (dirty) งานเสี่ยง (dangerous) และงานยากลำบาก (difficult) ในสังคมดังกล่าว ประชากรของประเทศจะพยายามพัฒนาตัวเองเข้าไปมีตำแหน่งงานในตลาดแรงงานระดับปฐม ทำให้เกิดการขาดแคลนคนที่ จะเข้าทำงานในตลาดแรงงานระดับทุติย นักเศรษฐศาสตร์การเมืองพิจารณาว่าระบบทุนนิยมได้ทำให้ตลาดแรงงานในสังคมทุนนิยมพัฒนาขึ้นมาเป็นตลาดที่มีโครงสร้างสองระดับเช่นนี้ เมื่อประเทศทุนนิยมเติบโตจนมีสภาพเศรษฐกิจดังกล่าวก็จะเกิดภาวะที่เป็นปัจจัยดึงดูดให้แรงงานจากประเทศที่มีพัฒนาการเศรษฐกิจช้ากว่าย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อแสวงหาตำแหน่งงานที่มีความขาดแคลนแรงงานในระดับทุติย แรงงานต่างชาติจึงมักเข้าไปทำงานที่พลเมืองของประเทศนั้นไม่ต้องการทำซึ่งได้แก่งาน 3 Ds นั้นเอง ในกระบวนการนี้จะเกิดการลักลอบเข้าไปของแรงงานต่างชาติที่ผิดกฎหมายในที่สุด นักทฤษฎีที่เสนอแนวคิดนี้ได้แก่ Piore (1979) และ Taylor (1992) เขาเห็นว่า การย้ายถิ่นเชิงเศรษฐกิจมีสาเหตุมาจากปัจจัยดึงดูดด้านความต้องการแรงงานระดับทุติยในประเทศผู้รับหรือประเทศปลายทางเป็นสำคัญ

พัฒนาการของระบบทุนนิยมตั้งแต่ทศวรรษ 1980 ที่คลี่คลายออกมาเป็นเศรษฐกิจที่ไร้พรมแดน (economic internationalization) หรือสภาพโลกาภิวัตน์ (globalization) ซึ่งเชื่อมโยงเศรษฐกิจของยุโรป อเมริกา ตะวันออกกลาง และเอเชียแปซิฟิกเข้าด้วยกัน ทำให้นักเศรษฐศาสตร์การเมืองพัฒนาแนวคิดว่าด้วยการย้ายถิ่นข้ามประเทศไปได้อีกระดับหนึ่ง นั่นคือการกำหนดทิศทางของการเคลื่อนย้ายของแรงงานย้ายถิ่น Castells 1989 อ้างใน Massey 1993 และ Sassen (1991) ได้ระบุว่าแรงงานต่างชาติจะย้ายถิ่นจากประเทศต้นทาง (country of origin) ไปยังประเทศผู้รับแรงงาน (host country) ที่เป็นศูนย์กลางของเศรษฐกิจและข้อมูลข่าวสารโลก การเกิดขึ้นของระบบโลก (world systems) ได้ทำให้เมืองและประเทศบางแห่งเติบโตขึ้นเป็นศูนย์กลาง (core) ของทุนนิยมโลกที่เรียกว่า global city เช่น ลอนดอน ปารีส นิวยอร์ก ไตรอนโต ซานฟรานซิสโก โตเกียว ฮองกง สิงคโปร์ ฯลฯ สภาพเศรษฐกิจของเมืองและประเทศเหล่านี้จะพัฒนาเป็นเศรษฐกิจสองระบบที่มีความต้องการแรงงานต่างชาติเข้าไปทำงานในระบบตลาดแรงงานระดับทุติย เพราะพลเมืองของคนต้องการทำงานอยู่ในตลาดแรงงานระดับปฐมหมดแล้ว แรงงานต่างชาติจากประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจช้ากว่า เป็นประเทศชายขอบ (peripheral) ของระบบทุนนิยมโลกก็จะเคลื่อนย้ายเข้าไปสู่ตำแหน่งงานในประเทศศูนย์กลางทุนนิยม เพราะได้ค่าจ้างสูงกว่าในประเทศตน อย่างไรก็ตามการเคลื่อนย้ายนี้ทำได้ก็โดยการมีเส้นทางคมนาคมขนส่ง

การหมุนเวียนของข้อมูลข่าวสารและการแพร่กระจายของวัฒนธรรมทุนนิยมจากศูนย์กลางไปสู่สังคมที่เป็นชายขอบ

นอกจากเงื่อนไขดังกล่าวแล้ว Sassen ยังได้เสนออีกว่า จากการที่ global city ดึงดูดแรงงานต่างชาติเข้าไปจนเกิดปัญหาการล้นเกินเข้าเมืองอย่างหนัก รัฐบาลของเมืองใหญ่เหล่านี้ได้พยายามผลักดันนโยบายการลงทุนผลิตในประเทศชายขอบทุนนิยมแทน นโยบายนี้เรียกว่า off-shore production กล่าวคือนำทุนไปลงในประเทศที่ก้าวหน้าทางเศรษฐกิจช้า เพราะจะได้ค่าแรงถูกกว่า ปัจจัยการผลิตอื่นๆ ก็มีต้นทุนต่ำกว่า อีกทั้งยังช่วยชะลอแรงงานให้ทำงานอยู่ในประเทศของตนแทนที่จะหลั่งไหลเข้าไปยัง global city Sassen ได้พบว่านโยบายดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จในระยะยาว เพราะสินค้าที่ผลิตในประเทศชายขอบทุนนิยมเป็นสินค้าที่คล้ายคลึงกับที่ผลิตอยู่แล้วในประเทศเหล่านั้น จึงแย่งตลาดกันเอง อย่างไรก็ตาม นโยบายดังกล่าวได้ดึงดูดแรงงานสตรีจำนวนมากเข้าสู่โรงงาน (feminization) โดยไม่ให้โอกาสที่เท่าเทียมกันสำหรับแรงงานชาย แรงงานสตรีที่ได้สัมผัสกับลัทธิบริโภคนิยมจนเกิดความชื่นชมก็ไม่สามารถสร้างอำนาจการซื้อหรือมีรายได้ที่มั่นคงเพียงพอที่จะบริโภควัตถุต่างๆ ตามความต้องการได้ ผลที่เกิดขึ้นจาก off-shore production จึงเป็นการสร้างคนกลุ่มใหม่ที่ขาดราก (uprooted) ทั้งในเชิงสังคมและเศรษฐกิจ และคนเหล่านี้ก็พร้อมที่จะย้ายถิ่นไปเรื่อยๆ เพื่อสนองความต้องการทางเศรษฐกิจของตน จะเห็นได้ว่า แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่ใช้อธิบายสาเหตุและทิศทางของการย้ายถิ่นเชิงเศรษฐกิจในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

นักสังคมวิทยาพยายามพิจารณาปรากฏการณ์การย้ายถิ่นข้ามประเทศในแง่มุมที่ต่างไปจากนักเศรษฐศาสตร์ ถึงแม้ว่าปรากฏการณ์ย้ายถิ่นข้ามประเทศในปัจจุบันจะเป็นเรื่องของ การย้ายถิ่นเชิงเศรษฐกิจของคนที่เป็นแรงงานก็ตาม นักสังคมวิทยาก็พิจารณาว่าตัวแปรทางเศรษฐกิจเป็นตัวแปรเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นของระบบการย้ายถิ่น (migration system) นักสังคมวิทยาเห็นว่าการย้ายถิ่นเป็นระบบที่ครอบคลุมปัจจัยทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม กฎหมาย และการเมืองระหว่างประเทศ นอกจากนั้นระบบการย้ายถิ่นยังรวมหมายถึงกระบวนการนับตั้งแต่การตัดสินใจเดินทางออกจากประเทศต้นทางไปยังประเทศผู้รับ โดยผ่านเครือข่ายของผู้ย้ายถิ่นในประเทศต้นทาง เครือข่ายของผู้อำนวยความสะดวกระหว่างการย้ายถิ่น และเครือข่ายของผู้ย้ายถิ่นและผู้ว่าจ้างผู้ย้ายถิ่นในประเทศผู้รับ Castles and Miller (1993) ได้สรุปไว้ว่า

กระบวนการย้ายถิ่นแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ ขั้นการเริ่มย้ายถิ่น ได้แก่ การตัดสินใจย้ายถิ่น ตัวแปรในขั้นนี้จะเป็นตัวแปรเกี่ยวกับสาเหตุของการย้ายถิ่น ขั้นตอนที่สองคือระหว่างการเดินทางได้แก่ กระบวนการเดินทางและการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ขั้นตอนที่สามคือขั้นที่เดินทางถึงประเทศปลายทางแล้วและได้พำนักอยู่ในประเทศนั้น ตัวแปรในขั้นนี้จะ

เป็นตัวแปรเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นเข้าไป ในด้านของระบบย่อย เราอาจแบ่งระบบย่อยของระบบการย้ายถิ่นออกได้เป็นระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ระบบสังคม ระบบวัฒนธรรม และระบบกฎหมาย โดยที่ระบบเศรษฐกิจ การเมือง และกฎหมายครอบคลุมทั้งในระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศ

รายละเอียดของความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนการย้ายถิ่นกับระบบย่อยของการย้ายถิ่นจะเป็นดังนี้

ในขั้นตอนของการ**เริ่มย้ายถิ่น** : **สาเหตุ** ตัวแปรในระบบย่อยด้าน**เศรษฐกิจ** ได้แก่ ความค้อยโอกาสทางเศรษฐกิจของผู้ย้ายถิ่นกล่าวคือ การไม่มีสิทธิครอบครองที่ดินหรือปัจจัยการผลิตอื่นๆ และการว่างงานในประเทศต้นทาง การได้ค่าแรงที่สูงกว่าและการได้งานทำในประเทศปลายทาง ตัวแปรทางด้าน**การเมือง** ได้แก่ ความสัมพันธ์ดั้งเดิมหรือความสัมพันธ์พิเศษที่ประเทศต้นทางกับประเทศผู้รับมีต่อกัน เช่น การที่เคยเป็นอาณานิคม การที่เคยรับผู้ย้ายถิ่นเข้าไปพำนักในอดีต และการกำหนดนโยบายของรัฐประเทศผู้รับที่จะจ้างแรงงานต่างชาติมาทำงานในอาชีพที่มีความขาดแคลนแรงงาน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงาน 3 Ds ในตลาดแรงงานระดับทุติยะ ตัวแปรในระบบย่อยด้าน**สังคม** ได้แก่การถูกชักนำโดยคนรู้จักให้ย้ายถิ่น การร่วมกันตัดสินใจย้ายถิ่นคนในระดับครอบครัวเครือญาติและท้องถิ่นเดียวกัน และการหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับย้ายถิ่นจากตัวแปรด้าน**วัฒนธรรม** คือ ค่านิยมต้องการเดินทางโดยเฉพาะของคนหนุ่มสาวซึ่งอยู่ในวัยแรงงานที่จะย้ายถิ่นไปหางานในต่างประเทศหรือที่เรียกกันว่า “ไปซูดทอง” จนทำให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ที่เรียกว่า วัฒนธรรมแห่งการย้ายถิ่น (culture of migration) (Massey, 1994) ค่านิยมอีกประการหนึ่งคือ ค่านิยมแบบบริโคนิยมในวัฒนธรรมแบบทุนนิยมที่แพร่กระจายมาจาก global city และมีอิทธิพลดึงดูดคนจากประเทศอื่นๆ ให้ปฏิบัติตนเลียนแบบ

ระบบย่อยสุดท้ายคือ **ระบบกฎหมาย** ตัวแปรสำคัญในเรื่องนี้คือ กฎหมายคนเข้าเมืองของประเทศต้นทางที่ส่งเสริมให้พลเมืองย้ายถิ่นไปทำงานได้ในต่างประเทศโดยไม่กีดกันหรือมีนโยบายส่งออกแรงงาน

ในขั้นกระบวนการย้ายถิ่น ซึ่งจะต้องมีการจัดการและการอำนวยความสะดวก ตัวแปรในระบบ**เศรษฐกิจ** ได้แก่ค่าใช้จ่ายต่างๆ สำหรับการเดินทางอันประกอบด้วยค่าเดินทาง ค่านายหน้า และเงินค่าหัวที่ผู้ย้ายถิ่นจะต้องจ่ายให้แก่ผู้จัดการและผู้อำนวยความสะดวก เงินเหล่านี้สามารถทำกำไรได้มากจนทำให้ธุรกิจส่งแรงงานมนุษย์ออกมีความรุ่งเรืองไม่ต่างจากการส่งสินค้าออก ตัวแปรในระบบ**การเมือง** ได้แก่ นโยบายของรัฐที่จะควบคุมการส่งออกแรงงานย้ายถิ่นหรือจะเปิดเสรีให้เป็นธุรกิจที่เอกชนสามารถแข่งขันกันได้ นอกจากนั้นยังรวมถึงมาตรการในการเตรียมตัวและปฐมนิเทศแรงงานที่กำลังจะเดินทางอีกด้วย ในกระบวนการนี้ ตัวแปรทางการเมืองหมายถึง

การรวมกลุ่มระหว่างประเทศด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจการค้าหรือเหตุผลอื่นๆ ซึ่งจะมีผลให้การเคลื่อนย้ายของประชากรในกลุ่มประเทศดังกล่าวเป็นไปได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่จะเป็นการรวมกลุ่มของประเทศในภูมิภาคเดียวกัน เช่น กลุ่มอาเซียน กลุ่มสหภาพยุโรป หรือบางครั้งก็เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศต้นทางกับประเทศผู้รับในการกำหนดจำนวนโดยตัวผู้ย้ายถิ่นที่อนุญาตให้เดินทางเข้ามาได้ เช่น ข้อตกลงระหว่างประเทศมาเลเซียกับบังกลาเทศ และได้หวั่นกับฟิลิปปินส์ ตัวแปรในระบบ*สังคม* ได้แก่ ระบบการจัดหางานที่มีอยู่ทั้งโดยถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย ระบบ*วัฒนธรรม* ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ย้ายถิ่นกับนายหน้า ค่านิยมความเชื่อถือหรือขายส่วนบุคคล (คนรู้จักกัน) มากกว่าเครือข่ายทางการ (บริการของรัฐ) ในการจัดการเดินทางและตัวแปรในระบบ*กฎหมาย* ได้แก่กฎหมายคนเข้าเมืองของประเทศผู้รับที่เปิดโอกาสให้คนต่างชาติย้ายถิ่นเข้ามาทำงานได้ ตลอดจนกติการะหว่างประเทศที่เอื้อให้มีการย้ายถิ่นเพื่อการทำงาน อีกทั้งยังคุ้มครองผู้ย้ายถิ่นเพื่อการทำงาน เช่น อนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศและสหประชาชาติ

ในขั้นตอนที่สาม เมื่อผู้ย้ายถิ่นเดินทางถึงประเทศผู้รับและดำรงชีวิตโดยการทำงานในประเทศดังกล่าว ผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นในด้านเศรษฐกิจคือการ ได้งานและได้ค่าจ้างที่สูงขึ้นของผู้ย้ายถิ่น การทำสัญญาจ้างงานซึ่งกำหนดระยะเวลาที่จะทำงานและอาศัยอยู่ในประเทศผู้รับได้ การส่งเงินออมกลับประเทศต้นทางให้แก่ครอบครัวหรือญาติพี่น้องของแรงงานย้ายถิ่น ตลอดจนกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่แรงงานย้ายถิ่นกระทำซึ่งมีความเชื่อมโยงต่อเนื่องกันเป็นเครือข่ายทางเศรษฐกิจที่รองรับซึ่งกันและกัน ในแง่โครงสร้างของเศรษฐกิจในประเทศผู้รับ ผลกระทบของการย้ายถิ่นจะทำให้เกิดการพึ่งพาแรงงานต่างชาติโดยเฉพาะในเศรษฐกิจระดับทุติยภูมิ ดังได้กล่าวมาแล้วในประเทศที่เป็นศูนย์กลางของทุนนิยมโลก ส่วนในประเทศที่มีได้เป็นศูนย์กลางทุนนิยมโลก แต่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจมากกว่าประเทศอื่นๆ รอบข้าง การเข้ามาของแรงงานต่างชาติก็จะเกิดผลกระทบทำให้ระบบการผลิตในประเทศดังกล่าวเป็นการผลิตแบบใช้แรงงานจำนวนมาก (labour intensive) มากกว่าใช้เทคโนโลยีหรือใช้ข้อมูลข่าวสาร (technology/information intensive) ผลกระทบทางการเมืองของการย้ายถิ่นจะปรากฏในนโยบายของรัฐซึ่งอาจปรับเปลี่ยนไปตามสภาพความขาดแคลนแรงงาน โดยอาจมีนโยบายต้อนรับหรือขับไล่แรงงานต่างชาติสุดแต่อุปสงค์และอุปทานของแรงงานในชาติเป็นหลัก นโยบายดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อแนวทางการให้สิทธิและการกำหนดหน้าที่ของผู้ย้ายถิ่นว่าจะใกล้เคียงกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองของประเทศผู้รับมากน้อยเพียงใด

ในระบบ*สังคม*ผลกระทบของการย้ายถิ่นก็คือ การ*เกิดชุมชนทางชาติพันธุ์* (ethnic enclave) ซึ่งเป็นชุมชนของผู้ย้ายถิ่นที่เป็นชาติพันธุ์เดียวกัน ใช้ภาษาพูดและมีขนบธรรมเนียมประเพณีร่วมกัน ชุมชนนี้จะสร้างกลไกเพื่อการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มและเพื่อขัดเกลาสมาชิกรุ่นเยาว์ของ

กลุ่ม จึงมักจะจัดทำหนังสือพิมพ์ จดหมายบอกข่าวหรือโทรศัพท์แจ้งข่าวด่วนของคุณ และมีการจัดชั้นเรียนสอนภาษาของคุณ มีสถานที่เพื่อปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีร่วมกัน นอกจากนั้นสมาชิกในชุมชนยังจะมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องและสืบเนื่องซึ่งกันและกัน ทำให้การผลิตและการบริโภคจำนวนไม่น้อยหมุนเวียนอยู่ในชุมชนของคุณ หมายถึงเครือข่ายทางสังคมของผู้ย้ายถิ่นในประเทศปลายทางอีกด้วย เครือข่ายนี้ไม่จำเป็นต้องอยู่เฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่ขึ้นอยู่กับกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตของผู้ย้ายถิ่น เช่น การใช้บริการส่งเงินกลับ (remittance) การส่งลูกเข้าเรียนในโรงเรียนของท้องถิ่น การเปิดบัญชีเงินฝากในธนาคาร การมีเพื่อนต่างเพศหรือคู่ครอง การไปใช้บริการรักษาพยาบาล ฯลฯ เครือข่ายนี้จะทำให้การดำรงชีวิตของผู้ย้ายถิ่นในต่างแดนมีความลงตัวมากขึ้นเรื่อยๆ จนเกิดความพยายามจะหาช่องทางตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวรในประเทศปลายทางในเวลาต่อมา สำหรับตัวแปรในทางวัฒนธรรม ผลกระทบจากการย้ายถิ่นทำให้เกิดสภาพสองประการได้แก่ การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของประเทศปลายทางและการธำรงเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของผู้ย้ายถิ่น ตัวแปรทั้งสองนี้ดูเหมือนจะขัดแย้งกัน แต่ก็เกิดขึ้นพร้อมๆ กันในความเป็นจริง กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้และสามารถทำงานได้ในประเทศปลายทาง ทักษะที่จำเป็นเช่นการรู้ภาษาเพื่อสื่อสารกันได้ การรู้กฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตน การเดินทางและใช้บริการสาธารณะ ตลอดจนทักษะในการทำงาน ในขณะที่เดียวกันผู้ย้ายถิ่นก็มีแนวโน้มจะยึดถือเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนไว้ตามปกติวิสัย ถ้ามีการรวมตัวเป็นชุมชนทางชาติพันธุ์ การธำรงและแสดงออกของเอกลักษณ์ก็ง่ายและชัดเจนขึ้นกว่าการอยู่ตามลำพัง การแสดงออกทางวัฒนธรรมที่เห็นได้ง่ายคือภาษาและอาหาร ผู้ย้ายถิ่นจะพูดภาษาของคุณและกินอาหารที่ปรุงแบบของคุณ การรักษาคุลยภาพระหว่างการปรับตัวและการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมจะคงอยู่ในตัวผู้ย้ายถิ่นจนกว่าจะมีตัวแปรอื่นๆ เข้ามาแทรกแซงหรือเบี่ยงเบนทิศทางให้เปลี่ยนแปลงไป

ผลกระทบในระบบสุดท้ายคือระบบกฎหมาย ตัวแปรที่สำคัญยิ่งสำหรับผู้ย้ายถิ่นคือกฎหมายแรงงานของประเทศปลายทาง ข้อกำหนดในกฎหมายดังกล่าวจะระบุสถานภาพของผู้ย้ายถิ่น ตลอดจนสวัสดิการสังคมที่พึงได้รับ เช่นการคุ้มครองสิทธิของแรงงานต่างชาติ มาตรฐานการจ้างงาน ฯลฯ ข้อกำหนดดังกล่าวอาจได้รับการเปลี่ยนแปลงตามนโยบายของรัฐที่มีต่อคนต่างชาติ กฎหมายอีกฉบับหนึ่งคือกฎหมายสัญชาติ การอนุญาตให้ผู้ย้ายถิ่นได้มีสิทธิโอนสัญชาติเป็นพลเมืองของประเทศนั้นและเงื่อนไขที่ระบุไว้ย่อมมีผลต่อพฤติกรรมของผู้ย้ายถิ่นที่คาดหวังว่าจะตั้งถิ่นฐานถาวร

แนวคิดที่ว่าด้วยระบบการย้ายถิ่นอาจสรุปเป็นตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนในกระบวนการย้ายถิ่นกับระบบย่อยต่างๆ ของระบบการย้ายถิ่น

ระบบย่อย ขั้นตอน	เศรษฐกิจในและ ระหว่างประเทศ	การเมืองในและ ระหว่างประเทศ	สังคม	วัฒนธรรม	กฎหมายและกฎหมาย ระหว่างประเทศ
1. การเริ่มย้ายถิ่น : <u>สาเหตุ</u>	ความคืบหน้าโอกาสในทางเศรษฐกิจกับประเทศต้นทาง ค่าแรง และโอกาสการทำงานในประเทศปลายทาง	ความสัมพันธ์ดั้งเดิม/พิเศษระหว่างประเทศ ผู้ส่ง-รับ นโยบายรัฐ	การชักนำโดยคนรู้จัก ครอบครัว เครือญาติ และคนจากท้องถิ่นเดียวกัน	ค่านิยมต้องการเดินทาง อิทธิพลของวัฒนธรรม ทุนนิยมจากศูนย์กลาง เศรษฐกิจโลก	กฎหมายคนเข้าเมืองของประเทศต้นทาง
2. ระหว่างย้ายถิ่น : <u>กระบวนการและ</u> <u>การอำนวยความสะดวก</u>	เงินค่าหัว ค่านายหน้า ค่าเดินทาง	นโยบายรัฐ การรวมกลุ่มระดับภูมิภาค ข้อตกลงทวิภาคีและพหุภาคี	ระบบการจัดหางาน ทั้งถูก-ผิดกฎหมาย	ความสัมพันธ์กับนายหน้า ค่านิยม เชื้อชาติ เครือข่ายส่วนบุคคล	กฎหมายคนเข้าเมืองของประเทศปลายทาง กติการะหว่างประเทศ
3. การเดินทางถึง ประเทศปลายทาง : <u>ผลกระทบ</u>	ระยะเวลาจ้างงาน เงินส่งกลับ กิจกรรมทางเศรษฐกิจในประเทศปลายทาง โครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศปลายทาง	นโยบายรัฐ สิทธิและหน้าที่ของผู้ย้ายถิ่น	การเกิดชุมชนชาติพันธุ์ (ethnic enclave) เครือข่ายทางสังคมในประเทศปลายทาง ความพยายามตั้งถิ่นฐานถาวร	การปรับตัวทางวัฒนธรรม การชำระเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์	กฎหมายแรงงานและกฎหมายสัญชาติของประเทศปลายทาง สวัสดิการสังคม

ที่มา : สรุปลักษณ์โดยสุภาวดี จันทวานิช จากการสำรวจเอกสาร

สรุปแนวคิดว่าด้วยแบบแผนของการย้ายถิ่น

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มุ่งจะศึกษาแบบแผนของการย้ายถิ่นของแรงงานต่างชาติเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการย้ายถิ่นกับความเสี่ยงในการติดเชื้อเอชไอวีของผู้ย้ายถิ่น จึงจะไม่เน้นการอธิบายสาเหตุของการย้ายถิ่น แต่จะเน้นกระบวนการย้ายถิ่นเป็นสำคัญ กรอบแนวคิดว่าด้วยการย้ายถิ่นระหว่างประเทศที่ประมวลมานี้ จะเน้นสังเคราะห์ขึ้นมาเฉพาะเรื่องแบบแผนการย้ายถิ่น โดยเฉพาะในขั้นตอนที่มาถึงประเทศปลายทางแล้วดังนี้

ขั้นตอนเริ่มย้ายถิ่น ตัวแปรที่เกี่ยวข้องได้แก่

การชักนำโดยคนรู้จัก ญาติพี่น้อง หรือนายหน้า

การปฐมนิเทศแรงงานก่อนการเดินทาง

ค่านิยมเดินทางไปทำงานนอกประเทศ การเดินทางจากภูมิลำเนาไปยังเมืองชายแดน

ขั้นตอนระหว่างย้ายถิ่น ตัวแปรที่เกี่ยวข้องได้แก่

การเสียบัตร พ.ศ. ๓๐๓ ๑๐๓ ๑๐๓ ๑๐๓

การผ่านพรมแดนและการหยุดพักระหว่างทาง

สถานภาพการเดินทางเข้าเมืองโดยถูก/ผิดกฎหมาย

ขั้นตอนการพำนักอยู่ในประเทศปลายทาง ตัวแปรที่เกี่ยวข้องได้แก่

ประเภทของงานที่ทำ

ทักษะที่ได้ในการทำงาน

ระยะเวลาการจ้างงานและระยะเวลาทำงาน

ค่าแรงที่ได้รับ

ที่พักอาศัย

การพักผ่อนหย่อนใจ

ระยะเวลาที่พำนักอยู่

การพักอาศัยอยู่เป็นชุมชนหรือเป็นหอ

การพำนักอยู่กับครอบครัว

การพำนักอยู่ในสถานที่ทำงาน

การเรียนรู้ภาษาของประเทศปลายทาง

การเรียนรู้กฎระเบียบ และกฎหมายของประเทศปลายทางที่เกี่ยวข้องกับตน

การส่งเงินกลับหรือนำสิ่งของที่มีค่ากลับบ้าน
 การออม
 การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณี
 การสมรสและมีบุตรในประเทศปลายทาง
 การเข้าถึงบริการรักษาพยาบาล
 ความตั้งใจตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวร
 การวางแผนย้ายถิ่นต่อไปและการเดินทางกลับประเทศ
 ความสัมพันธ์กับเพื่อนแรงงานย้ายถิ่น
 ความสัมพันธ์กับประชากรในประเทศปลายทาง

จะเห็นได้ว่า แนวคิดเรื่องระบบการย้ายถิ่นที่ได้ประมวลมานี้เป็นแนวคิดที่ครอบคลุมหลายสาขาวิชา มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ ไม่ใช่แนวทางศึกษาด้านสังคมวิทยาแต่อย่างเดียว แต่เป็นการพิจารณาระบบการย้ายถิ่นในภาพขององค์รวม (holistic) เพื่อให้เห็นความเกี่ยวข้องของระบบย่อยต่างๆ ที่อยู่ภายใต้ปรากฏการณ์ย้ายถิ่นร่วมกัน การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาองค์รวมมากกว่าศึกษาเฉพาะด้าน และจะเป็นลักษณะว่าด้วยแบบแผนของการย้ายถิ่นมากกว่าสาเหตุของการย้ายถิ่น อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้ไม่อาจพิจารณาผลกระทบของการย้ายถิ่นในทุกระบบย่อยได้ จึงจะเลือกเฉพาะผลกระทบทางสุขภาพอนามัยซึ่งเป็นผลกระทบในเชิงกายภาพที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดเกิดขึ้นได้รวดเร็วที่สุดและจะส่งผลกระทบต่อระบบย่อยอื่นๆ เช่น ระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคมและระบบการเมือง ฯลฯ ได้ในที่สุด

แนวคิดว่าด้วยความสัมพันธ์ของการย้ายถิ่นกับสุขภาพอนามัยและปัญหาโรคเอดส์

แนวคิดนี้เป็นเรื่องที่เพิ่งได้รับการพัฒนาจึงยังอยู่ในขั้นพื้นฐาน และต้องอาศัยผลการวิจัยที่ได้ทำไปแล้วมาสรุปผลดังนี้

ในเรื่องความสัมพันธ์ของการย้ายถิ่นกับโรคเอดส์ Hendriks (1991) ได้เสนอแนวคิดซึ่งมีองค์ประกอบสามส่วน ได้แก่ มิติด้านกฎหมายของโรคเอดส์กับผู้ย้ายถิ่น มิติด้านสุขภาพของการย้ายถิ่น และยุทธศาสตร์การป้องกันโรคเอดส์เฉพาะสำหรับผู้ย้ายถิ่น ในแนวคิดที่ว่าด้วยมิติทางกฎหมาย Hendriks ได้เสนอว่าการตรวจตราและกักกันกรองผู้ป่วยโรคเอดส์มิให้เดินทางเข้าประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนและระเบียบว่าด้วยการเดินทางระหว่างประเทศ (*international travel regulations*) กับระเบียบว่าด้วยอนามัยระหว่างประเทศ (*international*

health regulations) ผู้ย้ายถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลรักษาเมื่อเจ็บป่วย รัฐที่เป็นประเทศปลายทางมีหน้าที่ที่จะต้องให้ความรู้เรื่องเอดส์แก่ผู้ย้ายถิ่นโดยคำนึงถึงภูมิหลังทางสังคมวัฒนธรรมและภาษาของคนเหล่านั้น ในส่วนที่ว่าด้วยมิติทางสุขภาพ ไม่มีหลักฐานใดยืนยันว่าผู้ย้ายถิ่นมีความเสี่ยงมากไปกว่าประชาชนโดยทั่วไปในประเทศปลายทางในการติดเชื้อเอดส์ ผู้ย้ายถิ่นจึงไม่ใช่กลุ่มเสี่ยงสูงในแง่นี้ แต่การที่ผู้ย้ายถิ่นมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเอดส์น้อยกว่าประชาชนโดยทั่วไปทำให้ผู้ย้ายถิ่นมีโอกาสจะมีพฤติกรรมที่ทำให้เสี่ยงต่อการได้รับเชื้อเอดส์ นอกจากนั้นยังเสี่ยงที่จะถูกสังหารถึงแก่กรรมและเลือกปฏิบัติโดยอ้างเหตุผลว่าคนกลุ่มนี้เป็นผู้แพร่เชื้อ การที่ผู้ย้ายถิ่นมีความรู้เรื่องเอดส์น้อยและสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขได้ยาก เขาจะต้องได้รับการป้องกันเป็นพิเศษในเรื่องโรคเอดส์ ผู้ย้ายถิ่นมีสิทธิจะได้รับบริการทางการแพทย์และการส่งเสริมสุขภาพเช่นเดียวกับคนทั่วไป ปัจจัยหรือเงื่อนไขที่ผู้ให้บริการแก่ผู้ย้ายถิ่นต้องพิจารณาเป็นพิเศษ ได้แก่ การเดินทางติดต่อของผู้ย้ายถิ่นกับประเทศต้นทาง การอยู่ตามลำพังหรืออยู่กับครอบครัวของผู้ย้ายถิ่น กลไกการควบคุมทางสังคมที่จะช่วยควบคุมพฤติกรรมเสี่ยงของผู้ย้ายถิ่นขณะอยู่ในประเทศปลายทาง และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ย้ายถิ่น

สำหรับรายละเอียดของความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นกับโรคเอดส์มีดังนี้

Decosas 1996 ได้ยืนยันว่ามีความสัมพันธ์กันระหว่างการเคลื่อนย้ายของมนุษย์กับการแพร่กระจายของโรคเอดส์ และได้ระบุความสัมพันธ์นี้เกิดขึ้นจากเงื่อนไขและโครงสร้างของกระบวนการย้ายถิ่นมากกว่าการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสโดยตรงตามพรมแดนที่มีการย้ายถิ่น การวิจัยที่เหมาะสมจึงควรวิเคราะห์ว่าการเคลื่อนย้ายทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการติดเชื้ออย่างไร

Decosas ได้อธิบายว่า โดยปกติคนที่เดินทางหรือเคลื่อนย้ายที่อยู่มีอัตราการติดเชื้อสูงกว่าคนที่ไม่เคลื่อนย้ายคงได้พบว่าในเซเนกัลตอนเหนือ ผู้ชายที่เดินทางไปประเทศอื่นๆ ร้อยละ 27 และคู่สมรสของคนต่างชาติที่อาศัยในเซเนกัลอีกร้อยละ 11.3 เป็นผู้ติดเชื้อ มีตัวอย่างในประเทศอื่นๆ ได้แก่ กาน่า เม็กซิโก ไลบีเรีย และบราซิล ฯลฯ ที่พบแบบแผนนี้เช่นกัน อย่างไรก็ตามงานวิจัยเหล่านี้ยังมีปัญหาเพราะเน้นไปที่ตัวผู้ย้ายถิ่นไม่ใช่การย้ายถิ่น จึงยังจำเป็นต้องศึกษาให้ชัดเจนว่าการย้ายถิ่นเกี่ยวข้องกับการแพร่กระจายของโรคอย่างไร ในทศวรรษ 1980 และ 1990 การเคลื่อนย้ายของประชากรทั่วโลกเป็นไปอย่างกว้างขวาง สหประชาชาติและธนาคารโลกระบุว่ามีผู้ย้ายถิ่นถึง 125 ล้านคนทั่วโลก คนเหล่านี้มีทั้งแรงงานย้ายถิ่น ผู้ลี้ภัย ผู้ตั้งถิ่นฐานในประเทศใหม่ ผู้ย้ายถิ่นภายในประเทศ และผู้เดินทางข้ามพรมแดนเป็นประจำ

สำหรับแรงงานย้ายถิ่น ได้แก่ คนงานที่เดินทางข้ามพรมแดนไปทำงานในประเทศอื่นเป็น เวลาหลายเดือนหรือหลายปีเพื่อทำงาน แล้วก็เดินทางกลับประเทศเป็นครั้งคราวเป็นเวลานาน เช่นกัน การย้ายถิ่นของแรงงานชายกับแรงงานหญิงจะมีแบบแผนต่างกัน แรงงานเหล่านี้มีทั้งที่ถูก กฎหมายและผิดกฎหมาย องค์การย้ายถิ่นระหว่างประเทศคาดว่ามีความเสี่ยงสูงที่จะถูกกฎหมาย และผิดกฎหมายอยู่ทั่วโลกถึง 70 ล้านคน (Appleyard 1991) การย้ายถิ่นของคนกลุ่มนี้มักเกิด ครั้งละเป็นจำนวนมาก ประเทศผู้รับแรงงานบางประเทศมีนโยบายควบคุมโรคเอดส์ด้วยการตรวจ เอดส์คนงานต่างชาติเหล่านี้ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว ความเสี่ยงของแรงงานต่างชาติมักเกิดขึ้น เพราะเงื่อนไขการดำรงชีวิตในประเทศปลายทางมากกว่าในประเทศต้นทาง (Wolffers and Fernandez 1995 และ Brewerm Gasbun, Ryan, Sanchez and Butler) ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเสี่ยง แก่แรงงานต่างชาติได้แก่ การขาดการควบคุมทางสังคมตามขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศ ที่แรงงานจากมาหรือประเทศต้นทาง การพำนักอาศัยอยู่แต่กับคนเพศเดียวกันในประเทศปลายทาง การขาดการเข้าถึงบริการรักษาพยาบาลโดยเฉพาะโรคเอดส์ การใช้สารเสพติดเนื่องจากความ เหนงและความเบื่อหน่าย และความสัมพันธ์กันในเชิงลบระหว่างการทำงานต่างถิ่นกับการใช้บริการ ทางเพศ (ตัวอย่างคือกรณีของแคว้นปีคองงานชายจำนวนมากที่มีหญิงบริการจำนวนหนึ่งมาให้ บริการทางเพศ ทำให้เกิดเพศสัมพันธ์ที่เสี่ยงสูง โดยเฉพาะในช่วงเงินเดือนออก) แบบแผนการมี เพศสัมพันธ์กับหญิงบริการที่มีเพศสัมพันธ์จำนวนมากของแรงงานชายจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของการ ติดเชื้อ HIV เงื่อนไขนี้สำคัญกว่าจำนวนคู่นอนของแรงงานชายมาก (Anderson in Mann and Tarantola 1996)

ในเม็กซิโก งานวิจัยของ Muniz - Martelon, Baez-Villasenor, del Rio, Guzman และ Figueroa 1996 (อ้างถึงใน Bronfman and Rubin - Kurtzman 1996) ได้พบว่า ผู้ย้ายถิ่นชาว เม็กซิโกที่ไปทำงานในสหรัฐอเมริกา มีพฤติกรรมทางเพศต่างไปจากขณะอยู่ในบ้านเกิดเมืองนอน ผู้ ย้ายถิ่นที่ยังหนุ่มสาว เดินทางย้ายถิ่นไปตามลำพัง พักอาศัยในที่พักรั่วแฉกขาดความเป็นส่วนตัว ขาดความรู้เกี่ยวกับการแพร่กระจายของโรคเอดส์ มีปัญหาด้านภาษาทำให้ไม่เข้าใจข้อมูลที่เผยแพร่ อยู่ การที่เป็นคนเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การไม่สามารถเข้าถึงบริการรักษาพยาบาลทำให้ต้อง รักษาตนเองและการใช้เข็มฉีดยาเก่าเพื่อฉีดยารักษาตนเอง เหล่านี้ก็เป็นปัญหาสำคัญของผู้ย้ายถิ่น ชาวเม็กซิโกและทำให้เขาเป็นผู้เสี่ยงต่อการติดเชื้อ

ในงานวิจัยเกี่ยวกับแรงงานย้ายถิ่นจากเม็กซิโกอีกชิ้นหนึ่งได้พบว่า การใช้สารเสพติดและ การดื่มสุราก็เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อเช่นกัน (Bronfman and Rubin-Kurtzman 1996) ในงานชิ้นเดียวกันนี้ได้ระบุว่าคนงานชาย-หญิงที่ไปทำงานมักหยุดพักระหว่างทางเพื่อหา

รายได้เป็นเวลา 3-6 เดือนก่อนไปยังประเทศปลายทางและเพื่อคู่มือทางเดินทางเข้าประเทศด้วยระหว่างเวลาดังกล่าว แรงงานหญิงบริการจะขายบริการทางเพศแก่คนขับรถบรรทุกเพื่อเป็นทุนสำหรับเดินทาง ส่วน Bronfman, Sejenovich, Rodriguez, Halperin, Ortez, de Caso และ Del Rio 1996 ได้พบแบบแผนการย้ายถิ่นของแรงงานเม็กซิโกเช่นกันว่า คนงานจะพักอยู่เป็นระยะเวลาประมาณ 3 เดือน ในช่วงเวลาดังกล่าวจะมีหญิงบริการมาให้บริการแก่คนขับรถบรรทุก ทหารเจ้าหน้าที่ศุลกากร และคนในพื้นที่ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการเคลื่อนย้ายสูงทั้งสิ้น

มีผู้ย้ายถิ่นอีกกลุ่มหนึ่ง ได้แก่ ผู้ที่เดินทางข้ามพรมแดนหรือเดินทางไกลเป็นประจำเพื่อการทำงาน (commuter) ระยะทางจากบ้านไปยังที่ที่คนเหล่านี้ทำงานห่างไกลจนทำให้เขาไม่ได้กลับบ้านทุกวัน แต่อาจกลับบ้านทุกสองสัปดาห์หรือทุกเดือน ทำให้เขามีสถานะคล้ายแรงงานย้ายถิ่น นอกจากนั้นผู้ที่เดินทางข้ามไปมาตามพรมแดน เช่น พ่อค้า คนขับรถบรรทุก ซึ่งต้องใช้เวลาเดินทางในการทำงานก็เป็นกลุ่มที่มีโอกาสเสี่ยงจากแบบแผนการเคลื่อนย้ายของเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนขับรถบรรทุกแบบแผนการเคลื่อนย้ายและการติดต่อกับผู้อื่น ทำให้เขามีโอกาสเสี่ยงสูงในแอฟริกาได้พบว่าเส้นทางแพร่ระบาดของโรคเอดส์เกิดจากเส้นทางที่รถบรรทุกเดินทางจากเมืองใหญ่ชายฝั่งทะเลไปสู่หมู่บ้านในชนบท (Quinn 1994) คนเดินทางกลุ่มอื่น เช่น พ่อค้า พนักงานขาย (salesman) พนักงานรถไฟ ก็อาจมีโอกาสร้อยเหมือนคนขับรถบรรทุกเช่นกัน เพียงแต่ไม่ปรากฏชัดเจนเท่านั้น (Decosas 1996)

สำหรับแนวคิดที่ใช้ในการพิจารณา **ยุทธศาสตร์การป้องกันโรคเอดส์สำหรับผู้ย้ายถิ่น** Hendriks (1991) ได้เสนอว่าอาจพิจารณาในด้านการย้ายถิ่นกับพฤติกรรมทางเพศ การย้ายถิ่นกับพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด และการย้ายถิ่นกับบริการทางการแพทย์ วิธีการให้ความรู้เรื่องเอดส์แก่ผู้ย้ายถิ่นอาจทำได้ทั้งในระดับบุคคลต่อบุคคล เช่น บริการHotline บริการเข้าถึงตัวบุคคล (outreach) และการอบรมอาสาสมัครที่เป็นผู้ย้ายถิ่น ระดับกลุ่ม โดยเน้นกลุ่ม มีความต้องการความรู้มากเพราะมีพฤติกรรมเสี่ยงเนื่องจากขาดความรู้ เช่น ชายวัยรุ่น ชาวต่างชาติที่เป็นรักร่วมเพศ กลุ่มผู้ติดยาเสพติดที่เป็นผู้ย้ายถิ่น กลุ่มผู้ลักลอบและกลุ่มผู้ย้ายถิ่นโดยผิดกฎหมาย การใช้ความร่วมมือระหว่างประเทศแบบทวิภาคีสามารถช่วยให้ผู้ทำงานบรรลุเป้าหมายได้ดีกว่าเดิมโดยไม่ต้องสูญเสียทรัพยากรซ้ำซ้อน

Decosas (1996) กล่าวถึง โครงการรณรงค์สำหรับคนงานย้ายถิ่นที่ประสบความสำเร็จว่า จำเป็นต้องเน้นความต้องการเชิงอารมณ์ สังคมและความต้องการทางเพศของแรงงานตั้งแต่ก่อนจะย้ายถิ่น ระหว่างการย้ายถิ่น และเมื่อเข้าไปพำนักในประเทศปลายทางแล้ว โครงการเหล่านี้ต้องกระทำในระดับท้องถิ่น ใช้สื่อมวลชนเข้าช่วย ทำการรณรงค์ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งต้นตอของผู้

ย้ายถิ่น พื้นที่ที่เป็นเส้นทางย้ายถิ่นของแรงงาน โดยอาศัยความร่วมมือจากพนักงานผู้ขับขีหรือควบคุมยานพาหนะที่แรงงานโดยสารมา และพื้นที่ในประเทศปลายทางโดยร่วมมือกับองค์กรชุมชนของผู้ย้ายถิ่น การให้ความรู้บนเส้นทางที่แรงงานเคลื่อนย้ายถิ่นมีตัวอย่าง เช่น การเผยแพร่ข้อมูลเรื่องโรคเอดส์บนเรือโดยสารจากแอฟริกาเหนือไปยังฝรั่งเศส อาสาสมัครที่ได้รับการอบรมมาแล้วจะลงเรือที่ประเทศตุนิเซียและมอโรคโค เพื่อเข้าไปสนทนากับผู้โดยสารที่เป็นแรงงานในเรื่องการรับรู้ความเสี่ยง (risk perception) และพฤติกรรมเสี่ยง (risk behavior) ผลการวิจัยได้พบว่าผู้โดยสารสนใจการสนทนาในกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการและการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวบนเรือมาก

ส่วนโครงการรณรงค์ในประเทศปลายทางจำเป็นต้องคำนึงถึงประชากรในประเทศนั้นที่มีเพศสัมพันธ์กับแรงงานต่างชาติในฐานะกลุ่มเป้าหมายของการรณรงค์ด้วย สภาพแวดล้อมทางสังคมในประเทศปลายทางเป็นเงื่อนไขสำคัญของการรณรงค์ คนงานชายที่เข้าไปทำงานก่อสร้าง โดยเฉพาะ โครงการก่อสร้าง ปังจี้พื้นที่ทางที่อยู่อาศัยใกล้เขตก่อสร้างมีโอกาสเสี่ยงด้วย จึงจำเป็นต้องให้ความรู้ และควรสร้างงานให้แก่หญิงเหล่านี้เพื่อป้องกันการประกอบอาชีพให้บริการทางเพศแก่แรงงานย้ายถิ่น

สำหรับกลุ่มผู้เดินทางไกลเป็นประจำ เช่น คนขับรถบรรทุก ก็มีโครงการรณรงค์เช่นกัน การรณรงค์ที่มูลนิธิการแพทย์และการวิจัยแห่งแอฟริกาได้จัดให้คนขับรถบรรทุกคือการจัดสัมมนาให้ความรู้โดยการสนทนากลุ่มและการจัดทำสื่อให้ความรู้แก่คนขับรถบรรทุก ขอความร่วมมือจากคนขับเองและจากหน้าที่โรงแรมในการแจกถุงยางอนามัย การให้ความรู้ในลักษณะเพื่อนสอนเพื่อน (peer education) ทำให้คนขับรถเกิดความรู้อีกกับผิชอบต่อโครงการ การแจกถุงยางอนามัยจึงประสบความสำเร็จอย่างดี นอกจากนั้นยังอาจรณรงค์ได้โดยการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลและการรักษาตามโรคดังเช่นที่ทำอยู่กับคนขับรถบรรทุกในบาห์ลี ในอินโดนีเซีย (Muliawan, Urrawan and Sutakertya 1996) การแจกถุงยางอนามัย การให้บริการตรวจเอดส์ตามความสมัครใจ และการรักษาตามโรคที่ทำในอินเดีย (Agarwal, Rao, Misra, Day, Islam and Verme 1996)

ในแง่ของนโยบายรัฐว่าด้วยการให้การรักษาพยาบาลและการรณรงค์ต่อต้านโรคสำหรับคนต่างชาติ Bollini (1995) ได้ระบุว่าผู้ย้ายถิ่นที่เป็นคนต่างชาติจะมีสถานภาพที่ต่างจากพลเมืองของประเทศหนึ่งๆ ทั้งนี้รวมถึงสิทธิที่พึงได้รับ สิทธิในด้านการรับการรักษาพยาบาลถือเป็นความเท่าเทียมกันทางสังคมอย่างหนึ่ง แต่คนต่างชาติมักมีปัญหาในการได้รับบริการรักษาพยาบาลตลอดจนสวัสดิการสังคม สุขภาพของคนเหล่านี้จึงไม่ดีเท่าพลเมืองของประเทศผู้รับ Bollini ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านอนามัยขององค์การการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (International Organization for Migration) ยังได้เสนอแนวคิดด้วยว่าสำหรับคนต่างชาติที่มีสถานภาพผิดกฎหมาย โอกาสที่จะ

ได้รับการรักษาพยาบาลแทบจะไม่มีเลย ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการย้ายถิ่นต่อสภาพด้านอนามัยสาธารณสุข Bollini ได้เสนอแง่มุม 3 ประการคือ

1. บุคลากรของรัฐที่ให้บริการแก่ชาวต่างชาติจะพบปัญหาเรื่องภาษาในการติดต่อสื่อสาร คนต่างชาติมักไม่เข้าใจระบบประกันสุขภาพหรือระบบบริการทางการแพทย์ที่มีอยู่ นอกจากนี้คนต่างชาติมักมีความเชื่อและขนบธรรมเนียมเกี่ยวกับความเจ็บป่วยและการรักษาตัวที่แตกต่างออกไป
2. การพิจารณา นโยบายเกี่ยวกับบริการด้านการรักษาพยาบาลแก่ชาวต่างชาติจะต้องพิจารณาภายในบริบทของนโยบายว่าด้วยคนเข้าเมือง และนโยบายสาธารณสุขของประเทศนั้นๆ เพราะนโยบายว่าด้วยคนเข้าเมืองจะเป็นแม่บทที่กำหนดแนวทางการให้สวัสดิการ กฎหมายว่าด้วยสัญชาติและสิทธิในการพำนักในประเทศ (residence) จะกำหนดสถานภาพทางการเมืองของคนต่างชาติ
3. นโยบายเกี่ยวกับการบริการรักษาพยาบาลสำหรับชาวต่างชาติจะครอบคลุมถึงเรื่องการจัดงบประมาณในการให้บริการด้วย และงบประมาณนี้ย่อมต้องมีผลต่อประชากรทั้งประเทศด้วย

สรุปแนวคิดว่าด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นกับโรคเอดส์

ตัวแปรในแนวคิดนี้จะมุ่งศึกษาโอกาสเสี่ยงของผู้ย้ายถิ่นที่เกิดจากเงื่อนไขการดำรงชีวิตระหว่างการเดินทางย้ายถิ่นและขณะพำนักในประเทศปลายทาง กลุ่มตัวแปรที่ระบุไว้ได้แก่ แบบแผนการดำเนินชีวิต พฤติกรรมที่เข้าข่ายเสี่ยง ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ การเข้าถึงบริการรักษาพยาบาล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แบบแผนการดำเนินชีวิต

- การพักอาศัยอยู่กับเพศเดียวกันล้วนๆ หรืออยู่ตามลำพัง
- การใช้สารเสพติดเนื่องจากความเหงาและความเบื่อหน่าย
- การขาดกลไกควบคุมทางสังคมที่จะช่วยควบคุมพฤติกรรมเสี่ยง
- การติดต่อกับครอบครัวในประเทศต้นทาง
- การเป็นคนเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย
- แบบแผนการเข้าสังคมหรือสังสรรค์กับผู้อื่น (socializing)

พฤติกรรมที่เข้าข่ายเสี่ยง

- การให้บริการทางเพศเพื่อหารายได้ระหว่างเดินทาง
- การมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการที่มีคู่เพศสัมพันธ์จำนวนมาก
- การมีเพศสัมพันธ์กับหญิงที่มีคู่เพศสัมพันธ์หลายคน

การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย
 การมีเพศสัมพันธ์ทางทวาร
 การใช้บริการทางเพศจากหญิงบริการ โดยเฉพาะในช่วงได้รับค่าแรง
 การใช้เข็มฉีดยาเก่าหรือใช้ร่วมกับผู้อื่น
 การดื่มสุราและใช้สารเสพติดอื่นๆ

ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์

การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคเอดส์ในประเทศต้นทาง
 ความสามารถในการเข้าใจภาษาของประเทศปลายทาง
 การเข้าถึงสื่อให้ความรู้ในประเทศปลายทาง
 ความรู้เกี่ยวกับลักษณะและการแพร่กระจายของโรคเอดส์

การเข้าถึงบริการรักษาพยาบาล

การเข้าถึงบริการรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
 การเข้าถึงบริการรักษาพยาบาลในกรณีที่เป็นแรงงานผิดกฎหมาย
 ภาษาที่ต้องใช้ในการรับบริการ
 ค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียในการรับบริการ
 การเข้าถึงบริการรักษาพยาบาลโดยทั่วไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับโรคเอดส์ในพื้นที่ชายแดนไทย-พม่าเริ่มในปี 2533 (1990) โดยในปี 2533 Witaya Swaddiwudhipong และคณะ (1990a) ได้ทำการสำรวจชายไทย 15-34 ปี ในอำเภอแม่สอด เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับทางติดต่อของโรคเอดส์และพฤติกรรมทางเพศของกลุ่มนี้ พบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องทางติดต่อของโรคเอดส์ แต่ยังคงมีบางส่วนที่มีความรู้เรื่องทางไม่ติดต่อที่ผิดๆ เช่น การถูกขู่ข่มขืน การใช้ห้องส้วมร่วมกัน หรือการสัมผัสในแง่พฤติกรรมทางเพศ มีเพียงครึ่งหนึ่งของชายกลุ่มในเมืองและหนึ่งในสามของชายกลุ่มชนบทที่ใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการทางเพศ

ในปีเดียวกันนั้น คณะผู้วิจัยกลุ่มเดิม (Witaya Swaddinwudhipong และคณะ 1990b) ได้ศึกษาผลกระทบของการให้สุขศึกษาและการณรงค์การใช้ถุงยางอนามัยต่อการเปลี่ยนพฤติกรรมของหญิงบริการทางเพศที่มีสถานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำในอำเภอแม่สอด ได้พบว่ามีการใช้ถุงยางอนามัยเพิ่มจาก 13.5% เป็น 50.4% ในช่วงเวลา 1 ปี และอัตราการกำโรคในหมู่หญิงบริการก็ลดลง

ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น เพศสัมพันธ์ทางทวารลดจาก 9.7% เป็น 1.8% หญิงบริการเหล่านี้ไม่ได้ฉีดยาเข้าเส้นและไม่ได้มีคู่นอนประจำที่เสพยาเสพติดโดยการฉีดยาเข้าเส้น ในต้นปี 2532 ไม่มีหญิงบริการคนใดติดเชื้อ HIV แต่เมื่อถึงปลายปี ร้อยละ 4 มีการติดเชื้อ HIV-1 ผลกระทบของการให้สุขศึกษาและรณรงค์การใช้ถุงยางจึงบรรลุเป้าหมายระดับหนึ่งเท่านั้น

นอกจากศึกษาชายไทยและหญิงบริการที่ได้รับสุขศึกษาเรื่องโรคเอดส์แล้ว วิทยา สวัสดิ์วิฑูพิงค์ และคณะ (Witaya Swaddiwudhipong และคณะ 1990c) ยังได้ศึกษาลักษณะทางประชากรและสังคม และการติดเชื้อโกโนเรียของหญิงบริการทางเพศที่ชายแดนไทย-พม่า โดยศึกษาในอำเภอแม่สอดเช่นกัน หญิงบริการที่ศึกษามีทั้งหญิงบริการชาวไทยและหญิงบริการชาวพม่า ร้อยละ 55 ของหญิงบริการไทยและร้อยละ 65 ของหญิงบริการชาวพม่าเริ่มประกอบอาชีพตั้งแต่อ่อนอายุ 19 ปี และมีประสบการณ์ทางเพศสัมพันธ์ตั้งแต่เด็ก อัตราค่าบริการ 50-500 บาท (2-20 ดอลลาร์สหรัฐฯ ตามอัตราแลกเปลี่ยนในขณะนั้น) ส่วนใหญ่อัตรา 100 บาท สำหรับทั้งสองกลุ่ม หญิงบริการชาวไทยที่มีลูกค้ายากกว่าหญิงบริการชาวพม่า และมีลูกค้าเป็นชาวไทยมากกว่าชาวพม่า ส่วนใหญ่จะไม่นิยมมีเพศสัมพันธ์ทางทวารหรือทางปาก ร้อยละ 15 ของทั้งสองกลุ่มใช้ถุงยางอนามัย หญิงบริการไทยติดเชื้อโกโนเรียมากกว่าหญิงบริการพม่า การติดเชื้อสัมพันธ์กับการใช้ถุงยางอนามัยระยะเวลาที่เป็นหญิงบริการ และจำนวนลูกค้าที่เป็นชายไทย การควบคุมกามโรคจึงต้องเป็นการใช้ถุงยางอนามัย, การให้ยาฆ่าเชื้อสเปอรัม และการให้สุขศึกษาเรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยแก่กลุ่มหญิงบริการและประชาชนทั่วไปอย่างทั่วถึง

สำหรับงานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับโรคเอดส์และการย้ายถิ่นในพื้นที่ชายแดนไทยพม่าตอนบน เพิ่งเริ่มขึ้นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาเอง ในระยะแรกๆ เป็นงานศึกษาของชาวต่างชาติ ต่อมาจึงมีนักวิชาการชาวไทยเริ่มศึกษาเรื่องนี้

Gray (1991) นับเป็นรายแรกๆ ที่เริ่มศึกษาเรื่องโรคเอดส์และการเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศไทย ในปี 2534 การที่หญิงวัยรุ่นจำนวนหนึ่งพยายามหลบหนีความยากจนในชนบทเข้ามาหางานทำในเขตเมือง และการมีธุรกิจการท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้โรคเอดส์มีโอกาสรแพร่กระจายจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาสู่หญิงเหล่านี้ที่ทำงานบริการทางเพศ

ต่อมาในปี 1993 (2536) Gray (1993) ได้เขียนบทความเสนอว่าการแพร่กระจายของโรคเอดส์ในพื้นที่ภูเขาทางตอนเหนือของประเทศไทยเป็นปรากฏการณ์เจ็บที่รุนแรงที่สุดในโลก ปรากฏการณ์หนึ่ง เพราะมีมาตรการป้องกันและการให้ความรู้ที่น้อย งบประมาณจำกัด ทำให้ประชากรชาวเขามีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อสูง นอกจากเสี่ยงเพราะไม่มีมาตรการป้องกันและการให้ความรู้แล้ว ยังเสี่ยงเพราะพฤติกรรมและความเชื่อทางวัฒนธรรมของชาวเขาเอง หญิงชาวเขาเผ่า

อีโก้และหญิงไทยใหญ่จากรัฐฉานที่เป็นหญิงบริการทางเพศ เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูง การแพร่ระบาดของยาเสพติดก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เพิ่มความเสี่ยงของโรคเอดส์ในพื้นที่ภูเขา

ในปี 2536 เช่นกัน Asia Watch (1993) ได้ศึกษาเรื่องการล่อลวงหญิงสาวพม่าเข้ามาทำงานในสถานบริการทางเพศในไทย และได้ชี้ให้เห็นว่าได้มีเด็กหญิงและหญิงจากประเทศพม่าหลายพันคนเดินทางข้ามพรมแดนจากพม่าเข้ามายังประเทศไทย เพราะถูกล่อลวงมาค้าประเวณีและเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV ในสถานบริการทางเพศ นอกจากนั้นหญิงเหล่านี้ยังถูกจับกุมในฐานะผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย และถูกละเมิดทางเพศโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยขาดการคุ้มครอง

ในปี 2537 Porter (1994) ได้ศึกษาเส้นการค้าขายระหว่างจีนตอนใต้ พม่า และไทยตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันซึ่งทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของผู้คนจำนวนมากที่ค้าขายอยู่ในบริเวณชายแดนของประเทศทั้งสาม อีกทั้งยังมีการขนส่ง เครื่องขายถนน การค้าขาย การย้ายถิ่นและการท่องเที่ยวเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในบริเวณดังกล่าว ทำให้เกิดโอกาสที่จะมีการแพร่กระจายของโรคเอดส์ในกลุ่มผู้ย้ายถิ่น ในพื้นที่ชายแดนใกล้รัฐฉานในประเทศพม่า

ปี 2537 เริ่มมีนักวิชาการไทยจับปัญหาเรื่องการย้ายถิ่นและโรคเอดส์ Singhanetra Renard (1994) ได้ระบุว่า การเข้าใจแบบแผนการแพร่กระจายของโรคเอดส์ต้องกระทำโดยการวิเคราะห์แบบแผนการเคลื่อนย้ายของประชากร อย่างไรก็ตามลักษณะการเคลื่อนย้ายของประชากรในประเทศไทยได้เปลี่ยนไปจากเดิมที่เคยมีวงจรของการย้ายถิ่น โดยเฉพาะในภาคเหนือ ซึ่งจะมีผลต่อการแพร่กระจายของโรคเอดส์

ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งทำวิจัยเกี่ยวกับการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ ได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาการแพร่กระจายของโรคเอดส์ในกลุ่มผู้ย้ายถิ่น จึงได้จัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือระดับภูมิภาคว่าด้วยข้อมูลเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายของประชากรและโรคเอดส์ ขึ้นในปี 2538 ผลการประชุมปรึกษาหารือได้พบว่าข้อมูลในเรื่องดังกล่าวยังมีไม่เพียงพอและไม่ชัดเจน ทราบเพียงแต่ว่ากลุ่มผู้ย้ายถิ่นในภูมิภาคคือหญิงบริการทางเพศ ผู้ค้าขาย ชาวประมง นักท่องเที่ยว ผู้ติดตามเข้าเส้น และชาวเขาที่เดินทางข้ามพรมแดนไปมา (Asian Research Center for Migration 1995) ปัจจัยทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะการค้าการลงทุนและการพัฒนาในภูมิภาค ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของประชากรมากกว่าเดิม อย่างไรก็ตามปัจจัยเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรม, ความสัมพันธ์ระหว่างชาย-หญิง และการขาดการควบคุมทางสังคมเมื่ออยู่ห่างจากครอบครัว ทำให้ผู้ย้ายถิ่นอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ จำเป็นจะต้องมีการศึกษาให้ชัดเจนว่าคนเหล่านี้มีแบบแผนการเคลื่อนย้ายอย่างไรและอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงอย่างไร (Asian Research Center for Migration, เพิ่งอ้าง)

ในการประชุมปรึกษาหารือครั้งนั้น ได้มีการนำเสนอผลการวิจัยค้นคว้าที่เกี่ยวกับโรคเอดส์ ในหมู่ผู้ย้ายถิ่นในภาคเหนือและบริเวณชายแดนไทย-พม่า 2 เรื่อง คือ Beyrer et al. (1995) และ Jantraka and Gray (1995)

Beyer และคณะ (1995) ได้ศึกษาโรคเอดส์ในกลุ่มชาวเขาในภาคเหนือ ได้พบว่า มีการติดเชื้อ HIV ร้อยละ 2.13 วิเคราะห์ว่าเป็นการติดเชื้อจากการมีเพศสัมพันธ์แบบต่างเพศ (heterosexual) การย้ายถิ่นเพื่อการค้าประเวณีนอกหมู่บ้านเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญสำหรับการติดเชื้อเอดส์ของหญิงสาวชาวเขา

สมภพ จันทรภา และ Jennifer Gray ซึ่งร่วมกันศึกษาหญิงบริการต่างชาติในภาคเหนือ ได้พบว่าหญิงเหล่านี้ส่วนหนึ่งถูกขายให้แก่เอเยนต์ซึ่งเป็นผู้นำในหมู่บ้าน หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐจะช่วยอำนวยความสะดวกออกเอกสารสำคัญ เพื่อให้หญิงเหล่านี้ถูกนำตัวผ่านพรมแดนมายังประเทศไทย บางครั้งมีเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวข้องอยู่ด้วย เมื่อผ่านด่านแล้วจะถูกส่งไปยังสถานบริการเพื่อค้าประเวณีในเชิงราย จากการศึกษาเฉพาะอำเภอแม่สาย ได้พบว่าหญิงที่ถูกจับกุมหรือช่วยเหลือออกจากสถานบริการร้อยละ 60-70 ติดเชื้อ HIV แม้จะมีการแจกถุงยางอนามัยโดยแพร่หลาย หญิงเหล่านี้จะเคลื่อนย้ายไปเรื่อยๆ ทำให้การควบคุมโรคและการให้คำปรึกษาทำได้โดยยาก (Jantraka and Gray 1995)

วิทยา สวัสดิภูมิพงศ์ และคณะ (2537) ได้สำรวจความรู้เรื่องโรคเอดส์และปัจจัยเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ในประชากรชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยศึกษาจากกลุ่มชาวต่างชาติในศูนย์อพยพและในโรงงาน พบว่าชาวต่างชาติมีความรู้เกี่ยวกับทางติดต่อของโรคอยู่ในระดับที่ดีทั้งชายและหญิง แต่ความรู้เรื่องทางไม่ติดต่อของโรคอยู่ในเกณฑ์ไม่ดี ส่วนใหญ่ยังเชื่อว่าโรคเอดส์ติดต่อได้โดยการถูกขูด, การกินอาหารหรือใช้ห้องน้ำห้องส้วมร่วมกับผู้ป่วย ฯลฯ การได้รับความรู้ จากสื่อต่างๆ มีน้อย ปัจจัยเสี่ยงที่พบได้แก่ การฉีดยากับหมอนเดือน การฉีดยาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์กับหญิงโสเภณี การเคยเป็นหญิงโสเภณี ในแง่การให้สุขศึกษาเรื่องโรคเอดส์ควรใช้สื่อที่เหมาะสมและควรเป็น โครงการสำคัญ ในการป้องกันและควบคุม

ในปี 2540 (1997) ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชียได้จัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือครั้งที่ 2 ว่าด้วยการเคลื่อนย้ายของประชากรและโรคเอดส์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Asian Research Center for Migration, 1997) ได้มีข้อสรุปว่าความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นและกระจายของโรคเอดส์มีความซับซ้อน พฤติกรรมเสี่ยงที่ชัดเจนที่สุดคือการเป็นหญิงบริการทางเพศ การขยายตัวของการค้า การก่อสร้างสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน การรวมสมาชิกใหม่เข้าในอาเซียน จะทำให้เกิดการย้ายถิ่นระหว่างประเทศมากขึ้น กลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงอื่นๆ ได้แก่ ชาวประมง คนขับรถ

บรรทุกทางไกล คนงานย้ายถิ่น นักท่องเที่ยว และผู้เสพยาเสพติด ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเหล่านี้ด้วย อย่างไรก็ตาม ผู้ดำเนินนโยบายและฝ่ายปฏิบัติไม่ควรสรุปว่าผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติเป็นพาหะแพร่เชื้อโรคเอดส์ เพราะแท้จริงแล้วผู้ย้ายถิ่นไม่ใช่ต้นตอของปัญหาการแพร่ระบาด หากแต่ผู้ย้ายถิ่นขาดความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและทางติดต่อเนื่องจากอุปสรรคด้านภาษา การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และสถานภาพ (ที่ผิดกฎหมาย) ทำให้ผู้ย้ายถิ่นอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงต่อการติดเชื้อ

ในการประชุมปรึกษาหารือในปี 2538 นี้ Rai Mra (1995) ได้รายงานสถานการณ์โรคเอดส์ในบริเวณชายแดนพม่าที่ติดกับประเทศไทย สำหรับบริเวณรัฐฉาน มีผู้ย้ายถิ่นเดินทางมาทำงานในประเทศไทยตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1990 และต้นทศวรรษ 1990 โคนเดินทางเข้ามาทางท่าขี้เหล็ก คนเหล่านี้มาทำงานโรงงาน ชายของหน้าร้าน ก่อสร้าง ทำงานเกษตร มีหญิงส่วนหนึ่งมาทำงานบริการทางเพศหลังจากมาทำงานได้ 2-5 ปีก็จะเดินทางกลับบ้าน นอกจากนั้น ชายหนุ่มจากท่าขี้เหล็กและหมู่บ้านใกล้เคียง ก็เดินทางมาทำงานในแม่สายแบบมาเช้ากลับเย็น อัตราการติดเชื้อ HIV ในท่าขี้เหล็กสำหรับชายที่มารักษาในคลินิกามโรคสูงถึงร้อยละ 20 ในขณะที่อัตราการติดเชื้อทั่วประเทศเพียงร้อยละ 7.7 อัตราการติดเชื้อของหญิงมีครรภ์ในท่าขี้เหล็กคิดเป็นร้อยละ 7.5 ในขณะที่อัตราการติดเชื้อทั่วประเทศในกลุ่มเดียวกันเป็นร้อยละ 1.3 ท่าขี้เหล็กจึงเป็นเมืองชายแดนของฝั่งพม่าที่มีการติดเชื้อ HIV สูงที่สุดในพม่า

หลังการประชุมปรึกษาหารือ ในปี 2541 ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย ซึ่งศึกษาเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง ได้ทำการสำรวจแบบเร่งด่วน (rapid assessment) ที่ชายแดนไทย-พม่า (Oppenheimer, Bunnag and Stern 1998) ได้พบว่า มีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มที่ย้ายถิ่นจากพม่าเข้ามาในประเทศไทย กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ ชาวไทยใหญ่ กะเหรี่ยง คะเรนยีและมอญ แต่ละกลุ่มมีอาชีพและแนวทางการใช้ชีวิตแตกต่างกันและมีพฤติกรรมทางสังคมที่ต่างกันด้วย ร้อยละ 24 ของคนงานต่างชาติที่มารับการตรวจโรคเป็นผู้หญิง ไม่มีข้อมูลยืนยันว่าคนงานเหล่านี้มีพฤติกรรมเสี่ยงมากกว่าคนไทยโดยทั่วไป แต่พบว่าคนงานย้ายถิ่นนี้มีความรู้เรื่องโรคเอดส์น้อยกว่าคนไทย โครงการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ส่วนใหญ่เข้าไม่ถึงคนงานต่างชาติ มีบางจังหวัดชายแดนในฝั่งไทยที่เริ่มตระหนักในปัญหานี้และพยายามปรับปรุงการดำเนินงาน อย่างไรก็ตามการสำรวจได้พบว่ามีคนงานต่างชาติใช้สารเสพติดบ้าง ได้แก่ ชาวประมงฉีดยาเสพติดเข้าเส้น มีการดื่มเหล้ากันมากในหมู่ชาวต่างชาติชาวพม่าที่ย้ายถิ่น มีการจัดตั้งเป็นองค์กรของผู้ย้ายถิ่นน้อยมาก

ในปี 2541 เช่นกัน Kilmarx และคณะ (Kilmarx et al. 1998) ได้ศึกษาการแพร่กระจายของเชื้อ HIV-1 ในกลุ่มหญิงบริการทางเพศในภาคเหนือของประเทศไทยได้พบว่า ร้อยละ 20.3 ของหญิงบริการประเภทที่อยู่ในสถานบริการทางเพศ และร้อยละ 0.7 ของหญิงบริการแบบแอบแฝงคิด

เชื้อ HIV-1 อัตราการติดเชื้อสูงขึ้นจากเดิมมาก ในกลุ่มหญิงบริการในสถานบริการทางเพศได้พบว่าการทำงานในสถานบริการทางเพศและการติดเชื้อกามโรค เป็นตัวเพิ่มความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ HIV-1

ต่อมาในปี 2542 คณะนายแพทย์ไทยร่วมกับนายแพทย์อเมริกันได้ศึกษาการติดเชื้อ HIV-1 และโรคกามโรคชนิดอื่นๆ โดยติดตามจากหญิงบริการกลุ่มเดิมในจังหวัดเชียงรายที่เคยศึกษา (Limpukarnjanarat et al 1999) ได้พบว่าระหว่างปี 2534-2537 การติดเชื้อที่สูงถึงร้อยละ 32 ในกลุ่มหญิงทั่วไป ร้อยละ 47 ในกลุ่มหญิงบริการในสถานบริการทางเพศ และร้อยละ 13 ในกลุ่มหญิงบริการแอบแฝง สำหรับเชื้อกามโรคที่ติดต่อได้แก่ หนองในเทียม, โกลโนเรีย, ซิฟิลิส, ช่องคลอดอักเสบ (Genital ulcer), เริมและอื่นๆ การวิเคราะห์พบว่าการติดเชื้อ HIV-1 เกี่ยวข้องกับตัวแปรการทำงานในสถานบริการทางเพศ, การเกิดในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย, การเริ่มมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่อ่อนอายุ 15 ปี การติดเชื้อซิฟิลิส, การติดเชื้อ HIV-2 และช่องคลอดอักเสบ (Genital ulcer)

การที่มีคนงานจากพม่าเข้ามาทำงานในประเทศไทยจำนวนมาก ทำให้มีความสนใจเกี่ยวกับภาระที่ประเทศไทยต้องรับในการรักษาพยาบาลคนเหล่านี้ สมศักดิ์ ภัทรกุลวณิช และคณะ (2542) ได้ศึกษาภาระทางสาธารณสุขจากประเทศเพื่อนบ้านโดยการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิค่าใช้จ่ายเพื่อรักษาพยาบาลชาวต่างชาติของโรงพยาบาล 36 แห่ง และข้อมูลจากจังหวัดชายแดนและจังหวัดที่มีแรงงานต่างชาติจำนวนมาก 51 จังหวัด ได้พบว่าชาวต่างชาติที่เจ็บป่วยเป็นชายมากกว่าหญิง อายุ 15-34 ปี ในปี 2540 ผู้ป่วยชาวพม่ามีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 52 ชาวลาวย้อยละ 8 และชาวกัมพูชา ร้อยละ 7 จังหวัดที่มีผู้ป่วยมากคือ ดาก กาญจนบุรี ระนองและตราด โรคที่ป่วยมากที่สุดคือ มาลาเรีย รองลงมาได้แก่ อุจจาระร่วง ไข้ และปอดบวม โรงพยาบาลของรัฐบริเวณชายแดนรับภาระค่ารักษาพยาบาลคนไข้ต่างชาติเป็นเงินปีละ 50 ล้านบาท

สรุป

แนวคิดทฤษฎีด้านการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ ได้ระบุตัวแปรที่เป็นสาเหตุของการย้ายถิ่นในเชิงเศรษฐกิจ ได้แก่ โอกาสการได้งานทำและอัตราค่าจ้างที่สูงขึ้น โดยเฉพาะในตลาดแรงงานระดับล่างในประเทศปลายทาง ซึ่งมักเป็นประเทศที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงกว่าประเทศต้นทาง ในขณะเดียวกันแนวคิดทางสังคมวิทยาในทฤษฎีระบบการย้ายถิ่นก็ครอบคลุมตัวแปรเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ, การเมือง, สังคม, วัฒนธรรมและกฎหมายของการย้ายถิ่น และยังพิจารณาการย้ายถิ่นเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเริ่มย้ายถิ่น, ขั้นระหว่างย้ายถิ่น และขั้นพำนักอยู่ในประเทศปลายทาง โดยมีตัวแปรในรายละเอียดเป็นจำนวนมาก เช่น ระบบการจัดหางาน (ซึ่งรวมถึง

เครือข่ายทางสังคมของผู้ย้ายถิ่น) ค่านิยมการย้ายถิ่น การส่งเงินกลับบ้าน การเกิดชุมชนทางชาติพันธุ์ของผู้ย้ายถิ่น การปรับตัวและการดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ตลอดจนกฎระเบียบและนโยบายเกี่ยวกับผู้เข้าเมือง

เมื่อนำตัวแปรดังกล่าวมาสังเคราะห์พิจารณาในส่วนที่เชื่อมโยงกับมิติด้านสาธารณสุขและโรคเอดส์ ก็มีตัวแปรเพิ่มมากขึ้น เช่น การเข้าถึงบริการรักษาพยาบาล แบบแผนการใช้ชีวิต, การพักผ่อนหย่อนใจ, ลักษณะที่พักอาศัย และความสัมพันธ์กับผู้ย้ายถิ่นด้วยกันและประชากรในประเทศปลายทาง ตัวแปรเด่นๆ ที่ทฤษฎีให้ความสำคัญ คือ กลไกทางสังคมที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมเสี่ยงของผู้ย้ายถิ่น การใช้สารเสพติดประเภทต่างๆ เนื่องจากความเหงาและความเบื่อหน่าย แบบแผนการสังสรรค์กับผู้อื่น สถานภาพทางกฎหมาย การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ปลอดภัยกับคู่เพศสัมพันธ์ประเภทต่างๆ ความสามารถด้านภาษา และค่าใช้จ่ายในการเข้ารับบริการรักษาพยาบาล นอกจากนี้ยังได้มีข้อระบุเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินนโยบายและแนวปฏิบัติด้านอนามัยสาธารณสุขสำหรับผู้ย้ายถิ่น ซึ่งต้องมีนโยบายและแนวปฏิบัติที่คำนึงถึงผู้ย้ายถิ่นเป็นพิเศษ และครอบคลุมไปยังประชากรในพื้นที่ที่ผู้ย้ายถิ่นพำนักอาศัยอยู่ด้วย นโยบายและแนวปฏิบัตินี้ต้องเน้นสิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาลของผู้ย้ายถิ่นทั้งที่มีสถานภาพถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย และต้องเกี่ยวข้องกับนโยบายคนเข้าเมืองด้วย

เมื่อสำรวจงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับโรคเอดส์ในพื้นที่ชายแดนโดยพม่า ข้อค้นพบในระยะต้น (ทศวรรษ 1990) ยังคงเป็นข้อค้นพบของกลุ่มคนไทยในพื้นที่ชายแดน ซึ่งยังมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยจำนวนถึงหนึ่งในสามถึงครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างในอำเภอแม่สอด ต่อมาได้มีการใช้ถุงยางอนามัยมากขึ้นหลังการรณรงค์ อัตรากามโรคในหมู่หญิงบริการก็ลดลง อย่างไรก็ตามเริ่มพบหญิงบริการที่ติดเชื้อ HIV ในปี 2532 ทั้งนี้หญิงบริการทั้งชาวไทยและพม่ายังคงใช้ถุงยางอนามัยน้อยเพียงร้อยละ 15 สำหรับพื้นที่แม่สาย งานศึกษาระยะแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับการล่อลวงหญิงจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาค้าประเวณี ในช่วงเวลาที่มีการล่อลวงนี้ก็มีการแพร่ระบาดของโรคเอดส์อย่างรุนแรงในภาคเหนือและการแพร่ระบาดของยาเสพติดอีกด้วย หญิงบริการทางเพศโดยเฉพาะที่เป็นชาวเขา และเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยจากพม่า อยู่ในสถานการณ์เสี่ยงสูงเพราะมีความรู้ที่น้อย ยังมีการขยายตัวของการค้าและการท่องเที่ยว สถานการณ์เสี่ยงก็ยังมีมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้จะได้มีการระบุสถานการณ์เสี่ยงบางอย่างและกลุ่มที่อยู่ในสถานการณ์เสี่ยง แต่ก็ยังไม่มีผู้ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับแบบแผนการเคลื่อนย้ายของกลุ่มเหล่านี้และพฤติกรรมการใช้ชีวิต ที่จะทำให้ผู้ย้ายถิ่นตกอยู่ในสถานการณ์เสี่ยง โดยเฉพาะรายละเอียดเกี่ยวกับกลไกทางสังคมที่ควบคุมพฤติกรรมของเขา หญิงบริการทางเพศที่เป็นผู้ย้ายถิ่นเป็นกลุ่มที่อยู่ในสถานการณ์เสี่ยงสูงมากเพราะมีการเคลื่อนย้ายไปเรื่อยๆ ทำให้การให้คำปรึกษาและการควบคุมโรคทำได้โดยยาก

ในช่วงหลังของทศวรรษ 1990 ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ในประชากรชาวต่างชาติมีมากขึ้น ดังพบว่า สำหรับผู้อพยพในศูนย์อพยพและกลุ่มที่ทำงานโรงงานเป็นกลุ่มที่มีความรู้เกี่ยวกับทางติดต่อของโรคเอดส์อยู่ในระดับที่ดี แต่ความรู้เรื่องทางไม่ติดต่อของโรคอยู่ในเกณฑ์ไม่ดี ปัจจัยเสี่ยงต่อการติดเชื้อในแม่สอดคือ การฉีดยากับหมอดื่อก, การฉีดยาเสพติด, การมีเพศสัมพันธ์กับหญิงโสเภณี และการเคยเป็นโสเภณี ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยเกี่ยวกับการรับเชื้อโดยการฉีดยาเข้าเส้นเลือด และการมีเพศสัมพันธ์กับคู่เพศสัมพันธ์คน ในฝั่งพม่า ผลการสำรวจในโครงการเฝ้าระวังโรคเอดส์พบว่า การแพร่กระจายของโรคเอดส์ในบริเวณใกล้ชายแดนไทยสูงกว่าพื้นที่อื่นๆ ในการประชุมปรึกษาหารือเรื่องโรคเอดส์กับการเคลื่อนย้ายของประชากร ปัจจัยเสี่ยงที่มีการระบุเพิ่มเติมคือ การขยายตัวทางการค้าและการก่อสร้างสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ในพื้นที่ชายแดนและใกล้เคียง เมื่อมีการศึกษาการแพร่กระจายของเชื้อเอชไอวีในกลุ่มหญิงบริการทางเพศอีกครั้ง ได้พบว่ากลุ่มหญิงบริการแบบแอบแฝงมีการติดเชื้อเพิ่มจากเดิมมาก และการติดเชื้อกามโรคในหมู่หญิงบริการในสถานบริการทางเพศโดยตรงเป็นตัวเพิ่มความเสี่ยงที่สำคัญ ภาวะติดเชื้อได้ลามไปยังหญิงอื่นๆ ที่ไม่ใช่หญิงบริการทางเพศ (เช่นหญิงมีครรภ์) อีกด้วยในที่สุด ภาวะเจ็บป่วยจากโรคเอดส์และโรคอื่นๆ ที่ผู้ย้ายถิ่นเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลในประเทศไทยรวมทั้งสิ้น ทำให้เกิดภาระค่ารักษาพยาบาลเป็นเงินถึงปีละ 50 ล้านบาท

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

สถานการณ์การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนและสถานการณ์โรคเอดส์ ในพื้นที่แม่สอด จังหวัดตาก

พื้นที่บริเวณชายแดนของอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นอำเภอชายแดนด้านตะวันตกติดกับประเทศสหภาพพม่า ถือเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะไม่เพียงแต่เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสำคัญของประเทศ แต่ยังเป็นจุดข้ามแดนที่สำคัญระหว่างชายแดนของประเทศไทยและพม่า ชาวพม่านับแสนคนหลากหลายสัญชาติเผ่าพันธุ์ต่างอาศัยช่องทางบริเวณชายแดนทั้งที่เป็นด่านเข้าเมืองที่เป็นทางการและช่องทางที่เปิดชั่วคราว รวมทั้งช่องทางเล็กๆ ที่สามารถลักลอบข้ามแนวพรมแดนโดยเดินเท้าหรือข้ามลำน้ำสายเล็กๆ เข้ามาได้อย่างง่ายดาย บริเวณพื้นที่อำเภอแม่สอดของจังหวัดตากซึ่งอยู่ตรงข้ามเมืองเมียวดีของพม่า แรงงานพม่าซึ่งส่วนใหญ่เป็นสัญชาติกระเหรี่ยงสามารถเข้ามาในประเทศไทยได้โดยอาศัยสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ซึ่งเชื่อมดินแดนของทั้งสองประเทศ หรือสามารถอาศัยลักลอบข้ามมาทางแม่น้ำเมย ซึ่งไหลผ่านอำเภอพบพระ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่ระมาด และอำเภอท่าสองยาง ตามลำดับก่อนจะไหลบรรจบกับแม่น้ำสาละวินในประเทศพม่าโดยมีระยะทางยาวประมาณ 850 กิโลเมตร โดยช่วงที่ไหลผ่านอำเภอแม่สอดมีระยะทางประมาณ 36 กิโลเมตร

ตอนที่ 1 สถานการณ์การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนและสถานการณ์โรคเอดส์ ช่วงปี 2538-2540 ในแม่สอด

การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการเคลื่อนย้ายของแรงงานและการนำเข้าแรงงานต่างชาติ

จากการที่ประเทศไทยมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องในอัตราที่สูง ทำให้โครงสร้างการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และโครงสร้างทางการผลิตเปลี่ยนแปลงจากภาคการเกษตรเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น อันส่งผลให้เกิดสภาพปัญหาการขาดแคลนแรงงานในกิจการบางประเภท ซึ่งก่อให้เกิดสภาพการเคลื่อนย้ายแรงงานประเภทไร้ฝีมือและกึ่งฝีมือจากชนบทเข้าสู่เมืองเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะแรงงานจากภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเคยได้รับจ้างในกิจการประมงและสวนยาง นิยมเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ และเขตอุตสาหกรรมใหญ่ๆ เนื่องจากได้รับ

ค่าจ้างและโอกาสที่ดีกว่า ทำให้บางพื้นที่ประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมือ ประกอบกับ โครงสร้างแรงงานไทยประเภทไร้ฝีมือในภาคเกษตรมีการเคลื่อนย้ายแรงงานตามฤดูกาล จึงเกิดการว่างงานในช่วงฤดูการเกษตร และขาดแคลนแรงงานในช่วงการเก็บผลผลิต ตลาดแรงงานมีแรงงานไม่พอดลอดปี เกิดการขาดแคลนแรงงานเป็นช่วงๆ สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือทัศนคติและค่านิยมในการทำงานของคนไทยต้องงานบางประเภท เช่น งานที่หนัก สกปรก และยากลำบาก ทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในกิจการประมงทะเล และงานรับใช้ตามบ้าน ฝ่ายผู้ประกอบการมักไม่ปฏิบัติตามประกาศกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เรื่อง อัตราค่าจ้าง และกฎหมายคุ้มครองแรงงานเรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ และกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ขณะเดียวกันผู้ประกอบการในท้องถิ่นยังคงใช้ระบบการผลิตโดยเน้นปัจจัยแรงงานเป็นหลัก เพื่อลดต้นทุนการผลิตมากกว่าการใช้เครื่องจักรหรือเทคโนโลยี จึงนิยมจ้างแรงงานราคาถูกอันไม่เป็นการสร้างแรงจูงใจให้แรงงานไทย อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานไทยจากท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ประกอบกับโครงสร้างการผลิตนับแต่ปี พ.ศ. 2530 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญจนสามารถหลุดพ้นจากการเป็นประเทศในกลุ่มยากจนและล้มล้างได้ โดยที่เศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมของไทยกลายเป็นเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ และโครงสร้างการผลิตภายในสาขานี้ได้แปรเปลี่ยนครั้งใหญ่ จากการผลิตที่เป็นการแปรรูปทรัพยากร (resources based industry) ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2530 มาสู่การผลิตที่เน้นการใช้แรงงาน (labor intensive based industry)

การขาดแคลนแรงงานในกิจการบางประเภทส่งผลให้คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2535 กำหนดมาตรการดำเนินการต่อผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า โดยผ่อนผันให้คนต่างด้าวสัญชาติพม่าที่หลบหนีเข้าเมืองให้ทำงานได้ในกิจการบางประเภทเฉพาะในบางพื้นที่ แต่เมื่อการหลบหนีเข้าเมืองของชาวต่างชาติที่เข้ามาขายแรงงานเพิ่มสูงขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาการแย่งอาชีพของคนไทยในกิจกรรมบางประเภท ขณะเดียวกันผู้ประกอบการในกิจการประมง ผู้ประกอบการกิจการกรีดยางและภาคเกษตรก็ได้ร้องเรียนขอผ่อนผันให้ว่าจ้างแรงงานต่างชาติได้ เนื่องจากไม่สามารถหาแรงงานชาวไทยได้ประกอบกับแรงงานต่างชาติมีความอดทนสูง ค่าแรงต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากประชากรไทยมีการพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในอัตราสูงต่อเนื่อง โดยรัฐบาลเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจทางส่วนภูมิภาคจึงเกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานสู่เมืองใหญ่ทางภาคอุตสาหกรรม ทำให้ขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมือชาวไทยในภาคเกษตรและประมง ซึ่งเป็นงานหนักและเสี่ยงภัย ดังนั้น ในการดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2535 ซึ่งกำหนดมาตรการผ่อนผันให้คนงานต่างด้าวสัญชาติพม่าที่หลบหนีเข้าเมืองทำงานได้ เพื่อบรรเทาการขาดแคลนแรงงานเฉพาะพื้นที่ โดยกระทรวงมหาดไทยได้จัดทำทะเบียนประวัติผู้หลบหนีเข้าเมืองชาวพม่าในจังหวัดชายแดนรวม 10 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ดาก กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และระนอง

ในช่วงการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก เป็นช่วงที่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานสูง ทั้ง การเคลื่อนย้ายของแรงงานหญิงจากชนบทสู่เมือง การย้ายถิ่นของแรงงานเพื่อไปทำงานต่างประเทศ และการเข้ามาของแรงงานต่างชาติที่แสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า โดยเฉพาะแรงงานต่างชาติ ชาวพม่า การเติบโตของเศรษฐกิจไทยอยู่ในอัตราเร่งโดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2530 - 2533 ซึ่งเป็น ผลของการพัฒนาเศรษฐกิจและการบูรณาการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจโลก การ บูรณาการทางเศรษฐกิจ (economic integration) ผ่านการขยายตัวของการลงทุนต่างชาติ การส่งออก และการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูงคืออุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานหนาแน่น เช่น สิ่งทอ ดัดเย็บเสื้อผ้า รองเท้า อัญมณี และดอกไม้ประดิษฐ์ อุตสาหกรรมเหล่านี้ต้องการแรงงาน มากแต่เป็นแรงงานที่ไม่ต้องใช้ทักษะสูง เพราะการผลิตส่วนใหญ่จะเป็นการผลิตแบบใช้สายพาน (assembly line) แรงงานที่อุตสาหกรรมเหล่านี้ต้องการคือ แรงงานไร้ฝีมือราคาถูกและมีความ อุดหนุนสูงสำหรับงานแบบสายพานการผลิต เพราะฉะนั้นแรงงานที่ถูกดูดซับเข้ามาสู่ภาค อุตสาหกรรมส่วนใหญ่ในช่วงนี้คือแรงงานหญิง¹

เมื่อมองภาวะการลงทุนด้านอุตสาหกรรมในจังหวัดตากในช่วงหลังปี 2540 ยังคงมีการ ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะโรงงานอุตสาหกรรมจากกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล จะ ขยายตัวมาสู่ภูมิภาคมากขึ้นด้วยเหตุผล เช่น การขาดแคลนแรงงาน การลดต้นทุนการผลิตเรื่อง ค่าจ้างแรงงานเป็นต้น โดยเฉพาะจังหวัดตากเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพการลงทุนสูง เช่น เป็นแหล่ง การสำรวจภาวะการลงทุนด้านอุตสาหกรรมประกอบกับพื้นที่อำเภอแม่สอด และอำเภอแม่สายเป็น อำเภอติดชายแดนที่มีศักยภาพสูงที่เหมาะสมต่อการลงทุน

จากนโยบายของรัฐบาลที่เน้นความสำคัญของการพัฒนาภูมิภาค โดยสนับสนุนการลงทุน ของภาคเอกชนด้วยการให้สิทธิประโยชน์และมาตรการการส่งเสริมต่างๆ รัฐบาลได้กำหนด มาตรการสำคัญในการบรรลุวัตถุประสงค์ของรัฐบาลออกเป็น 4 มาตรการ โดยการจัดทำแผนการ ลงทุนจังหวัดตากและจังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นกลยุทธ์หนึ่งในมาตรการการจัดตั้งกองทุนเพื่อกระจาย การผลิตและการจ้างงานไปสู่ภูมิภาค เพื่อชักชวนให้นักลงทุนเข้ามาลงทุนในด้านภูมิภาค อีกทั้งยัง เป็นการเตรียมการเพื่อให้พื้นที่ทั้งสองแห่งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทาง เศรษฐกิจบริเวณชายแดนระหว่างประเทศและยังถือเป็นฐานการผลิตที่สำคัญเพื่อการส่งออก เป็น การเพิ่มมูลค่าของการผลิตจากความพร้อมด้านปัจจัยวัตถุดิบ แหล่งทุนและแรงงาน

¹ วรวิทย์ เจริญเลิศ และบัณฑิตย์ ธนชัยเศรษฐวุฒิ, นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมของรัฐกับการจ้าง แรงงานข้ามชาติ, รายงานการวิจัย 14 ฉบับ ภายใต้ชุดโครงการวิจัยเรื่อง “ทางเลือกนโยบายการนำเข้าแรงงานต่าง ชาติของประเทศไทย” สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, โดยการสนับสนุนของสำนักงานกอง ทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), หน้า 45.

1. สถานการณ์การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนในอำเภอแม่สอด

จังหวัดตากเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ชายแดนติดต่อกับประเทศพม่า ซึ่งมีระยะทางยาวถึง 535 กิโลเมตร โดยมีอำเภอที่มีพื้นที่ติดแนวชายแดนรวม 5 อำเภอ คือ อำเภอท่าสองยาง แม่ระมาด แม่สอด พบพระ และอำเภออุ้มผาง มีสถานประกอบการรวม 1,292 แห่ง การจ้างงานจะกระจายไปยังอำเภอต่างๆ แทบทุกอำเภอ แต่สภาพการจ้างงานที่สำคัญมีอยู่ 3 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอบ้านตาก และอำเภอแม่สอด ซึ่งมีสถานประกอบการประเภทอุตสาหกรรมอยู่เป็นจำนวนมาก และมีการจ้างงานในอัตราสูง เมื่อเทียบกับท้องที่อำเภออื่นๆ ในอำเภอเมืองและอำเภอบ้านตากมีอุตสาหกรรมที่สำคัญ คือ โรงงานถลุงแร่สังกะสี โรงงานแปรรูปหินแกรนิต โรงงานแต่งแร่ ซึ่งมีอยู่ 24 โรงงาน สถานประกอบการขนาดเล็ก 608 แห่ง มีลูกจ้างรวม 7,298 คน และมีคนงานที่เป็นชาวต่างด้าวอีกจำนวนมาก ส่วนที่อำเภอแม่สอดมีสถานประกอบการอุตสาหกรรมที่สำคัญได้แก่ โรงงานผลิตอาหารกระป๋อง โรงงานทำถุงพลาสติก แปรรูปไม้ เหมืองแร่สังกะสี และโรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า มีลูกจ้างรวม 1,023 คน (บรรยายสรุปของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม จังหวัดตาก วันที่ 19 - 20 สิงหาคม 2539 หน้า 42)

สถานการณ์ทางการเมืองอันก่อให้เกิดปัญหาการสู้รบและความไม่สงบในประเทศพม่า อันนำมาซึ่งความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินประกอบกับสภาพเศรษฐกิจในประเทศพม่าทำให้ราษฎรมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพต้องอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ประกอบกับในระยะหลังจังหวัดตากเริ่มประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมและการดูแลบ้านทำให้จังหวัดตากมีคนต่างชาติสัญชาติพม่าเข้ามาทำงานอยู่เป็นจำนวนมากในปัจจุบัน

กลุ่มผู้ย้ายถิ่นข้ามพรมแดนจากประเทศพม่าที่พำนักอยู่ในประเทศไทย โดยเฉพาะในจังหวัดตากและอำเภอแม่สอดมีดังนี้

(1) **กลุ่มผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า** ได้แก่พม่าที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยตามชายแดนก่อนวันที่ 9 มีนาคม 2519 หลังจากนายพลเนวินทำการปฏิวัติโค่นล้มรัฐบาลอุนูและเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศพม่าเป็นระบอบสังคมนิยม ในปี 2505 ทำให้ประชาชนกลุ่มหนึ่งที่ไม่พอใจระบอบการปกครองใหม่หลบหนีออกจากประเทศพม่า และเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ต่อมารัฐบาลไทยโดยกระทรวงมหาดไทยได้มีประกาศเรื่องห้ามคนต่างด้าวสัญชาติพม่าอพยพเข้ามาในราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่วันที่ 9 มีนาคม 2519 และรัฐบาลไทยได้ผ่อนผันให้ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าที่เข้ามาก่อนประกาศดังกล่าวสามารถอาศัยอยู่ในประเทศไทยได้เป็นการชั่วคราว ด้วยเหตุผลทางด้านมนุษยธรรม และให้อยู่ในเขตควบคุมที่กำหนดไว้ ซึ่งหากสถานการณ์ในประเทศพม่ากลับสู่ภาวะปกติแล้ว ผู้พลัดถิ่นเหล่านี้จะต้องเดินทางกลับประเทศตามเดิม สำหรับผู้ที่เข้ามาหลังวันที่ 9

มีนาคม 2519 ให้ถือว่าเป็นผู้ที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย หากจับได้จะต้องมีการจับกุมดำเนินคดีอย่างเคร่งครัด ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าเหล่านี้ทางราชการได้มีการจัดทำทะเบียนและออกบัตรประจำตัวผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า เป็นบัตรสีชมพู ปัจจุบันจำนวนผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่ามีอยู่ประมาณ 1,055 คน เป็นชาย 598 คน เป็นหญิง 457 คน

(2) **กลุ่มผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า** ภายหลังจากที่กระทรวงมหาดไทยได้มีประกาศเรื่อง ห้ามคนต่างด้าวสัญชาติพม่าอพยพเข้ามาในราชอาณาจักรไทยฉบับวันที่ 9 มีนาคม 2519 ทำให้ชาวพม่าที่เดินทางเข้ามาอยู่ในประเทศไทยภายหลังระยะเวลาดังกล่าวกลายเป็นผู้หลบหนีเข้าเมือง ปัจจุบันในเขตพื้นที่จังหวัดตากได้จัดทำทะเบียนและออกบัตรประจำตัวให้คนเหล่านี้เป็น 2 จำพวก คือ

(2.1) **ผู้หลบหนีเข้าเมืองที่มีหลักแหล่งถาวร** ถือบัตรประจำตัวสีส้ม มีจำนวนที่ขึ้นทะเบียนไว้ 9,351 คน

(2.2) **ผู้หลบหนีเข้าเมืองที่อยู่กับนายจ้าง** ถือบัตรประจำตัวสีม่วง มีจำนวนที่ขึ้นทะเบียนไว้ 12,560 คน ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้ตามกฎหมายมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2535 อนุญาตให้มีการผ่อนผันจ้างแรงงานผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่าที่มีหลักแหล่งถาวรในประเทศไทยได้เป็นการชั่วคราวเพื่อรอการส่งกลับ โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2512 ภายใต้งบประมาณของพระราชกฤษฎีกาเกี่ยวกับอาชีพที่ให้คนต่างด้าวทำได้ 27 ประเภท ตามพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2521

(2.3) **ผู้หลบหนีจากการสู้รบในพื้นที่พักพิงชั่วคราว** ในพื้นที่อำเภอชายแดน ซึ่งปัจจุบันมีพื้นที่พักพิงชั่วคราวรวม 9 แห่ง ตั้งอยู่ในเขต 5 อำเภอของจังหวัดตาก คือ อำเภอท่าสองยาง แม่ระมาด แม่สอด พบพระ และอุ้มผาง โดยมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 56,650 คน

(3) **ผู้หลบหนีภัยจากการสู้รบ** กระทรวงมหาดไทยให้พื้นที่พักพิงชั่วคราวโดยให้อาศัยอยู่ในเขตอำเภอดังนี้ บ้านแม่หละ หมู่ที่ 9 ตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จำนวน 31,351 คน บ้านห้วยกระโหลก หมู่ที่ 4 ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จำนวน 8,420 คน บ้านมอเกอร์ยาง หมู่ที่ 6 ตำบลพบพระ อำเภอพบพระ จำนวน 8,502 คน และบ้านนุโพ หมู่ที่ 4 ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จำนวน 8,817 คน

ผู้ย้ายถิ่นกลุ่มต่างๆ ที่กล่าวมาทั้งหมด ไม่รวมผู้หลบหนีเข้าเมืองและลักลอบทำงานอยู่อย่างผิดกฎหมาย (คือกลุ่มที่ไม่จดทะเบียนผ่อนผันจ้างแรงงาน) ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก

1.1 จำนวนคนต่างชาติและลักษณะการทำงานในพื้นที่แม่สอด

แรงงานพม่าที่เข้ามาทำงานในอำเภอแม่สอด ส่วนใหญ่ทำงานตามสถานประกอบการต่างๆ ทั้งในกิจการภาคเกษตรกรรม โรงงานอุตสาหกรรมผลิตสินค้า กิจการธุรกิจบริการและค้าขาย

กิจการก่อสร้างโดยจะลักลอบทำงานในหน้าที่ของคนงานในโรงงานผลิตสินค้า โรงงานทอผ้า คนขายของหน้าร้าน ขายอาหาร เครื่องดื่ม กรรมกรก่อสร้าง คนรับใช้ตามบ้าน รับจ้างทำนา ทำไร่ ปลูกผัก จากการสำรวจสถานประกอบการต่างๆ เกี่ยวกับปริมาณความต้องการแรงงานทั้งหมด (แรงงานไทยและต่างด้าว) ปรากฏว่าในเขตพื้นที่จังหวัดตากมีการว่าจ้างแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่าอยู่ประมาณ 67,864 คน และมีปริมาณความต้องการจ้างแรงงานรวมทั้งสิ้น 87,569 คน (บรรยายสรุปของหน่วยงานสังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมจังหวัดตาก วันที่ 19 - 20 สิงหาคม 2539 หน้า 43)

การลักลอบเข้ามาหางานทำของแรงงานพม่าในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก นับว่ามีจำนวนสูงเพิ่มขึ้นมากในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2538 - 2540 (ดูตารางที่ 3.1) ในปี พ.ศ. 2538 มีคนสัญชาติพม่าที่เดินทางเข้า-ออกจำนวน 62,510 คน แต่ในปี พ.ศ. 2540 จำนวนคนพม่าที่เดินทางเข้า-ออกเพิ่มสูงมากกว่า 3 เท่าตัว คือมีจำนวนถึง 211,550 คน สำหรับจำนวนคนไทยที่เดินทางเข้า-ออกในปี พ.ศ. 2538 ไม่ได้มีการบันทึกข้อมูลไว้เนื่องจากในช่วงปีดังกล่าวสะพานมิตรภาพไทย-เมียนมาร์ยังไม่เปิดทำการ คนไทยจะอาศัยข้ามชายแดนโดยทางเรือ ตัวเลขดังกล่าวนี้เป็นตัวเลขของผู้ที่มีใบอนุญาตที่ได้จากการบันทึกของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ทั้งนี้ยังไม่รวมตัวเลขผู้ที่ลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายที่อาศัยข้ามพรมแดนโดยทางเรือหรือเดินทางข้ามแม่น้ำเมยซึ่งบางช่วงคืนเงิน

ตารางที่ 3.1 สถิติการเดินทางเข้า-ออกราชอาณาจักรบริเวณด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่สอด

สัญชาติ	2538	2539	2540
พม่า	62,510	77,135	211,550
ไทย	ไม่มีการบันทึกข้อมูล	55,418	64,248

ที่มา : ด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่สอด จังหวัดตาก

แรงงานในอำเภอแม่สอดมักกระจายตัวกันอยู่ แต่สำหรับคนมุสลิมชาวพม่ามักรวมตัวกันอยู่เป็นชุมชน ถ้าวรวมประชากรทั้งหมดของจังหวัดตาก โดยไม่แยกว่าเป็นคนไทยหรือพม่าจะมีประมาณ 150,000 คน เป็นคนไทยประมาณ 90,000 คน คนพม่าประมาณ 60,000 คน (สำหรับแม่สอดมีประมาณ 50,000 คน) ในจำนวนคนพม่าเหล่านี้มีแรงงานที่จดทะเบียนทั้งจังหวัดตากเพียง 7,185 คน ในปี 2539 (รายงานผลการจดทะเบียนผ่อนผันแรงงานต่างด้าว กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2540) ประมาณร้อยละ 90 ของแรงงานในภาคเกษตรจะเป็นแรงงานพม่าทั้งหมด ในช่วงต้นปี 2541 ทางการได้ตรวจจับแรงงานพม่าที่ลักลอบเข้ามาทำงานตามบ้านและตามโรงงาน ซึ่งดำเนินการไปตามมาตรการที่จะให้แรงงานพม่าออกไปจากพื้นที่ให้หมดใน

เดือนมีนาคม 2541 แต่ฝ่ายเอกชนมีแนวคิดจะเสนอให้พื้นที่อำเภอแม่สอดเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายอุตสาหกรรมจากส่วนกลางมาหาแหล่งที่มีแรงงานราคาถูกตามแนวชายแดน การผลักดันแรงงานเหล่านี้ออกไปจากอำเภอทั้งหมดก็จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและแผนดังกล่าว เนื่องจากสถานประกอบการจำนวนมากต้องอาศัยแรงงานพม่า อันได้แก่ อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง ได้แก่ การดูทราย ผลิตภัณฑ์คอนกรีตและอิฐดินเผา อุตสาหกรรมซ่อมอุปกรณ์ขนส่ง ได้แก่ การซ่อม เคาะพ่นสีรถยนต์ นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมที่มีการลงทุนอย่างต่อเนื่อง คือ อุตสาหกรรมอาหาร ได้แก่ พืชผลทางการเกษตร สีข้าว เป็นต้น หรือในการประกอบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เช่น กิจการตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป เป็นต้น

จากการสำรวจประมาณการตัวเลขแรงงานต่างชาติผิดกฎหมาย ซึ่งกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมได้รับความร่วมมือจากหอการค้าจังหวัดและอุตสาหกรรมจังหวัดทั่วประเทศพบว่า เฉพาะอำเภอแม่สอดแรงงานชาวพม่าที่เข้ามาเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม บริการ หรืออื่นๆ มีจำนวนประมาณการดังนี้

ตารางที่ 3.2 จำนวนแรงงานต่างชาติชาวพม่าในจังหวัดตาก ปี 2540

ประเภท	จำนวน
1. แรงงานต่างชาติที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย	71,096
2. แรงงานต่างชาติที่มีใบอนุญาตทำงาน	1,680
3. แรงงานต่างชาติที่ไม่มีใบอนุญาตทำงาน	69,416

ที่มา : ข้อมูลการสำรวจของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ปี 2540

แรงงานในภาคเกษตรจะกระจายอยู่ในทั้ง 5 อำเภอของจังหวัดตาก คือ แม่สอด แม่ระมาด ท่าสองยาง พบพระ อุ้มผาง เฉพาะที่อำเภอแม่สอด และพบพระ ผลผลิตการเกษตรส่วนใหญ่จะเป็นผลิตผลที่ใช้บริโภคสำหรับคนกรุงเทพฯ ส่วนภาคเกษตรในจังหวัดตากจะแบ่งออกเป็นภาคเกษตรเฉพาะฤดูกาล เช่น การปลูกข้าว พืชล้มลุก และการเกษตรที่เก็บเกี่ยวผลผลิตทั้งปี เช่น พืชไร่ การปลูกดอกกุหลาบ ส่วนที่อำเภอแม่สอดจะใช้แรงงานพม่าจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวตามบ้าน และเป็นแรงงานตามโรงงานอุตสาหกรรม คนพม่าที่ทำงานในอำเภอแม่สอดส่วนใหญ่มีเชื้อชาติกระเหรี่ยง ส่วนคนเชื้อสายมอญมักไปขายแรงงานที่อื่น เพราะได้ค่าจ้างสูงกว่า การจับกุมแรงงานพม่าในแม่สอดที่ลักลอบเข้าเมืองจะทำการผลักดันหรือส่งกลับทันที เนื่องจากหากมีกระบวนการฟ้องและการดำเนินคดีจะมีปัญหาเรื่องสถานที่ควบคุมรวมทั้งงบประมาณการเลี้ยงดูแรงงานที่เข้ามาในแม่สอดมีทั้งที่ข้ามมาแล้วเดินทางกลับ และข้ามมาพักซึ่งส่วนใหญ่จะเข้าบ้านอาศัยกันอยู่เป็นชุมชน (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ด่านตรวจคนเข้าเมือง อ.แม่สอด จ.ตาก เมษายน 2540)

แรงงานผู้หญิงได้กลายมาเป็นกำลังแรงงานที่สำคัญในภาคการผลิต ตั้งแต่ปี พ.ศ.2527 - 2528 ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐบาลดำเนินนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก การขยายตัวของ การลงทุนในอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานหนาแน่น เช่น สิ่งทอ การตัดเย็บเสื้อผ้า ฯลฯ ได้มีความต้องการแรงงานสตรีเป็นจำนวนมาก ในอำเภอแม่สอด อุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับสิ่งทอ แรงงานต่างชาติเกือบทั้งหมดเป็นผู้หญิงชาวพม่า จำนวนแรงงานผู้หญิงต่างชาติชาวพม่าในอุตสาหกรรมสิ่งทอทั้งหมดในอำเภอแม่สอดมีสัดส่วนประมาณ 3 ใน 4 หรือร้อยละ 70 ของจำนวนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมด แรงงานเหล่านี้ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา และมีมัธยมศึกษา นอกจากอุตสาหกรรมสิ่งทอ ผู้หญิงต่างชาติชาวพม่าในอำเภอแม่สอดยังเข้าสู่อุตสาหกรรมกระเบื้องเซรามิกซ์ อุตสาหกรรมอาหารกระป๋อง อาหารแห้งซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกร้อยละ 45 นอกจากนี้ก็ยังทำงานอยู่ในอุตสาหกรรมก่อสร้างอีกร้อยละ 10 (ข้อมูลจากการสำรวจในพื้นที่แม่สอด ในเดือนเมษายน 2540)

ในแง่ของจำนวนคนงานต่างชาติ สถิติแรงงานต่างชาติที่จดทะเบียนในจังหวัดตาก จำนวน 7,185 คนนี้ เมื่อครบกำหนดระยะเวลาของการผ่อนผัน มีผู้รายงานตัวประมาณ 2,000 คน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่ทำงานตามร้านค้า ร้านอาหาร และทำงานตามบ้าน สำหรับแรงงานต่างชาติในภาคอุตสาหกรรม (ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมที่ไม่ได้รับการผ่อนผัน) โดยเฉพาะในภาคสิ่งทอมีไม่ต่ำกว่า 26,000 คน ส่วนภาคเกษตรมักเป็นแรงงานเร่ร่อน ถ้าอยากทราบสัดส่วนแรงงานพม่าที่กระจายตัวอยู่ในภาคเกษตรว่ามีจำนวนเท่าใดต้องคำนวณจากพื้นที่เกษตรและจำนวนโรงงาน รวมทั้งผลิตผลการเกษตร เช่น ข้าว ข้าวโพด ถั่วเหลืองที่เก็บเกี่ยวได้ว่ามีประมาณกี่ตัน และใช้แรงงานเท่าใดต่อคนต่อตัน ความต้องการแรงงานพม่าชายถิ่นในอำเภอแม่สอดมีค่อนข้างสูง เนื่องจากคนไทยในท้องถิ่นมีการศึกษาสูงขึ้นและไม่ค่อยสู้งานหนัก ความสมบูรณ์ในอำเภอแม่สอดมีสูงทำให้คนไทยมีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น งานที่คนไทยทำมักเป็นคนขับรถ ขนส่ง หัวหน้างานธุรการ บัญชี ส่วนคนไทยต่างถิ่นที่เดินทางเข้ามาในอำเภอแม่สอดมักจะทำงานในอู่ซ่อมรถ อยู่เคอะพ่นสี หรืองานประเภทรับเหมาต่างๆ คนต่างถิ่นที่เข้ามาอยู่ในแม่สอดมักอยู่ไม่นาน ถ้าเป็นแรงงานในภาคเกษตรมักจะเดินทางไปมา ส่วนใหญ่จะเป็นชาวเขา พวกนี้จะมีรถกระบะมีอาชีพเป็นเจ้าของฟาร์ม บางคนมีอาชีพแฝงในการค้ายาบ้า หากมองย้อนกลับไปในอดีตจะพบว่าเดิมพื้นที่นี้เคยเป็นดินแดนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ คนไทยเพิ่งย้ายมาตั้งถิ่นฐานได้แก่ 100 กว่าปี ส่วนใหญ่อพยพมาจากเมืองจีน ลี้ ลำปาง เนื่องจากสมัยรัชกาลที่ 5 มีการเก็บเงินรัชชูปการ คนไทยภาคเหนือจึงอพยพหนีมาอยู่ในบริเวณนี้ ในปัจจุบันจะพบว่าที่หมู่บ้านห้วยสัน และบ้านไร่ ราษฎรจำนวนประมาณ 3,000 ครัวเรือนสามารถพูดภาษาไทยได้ แต่มีสัญชาติพม่า

จำนวนแรงงานที่ลักลอบทำงานในภาคอุตสาหกรรมที่ไม่อนุญาตให้คนต่างชาติทำมีจำนวนมากกว่า 26,000 คน ส่วนใหญ่มักอยู่ตามโรงงานผลิตอาหารกระป๋อง ทอผ้า ดัดเย็บเสื้อผ้า ส่วนที่เหลือได้แก่ ผู้หนีภัยจากการสู้รบ ผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ผู้ที่จดทะเบียนขอทำงานเด็ก และคนชรา มีจำนวนไม่แน่นอน แต่ประมาณได้ไม่ต่ำกว่า 50,000 คน

สำหรับสถานการณ์แรงงานในแม่สอดในช่วงปี พ.ศ.2540 สำนักงานจัดหางานจังหวัดมีนโยบายพยายามรณรงค์ให้แต่ละภาคอุตสาหกรรมจ้างแรงงานไทยในอัตราส่วนร้อยละ 20 ธุรกิจบางแห่งจ้างคนไทยให้มากขึ้นเงินเดือนฟรี ไม่ต้องทำงานเพื่อจะได้จ้างแรงงานพม่าอีกร้อยละ 80 สถิติคนว่างงานในจังหวัดตากมีจำนวน 160 คน แต่ในความเป็นจริงคาดว่ามีถึง 400 คน (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์หัวหน้าสำนักงานจัดหางานจังหวัดตาก เมษายน 2540) ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ในปี 2540 ไม่ได้ส่งผลให้ภาคการเกษตรมีแนวโน้มตกต่ำไปด้วยในพื้นที่นี้ คนที่ได้รับผลกระทบมักเป็นคนที่ประกอบธุรกิจ แรงงานไร้ฝีมือที่ผิดกฎหมายได้รับผลกระทบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานก่อสร้าง นโยบายรัฐพยายามผลักดันให้มีการส่งกลับแรงงานต่างชาติเหล่านี้ แต่ก็ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรื่องค่าเดินทางที่จะส่งกลับ นโยบายยังไม่ชัดเจนเพียงพอ แม้ว่าจะมีการเสนอให้จัดตั้งศูนย์รับกลับโดยอาจจะเก็บเงินจากแรงงานคนละ 500 - 1,000 บาทเป็นค่าพาหนะก็ไม่ได้มีผลอย่างไร

ในบรรดาคนพม่าทั้งหญิงชายที่เข้ามาลักลอบทำงานทำในอำเภอแม่สอด จังหวัดตากยังมีกลุ่มผู้หญิงที่เข้ามาทำงานเป็นหญิงอาชีพพิเศษ คือ ค้าประเวณีในอำเภอแม่สอด ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงเชื้อชาติกระเหรี่ยงและพม่า ในอำเภอแม่สอดมีสถานบริการทางเพศอยู่จำนวน 11 แห่งสภาพการทำงานมักต้องทนอดอู่อยู่ในที่พักแคบๆ มีอากาศถ่ายเทน้อย ต้องอยู่ในสภาพลักลอบเนื่องจากสถานภาพเข้าเมืองที่ผิดกฎหมาย รายได้ของผู้หญิงแต่ละคนจะไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับอายุ ความสวย และการเลือกของผู้ใช้บริการ แนวโน้มการเดินทางเข้ามาของผู้หญิงกลุ่มนี้จะมีเพิ่มสูงขึ้น ผู้หญิงบางคนเดินทางข้ามพรมแดนผ่านแม่สอดมาเพื่อจะเดินทางต่อเข้าไปเมืองใหญ่ที่อยู่ลึกเข้าไปบางคนเดินทางต่อไปยังประเทศมาเลเซีย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนายหน้าที่ติดต่อ

1.2 แนวโน้มในอนาคต และแนวทางแก้ไขในทัศนะของผู้ปฏิบัติงาน

ปัญหาการละเมิดสิทธิแรงงานจะเป็นปัญหาใหญ่ในอนาคต การปฏิบัติต่อคนงานต่างด้าวโดยไม่ถูกต้อง เช่น การตั้งด่านของตำรวจเพื่อเก็บเงินแรงงานที่ผิดกฎหมายและการละเมิดทางเพศผู้หญิงต่างชาติ ก่อให้เกิดความฝังใจที่ไม่ดีเกิดความเกลียดชังทางเชื้อชาติ ดังจะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันคนต่างชาติกลุ่มกระเหรี่ยงพุทธได้เริ่มก่อตัวเคลื่อนไหว เคยมีข่าวความรุนแรงกรณีคนพม่าบุกสังหารตำรวจถึงในป้อมยามในอดีตมาแล้ว

ความต้องการแรงงานต่างชาติในจังหวัดตากยังคงมีสูงมาก ทั้งนี้เพราะสามารถจ้างแรงงานพม่าได้ในราคาถูกทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำ ประกอบกับการลักลอบเข้ามาโดยง่าย อัตราค่าจ้างคนไทยจำนวน 130 บาทต่อวัน แต่ค่าจ้างชาวพม่าเพียงวันละ 50-70 บาท จึงไม่มีสถานประกอบการใดจ้างคนไทยย้ายถิ่นเข้าทำงาน คนไทยในอำเภอแม่สอดมักนิยมไปทำงานในท้องถิ่นอื่นมากกว่า การจะจ้างคนไทยให้ได้จำนวนร้อยละ 10 เพื่อทดแทนแรงงานต่างชาติที่ออกไป 100 คน เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก ในแง่ของกฎหมายจะต้องจ้างคนไทยและพม่าในอัตราส่วนเท่ากัน แต่บางครั้งแม้จะจ้างด้วยอัตราค่าแรงขั้นต่ำ คนไทยก็ไม่อยากทำ เมื่อมีการจับกุมผู้ประกอบการที่จ้างแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย ผู้ประกอบการจะไปฟ้องนักการเมืองว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากข้าราชการ (สัมภาษณ์หัวหน้าสำนักงานจัดหางานจังหวัด อ.เมือง จ.ตาก เมษายน 2540) การที่นโยบายประกาศออกมาให้มีอัตราส่วนคนไทย-คนพม่า ร้อยละ 20 : 80 จึงเป็นเพียงแก้ทฤษฎี บ่อยครั้งที่สำนักงานจัดหางานจังหวัดถูกดำเนินเรื่องของอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วการดูแลในส่วนนี้เป็นเรื่องของสวัสดิการคุ้มครองแรงงาน นอกจากนี้บุคลากรของสำนักงานจัดหางานจังหวัดก็ไม่สามารถดูแลคนต่างชาติที่ลักลอบเข้ามาทำงานได้ทั้งหมด อีกทั้งยังต้องรับภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือคนไทยที่ไปทำงานต่างชาติและถูกหลอก การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวจึงทำได้ไม่เต็มที่ เพราะบุคลากรไม่เพียงพอและขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานในกระทรวงแรงงานฯ ด้วยกันที่มีหน้าที่ตามความรับผิดชอบในเรื่องการติดตามและคุ้มครองแรงงาน

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในพื้นที่ แนวทางการแก้ปัญหาแรงงานต่างชาติในพื้นที่แม่สอดควรคำนึงถึงหลักต่อไปนี้

1. ควรมีการกำหนดเขตเศรษฐกิจชายแดน (zone) พื้นที่ชายแดนบางแห่งที่ไม่มีอันตรายมาก ควรจัดตั้งเป็นเขตนิคมอุตสาหกรรม โดยกำหนดระยะเวลาทำงาน 3 เดือน - 1 ปี หากต้องใช้แรงงานจำนวนมากอาจกำหนดให้แรงงานเข้ามาทำงานเข้ากลับเย็นและกำหนดกฎเกณฑ์เพื่อควบคุมความเป็นระเบียบขึ้นมาใช้

2. ในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาด้านความมั่นคง (security) ควรพิจารณาว่าธุรกิจใดที่ต้องการใช้แรงงานพม่าควรมีการควบคุมอย่างจริงจัง โดยจัดทำหลักฐานเกี่ยวกับสัญชาติของแรงงานให้ชัดเจน คนพม่าส่วนใหญ่ที่เข้ามามีบัตรประจำตัวประชาชน นอกจากกองกำลังติดอาวุธเท่านั้นที่ไม่มีบัตร บัตรประจำตัวพม่าควรได้รับการบันทึกไว้เป็นหลักฐานเพื่อสะดวกในการส่งตัวกลับ โดยทางการพม่าจะไม่สามารถปฏิเสธการรับกลับได้ นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ในการติดตามหากเกิดการกระทำผิด และยังเป็นการป้องกันไม่ให้บุคคลสัญชาติอื่นมาแอบแฝงได้ ยกตัวอย่าง เช่น คนมุสลิมที่แม่สอดมีอยู่ 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งมีสัญชาติพม่า อีกกลุ่มหนึ่งเป็นชาวบังกลาเทศ หรืออาจมีผู้ไม่มีสัญชาติเข้ามาแอบแฝงอยู่ เป็นต้น

3. ความจำเป็นในการใช้แรงงานต่างชาติ ในอุตสาหกรรมประเภทที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ เช่น งานเกษตร ควรกำหนดมาตรการที่ชัดเจนให้สามารถประกอบธุรกิจในพื้นที่ตามความจำเป็นนั้นได้

2. สถานการณ์โรคเอดส์ในพื้นที่อำเภอแม่สอด

2.1 ข้อมูลทั่วไป

อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นอำเภอขนาดใหญ่ของจังหวัดตาก มีประชากรรวม 99,443 คน ในปี 2540 ร้อยละ 73 ของประชากรอาศัยอยู่ใน 77 หมู่บ้านนอกเขตเทศบาลตำบลแม่สอด

สถานบริการสาธารณสุขในเขตอำเภอแม่สอด ประกอบด้วย

- โรงพยาบาลแม่สอด ซึ่งเป็นโรงพยาบาลทั่วไปขนาด 310 เตียง
- สถานีอนามัยและสำนักงานสาธารณสุขชุมชนรวม 24 แห่ง
- สถานบริการสาธารณสุขของเทศบาลจำนวน 1 แห่ง
- หน่วยมาลาเรียรวม 3 แห่ง
- คลินิกแพทย์เอกชนรวม 16 แห่ง
- โรงพยาบาลเอกชนขนาด 120 เตียง 1 แห่ง

ในปี 2540 โรงพยาบาลแม่สอด มีบุคลากรรวม 649 คน ประกอบด้วย แพทย์ 19 คน ทันตแพทย์ 5 คน เภสัชกร 8 คน พยาบาล 244 คน และเจ้าหน้าที่อื่นๆ รวม 393 คน

2.2 จำนวนผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแม่สอด ปี 2538-2540

ตารางที่ 3.3 จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแม่สอด ปี 2538-2540 จำแนกตามประเภทของผู้ป่วย และเชื้อชาติของผู้ป่วย

ประเภทผู้ป่วย	2538		2539		2540	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ผู้ป่วยนอก						
ชาวไทย	120,156	91.9	119,850	90.3	126,059	91.0
ชาวพม่า	10,638	8.1	12,945	9.7	12,531	9.0
รวม	130,794	100.0	132,795	100.0	138,590	100.0
ผู้ป่วยใน						
ชาวไทย	11,994	73.8	11,781	71.7	12,953	72.8
ชาวพม่า	4,262	26.2	4,647	28.3	4,838	27.2
รวม	16,256	100.0	16,428	100	17,791	100.0

ที่มา : โรงพยาบาลแม่สอด 2540

จากตารางที่ 3.3 พบว่า ระหว่างปี 2538-2540 ผู้ป่วยชาวพม่าที่มารับบริการแบบผู้ป่วยนอกที่โรงพยาบาลแม่สอด ได้เพิ่มขึ้นจาก 10,638 คน ในปี 2538 เป็น 12,531 คน ในปี 2540 ซึ่งคิดเป็นประมาณร้อยละ 9 ของผู้ป่วยทั้งหมด ส่วนผู้ป่วยในก็ได้เพิ่มขึ้นจาก 4,262 คน ในปี 2538 เป็น 4,838 คน ในปี 2540 ซึ่งคิดเป็นประมาณร้อยละ 27 ของผู้ป่วยในทั้งหมด

ตารางที่ 3.4 แสดงมูลค่าการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลแม่สอดให้การสงเคราะห์แก่ชาวพม่า ปี 2538-2540 จำแนกตามประเภทของผู้ป่วย

ประเภทผู้ป่วย	2538	2539	2540
ผู้ป่วยนอก			
จำนวนผู้ป่วยชาวพม่าทั้งหมด (คน)	10,638	12,945	12,531
จำนวนผู้ป่วยชาวพม่าที่ได้รับการสงเคราะห์ (บาท)	2,863	1,885	1,523
คิดเป็นร้อยละ	26.9	14.6	12.2
ค่ารักษาพยาบาลที่สงเคราะห์ (บาท)	454,871	311,883	1,036,419
ผู้ป่วยใน			
จำนวนผู้ป่วยชาวพม่าทั้งหมด (คน)	4,262	4,647	4,838
จำนวนผู้ป่วยชาวพม่าที่ได้รับการสงเคราะห์ (บาท)	2,747	2,958	4,800
คิดเป็นร้อยละ	64.5	63.7	99.2
ค่ารักษาพยาบาลที่สงเคราะห์ (บาท)	7,151,444	11,357,392	9,567,424
รวมค่ารักษาพยาบาลที่สงเคราะห์ (บาท)	7,606,315	11,669,275	10,603,843

ที่มา : โรงพยาบาลแม่สอด 2540

จากตารางที่ 3.4 พบว่า จำนวนผู้ป่วยชาวพม่าที่ได้รับการสงเคราะห์ค่ารักษาพยาบาลในโรงพยาบาลแม่สอด ปี 2538-2540 โดยค่ารักษาพยาบาลที่สงเคราะห์แก่ผู้ป่วยนอกชาวพม่าได้เพิ่มจาก 454,871 บาท ในปี 2538 เป็น 1,036,419 บาท ในปี 2540 และสำหรับผู้ป่วยในได้เพิ่มจาก 7,151,444 บาท ในปี 2538 เป็น 9,567,424 บาท ในปี 2540 รวมค่ารักษาพยาบาลที่สงเคราะห์ให้ผู้ป่วยชาวพม่าในปี 2540 เท่ากับ 10,603,843 บาท

2.3 จำนวนผู้ป่วยเอดส์ที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแม่สอด ปี 2538-2540

ตารางที่ 3.5 จำนวนผู้ป่วยเอดส์ที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแม่สอด ปี 2538-2540 จำแนกตามอายุ เพศ และเชื้อชาติ

อายุ/เพศ	เชื้อชาติไทย		เชื้อชาติพม่า		รวม	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
อายุ (ปี)						
0-14	9	3.6	3	4.8	12	3.8
15-24	31	12.3	15	23.8	46	14.6
25-34	121	47.8	30	47.6	151	47.8
35-44	68	26.9	13	20.6	81	25.6
>45	24	9.5	2	3.2	26	8.2
เพศ						
ชาย	210	83.0	47	74.6	257	81.3
หญิง	43	17.0	16	25.4	59	18.7
รวม	253	100.0	63	100.0	316	100.0

ที่มา : โรงพยาบาลแม่สอด 2540

จากตารางที่ 3.5 พบว่า เมื่อจำแนกผู้ป่วยเอดส์ตามกลุ่มอายุ พบว่าผู้ป่วยทั้งชาวไทยและพม่าเกือบทั้งหมดอยู่ในช่วงอายุ 15-44 ปี และผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นเพศชาย

ตารางที่ 3.6 จำนวนผู้ป่วยเอดส์ชาวพม่าที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแม่สอด ปี 2538-2540 จำแนกตามเชื้อชาติ

เชื้อชาติผู้ป่วย	2538		2539		2540	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ชาวไทย	55	82.1	102	79.1	96	80.0
ชาวพม่า	12	17.9	27	20.9	24	20.0
รวม	67	100.0	129	100.0	120	100

ที่มา : โรงพยาบาลแม่สอด 2540

จากตารางที่ 3.6 พบว่าผู้ป่วยเอดส์ที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแม่สอดประมาณหนึ่งในห้าเป็นผู้ป่วยชาวพม่า โดยจำนวนผู้ป่วยเอดส์ชาวพม่าได้เพิ่มจาก 12 คน ในปี 2538 เป็น 24 คน ในปี 2540

2.4 สถานการณ์การติดเชื้อเอดส์ในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ประเทศไทยได้ดำเนินการเฝ้าระวังการติดเชื้อเอดส์ โดยการสุ่มสำรวจตรวจเลือดในประชากรกลุ่มต่างๆ ของแต่ละพื้นที่เรื่อยมาตั้งแต่ปี 2532

ตารางที่ 3.7 อัตราความชุกของการติดเชื้อเอดส์ปี 2532-2540 (คิดเป็นร้อยละของประชากรที่สำรวจ)

กลุ่มประชากร	2532	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540
โสเภณี (พม่า)	1.2	2.4	12.7	10.6	15.9	24.0	20.0	24.7	21.5
ผู้ติดยาเสพติด (ไทย)	2.1	6.5	19.4	17.4	20.5	23.5	26.6	33.3	38.9
ผู้บริจาคโลหิต (ไทย)	0.03	0.7	0.6	0.5	1.6	1.1	0.9	1.6	0.5
หญิงตั้งครรภ์ (ไทย)	0.08	0.1	0.2	0.2	0.9	1.5	1.2	2.0	1.3
หญิงตั้งครรภ์ (พม่า)	NA	NA	NA	NA	NA	NA	2.8	2.0	3.1

หมายเหตุ : NA = ไม่มีข้อมูล (not available)

ที่มา : โรงพยาบาลแม่สอด 2540

จากตารางที่ 3.7 พบว่า อัตราความชุกของการติดเชื้อเอดส์ ในกลุ่มประชากรต่างๆ ของอำเภอแม่สอด จังหวัดตากในเดือนมิถุนายน ตั้งแต่ปี 2532-2540 จากการเฝ้าระวังพบว่า อัตราการติดเชื้อเอดส์ในกลุ่มหญิงขายบริการทางเพศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวพม่าได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากร้อยละ 1.2 ในปี 2532 เป็นร้อยละ 24.0 ในปี 2537 และมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไม่มากนักในช่วงปี 2537-2540 สำหรับอัตราการติดเชื้อเอดส์ในกลุ่มผู้ติดยาเสพติด ซึ่งทั้งหมดเป็นชาวไทยก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอด จากร้อยละ 2.1 ในปี 2532 เป็นร้อยละ 38.9 ในปี 2540 สำหรับการติดเชื้อเอดส์ในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ที่มารับบริการฝากครรภ์ในโรงพยาบาลแม่สอด พบว่า อัตราการติดเชื้อเอดส์ในหญิงตั้งครรภ์ชาวพม่าจะสูงกว่าชาวไทย

2.5 บริการด้านสาธารณสุขอื่นๆ

2.5.1 งานอนามัยแม่และเด็ก ในโรงพยาบาลแม่สอด

ตารางที่ 3.8 จำนวนผู้ป่วยชาวไทยและชาวพม่าที่มารับบริการงานอนามัยแม่และเด็กใน
โรงพยาบาลแม่สอด ปี 2538-2540 จำแนกตามเชื้อชาติ

เชื้อชาติ	2538		2539		2540	
	จำนวน	อัตรา*	จำนวน	อัตรา*	จำนวน	อัตรา*
ผู้ป่วยเชื้อชาติไทย						
จำนวนมารดาคลอดทั้งหมด	1,476		1,556		1,714	
จำนวนทารกเกิดใหม่มีชีวิต**	1,495		1,555		1,723	
จำนวนทารกตายคลอด	6	4.0	14	9.0	3	1.7
จำนวนมารดาตาย	1	0.7	4	2.6	1	0.6
ทารกคลอดมีน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม	118	78.9	232	149.2	206	119.6
ผู้ป่วยเชื้อชาติพม่า						
จำนวนมารดาคลอดทั้งหมด	605		521		528	
จำนวนทารกเกิดใหม่มีชีวิต**	587		497		498	
จำนวนทารกตายคลอด	18	30.7	24	48.3	30	60.2
จำนวนมารดาตาย	4	6.8	0	0	0	0
ทารกคลอดมีน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม	114	194.2	73	146.9	71	142.6

หมายเหตุ : * อัตราต่อจำนวนทารกเกิดใหม่มีชีวิต 1,000 คน

** บางรายคลอดทารกได้มากกว่า 1 คน (ครรภ์แฝด)

ที่มา : โรงพยาบาลแม่สอด 2540

จากตารางที่ 3.8 พบว่า ระหว่างปี 2538-2540 มีมารดามารับบริการคลอดในโรงพยาบาลแม่สอด รวมทั้งสิ้น 6,400 คน โดยเป็นชาวไทย 4,746 คน คิดเป็นร้อยละ 74.2 และเป็นชาวพม่า 1,654 คน คิดเป็นร้อยละ 25.8 สำหรับผลของการคลอดพบว่า อัตราการพบทารกตายคลอด มารดาตายคลอด และทารกคลอดมีน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ในกลุ่มผู้ป่วยชาวพม่ามักสูงกว่าผู้ป่วยชาวไทย

2.5.2 งานบริการคลินิกกามโรค โรงพยาบาลแม่สอด ปี 2538-2540

ตารางที่ 3.9 จำนวนและร้อยละของโสเภณีชาวไทยและชาวพม่าในเขตอำเภอแม่สอด ปี 2538-2540

เชื้อชาติ	2538		2539		2540	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ชาวไทย	12	10.3	13	11.5	14	13.6
ชาวพม่า	105	89.7	100	88.5	89	86.4
รวม	117	100.0	113	100.0	103	100.0

หมายเหตุ : ได้จากการสำรวจแหล่งบริการทางเพศทุกเดือน ตลอดปีและนำมาเฉลี่ย

ที่มา : โรงพยาบาลแม่สอด 2540

จากตารางที่ 3.9 พบว่า หญิงโสเภณีที่ขายบริการทางเพศในเขตอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ส่วนใหญ่ (มากกว่าร้อยละ 85) เป็นชาวพม่า อย่างไรก็ตามพบว่า จำนวนโสเภณีชาวพม่ามีแนวโน้มลดลง โดยลดลงจาก 105 คน ในปี 2539 เหลือ 89 คน ในปี 2540

จำนวนผู้ป่วยกามโรคโรงพยาบาลแม่สอด ปี 2538-2540

ตารางที่ 3.10 จำนวนผู้ป่วยกามโรค โรงพยาบาลแม่สอด ปี 2538-2540 จำแนกตามประเภทของโรคและเชื้อชาติของผู้ป่วย

ประเภทกามโรค	2538		2539		2540	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
หนองใน						
ชาวไทย	4	1.2	6	4.7	4	5.6
ชาวพม่า	334	98.8	121	95.3	67	94.4
รวม	338	100.0	127	100.0	71	100.0
ซิฟิลิส						
ชาวไทย	5	27.8	3	30.0	5	19.2
ชาวพม่า	13	72.2	7	70.0	21	80.8
รวม	18	100.0	100	100.0	26	100.0

ที่มา : โรงพยาบาลแม่สอด 2540

จากตารางที่ 3.10 พบว่า ผู้ป่วยกามโรคที่มารับบริการในคลินิกกามโรค โรงพยาบาลแม่สอด ในระหว่างปี 2538-2540 นั้นเกือบทั้งหมดเป็น โสเภณี จากการศึกษาพบว่า โรคหนองในและซิฟิลิส เป็นกามโรคที่พบได้บ่อยที่สุด โดยพบในชาวพม่ามากกว่าชาวไทยมากอย่างไรก็ตามพบว่า จำนวนผู้ติดเชื้อโรคหนองใน ในชาวพม่ามีแนวโน้มลดลงโดยลดลงจาก 334 คน ในปี 2538 เหลือ 67 คน ในปี 2540

จากการศึกษาพบว่า อัตราการติดเชื้อโรคหนองใน ในกลุ่มหญิงโสเภณีมีแนวโน้มลดลง โดยพบว่าอัตราการติดเชื้อโรคหนองในเฉลี่ยตลอดทั้งปี ได้ลดลงจากร้อยละ 15.2 ของการตรวจในหญิงโสเภณีทั้งหมด ในปี 2538 เป็นร้อยละ 10.5 ในปี 2539 และเหลือร้อยละ 5.1 ในปี 2540 โดยที่อัตราการใช้ถุงยางอนามัยในการร่วมเพศกับแขกไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก

2.6 สภาพปัญหาในการให้บริการ ในทัศนะของผู้ให้บริการ

1. จำนวนผู้ป่วยชาวพม่าที่มารับบริการในโรงพยาบาลแม่สอดมีจำนวนไม่น้อย บางครั้งทำให้ระบบการบริการสาธารณสุขปกติกระทำไม่ได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากมีบุคลากรสาธารณสุขในโรงพยาบาลไม่มากพอ

2. ภาระค่าใช้จ่ายที่สงเคราะห์ให้กับผู้ป่วยชาวพม่า

3. ภาษา ผู้ป่วยชาวพม่าที่มารับบริการหลายรายพูดหรือฟังภาษาไทยไม่ได้ ในขณะที่เจ้าหน้าที่ไม่เข้าใจภาษาพม่า จึงทำให้การรักษาพยาบาลได้ผลไม่เต็มที่

4. ที่อยู่ไม่แน่นอน ชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตากหลายรายไม่สามารถให้ที่อยู่ปัจจุบันได้เนื่องจากเพิ่งมาอยู่ใหม่หรือเปลี่ยนงานและเปลี่ยนที่อยู่ใหม่เมื่อป่วยด้วยโรคติดต่อที่สำคัญ เช่น โรคอุจจาระร่วงอย่างแรง ซึ่งในการควบคุมป้องกันโรคจำเป็นต้องมีการติดตามต่อในชุมชน ก็ไม่สามารถกระทำได้ทำให้โรคอาจแพร่กระจายสู่คนไทยได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการย้ายถิ่นข้ามพรมแดนและโรคเอดส์ในอำเภอแม่สอด

ข้อมูลในส่วนนี้เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนามในพื้นที่อำเภอแม่สอด จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 378 คน จำนวนตัวอย่างที่เก็บได้จริงสูงกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ในแผนการวิจัย การนำเสนอข้อค้นพบจะแบ่งเป็น 5 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านพฤติกรรมการย้ายถิ่นข้ามพรมแดน ส่วนที่ 3 ความรู้ ทักษะคิด และสถานการณ์เสี่ยง (พฤติกรรม) ต่อโรคเอดส์ของผู้ย้ายถิ่น ส่วนที่ 4 การรับบริการสาธารณสุขและปัญหาในการรับบริการในทัศนะของผู้ย้ายถิ่น

1. ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง พื้นที่อำเภอแม่สอด

ตารางที่ 3.11 ภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด

ภูมิหลัง	กลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	179	47.4
	หญิง	199	52.6
	รวม	378	100.0
อายุ	ไม่เกิน 15 ปี	18	4.8
	16-18 ปี	69	18.3
	19-20 ปี	56	15.1
	21-25	104	27.5
	26-30	54	14.3
	31-35	43	11.4
	36-40	16	4.2
	> 40	17	4.5
	รวม	378	100.0
สถานภาพการสมรส	โสด	199	52.6
	แต่งงาน	156	41.3
	หย่า	12	3.2
	ม่าย	11	2.9
	รวม	378	100.0
สัญชาติคู่สมรส (N=156)	ผู้ย้ายถิ่น	152	97.4
	คนไทย	4	2.6
	รวม	156	100.0

ตารางที่ 3.11 (ต่อ)

ภูมิหลัง	กลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
การศึกษา	ไม่ได้เรียน	97	25.7
	ประถม(1-4 ปี)	141	37.3
	มัธยมต้น(5-8 ปี)	95	25.1
	มัธยมปลายและอาชีวะ(9-10ปี)	38	10.1
	กำลังเรียนมหาวิทยาลัย	6	1.6
	ปริญญาตรี	1	0.3
	รวม	378	100.0
ชาติพันธุ์	พม่า	130	34.4
	กะเหรี่ยง	207	54.8
	ลื้อ	1	0.3
	มอญ	33	8.7
	อื่นๆ	6	1.6
	ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	1	.3
	รวม	378	100.0
ศาสนา	พุทธ	377	89.2
	คริสต์	11	2.9
	อิสลาม	26	6.9
	อื่นๆ	3	0.8
	ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	1	0.3
	รวม	378	100.0
อาชีพ	ภาคอุตสาหกรรม	98	25.9
	ภาคเกษตรกรรม	144	38.1
	แรงงาน/กรรมกร/รับจ้างทั่วไป	25	6.6
	หญิงอาชีพพิเศษ	33	8.7
	ภาคบริการ	78	20.6
	รวม	378	100.0

ตารางที่ 3.11 (ต่อ)

ภูมิหลัง	กลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
ภูมิสำเนา รัฐ,ภาค	รัฐคะฉิ่น	6	1.6
	รัฐคะชยา (คะเรนยี)	1	.3
	รัฐกะเหรี่ยง	217	57.4
	รัฐฉิน	3	.8
	รัฐมอญ	104	27.5
	รัฐยะไข่	2	.5
	รัฐฉาน	1	.3
	ภาคซาเกียง	-	-
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	-	-
	ภาคพะโค	9	2.4
	ภาคมะแคว	1	.3
	ภาคมัณฑเลย์	1	.3
	ภาคย่างกุ้ง	31	8.2
	ภาคอิรวดี	2	.5
	รวม	378	100.0
ภูมิสำเนา (เมือง)	ตองยี	3	.8
	พะอั้น	158	41.8
	เมะละแหม้ง	71	18.8
	ย่างกุ้ง	27	7.1
	เมียวดี	5	1.3
	เกาะกาเร็ก	35	9.3
	พะโค	7	1.9
	ถาขบอย	23	6.1
	ยอง	1	.3
	อื่นๆ	48	12.7
	รวม	378	100.0

ตารางที่ 3.11 (ต่อ)

ภูมิภาค	กลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
ภูมิภาค (รัฐหรือภาค)	คะฉิ่น	6	1.6
	คะชา (คะเรนนี่)	1	.3
	กะเหรี่ยง	219	57.4
	จีน	3	.8
	มอญ	104	27.5
	ยะไข่	2	.5
	ฉาน	1	.3
	พะโค	9	2.4
	มะเกว	1	.3
	มณฑลเลย์	1	.3
	ย่างกุ้ง	31	8.2
	อิระวดี	2	.5
	รวม	378	100.0

จากตารางที่ 3.11 ผลการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่อำเภอแม่สอด จำนวน 378 คน พบว่า ร้อยละ 47.4 เป็นเพศชาย และอีกร้อยละ 52.6 เพศหญิง

ด้านอายุ พบว่า มากกว่าหนึ่งในสามมีอายุไม่เกิน 20 ปี และมากกว่าหนึ่งในสองมีอายุไม่เกิน 25 ปี, เป็นผู้ที่ยังอยู่ในวัยเด็กในคือมีอายุไม่เกิน 18 ปี ร้อยละ 23.1, อายุไม่เกิน 15 ปี จำนวนถึง 18 คน เด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงและทำงานภาคบริการ, กลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 24.6 ปี เพศชายอายุเฉลี่ยสูงกว่าเพศหญิงเล็กน้อย (ดูภาคผนวกตารางที่ 1)

ด้านสถานภาพ เป็นโสดร้อยละ 52.9, แต่งงานร้อยละ 41.3, หย่าและม้ายรวมกันร้อยละ 6.1, เพศชายมีสถานภาพโสดและสถานภาพภาพสมรสจำนวนไม่แตกต่างกันมากนัก, เพศหญิงส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด (ดูภาคผนวกตารางที่ 2), ในจำนวนนี้มีผู้มีสถานภาพสมรส 156 คน มีคู่สมรสเป็นผู้ชายด้วยกัน 152 คน และเป็นคนไทย 4 คน

ด้านการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถม (1-4 ปี) ร้อยละ 37.3 รองลงมาไม่ได้เรียนหนังสือ ร้อยละ 25.7, มัธยมต้น (5-8 ปี) ร้อยละ 25.1 และที่เหลือสูงกว่ามัธยมต้นอีกร้อยละ 12.0 ในจำนวนนี้มีผู้ที่เรียนจบมหาวิทยาลัยแล้ว และกำลังเรียนในระดับมหาวิทยาลัยอยู่ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากมหาวิทยาลัยในพม่าถูกตั้งปีต่ออย่างไม่มีการกำหนด และพบว่าเพศหญิงและชายมีการศึกษาไม่แตกต่างกันมากนัก (ดูภาคผนวกตารางที่ 3)

ด้านชาติพันธุ์ เนื่องจากพื้นที่แม่สอดติดกับชายแดนรัฐกะเหรี่ยง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จึงเป็นเชื้อชาติกะเหรี่ยงถึงร้อยละ 54.8 รองลงมาคือเชื้อชาติพม่าร้อยละ 34.4 ที่เหลือเป็นเชื้อชาติอื่นๆ รวมกัน ร้อยละ 10.8, เชื้อชาติพม่ามีการศึกษาสูงสุดและส่วนใหญ่ทำงานภาคอุตสาหกรรม, เชื้อชาติกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ทำงานภาคเกษตรกรรมและภาคบริการ, หญิงอาชีพพิเศษส่วนใหญ่เชื้อชาติพม่า (ดูภาคผนวกตารางที่ 4)

ด้านศาสนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธถึงร้อยละ 89.2 รองลงมาคือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 6.9 ศาสนาคริสต์ร้อยละ 2.9 ที่เหลือเป็นอื่นๆ เช่น ถิ่นผี และไม่ได้นับถืออะไร ร้อยละ 1.1 และพบว่าแต่ละศาสนามีการศึกษาไม่แตกต่างกันมากนัก (ดูภาคผนวกตารางที่ 3)

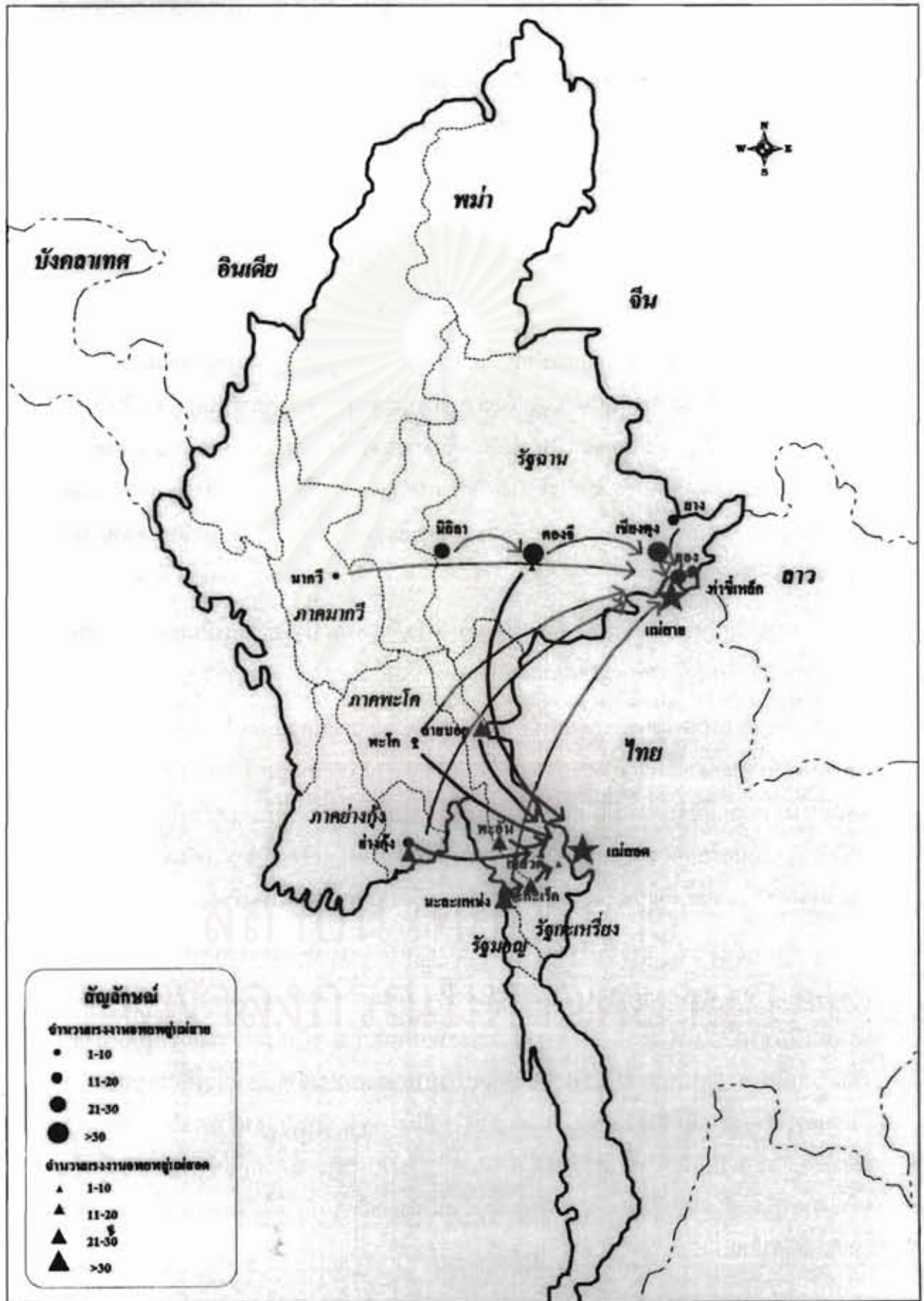
ด้านอาชีพ เนื่องจากในการศึกษาได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน จำนวนตัวอย่างจากแต่ละกลุ่มอาชีพจึงเป็นไปตามสัดส่วนของประชากร คือ เป็นผู้ประกอบอาชีพในภาคเกษตรจำนวนมากที่สุด คือร้อยละ 38.1 รองลงมาคือภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ ร้อยละ 25.9 และ 20.6 ตามลำดับ, ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพ อายุ และเพศ พบว่า กลุ่มที่มีอายุเฉลี่ยสูงสุดคือภาคแรงงาน และต่ำสุดคือภาคบริการ, เพศชายมีอายุเฉลี่ยสูงกว่าเพศหญิงอายุเล็กน้อย (ดูภาคผนวกตารางที่ 1)

ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับเพศพบว่า อาชีพเกษตรกรรมส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อาชีพภาคบริการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ดูภาคผนวกตารางที่ 4)

ด้านสถานภาพในแต่ละกลุ่มอาชีพ พบว่า กลุ่มภาคอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด, ภาคเกษตรกรรมและภาคแรงงานส่วนใหญ่สถานภาพแต่งงาน, กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษสถานภาพหย่า และม่ายมากกว่ากลุ่มอื่น ทั้งนี้เนื่องจากภาคเกษตรมีการจ้างแรงงานทั้งครอบครัวและนายจ้างจัดที่พักให้อยู่กันเป็นครอบครัว ส่วนภาคอุตสาหกรรมที่พักส่วนใหญ่จะจัดให้พักรวมกันจำนวนหลายคน มีจำนวนน้อยที่มีที่พักเป็นสัดส่วนสำหรับครอบครัว (ดูภาคผนวกตารางที่ 2)

ด้านภูมิลำเนา ในระดับรัฐของชนกลุ่มน้อยและภาคการปกครองของพม่า พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือร้อยละ 57.4 มาจากรัฐกะเหรี่ยง รองลงมาคือมาจากรัฐมอญ ร้อยละ 27.5 (ดูแผนที่ 1 ในหน้า 60 ประกอบ) เมื่อพิจารณาระดับเมือง พบว่า ส่วนใหญ่มาจากเมืองพะอิ่น ร้อยละ 41.8 (เมืองพะอิ่นเป็นทางผ่านของผู้ที่จะเดินทางมาชายแดนห่างจากเมืองเมียวดีประมาณ 80 กิโลเมตร) รองลงมาคือมาจากเมืองมะละแหม่ง ร้อยละ 18.8 และ เมืองเกาะกาเร็กร้อยละ 9.3, และผู้ย้ายถิ่นจำนวนมากที่ไม่สามารถระบุได้ว่ามาจากเมืองใด เช่น มาจากหมู่บ้านเล็กๆ หรือเป็นชาวเขาระบุไม่ได้ว่าเป็นเมืองอะไร, บางคนตอบว่ามาตั้งแต่เล็กๆ จำไม่ได้ว่ามาจากที่ใดและหลายคนเกิดที่เมืองไทย

เมืองคันทางพม่าสู่ไทยบริเวณอำเภอแม่สายและอำเภอแม่สอด

เป็นที่น่าสังเกตว่าถึงแม้เมืองเมียวดีจะอยู่ตรงข้ามอำเภอแม่สอด แต่ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ก็ไม่ได้อพยพจากเมืองนี้ คงมีเพียงร้อยละ 1.3 ที่มีภูมิลำเนาอยู่ที่เมียวดี และอีกส่วนหนึ่งก็เดินทางมาจากเมืองหลวงย่างกุ้งโดยตรง อีกทั้งยังเป็นชาติพันธุ์พม่าและมอญซึ่งต้องเดินทางมาจากรัฐอื่นๆ ที่ไกลออกไป

ตารางที่ 3.12 ความสามารถด้านภาษาไทยของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด

ความสามารถด้านภาษาไทย	ไม่ได้เลย		เล็กน้อย		ปานกลาง		ดี	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
การฟัง	137	36.3	187	49.5	43	11.4	11	2.9
การพูด	164	43.3	171	45.2	34	9.0	9	2.4
การอ่าน	373	98.7	5	1.3	-	-	-	-
การเขียน	373	98.7	5	1.3	-	-	-	-

ที่มา : โรงพยาบาลแม่สอด 2540

จากตารางที่ 3.12 ความสามารถด้านภาษาไทยด้านการฟัง พบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 49.5 ฟังภาษาไทยได้เล็กน้อย, ร้อยละ 14.3 ที่สามารถฟังได้ปานกลางจนถึงดี และมีถึงร้อยละ 36.3 ที่ไม่สามารถฟังภาษาไทยได้เลย ด้านการพูดภาษาไทยพูดได้เล็กน้อย ร้อยละ 45.2, พูดได้ปานกลางและมารวมกันได้ 11.4 และ พูดภาษาไทยไม่ได้เลยร้อยละ 43.4 ส่วนการอ่านและเขียน พบว่าเกือบทั้งหมด คือร้อยละ 98.7 อ่านและเขียนไม่ได้, มีเพียง ร้อยละ 1.3 ที่อ่านและเขียนได้เล็กน้อย

สรุป ภูมิหลังของผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอด

กลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอดเป็นเพศชายและหญิงจำนวนไม่แตกต่างกันมากนัก, อายุเฉลี่ย 24.6 ปี อายุเฉลี่ยเพศชายมากกว่าหญิงเล็กน้อย, ส่วนใหญ่อายุยังน้อย คือสองในสามของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดอายุไม่เกิน 25 ปี, ประมาณเกือบหนึ่งในสี่ยังอยู่ในวัยเด็ก คือมีอายุไม่เกิน 18 ปี เด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงทำงานในภาคบริการ, กลุ่มที่มีอายุเฉลี่ยมากที่สุดคือภาคแรงงาน รองลงมาคือภาคเกษตรและกลุ่มที่อายุน้อยที่สุดคือภาคบริการ

ด้านอาชีพและสถานภาพ เพศชายส่วนใหญ่ทำงานภาคภาคแรงงาน รองลงมาคือภาคเกษตรกรรม, เพศหญิงส่วนใหญ่ทำงานภาคบริการ, ผู้ทำงานภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการทั้งหญิงและชายส่วนใหญ่สถานภาพโสด ภาคเกษตรแรงงานและภาคเกษตรกรรมส่วนใหญ่สถานภาพสมรส

ด้านการศึกษา เพศชายและเพศหญิงมีระดับการศึกษาไม่แตกต่างกัน, ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่แม่สอดค่อนข้างต่ำกว่าแม่สาย เนื่องจากแม่สอดส่วนใหญ่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ไม่ต้องการแรงงานที่มีระดับการศึกษาสูงนัก อย่างไรก็ตาม พบว่ามีแรงงานที่กำลังเรียนมหาวิทยาลัยอยู่จำนวนหนึ่ง, ชาติพันธุ์พม่ามีระดับการศึกษาคือว่าชาติพันธุ์อื่น

ด้านชาติพันธุ์ เนื่องจากชายแดนแม่สอดติดกับชายแดนรัฐกะเหรี่ยงและพม่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จึงเป็นเชื้อชาติกะเหรี่ยงและพม่า, ชาติพันธุ์พม่าทำงานในทุกอาชีพ, ไทยลื้อ ไทยใหญ่และชาวเขาอยู่ในภาคบริการ ส่วนหญิงอาชีพพิเศษมากกว่าครึ่งเป็นพม่า

ความสามารถด้านภาษาไทย โดยภาพรวมแล้วกลุ่มตัวอย่างที่แม่สอดมีความสามารถด้านภาษาไทยไม่มากนัก คือมีผู้ฟังและพูดไม่ได้จำนวนเกือบครึ่งของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ผู้ที่อ่านและเขียนได้จำนวนน้อยมาก

ด้านภูมิลำเนาในระดับรัฐหรือภาค จำนวนมากกว่าครึ่งมาจากรัฐกะเหรี่ยง รองลงมาคือรัฐมอญ, เมืองที่มีผู้ย้ายถิ่นเดินทางมาแม่สอดมากที่สุดคือเมืองพะอิ่น เมะละแหม่ง เกาะกาเร็ก และเมืองหลวงปางกุง ส่วนคนที่มาจากเมียวดีซึ่งเป็นเมืองชายแดนพบว่ามีจำนวนไม่มากนัก

ที่อำเภอแม่สอด แรงงานมีการเดินทางมาเข้ากลับเขีนจำนวนเล็กน้อย กลุ่มนี้จะทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กคิดแนวชายแดน (ตำบลท่าสายลวด)

2. พฤติกรรมการเดินทางย้ายถิ่น

ข้อค้นพบในหัวข้อนี้ประกอบด้วยผู้ชักชวนให้ย้ายถิ่นและกระบวนการย้ายถิ่น (การเสียค่านายหน้า, เส้นทางย้ายถิ่น, การพักแรมและการผ่านด่าน), การมาถึงและการพำนักในประเทศไทย, ลักษณะงานที่ทำ, รายได้ การออม และเงินส่งกลับ, การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และทัศนคติต่อคนไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผู้ชักชวน

ส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 37.1 ตอบว่าเดินทางมาเอง, มากับเพื่อน, กับญาติ หรือคนรู้จัก, รองลงมา ร้อยละ 22.5 ตอบว่าชักชวนโดยนายหน้าพม่า, กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษและภาคบริการมีผู้มาโดยมีนายหน้าชักชวนมาเป็นจำนวนมาก (ดูภาคผนวกตารางที่ 5)

การเสี้ยค่า nanny

ตารางที่ 3.13 จำนวนเงินค่า nanny ของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	อุตสาหกรรม		เกษตร		แรงงาน		อาชีพพิเศษ		บริการ		รวม	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ไม่เสี้ย	82	83.7	87	60.4	16	64.0	12	37.5	31	39.7	228	60.5
<1,000 บาท	14	14.3	54	37.5	8	32.0	12	37.5	43	55.1	131	34.7
1,001-1,000	1	1.0	2	1.4	1	4.0	3	9.4	3	3.8	10	2.7
>2,000	1	1.0	1	0.7	-	-	5	15.6	1	1.3	8	2.1
รวม	98	100.0	144	100.0	25	100.0	32	100.0	78	100.0	377	100.0

จากตารางที่ 3.13 พบว่าผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่คือร้อยละ 60.5 ไม่เสี้ยค่า nanny มีเพียงร้อยละ 39.5 เสี้ยค่า nanny และผู้เสี้ยค่า nanny ส่วนใหญ่ คือร้อยละ 34.7 เสี้ยไม่เกิน 1,000 บาท กลุ่มที่มีการเสี้ยค่า nanny มากที่สุดคือหญิงอาชีพพิเศษรองลงมาคือกลุ่มอาชีพบริการ พบว่าหญิงอาชีพพิเศษผู้ที่ไม่เสี้ยค่า nanny เป็นจำนวนเงินสูงที่สุด คือ 24,000 บาท และหญิงอาชีพพิเศษบางคนไม่สามารถตอบได้ว่าเสี้ยค่า nanny เป็นจำนวนเท่าใด

ค่า nanny มีทั้งแบบจ่ายเหมารวมตลอดกระบวนการและจ่ายเฉพาะบางขั้นตอน เช่น มีหลายคนตอบว่าจ่ายเงินให้นายหน้าหรือผู้ที่พาเดินทางมาจำนวนหนึ่ง เพื่อเป็นค่าพาหนะ ค่าที่พัก และค่าอาหารระหว่างการเดินทางจนถึงหางานให้ แต่มีบางคนที่จ่ายเพื่อให้ช่วยเดินทางมาถึง ชายแดนเท่านั้น และมีบางคนบอกว่าจ่ายเพื่อให้พาเข้าทำงาน หญิงอาชีพพิเศษบางคนที่นายหน้าหรือพ่อ-แม่พามาส่งและรับเงินไปก่อนต้องทำงานก่อนใช้หนี้ซึ่งเจ้าของสถานบริการจะคิดเป็นสองเท่าของเงินที่เบิกล่วงหน้า

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เส้นทางและการพักแรมระหว่างการเดินทาง

ตารางที่ 3.14 ภูมิฐานะ เมืองเริ่มต้นเดินทาง และการพักค้างคืน ของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด

เส้นทางและการพักแรมระหว่างการเดินทาง	จำนวน	ร้อยละ
ภูมิฐานะสูงสุด 3 อันดับ (รัฐหรือภาค)		
กะเหรี่ยง	217	57.4
มอญ	104	27.5
ข่ากึ่ง	31	8.2
เมืองเริ่มต้นเดินทาง มากที่สุด 3 เมือง		
พะอ้ง	158	41.6
เมะละหม่ง	71	18.8
เกาะกาเร็ก	35	9.3
เมืองที่ถูกระบุว่ามีการค้างคืนสูงสุด 3 เมือง		
พะอ้ง	106	-
เกาะกาเร็ก	104	-
เมะละหม่ง	10	-
การค้างคืนระหว่างทาง (N=171)		
ผู้ตอบค้างคืน 1 คืน	134	78.3
ผู้ตอบค้างคืน 2 คืน	32	18.7
ผู้ตอบค้างคืน >2 คืน	5	2.9
วิธีเดินทางที่ใช้มากที่สุด 3 อันดับ		
รถ	275	72.8
รถและเรือ	36	9.5
เดิน	9	2.3
ขั้นตอนการเดินทาง		
1 ขั้นตอน	188	49.7
2-3 ขั้นตอน	182	48.1
4-5 ขั้นตอน	5	1.4
>5 ขั้นตอน	3	.8
การผ่านด่าน		
ผ่านด่านพม่า	309	81.7
ผ่านด่านไทย	320	84.7

จากตารางที่ 3.14 พบว่า เมืองเริ่มต้นเดินทาง หรือภูมิลำเนาของผู้ตอบ สูงสุด 3 อันดับ คือ เมืองพะอื้น เมืองเมาะละแห่ม่ง และเมืองเกาะกาเร็ก คิดเป็นร้อยละ 41.6 ร้อยละ 18.8 ร้อยละ 9.3 ตามลำดับ

เมืองที่ถูกระบุว่าค้างคืนสูงสุด 3 เมือง (ไม่รวมเมืองชายแดนคือเมืองเม็ชวดี) คือ เมืองพะอื้น เมืองเกาะกาเร็ก และเมืองเมาะละแห่ม่ง ถูกระบุ 106 ครั้ง 104 ครั้ง และ 10 ครั้งตามลำดับ

ผู้ตอบว่ามีการค้างคืนระหว่างทาง 171 คน เป็นผู้ค้าง 1 คืน ร้อยละ 78.3, ค้าง 2 คืน ร้อยละ 18.7, ค้างมากกว่า 2 คืน ร้อยละ 2.9

ขั้นตอนการเดินทาง พบว่า มีผู้เดินทาง 1 ขั้นตอน ร้อยละ 49.7 และที่เหลือเป็นผู้เดินทาง หลายขั้นตอนแสดงว่ามีการเดินทางมาจากข้างในประเทศ (relay migration)

ไม่พบข้อมูลว่ามีการขายบริการทางเพศ หรือการให้บริการทางเพศเพื่อค่าตอบแทนอื่นๆ เช่น เป็นค่างรถ ใช้นี้ ฯลฯ ในระหว่างการเดินทาง

วิธีเดินทางและการผ่านด่าน

วิธีที่ใช้มากที่สุด คือ โดยรถยนต์ (โดยสาร เข้า เหมมา) ร้อยละ 72.8 รองลงมาคือเดินทาง โดยรถและเรือ ร้อยละ 9.5 และมีผู้เดินทางโดยการเดิน ร้อยละ 2.3 บางคนเดินทางหลายวิธีหลาย ขั้นตอน เช่น เดินออกจากหมู่บ้านเพื่อมาขึ้นรถโดยสาร บางคนออกจากหมู่บ้านนอนค้างคืนในเมือง หรือจุดใดจุดหนึ่งเพื่อรอกกลุ่มอื่นมาสมทบและเช่ารถเดินทางมาด้วยกัน

การผ่านด่าน จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีผู้ตอบผ่านด่านไทย ร้อยละ 84.7 และ ผ่านด่านพม่า จำนวนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 81.7 จะเห็นว่าส่วนใหญ่ตอบว่าเดินทางเข้าออกโดยผ่านด่าน เป็นจำนวนมากถึงแม้ภูมิประเทศบริเวณนั้นจะเอื้อต่อการเดินทางเข้าออกโดยไม่ผ่านด่าน ที่เป็นเช่นนั้นอาจจะเป็นเพราะผู้ตอบไม่กล้าบอกความจริงว่าไม่ได้ผ่านด่าน หรืออาจจะมีการผ่านด่าน ตามช่องทางผ่านแดนจำนวนมากจริงเพราะขั้นตอนการผ่านเข้ามาไม่ยุ่งยากนัก แต่ไม่มีการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพว่าผู้ย้ายถิ่นที่เข้ามาตามช่องทางนี้เดินทางกลับออกไปหรือไม่ในแต่ละวัน

การมาถึงและการพำนัก

ตารางที่ 3.15 ระยะเวลาที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทย และความคาดหวังเกี่ยวกับงานของกลุ่มตัวอย่าง
อำเภอแม่สอด

การมาถึงและการพำนัก	ความถี่	ร้อยละ
จำนวนครั้งที่เข้ามาทำงานที่เมืองไทย		
1 ครั้ง (ครั้งแรก)	265	70.1
มากกว่า 1 ครั้ง	113	29.9
รวม	378	100.0
ระยะเวลาที่อยู่ในแม่สอด		
ไม่เกิน 1 ปี		
0-3 เดือน	24	6.3
4-6 เดือน	38	10.1
7-9 เดือน	22	5.8
10-12 เดือน	29	7.7
>1-2 ปี	93	24.6
>2-3 ปี	61	16.1
>3-4 ปี	29	7.7
>4-5 ปี	25	6.6
>5 ปี	57	15.1
รวม	378	100.0
งานที่ทำกับงานตามความคาดหวัง		
ตรง	191	50.5
ไม่ตรง	46	12.2
ไม่คาดหวังไว้ก่อน	141	37.3
รวม	378	100.0

จากตารางที่ 3.15 ผู้ย้ายถิ่นที่มาทำงานเมืองไทยมากกว่า 1 ครั้ง ร้อยละ 29.9 และในจำนวนนี้มีบางคนเคยไปทำงานที่กรุงเทพฯ สมุทรปราการ สมุทรสาคร และเชียงใหม่

ผู้ที่เพิ่งเข้ามาทำงานในแม่สอดไม่เกิน 1 ปี จำนวนร้อยละ 29.9 ผู้ที่อยู่มากกว่า 1 ปี แต่ไม่เกิน 2 ปี อีก จำนวนร้อยละ 24.6 ที่เหลือเป็นผู้ที่อยู่นานเกินกว่า 2 ปี มีผู้อยู่นานเกินกว่า 5 ปี ถึงร้อยละ 15.1 เนื่องจากอำเภอแม่สอดเป็นพื้นที่ที่มีผู้ย้ายถิ่นที่มีสถานภาพผู้พลัดถิ่น (บัตรสีชมพู) และผู้หลบหนีเข้าเมืองที่มีที่พำนักถาวร (บัตรสีส้ม) ได้รับอนุญาตให้พำนักอยู่ในพื้นที่ โดยภาพรวม

แล้วหนึ่งในสามของผู้ย้ายถิ่นเป็นผู้ที่ไม่เกิน 1 ปี แต่ผู้ที่อยู่เกิน 1 ปีก็มีถึงสองในสาม และในจำนวนนี้มีผู้ที่อยู่นานเกิน 5 ปีซึ่งเป็นผู้ตั้งถิ่นฐานในแม่สอดแล้วถึงร้อยละ 15.1

เมื่อเปรียบเทียบงานที่ได้กับงานที่คาดหวัง ส่วนใหญ่ได้ทำงานตรงกับความคาดหวังถึงร้อยละ 50.5 ไม่ตรงเพียงร้อยละ 12.2 และมีถึงร้อยละ 37.3 ที่มาโดยที่ไม่ได้มีความคาดหวังมาก่อน แสดงว่าผู้ย้ายถิ่นได้ข้อมูลว่าแม่สอดมีงานประเภทใดบ้างหรืออย่างน้อยก็รู้ว่าเป็นแหล่งที่มีงาน บางคนมาเที่ยว มาเยี่ยมญาติ แล้วได้งานทำ บางคนตอบว่ามาเสี่ยงเอาข้างหน้าแต่มีหญิงอาชีพพิเศษ บางคนที่นายหน้าบอกว่าจะได้งานร้านอาหารแต่ถูกส่งเข้าสถานบริการทางเพศ

ลักษณะงานที่ทำ

กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด ทำงานแบบพักอาศัยประจำที่ฝั่งไทย เนื่องจากแหล่งงานหรือสถานประกอบการอยู่ลึกเข้ามาในฝั่งไทยเป็นระยะทางไกลพอสมควร การเดินทางไปกลับทุกวันอาจจะทำให้เสียเวลา ค่าใช้จ่าย รวมทั้งอาจจะไม่ปลอดภัยแต่ก็มีโรงงานขนาดเล็กหลายแห่งที่ตั้งอยู่ติดบริเวณชายแดนที่คนงานสามารถเดินทางมาทำงานแบบมาเช้ากลับเย็นได้สะดวก โดยไม่ต้องผ่านด่าน โดยกลุ่มตัวอย่างมีรายละเอียดประวัติการทำงานดังตารางที่ 3.14

ตารางที่ 3.16 ประวัติการทำงาน และระยะเวลาในการทำงานของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด
จำแนกตามกลุ่มอาชีพ

ลักษณะงาน	อุตสาหกรรม		เกษตร		แรงงาน		อาชีพพิเศษ		บริการ		รวม	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
จำนวนสถานที่ทำงาน												
1 แห่ง (แห่งเดียว)	70	71.4	87	60.8	15	60.0	14	42.4	28	35.9	214	56.6
2 แห่ง	22	22.4	35	24.5	6	24.0	15	45.5	28	35.9	107	28.3
>2 แห่ง	6	6.1	21	14.7	4	16.0	4	12.12	22	28.2	57	15.1
รวม	98	100.0	144	100.0	25	100.0	33	100.0	78	100.0	378	100.0
ค่าเฉลี่ยจำนวนสถานที่ทำงาน (แห่ง)		1.32		1.54		1.52		1.70		1.91		1.57
ระยะเวลางานปัจจุบัน												
<=3 เดือน	22	22.4	29	20.3	3	(12.0)	9	27.3	25	32.1	88	23.3
4-6 เดือน	12	12.2	20	14.0	3	(12.0)	2	6.1	10	12.8	47	12.4
7-9 เดือน	8	8.2	3	2.1	4	(16.0)	2	6.1	9	11.5	26	6.9
10-12 เดือน	8	8.2	22	15.3	4	(16.0)	10	30.3	14	17.9	58	15.3
>1-2 ปี	32	32.7	26	18.1	1	(4.0)	6	18.2	9	11.5	74	19.6
>2-3 ปี	9	9.2	15	10.4	4	(16.0)	2	6.1	4	5.1	34	9.0
>3 ปี	7	7.1	29	20.1	6	(24.0)	2	6.1	7	9.0	51	13.5
รวม	98	100.0	144	100.0	25	(100)	33	100.0	78	100.0	378	100.0
ระยะเวลาที่ทำงานปัจจุบันเฉลี่ย (เดือน)		15.82		27.28		37.16		13.21		14.53		21.10

จากตารางที่ 3.16 ประวัติการทำงานของกลุ่มตัวอย่าง ย้อนหลังไป 3 แห่ง โดยนับงานปัจจุบันเป็นแห่งที่ 3 พบว่าทำงานแห่งปัจจุบันเป็นแห่งแรกร้อยละ 56.6 ผู้ตอบทำงานมาแล้ว 2 แห่ง ร้อยละ 28.3 และผู้ตอบว่าทำงานมามากกว่า 2 แห่งร้อยละ 15.1 เมื่อพิจารณาในแต่ละกลุ่มอาชีพแล้ว พบว่า กลุ่มที่ทำงานภาคอุตสาหกรรมมีผู้ตอบว่าทำงานปัจจุบันเป็นแห่งแรกมากที่สุดถึงร้อยละ 71.4 และกลุ่มภาคบริการตอบว่ามีการเปลี่ยนงาน 2 ครั้งและมากกว่า 2 ครั้งรวมกันมากที่สุดถึงร้อยละ 64.1

ด้านการเปลี่ยนงาน พบว่า อาชีพที่เปลี่ยนงานบ่อยที่สุดคือภาคบริการ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยของจำนวนสถานที่ทำงานสูงสุดถึง 1.9 แห่ง รองลงมาคือหญิงอาชีพพิเศษ ค่าเฉลี่ย 1.7 แห่ง ส่วนอาชีพที่เปลี่ยนงานน้อยสุดคือภาคอุตสาหกรรม ค่าเฉลี่ย 1.3 แห่ง ที่เป็นเช่นนี้เพราะขั้นตอนการเข้ามาทำงานในเมืองไทยของชาวพม่าคือคนที่เพิ่งมาทำงานส่วนใหญ่นายหน้าจะพามาทำงานตามบ้านก่อน (ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง) ซึ่งจะมีรายตำมาบางคนไม่ได้ค่าจ้างเลย โดยนายจ้างจะอ้างว่ายังทำงานไม่เป็น ให้ฝึกทำงานไปก่อนเมื่ออยู่ไปสักพักถูกจ้างก็จะหาช่องทางไปทำงานที่ดีกว่า โดยเฉพาะงานโรงงานซึ่งเป็นงานที่มีรายได้ดีกว่า มีชั่วโมงการทำงานแน่นอน ส่วนหญิงอาชีพพิเศษต้องเปลี่ยนสถานที่ทำงานบ่อยเพราะการตรวจจับของเจ้าหน้าที่และการแสวงหาลูกค้าใหม่ในที่ทำงานใหม่

ระยะเวลาการทำงานปัจจุบัน มีผู้ตอบว่าทำงานปัจจุบันไม่เกิน 6 เดือน ร้อยละ 35.7 และยังไม่เกิน 1 ปีอีก ร้อยละ 57.9 เมื่อพิจารณารายละเอียดในกลุ่มอาชีพ พบว่า อาชีพแรงงานมีระยะเวลาการอยู่ในงานปัจจุบันสูงสุดคือเฉลี่ยระยะเวลาการอยู่ในงาน 37.2 เดือน (นานกว่า 3 ปี) รองลงมาคือภาคเกษตรกรรม ค่าเฉลี่ย 27.3 เดือน (นานกว่า 2 ปี) นับเป็น 2 กลุ่มอาชีพที่มีการเปลี่ยนงานน้อยกว่ากลุ่มอื่นในความเป็นจริง, ค่าเฉลี่ยช่วงระยะเวลาการอยู่ในงานค่าสุดคือกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ ค่าเฉลี่ย 13.2 เดือน ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มแรงงานส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอิสระ ไม่มีนายจ้าง จึงเข้าใจว่าตนเองไม่มีการเปลี่ยนงาน ส่วนหญิงอาชีพพิเศษเป็นอาชีพที่ไม่อยู่ที่เดิมเป็นเวลานานๆ ต้องย้ายไปที่ใหม่เรื่อยๆ

รายได้ การออม การส่งเงินกลับ เงินส่งกลับ

ตารางที่ 3.17 รายได้ การออม เงินส่งกลับ ของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด

รายได้ เงินออม เงินส่งกลับ	อุตสาหกรรม	เกษตร	แรงงาน	อาชีพพิเศษ	บริการ	รวม
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
รายได้ต่อเดือน(N=374)						
ไม่เกิน 1,000 บาท	12 (12.4)	48 (33.8)	3 (12.0)	-	50 (64.9)	113 (30.2)
1,000-2,000 บาท	73 (75.3)	71 (50.0)	9 (36.0)	-	20 (26.0)	173 (46.3)
>2,000-3,000 บาท	8 (8.20)	22 (15.5)	12 (48.0)	5 (15.2)	4 (5.2)	51 (13.7)
>3,000-5,000 บาท	4 (4.1)	-	1 (4.0)	7 (21.2)	2 (2.6)	14 (3.7)
>5,000-10,000บาท	-	1 (0.7)	-	13 (39.4)	1 (1.3)	15 (4.0)
>10,000 บาท	-	-	-	8 (24.2)	-	8 (2.1)
รวม	97 (100.0)	142 (100.0)	25 (100.0)	33 (100.0)	77 (100.0)	374 (100.0)
รายได้เฉลี่ย/คน/เดือน	1,607	1,481	2,133	8,033	1,299	1,485
ประมาณการรายได้ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเดือน						784,642
ประมาณการรายได้แรงงานพม่าทั้งหมดเดือน						94.5 ล้าน
ประมาณการรายได้แรงงานพม่าทั้งหมดในแม่สอด/ปี						1,134 ล้าน
เงินออมต่อเดือน						
ไม่มีเงินออม	20 (20.4)	88 (61.1)	12 (48.0)	11 (33.3)	41 (52.6)	172 (45.5)
1-500 บาท	28 (28.6)	25 (17.4)	6 (24.0)	1 (3.1)	21 (26.9)	81 (21.4)
>500-1,000 บาท	30 (30.6)	25 (17.4)	6 (24.0)	1 (3.1)	11 (14.1)	73 (19.3)
>1,000-1,500 บาท	13 (13.3)	2 (1.4)	1 (4.0)	-	2 (2.6)	18 (4.8)
>1,501-3,000 บาท	6 (6.1)	3 (2.1)	-	7 (21.2)	3 (3.8)	19 (5.0)
>3,000-10,000 บาท	1 (1.0)	1 (0.7)	-	13 (39.4)	-	15 (4.0)
รวม	98 (100.0)	144 (100.0)	25 (100.0)	33 (100.0)	78 (100)	378 (100.0)
เงินออมเฉลี่ย	699	295	340	2,839	318	629
เงินส่งกลับต่อปี (N=292)						
ไม่ส่ง						
1-2,000 บาท	19 (22.1)	14 (14.9)	7 (38.9)	1 (3.8)	6 (8.8)	47 (16.1)
2,001-4,000 บาท	24 (27.9)	39 (41.5)	2 (11.1)	-	23 (33.8)	88 (30.1)
4,001-6,000 บาท	20 (23.3)	12 (12.8)	5 (27.8)	2 (7.7)	12 (17.6)	51 (17.5)
6,001-8,000 บาท	5 (5.8)	12 (12.8)	-	2 (7.7)	14 (20.6)	33 (11.3)
8,001-10,000 บาท	8 (9.3)	11 (11.7)	1 (5.6)	3 (11.5)	7 (10.3)	30 (10.3)
10,001-70,000 บาท	5 (5.8)	2 (2.1)	2 (11.1)	1 (3.8)	1 (1.5)	11 (3.8)
รวม	5 (5.8)	4 (4.2)	1 (5.6)	17 (65.4)	5 (7.4)	32 (10.9)
	86 (100.0)	94 (100.0)	18 (100.0)	26 (100.0)	68 (100.0)	292 (100.0)
เงินส่งกลับเฉลี่ย/คน/ปี	3,378	4,441	5,625	22,019	3,987	5,656
ประมาณการเงินส่งกลับของแรงงานพม่าทั้งหมดปี						200 ล้าน

จากตารางที่ 3.17 พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด(ไม่รวมหญิงอาชีพพิเศษ) มีรายได้เฉลี่ย 1,485 บาท ส่วนใหญ่คือร้อยละ 46.3 มีรายได้อยู่ในช่วง เดือนละ 1,000 - 2,000 บาท กลุ่มที่มีรายได้สูงสุดคือกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 8,033 บาท ซึ่งบางคนมีรายได้ถึง 20,000 บาท ต่อเดือน, รองลงมาคือกลุ่มภาคแรงงาน มีรายได้เฉลี่ย 2,133 บาทต่อเดือน, ส่วนกลุ่มอาชีพที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุดคือภาคบริการ มีรายได้เฉลี่ย 1,299 บาท ต่อเดือน โดยฝ่ายนายจ้างบอกว่าเงินเดือนที่ระบุถึงจะไม่สูงแต่นายจ้างก็จัดที่พักและอาหารให้ด้วย ลูกจ้างที่ทำงานบ้านบางคนไม่สามารถบอกได้ว่ามีรายได้เท่าใดเพราะทำงานแลกกับที่พักและอาหารเท่านั้น จากรายได้โดยเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสามารถประมาณการเป็นรายได้ของแรงงานชาวพม่าในอำเภอแม่สอดได้ดังนี้

- (1) ประมาณการรายได้ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 378 คน คิดเป็นเงิน 784,642 บาท/เดือน
- (2) ประมาณการรายได้ของประชากรแรงงานต่างชาติในแม่สอดทั้งหมดคิดเป็นเงิน 94.5 ล้านบาท/เดือน (N=45,030 คน)
- (3) ประมาณการรายได้ของประชากรแรงงานต่างชาติในแม่สอดทั้งหมดคิดเป็นเงิน 1,134 ล้านบาท/ปี (N=45,030 คน)

ด้านการออม จะเป็นการถามถึงการออมเฉลี่ยเป็นรายเดือนผู้ตอบจำนวนมากเพิ่งเข้ามาทำงานในเมืองไทยไม่ถึงปีจึงไม่มีเงินออม ที่เหลือร้อยละ 54.5 ตอบว่ามีเงินออม กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีค่าเฉลี่ยเงินออม 629 บาท ต่อเดือน และส่วนใหญ่คือร้อยละ 40.7 มีเงินออมไม่เกินเดือนละ 1,000 บาท กลุ่มที่มีการออมสูงสุดคือหญิงอาชีพพิเศษ เฉลี่ยมีเงินออมเดือนละ 2,839 บาท มีผู้ออมได้สูงสุด ถึงเดือนละ 10,000 บาท ซึ่งสัมพันธ์กับรายได้ รองลงมาคือกลุ่มภาคอุตสาหกรรม เฉลี่ยมีเงินออมเดือนละ 699 บาท ส่วนกลุ่มอาชีพที่มีการออมต่ำสุดคือกลุ่มภาคเกษตรและบริการ เฉลี่ยมีเงินออมเดือนละ 295 บาท และ 318 บาท ตามลำดับ, ร้อยละ 45.5 ของผู้ตอบทั้งหมดตอบว่าไม่มีเงินออม ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้ตอบเข้าใจว่าการออมคือการเก็บเงินไว้กับตัวเอง เงินที่ส่งกลับไปให้ญาติพี่น้องที่พม่าหรือส่งใช้หนี้ก็ไม่ถือว่าเป็นเงินออม ส่วนใหญ่ที่แต่งงานมีครอบครัวอยู่ด้วยกันที่เมืองไทยจะไม่มีเงินส่งกลับไปพม่า โดยผู้ตอบให้เหตุผลว่าต้องมีค่าใช้จ่ายในครอบครัวของตนเองมากขึ้น

การส่งเงินกลับ ช่องทางการส่งเงิน และการติดต่อเยี่ยมเยียน

ความผูกพันกับญาติพี่น้องในถิ่นฐานเดิมจะทำให้ทราบแนวโน้มของการคิดจะตั้งหลักแหล่งถาวรในประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น ดังนั้น จึงศึกษาการส่งเงินกลับและการเยี่ยมเยียน

การส่งเงินกลับจะศึกษาเฉพาะผู้ที่ภูมิลำเนาที่ไกลไปจากบริเวณชายแดนซึ่งมีจำนวน 292 คน (ผู้มีภูมิลำเนาอยู่บริเวณชายแดนการเดินทางกลับทำได้โดยสะดวก ส่วนใหญ่จึงถือเงินกลับเอง) ได้พบว่าร้อยละ 83.9 มีเงินส่งกลับ จำนวนที่ส่งกลับ เฉลี่ย 5,656 บาท ต่อคน ต่อปี กลุ่มที่ส่งเงินกลับมากที่สุดคือกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ เฉลี่ยส่งกลับ 22,019 บาท ต่อคน ต่อปี มีผู้ส่งเงินกลับจำนวนมากที่สุดถึง 70,000 บาท ต่อปี รองลงมาคือกลุ่ม แรงงาน ส่งเงินกลับเฉลี่ย 5,625 บาท ต่อคน ต่อปี กลุ่มที่ส่งกลับน้อยที่สุดคือกลุ่มภาคอุตสาหกรรม เฉลี่ยส่งกลับ 3,378 บาท ต่อคน ต่อปี

ช่องทางการส่งเงินกลับ ส่วนใหญ่ฝากเพื่อนหรือฝากญาติ ร้อยละ 56.2 ถือกลับเอง ร้อยละ 37.3 และส่งนอกระบบ ร้อยละ 6.5 การส่งนอกระบบจะมีลักษณะเป็นเครือข่ายบริการรับส่งเงิน โดยคิดค่าบริการ ประมาณ ร้อยละ 3-5 ขึ้นอยู่กับจำนวนเงินที่ฝาก ถ้าฝากจำนวนมากๆ อาจจะไม่ต้องเสียค่าส่ง โดยผู้รับฝากจะได้กำไรจากส่วนต่างของอัตราแลกเปลี่ยน ผู้ดำเนินการส่งเงินส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับนายหน้า การที่ผู้ย้ายถิ่นฝากเงินหรือสิ่งของให้คนอื่นๆ ถือกลับแสดงให้เห็นว่ามีความเชื่อถือไว้วางใจระหว่างผู้ย้ายถิ่นด้วยกัน

การติดต่อ เข็มเขียนญาติพี่น้องในประเทศพม่า พบว่า ยังมีการเข็มเขียนญาติ ร้อยละ 54.5 ส่วนผู้ที่ไม่ติดต่อเลยร้อยละ 45.5

โดยภาพรวม ส่วนใหญ่ยังมีความผูกพันกับญาติพี่น้องทางประเทศพม่า คือ มีการส่งเงินกลับ การเข็มเขียน หรือการส่งข่าวคราวถึงกัน

รายละเอียดช่องทางการส่งเงินกลับและการเข็มญาติ ดังตารางต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.18 ช่องทางการส่งเงินกลับและการเชื่อมโยงญาติพี่น้อง ของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด

ช่องทางการส่งเงินกลับ การเชื่อมโยงญาติ	จำนวน	ร้อยละ
ช่องทางการส่งเงินกลับ (N=292)		
ฝากญาติ เพื่อน เพื่อนบ้าน	164	56.2
ถือกลับเอง	109	37.3
ฝากนอกระบบ	19	6.5
รวม	292	100.0
การเชื่อมโยงญาติพี่น้อง		
ไม่มีการติดต่อเชื่อมโยง	172	45.5
มีการติดต่อเชื่อมโยง ทุก 3 เดือน	14	3.7
ทุก 6 เดือน	30	7.9
ทุก 1 ปี	104	27.5
เกิน 1 ปี	58	15.3
รวม	378	100.0

การทำนาก் กิจกรรมชุมชน การปรึกษาปัญหา และแผนการย้ายถิ่น
การทำนาก்

ตารางที่ 3.19 ทำเลที่พักอาศัย และผู้ร่วมพักอาศัย ของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด
จำแนกตามอาชีพ

	อุตสาหกรรม		เกษตร		แรงงาน		อาชีพพิเศษ		บริการ		รวม	
	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)
ทำเลที่พักอาศัย												
นายจ้างจัดให้	91	(92.1)	107	(74.3)	9	(36.0)	29	(87.9)	73	(93.6)	309	(81.7)
พักในชุมชนผู้ย้ายถิ่น	7	(14.3)	28	(19.4)	13	(26.5)*	-	-	1	(2.0)	49	(13.0)
พักในชุมชนไทย	-	-	7	(38.9)*	3	(16.7)	4	(12.2)	4	(5.1)	18	(4.8)
พักหึ่งพม่า	-	-	1	(.7)	-	-	-	-	-	-	1	(.3)
อื่นๆ	-	-	1	(.7)	-	-	-	-	-	-	1	(.3)
รวม	98	(100.0)	144	(100.0)	25	(100.0)	33	(100.0)	78	(100.0)	378	(100.0)
ผู้ร่วมพักอาศัย												
พักคนเดียว	1	(1.0)	15	(10.4)	-	-	9	(27.3)	32	(41.6)	57	(15.2)
พักกับเพศเดียวกัน	70	(71.4)	40	(27.8)	2	(8.3)	16	(48.5)	21	(27.3)	149	(39.6)
พักรวม หญิงชาย	3	(3.1)	12	(8.3)	4	(16.7)	6	(18.2)	10	(13.0)	35	(9.3)
พักเป็นครอบครัว	24	(24.5)	77	(53.5)	18	(75.0)	2	(6.1)	14	(18.2)	135	(35.9)
รวม	98	(100.0)	144	(100.0)	24	(100.0)	33	(100.0)	77	(100.0)	376	(100.0)

จากตารางที่ 3.19 ทำเลที่พักอาศัยส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับนายจ้าง คือ ร้อยละ 81.7 รองลงมาคือพักในชุมชนผู้ย้ายถิ่น ร้อยละ 13.0 และพักปะปนอยู่ในชุมชนไทย 4.8 ตามลำดับ กลุ่มที่ส่วนใหญ่พักอาศัยกับนายจ้างคือภาคบริการ ภาคอุตสาหกรรม และหญิงอาชีพพิเศษ ซึ่งทั้ง 3 กลุ่มนี้ ในสภาพความเป็นจริงนายจ้างจัดที่พักให้ ลักษณะที่พักที่นายจ้างจัดให้มีทั้งแบบที่พักในบ้าน นายจ้างหรือพักในโรงงานและแบบที่สร้างที่พักแยกไปโดยเฉพาะ ซึ่งเรียกว่า “หย่อมบ้าน” กลุ่มอาชีพแรงงานส่วนใหญ่จะเช่าห้องพักอยู่รวมกันเป็นชุมชนผู้ย้ายถิ่น, ผู้ร่วมพักอาศัย พักรวมเพศเดียวกัน ร้อยละ 27.3, พักเป็นครอบครัว ร้อยละ 18.2, กลุ่มที่พักรวมกับเพศเดียวกันส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่นายจ้างจัดที่พักอาศัยให้อยู่รวมกัน, กลุ่มพักรวมกับเพื่อนต่างเพศกันมีจำนวน 35 คน พบว่าหญิงอาชีพพิเศษบางคนนายจ้างจัดให้พักรวมกับพนักงานอื่นในสถานประกอบการ, กลุ่มที่พักเป็นครอบครัวจะอยู่ในภาคเกษตรกรรมและโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่บางแห่งจัดที่พักให้ผู้มีครอบครัวอยู่รวมกัน โดยอยู่รวมกันห้องละ 2-3 ครอบครัว ใช้ผ้ากันแบ่งห้อง และผู้ที่อยู่เป็นครอบครัว ส่วนใหญ่สมาชิกในครอบครัวที่พกดด้วยกันไม่เกิน 5 คน

กิจกรรมในชุมชน : กิจกรรมในชุมชนเป็นกิจกรรมด้านศาสนา วัฒนธรรมและสันตนาการ

ตารางที่ 3.20 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด จ้าแนกตามอาชีพ และเพศ

	ไม่เคย		นาน ๆ ครั้ง		บ่อย ๆ		รวม	
	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)
อาชีพ								
อุตสาหกรรม	18	18.4	72	(73.5)	8	(8.2)	98	(100.0)
เกษตรกรรม	58	40.3	72	(50.0)	14	(9.7)	114	(100.0)
แรงงาน/รับจ้าง	6	(25.0)	6	(25.0)	12	(50.0)	24	(100.0)
หญิงอาชีพพิเศษ	6	(18.2)	18	(54.5)	9	(27.3)	33	(100.0)
ภาคบริการ	34	(43.6)	33	(42.3)	11	(14.1)	78	(100.0)
เพศ								
ชาย	55	(30.9)	94	(52.8)	29	(16.3)	178	(100.0)
หญิง	67	(33.7)	107	(53.8)	25	(12.6)	199	(100.0)
รวม	122	(32.4)	201	(53.3)	54	(14.3)	377	(100.0)

จากตารางที่ 3.20 ผู้ตอบส่วนใหญ่ เคยเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน คือร้อยละ 53.3 มีส่วนร่วมกิจกรรมแบบนานครั้ง, ร่วมกิจกรรมประจำ ร้อยละ 14.3 ที่ไม่เคยร่วมกิจกรรมเลยจำนวนมากถึงร้อยละ 32.4 โดยภาคบริการและภาคเกษตรกรรมตอบว่าไม่เคยร่วมกิจกรรมมากที่สุด เนื่องจากภาคเกษตรกรรมส่วนใหญ่ที่พักแยกออกไปจากชุมชน ภาคบริการส่วนใหญ่พักบ้านนายจ้างและลักษณะงานที่ไม่มีชั่วโมงทำงานและไม่มีวันหยุดที่แน่นอนทำให้ขาดโอกาสในการร่วมกิจกรรมชุมชน พิจารณาด้านเพศ พบว่า เพศชายและหญิงมีการร่วมกิจกรรมชุมชนไม่แตกต่างกัน

การปรึกษาปัญหา เมื่อแรงงานต่างชาติดำเนินปัญหาขณะอยู่ในประเทศไทย

ส่วนใหญ่ร้อยละ 24.6 ปรึกษานายจ้างหรือตัวแทนนายจ้าง เช่น หัวหน้าคนงานคนไทย รองลงมาคือปรึกษาสามีหรือภรรยาและเพื่อน ร้อยละ 17.7 และร้อยละ 15.6 ตามลำดับ นอกนั้นตอบว่าปรึกษาผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ ผู้นำศาสนา มีผู้ตอบส่วนหนึ่งตอบว่าปรึกษาหลายๆ คนแล้วแต่ยังเป็นปัญหาแบบไหน ส่วนผู้ที่ตอบว่าไม่มีที่ปรึกษาหรือไม่เคยปรึกษาใคร มีร้อยละ 23.3

แผนการย้ายถิ่นในอนาคต

ตารางที่ 3.21 แผนการย้ายถิ่นในอนาคต ของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด

แผนการย้ายถิ่น	อุตสาหกรรม		เกษตรฯ		แรงงาน		อาชีพพิเศษ		บริการ		รวม	
	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)
1. อยู่ในประเทศไทยไปเรื่อยๆ ไม่มีกำหนดเวลา	77	(78.6)	94	(66.2)	16	(64.0)	15	(45.5)	52	(66.7)	256	(67.7)
2. อยู่ในประเทศไทยอีกระยะหนึ่ง	21	(21.4)	45	(31.7)	8	(32.0)	18	(54.5)	26	(33.3)	118	(31.2)
3. อยู่ในประเทศไทยจนมีเงินเก็บจำนวนหนึ่ง	-		3	(2.1)	1	(4.0)	-		-		4	(1.1)
รวม	98	(100.0)	142	(100.0)	25	(100)	33	(100.0)	78	(100)	378	(100)

จากตารางที่ 3.21 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือร้อยละ 67.7 ตอบว่ายังไม่มีแผน ยังไม่คิดอะไร อยู่ไปเรื่อยๆ ร้อยละ 31.2 คิดว่าจะอยู่ในประเทศไทยช่วงระยะเวลาหนึ่ง (กำหนดเวลาว่าจะอยู่ต่อไปอีกช่วงระยะเวลาหนึ่ง) และมีจำนวนเล็กน้อยตอบว่าจะกลับไปเมื่อมีเงินเก็บจำนวนหนึ่ง, เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างอาชีพพบว่า มีแผนการเคลื่อนย้ายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยกลุ่มภาคอุตสาหกรรมตอบว่าอยู่ไปเรื่อยๆ ไม่มีกำหนด สูงสุดถึงร้อยละ 78.6, และกลุ่มที่มีแผนการหรือกำหนดเวลาการอยู่ของตัวเองได้สูงสุดคือกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ ร้อยละ 54.5

ทัศนคติของผู้ย้ายถิ่นต่อคนไทยกลุ่มต่างๆ

ข้อมูลในเรื่องนี้เป็นข้อมูลละเอียดอ่อน เนื่องจากคณะผู้สัมภาษณ์เป็นคนไทย บางคนเป็นเจ้าของหน้าที่ผู้ให้บริการสาธารณสุข หรือบางครั้งนายจ้างอยู่ใกล้ๆ ขณะที่ดำเนินการสัมภาษณ์ อาจจะทำให้ผู้ตอบไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่แท้จริง ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุดจึงใช้ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสัมภาษณ์ร่วมกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มที่ได้จัดขึ้น

ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อคนไทยกลุ่มต่างๆ รายละเอียดดังตารางที่ 3.22

ตารางที่ 3.22 ความคิดเห็นของผู้ย้ายถิ่นต่อคนไทยกลุ่มต่างๆ (N=378)

ความคิดเห็น ต่อคนไทย	นายจ้าง		ตำรวจ/ทหาร		เจ้าหน้าที่ สาธารณสุข		คนไทยทั่วไป	
	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)
ไม่ดี	6	(1.6)	30	(7.9)	1	(0.3)	9	(2.4)
ปานกลาง	74	(19.6)	48	(12.7)	22	(5.8)	111	(29.4)
ดี	290	(76.7)	110	(29.1)	184	(48.8)	197	(52.1)
ไม่เกี่ยวข้อง	8	(2.1)	190	(50.3)	17	(4.3)	61	(16.1)

จากตารางที่ 3.22 พบว่าผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อคนไทย แต่แตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม กล่าวคือ มีทัศนคติดีต่อนายจ้างมากที่สุด คือร้อยละ 76.7, ต่อคนไทยทั่วไปร้อยละ 52.1, ต่อเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ร้อยละ 48.8 ส่วนตำรวจ ทหาร ผู้ย้ายถิ่นมีความคิดเห็นว่าดีน้อยกว่ากลุ่มอื่น คือตอบว่าดีร้อยละ 29.1 และระบุว่าไม่เกี่ยวข้องถึงร้อยละ 50.3

ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มมีลักษณะต่างออกไป พบว่า ผู้ย้ายถิ่นก็มีทัศนะไม่ดีต่อนายจ้างเหมือนกัน ผู้ย้ายถิ่นตอบว่ามีการกดค่าแรง โกงค่าแรงรูปแบบต่างๆ เช่นคนทำงานบ้านหรือทำงานตามโรงงานบางแห่งต้องทำงานโดยไม่ได้จ่ายค่าจ้างหรือค่าจ้างต่ำมาก โดยนายจ้างบอกว่าฝึกงาน ลูกจ้างตามบ้าน และตามร้านถูกนายจ้างชายข่มขืน “.... มะหน่อ (หมายถึงเด็กหญิงวัยรุ่นชาวกะเหรี่ยง - ผู้วิจัย) ถูกนายจ้างเข้าหา บางคนก็ทนอยู่ต่อไป ขอมเป็นเมียหน่อย แต่บางคนก็หนีไปเลย....” หญิงอาชีพพิเศษหลายคนบอกว่าถูกเจ้าของสถานบริการหักเงินโดยไม่มีเหตุผล “.... ทะเลาะกันเสียงดังหน่อเขาก็หักเงิน แยกไปฟื่องก็หักเงิน..... ถ้าขอมมีเงินหรือเบิกเงินล่วงหน้า ต้องจ่ายคืนเป็น 2 เท่า....” สำหรับทัศนะต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ย้ายถิ่นบางคนบอกว่าถูกเจ้าหน้าที่บังคับให้นอนด้วยโดยไม่จ่ายเงิน

สรุป พฤติกรรมการย้ายถิ่นของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอด

1. **ระยะก่อนเดินทางย้ายถิ่น** เกินกว่าครึ่งของกลุ่มตัวอย่างตัดสินใจเดินทางมาเอง ไม่ได้เสียค่านายหน้าอาจจะมีผู้ชักชวน แต่ก็ป็นญาติพี่น้องหรือเพื่อนที่เดินทางมาก่อนแล้ว, การจ่ายเงินมีจ่ายเพื่อเป็นค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าอาหาร ตลอดจนการหางาน และเฉพาะกลุ่มที่มากับนายหน้า ผู้จ่ายค่านายหน้ามากที่สุดและเป็นจำนวนเงินมากที่สุดคือหญิงอาชีพพิเศษ โดยนายหน้าและญาติหรือพ่อ-แม่จะพามาส่งและรับเงินจากเจ้าของสถานบริการไปก่อน, โดยภาพรวมแล้วผู้ย้ายถิ่นในแม่สอดที่มีนายหน้าชักชวนมามีจำนวนมากกว่าผู้ย้ายถิ่นที่แม่สาย

2. **ระหว่างการเดินทาง** ผู้ย้ายถิ่นจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งมีการเดินทางรอนแรมหลายขั้นตอน พาหนะที่ใช้ส่วนใหญ่โดยรถยนต์และเรือ บางคนมาโดยเดินทางตัดเลาะตามป่าและภูเขา จำนวนเกินกว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างมีการพักค้างคืนระหว่างทางอย่างน้อย 1 คืน โดยเฉพาะในผู้มาจากเมืองไกลจากชายแดน เช่น หมู่บ้านเล็กๆ ในเมืองเกาะกาเร็กและเมืองเมะละแหม่งที่ห่างไกลและยังไม่มีทางคมนาคมที่สะดวก, เมืองที่ถูกระบุว่าเป็นเมืองผ่านและพักค้างคืนมากที่สุดคือเมืองพะอ้ง เมะละแหม่ง และเกาะกาเร็ก ระหว่างทางไม่มีการขายบริการทางเพศ ดังนั้น โอกาสที่จะมีสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์จึงมีน้อย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากผู้ย้ายถิ่นครึ่งหนึ่งมีการพักค้างคืนระหว่างทาง การพิจารณาสถานการณ์เสี่ยงในเมืองที่เป็นที่พักค้างคืนจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ

3. ระยะเมื่อเดินทางมาถึงชายแดนหรือมาถึงเมืองไทยแล้ว

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เพิ่งเดินทางมาทำงานเมืองไทยครั้งแรก ประมาณหนึ่งในสามของทั้งหมดเป็นผู้เข้ามาใหม่คือไม่เกิน 1 ปี แสดงว่ามีการเดินทางจากแม่สอดต่อไปยังที่อื่นจำนวนมาก กลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 15 อยู่ที่มีสอดมานานกว่า 5 ปี นับเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มจะตั้งถิ่นฐานถาวรอยู่ในประเทศไทย ผู้ย้ายถิ่นที่แม่สอดเกือบทั้งหมดเป็นผู้ทำงานและพักค้างคืนในแม่สอด เนื่องจากตัวเมืองและแหล่งงานอยู่ไกลจากจุดผ่านแดนเป็นระยะทางพอสมควรต้องใช้เวลาเดินทางรวมทั้งในบางครั้งอาจจะเสี่ยงต่อการถูกจับ อย่างไรก็ตาม มีบางส่วนที่ทำงานในโรงงานห้องแถวเล็กๆ ที่อยู่ติดชายแดนบริเวณตำบลท่าสายลวดเท่านั้นที่มีผู้เดินทางกลับไปค้างคืนที่เมียวดี

ด้านลักษณะงานและความคาดหวัง พบว่าจำนวนมากกว่าหนึ่งในสามไม่คาดหวังมาก่อนว่าจะได้ทำงานประเภทใด ส่วนใหญ่มาเพราะได้ข้อมูลว่ามีโอกาสและมีการจ้างงานที่แม่สอด ผู้ย้ายถิ่นบางคนถูกนายหน้าหลอกไม่มีงานหรือได้ทำงานไม่ตรงตามที่ตกลงไว้ เช่นตกลงว่าจะพามาทำงานร้านอาหารแต่ต้องมาทำงานเป็นหญิงอาชีพพิเศษ ด้านการเปลี่ยนงาน พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ชายมักจะเข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรมเป็นประเภทแรก โดยเริ่มจากการฝึกงาน

ได้ค่าจ้างเพียงเล็กน้อยหรือได้เพียงที่พักและอาหาร จนกว่าจะมีความชำนาญจึงจะได้รับค่าจ้างซึ่งส่วนใหญ่เหมาะสมตามปริมาณงานที่ทำได้ บางคนได้เลื่อนเป็นหัวหน้าคุมงาน แต่อย่างไรก็ตามยังพบว่ามีการเปลี่ยนงานเปลี่ยนสถานที่ทำงานกันอยู่เสมอในภาคอุตสาหกรรม ส่วนเพศหญิงเริ่มเข้ามาทำงานบ้านแล้วจึงเปลี่ยนเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม จากนั้นขั้นตอนการฝึกงาน ค่าจ้างและการเคลื่อนย้ายหมุนเวียนของสถานที่ทำงานไม่แตกต่างจากผู้ชาย ในภาคแรงงานส่วนใหญ่เป็นผู้เข้ามาอยู่จนมีความอิสระทั้งความเป็นอยู่และการทำงาน ภาคเกษตรกรรมความเป็นอยู่ขึ้นอยู่กับนายจ้างบางแห่งขึ้นอยู่กับฤดูกาล ที่พักอาศัยห่างไกลจากชุมชน ซึ่งมักจะเป็นแหล่งที่พักพิงสำหรับผู้เข้ามาใหม่และยังไม่มีการทำ หญิงอาชีพพิเศษพบว่าเปลี่ยนสถานที่ทำงานบ่อยๆ เนื่องจากการตรวจจับของเจ้าหน้าที่และเพื่อการแสวงหาลูกจ้างใหม่

ในแง่รายได้ คนงานมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 1,485 บาท หญิงให้บริการทางเพศเป็นกลุ่มที่มีรายได้สูงกว่าเพื่อน เฉลี่ยเดือนละ 8,033 บาท กลุ่มอาชีพบริการมีรายได้เฉลี่ยต่ำสุดเพียง 1,299 บาท ต่อเดือน เพราะนายจ้างให้ที่พักและอาหารด้วย เมื่อคำนวณจำนวนแรงงานที่เป็นกลุ่มตัวอย่างกับรายได้เฉลี่ยแล้ว ได้พบว่าคนงานจากพม่าในอำเภอแม่สอดมีรายได้รวมกันแล้วเป็นเงินประมาณ 94.5 ล้านบาทต่อเดือน หรือ 1,134 ล้านบาทต่อปี ซึ่งนับเป็นจำนวนไม่น้อย, มากกว่าครึ่งของแรงงานพม่ามีการออมเงิน ส่วนผู้ที่ไม่ออมคือผู้ที่นำเงินกลับไปบ้านเป็นระยะๆ หรือผู้ที่มีครอบครัวอยู่ด้วยกันในแม่สอด กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยมีเงินออมเฉลี่ยเดือนละ 629 บาทต่อเดือน หญิงอาชีพพิเศษมีเงินออมเฉลี่ยเดือนละเกือบ 3,000 บาท ส่วนแรงงานเกษตรมีเงินออมไม่ถึง 300 บาทต่อเดือน สภาพความแตกต่างของรายได้และเงินออมของหญิงอาชีพพิเศษกับแรงงานกลุ่มอื่นทำให้น่าคิดว่าอาจมีแรงงานกลุ่มอื่นหันมาประกอบอาชีพค้าบริการทางเพศ เพราะมีรายได้และเงินออมสูงกว่า 6-10 เท่าตัว ผู้ที่มีเงินออมจะส่งเงินกลับบ้านโดยการฝากไปหรือถือกลับไปเองเป็นส่วนใหญ่ แรงงานจากพม่าร้อยละ 8.4 ส่งเงินกลับบ้าน เงินที่ส่งกลับเฉลี่ย 5,600 บาทต่อคนต่อปี เมื่อคำนวณจำนวนแรงงานร้อยละ 84 ในแม่สอดที่ส่งเงินกลับทั้งหมดนับเป็นเงินประมาณ 200 ล้านบาทใน 1 ปี

ด้านรายได้ เงินออมและการส่งเงินกลับ พบว่า กลุ่มที่มีรายได้ เงินออมและการส่งกลับมากที่สุดคือหญิงอาชีพพิเศษ กลุ่มภาคบริการและเกษตรรายได้และการออมน้อยที่สุด ส่วนกลุ่มภาคอุตสาหกรรมแม้จะมีรายได้และการออมมากกว่าภาคเกษตรและภาคบริการ แต่มีการส่งเงินกลับน้อยกว่า ด้านช่องทางการส่งเงินกลับถ้าไม่ถือกลับไปเองส่วนใหญ่ฝากเพื่อนหรือญาติ แสดงให้เห็นว่ามีการเดินทางมาจากต้นทางใกล้กันนอกจากนั้นยังมีความไว้วางใจกันในระหว่างผู้ย้ายถิ่นและยังพบว่ามีการรับส่งเงินนอกระบบเป็นจำนวนมาก

ด้านความสัมพันธ์กับเครือญาติและถิ่นฐานเดิม ผู้ย้ายถิ่นในบริเวณนี้ยังมีความผูกพันกับถิ่นฐานเดิมค่อนข้างมาก เห็นได้จากการส่งข่าวคราว ส่งเงินกลับ และมีการเขียนเขียนกันอยู่เสมอ

ลักษณะที่พักอาศัย ภาคแรงงานอยู่แบบอิสระเช่าที่พักเองนอกนั้นพักกับนายจ้าง ไม่ว่าจะ เป็นแบบจัดที่พักไว้ในโรงงานอุตสาหกรรม จัดเป็นที่พักแยกต่างหากเป็นหอหมู่บ้านผู้ย้ายถิ่น หรือ พักบ้านนายจ้างในภาคบริการ หรือหญิงอาชีพพิเศษพักในสถานบริการ ในโรงงานขนาดใหญ่จะ จัดที่พักไว้ในบริเวณโรงงาน พักรวมกับเพศเดียวกันเป็นจำนวนมากบางแห่งหลายร้อยคน โรงงาน ขนาดเล็กบางแห่งจัดที่พักให้เป็นครอบครัว หลายครอบครัวในที่เดียวกัน ภาคเกษตรเป็นกลุ่มที่มี สภาพที่พักแออัดและไม่ถูกสุขลักษณะมากที่สุด นายจ้างสร้างที่พักให้อยู่เป็นหอเล็กๆ เรียก “หอหมู่บ้าน” บางแห่งไม่มีน้ำ ไม่มีไฟฟ้า หลายแห่งไม่มีส้วม มีการพักอาศัยแบบครอบครัวเครือญาติ และเป็นที่พักพึ่งของผู้เพิ่งเข้ามาใหม่และยังไม่ได้ทำงาน

ด้านการร่วมกิจกรรมชุมชน สภาพที่พักอาศัยดังกล่าว ทำให้ผู้ย้ายถิ่นมีโอกาสในการร่วม กิจกรรมชุมชนแตกต่างกันไป ผู้ที่มีที่พักอาศัยแยกตัวจากชุมชนหรือมีการควบคุมดูแลจากนายจ้าง มักจะไม่ค่อยมีโอกาสร่วมกิจกรรมชุมชนบ่อยนัก นอกจากนั้นลักษณะงาน วันหยุดและการส่งเสริมของนายจ้างก็เป็นส่วนสำคัญ เช่น การไม่มีวันหยุด หรือมีวันหยุดไม่แน่นอน ด้านแหล่งหรือ บุคคลที่เป็นศูนย์รวมไม่พบว่ามีที่ใดเป็นพิเศษที่ผู้ย้ายถิ่น ไปปรึกษาเมื่อมีปัญหาต่างๆ

กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดตอบว่ายังไม่มีแผนการที่แน่นอนในอนาคต มีเพียงครึ่งหนึ่งของ กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษเท่านั้นที่มีแผนจะทำงานเก็บเงิน ไปอีกชั่วระยะเวลาหนึ่ง

การที่แรงงานต่างชาติพำนักอยู่แยกไปจากชุมชนชาวไทยในแม่สอด ทำให้คนเหล่านี้มี ทัศนะกลางๆ กับคนไทย ครั้งหนึ่งเห็นว่าคนไทยทั่วไปดี, อีกครั้งหนึ่งเห็นว่าปานกลางหรือไม่เกี่ยวข้องกัน แต่แรงงานมีทัศนะที่ดีน้อยกว่าสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหารไทยมีแรงงานไม่ถึงหนึ่งใน สามที่มีทัศนะดีต่อเจ้าหน้าที่ดังกล่าว แต่แรงงานเกือบครึ่งมีทัศนะที่ดีต่อเจ้าหน้าที่สาธารณสุขไทย โดยรวมแรงงานเห็นว่านายจ้างดี แต่เมื่อเจาะข้อมูลลึกลงไปก็ได้พบว่าแรงงานมีทัศนะไม่ดีต่อนายจ้าง โดยเฉพาะในเรื่องการกดค่าแรงและโกงค่าแรง แรงงานหญิงส่วนหนึ่งถูกนายจ้างและเจ้าหน้าที่ ละเมิดทางเพศ

สรุปพฤติกรรมการใช้บริการสาธารณสุข พบว่าผู้ย้ายถิ่นสองในสามเคยใช้บริการสาธารณสุข สุขของไทย และในทัศนะของผู้ย้ายถิ่นเองพบว่ามีปัญหาไม่มากนัก และปัญหาที่ระบุ คือ ปัญหา ด้านภาษา และค่าใช้จ่าย ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีบุตรในช่วงเวลาที่ทำงานในประเทศไทยจำนวน 41 คน คลอดในฝั่งไทยและฝั่งพม่าจำนวนเท่าๆ กัน พบว่า ยังมีการคลอดเองตามบ้านและการทำคลอด โดยหมอพื้นบ้าน

3. สภาพปัญหาการรับบริการ ในทัศนะของผู้ย้ายถิ่น

3.1 จำนวนผู้ที่เคยใช้บริการรักษาพยาบาลที่สถานพยาบาลของไทยและปัญหาในการรับบริการ

คนงานต่างชาติส่วนใหญ่ คือ 241 คน หรือร้อยละ 61.1 ยังไม่เคยไปรับบริการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลรัฐไทย ด้วยเหตุผลว่าไม่เคยเจ็บป่วยหนัก เก่งกว่าค่าใช้จ่ายสูง และอื่นๆ เช่นไม่แน่ใจว่าตนเองมีสิทธิหรือไม่ ส่วนที่เคยรับบริการมีจำนวน 147 คน หรือร้อยละ 38.9 และในจำนวนนี้ตอบว่ามีปัญหาในการไปขอรับบริการ 37 คน และมีการระบุภาษาเป็นปัญหาอันดับสำคัญที่สุด จำนวน 19 คน ค่าใช้จ่ายสำคัญที่สุด จำนวน 17 คน รายละเอียดการระบุปัญหาอื่นๆ ดังตารางที่ 3.23

ตารางที่ 3.23 การรับบริการสถานพยาบาลของรัฐไทย และปัญหาในการรับบริการ (N=378)

ปัญหาการรับบริการจากสถานพยาบาลของรัฐ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยใช้บริการ	231	74.8
เคยใช้บริการ	147	25.1
เคยใช้บริการและระบุปัญหาสำคัญ (N=37)	37	-
ภาษา เป็นปัญหาสำคัญที่สุด	19	-
ค่าใช้จ่าย ปัญหาสำคัญที่สุด	17	-
เจ้าหน้าที่ ปัญหาสำคัญที่สุด	1	-

3.2 การบริการฝากครรภ์และคลอด ผู้ย้ายถิ่นที่มีบุตรในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา มีจำนวน 41 คน ใช้บริการฝากครรภ์ในประเทศไทย 19 คน ในประเทศพม่า 14 คน ไม่มีการฝากครรภ์ 8 คน ส่วนการคลอด พบว่า คลอดในประเทศไทย 21 คน คลอดในพม่า 19 คน คลอดเอง 1 คน ดังตารางที่ 3.24 สถานที่ที่ผู้ย้ายถิ่นใช้บริการทั้งในประเทศไทยและพม่าคือสถานพยาบาลของรัฐของเอกชน หมอพื้นบ้าน และองค์กรพัฒนาของกลุ่มกะเหรี่ยง (คลินิกของแพทย์หญิงจินเทีย) ส่วนของไทยไม่พบว่ามืองค์กรพัฒนาให้บริการทำคลอดในพื้นที่เลย

ตารางที่ 3.24 การฝากครรภ์และการคลอดบุตร (N=41)

สถานที่ฝากครรภ์ และคลอด	ฝากครรภ์ (จำนวน)	คลอด (จำนวน)
ในประเทศไทย	19	21
ในพม่า	14	19
ไม่ฝากครรภ์ คลอดเอง	8	1
รวม	41	41

จากตารางที่ 3.24 กลุ่มตัวอย่างที่มีบุตรในช่วงเวลาที่ทำงานในประเทศไทยจำนวน 41 คน คลอดในฝั่งไทยและฝั่งพม่าจำนวนเท่าๆ กัน พบว่ายังมีการคลอดเองตามบ้านและการทำคลอดโดยหมอพื้นบ้าน

สรุปพฤติกรรมการเดินทางย้ายถิ่น

ผู้ย้ายถิ่นจากพม่าส่วนใหญ่เดินทางเข้ามาแม่สอดด้วยตนเองไม่ได้เสียค่านายหน้า อาจมีผู้ชักชวนแต่ก็เป็นญาติหรือเพื่อน การจ่ายเงินมักจ่ายเพื่อเป็นค่าเดินทางหรือค่าที่พักและอาหารตลอดจนการหางาน เนื่องจากแม่สอดอยู่ติดกับรัฐกะเหรี่ยง ผู้ย้ายถิ่นเกินครึ่งจึงมาจากรัฐกะเหรี่ยง อีกหนึ่งในสี่มาจากรัฐมอญ ที่เหลือเล็กน้อยมาจากย่างกุ้ง, เมืองพะอิ่นและเมาะละหม่างเป็นเมืองต้นทางที่สำคัญที่สุด ผู้ย้ายถิ่นครึ่งหนึ่งเดินทางตรงจากเมืองต้นทางมายังแม่สอดเลย อีกครึ่งหนึ่งต้องแวะพักค้างคืนระหว่างทางเพราะมาจากเมืองไกล พวกที่ต้องแวะพักมักค้างคืนที่เมืองพะอิ่นและเกาะกาเร็ก และมักพักเพียง 1 คืน การเดินทางใช้รถยนต์เป็นส่วนใหญ่ แต่มักใช้หลายวิธีรวมกัน วิธีเดินทางมีการเดินทางผ่านด่านตรวจคนเข้าเมืองที่ชายแดน ระหว่างเดินทางไม่มีการขายบริการทางเพศ ดังนั้นโอกาสที่จะมีสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์จึงมีน้อยลง อย่างไรก็ตามเนื่องจากผู้ย้ายถิ่นครึ่งหนึ่งพักค้างคืนระหว่างทาง การพิจารณาสถานการณ์เสี่ยงในเมืองที่เป็นจุดพักค้างคืนจึงเป็นสิ่งน่าสนใจ

ผู้ย้ายถิ่นหนึ่งในสามเคยทำงานในประเทศไทยมาก่อนแล้ว บางคนเคยไปทำงานไกลๆ จากแม่สอด อีกหนึ่งในสามเพิ่งเข้ามาทำงานในแม่สอดได้ไม่ถึง 1 ปี และมีผู้ที่อยู่ในแม่สอดมานานกว่า 5 ปีถึงร้อยละ 15 นับเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มจะตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวรในประเทศไทย คนงานเกือบทั้งหมดมาทำงานแบบพักอาศัยอยู่ในเขตแดนไทย เพราะสถานที่ทำงานอยู่ห่างออกไปจากชายแดนออกไปอีก กลุ่มคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นกลุ่มที่เปลี่ยนงานน้อยเพราะเพิ่งมาทำงาน ส่วนกลุ่มทำงานบริการจะเปลี่ยนงานบ่อย เพราะมีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 1 แห่งแล้ว แบบ

แผนการเริ่มทำงานของแรงงานเหล่านี้ โดยเฉพาะแรงงานหญิงคือเริ่มทำงานบ้านแล้วหาช่องทางไปทำงานโรงงาน แล้วเข้าสู่งานบริการในที่สุดหรือโยกย้ายไปยังสถานที่ทำงานในพื้นที่อื่นนอกอำเภอแม่สอด

แรงงานต่างชาตินแม่สอดส่วนใหญ่พักกับนายจ้าง รองลงมาพักในชุมชนคนต่างชาติด้วยกัน มีส่วนน้อยที่พักกับคนไทย โอกาสที่จะเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันจึงมีน้อยและก็ได้พบว่าแรงงานประมาณครึ่งหนึ่งเท่านั้นที่เคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนในแม่สอด แต่ก็เป็นการมีส่วนร่วมแบบนานๆ ครั้ง อีกหนึ่งในสามไม่เคยมีส่วนร่วมเลย แรงงานในภาคเกษตรและภาคบริการเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมน้อยเพราะที่พักอาศัยและลักษณะงานที่ทำไม่เอื้อต่อการเข้ามามีส่วนร่วม เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นขณะอยู่ในประเทศไทย แรงงานต่างชาติเกือบหนึ่งในสี่ไม่ปรึกษาใครเลยหรือไม่มีใครให้ปรึกษา

แนวโน้มที่แรงงานต่างชาตินจะพำนักอยู่ในประเทศไทยมีค่อนข้างสูง ร้อยละ 67 ระบุว่าจะอยู่ไปเรื่อยๆ ไม่มีกำหนด ที่เหลือระบุว่าจะอยู่ไปอีกระยะหนึ่ง แต่ก็ไม่ระบุว่าถึงเมื่อไหร่ กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษเป็นกลุ่มที่ระบุว่าจะอยู่ไปอีกระยะหนึ่งมากกว่าอยู่ไปเรื่อยๆ

ตอนที่ 3 ความรู้ ทัศนคติ และสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ของผู้ย้ายถิ่น

1. ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์

1.1 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคเอดส์ของผู้ย้ายถิ่น

ตารางที่ 3.25 แหล่งและสื่อที่ผู้ย้ายถิ่นรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

แหล่งและสื่อ	ประเทศพม่า		ประเทศไทย	
	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)
รู้เรื่องเอดส์จากประเทศต้นทาง/ปลายทาง	257	(67.7)	290	(76.7)
สื่อที่เป็นแหล่งข้อมูลสูงสุด 3 อันดับ	(N=257)		(N=290)	
การบอกเล่า พูดคุย	182	(70.8)	236	(81.4)
วิทยุ โทรทัศน์	118	(45.8)	120	(41.4)
แผ่นพับ สติกเกอร์	93	(35.8)	95	(32.8)

จากตารางที่ 3.25 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเคยรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคเอดส์ก่อนที่จะเดินทางมาประเทศไทย ร้อยละ 67.7 และได้รับข่าวสารขณะพำนักในประเทศไทยร้อยละ 76.7 สื่อที่

มาของข้อมูลสูงสุด 3 อันดับทั้งในประเทศไทยและพม่าไม่แตกต่างกัน คือ อันดับ 1 การบอกเล่า อันดับ 2 วิทยุหรือโทรทัศน์ และอันดับ 3 แผ่นพับ สดิกเกอร์ และโปสเตอร์

1.2 ระดับความรู้ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้เรื่องโรคเอดส์

การสำรวจความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถาม โดยตามความรู้เรื่องโรคเอดส์ 3 ด้าน คือ ความรู้ทั่วไป ความรู้เรื่องการติดต่อ และความรู้เรื่องการป้องกัน การให้คะแนนรายข้อ 1 คะแนน สำหรับข้อที่ตอบถูก 0 สำหรับข้อที่ตอบผิด และไม่ทราบ ไม่แน่ใจ นำคะแนนทั้งสามด้านมาคิดรวมเป็นคะแนนความรู้โดยรวม โดยแต่ละด้านให้น้ำหนักความสำคัญเท่ากัน

1.2.1 ระดับความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มผู้ย้ายถิ่น จำแนกกลุ่มตามอาชีพซึ่งใช้เป็นตัวแปรควบคุมในการออกแบบกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษมีความรู้ดีที่สุด รองลงมาคือกลุ่มแรงงาน กลุ่มที่มีความรู้ต่ำที่สุดคือกลุ่มอาชีพภาคบริการ

ตารางที่ 3. 26 ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	Mean	S.D
ภาคอุตสาหกรรม	.5456	.2580
ภาคเกษตรกรรม	.4075	.2468
กรรมกร/แรงงาน/รับจ้าง	.6520	.2351
หญิงอาชีพพิเศษ	.7475	.0633
ภาคบริการ	.2980	.2769
รวม	.4665	.2789

1.2.2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้เรื่องโรคเอดส์ โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้วยสถิติทดสอบ t-test และ F-test

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ของผู้ย้ายถิ่น โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตัวแปรภูมิหลัง ตัวแปรด้านการย้ายถิ่น และอื่นๆ ที่น่าจะเกี่ยวข้องกับความรู้เรื่องโรคเอดส์ ตามกรอบแนวคิดที่ใช้ศึกษา ดังนี้

1. อาชีพ
2. เพศ
3. อายุ

4. ระดับการศึกษา
5. สถานภาพสมรส
6. ศาสนา
7. ชาติพันธุ์
8. เมืองต้นทาง : ภาค หรือ รัฐ และเมือง
9. รายได้ และเงินออม
10. ความสามารถในการภาษาไทย : การฟัง และการพูด
11. การพักอาศัย : แหล่งที่พักอาศัย, ผู้ร่วมพักอาศัย
12. การร่วมกิจกรรมชุมชน
13. ระยะเวลาการพำนักในเมืองไทย
14. การเขียนเขียนภูมิสำเนาเดิม
15. สถานภาพทางกฎหมาย
16. การประเมินสถานะเสี่ยงต่อโรคเอดส์ของตนเอง

ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้

1. **กลุ่มอาชีพ** : กลุ่มอาชีพซึ่งใช้เป็นตัวแปรควบคุมในการออกแบบกลุ่มตัวอย่าง (ดูตารางที่ 1.2) พบว่า หญิงอาชีพพิเศษมีความรู้เรื่องโรคเอดส์มากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มแรงงานรับจ้าง ส่วนภาคบริการมีความรู้ที่น้อยที่สุด ทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่า กลุ่มภาคอุตสาหกรรมและภาคแรงงานเท่านั้นที่มีค่าเฉลี่ยความรู้ไม่แตกต่างกัน ($p=.30$) นอกนั้นทุกอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p<.05$) การที่กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษและกลุ่มแรงงานรับจ้างมีความรู้มากกว่าแรงงานต่างชาติกลุ่มอื่น เนื่องจากหญิงอาชีพพิเศษต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มากที่สุด ส่วนกลุ่มแรงงานส่วนใหญ่พักอาศัยปะปนอยู่ในชุมชน ลักษณะงานทำให้มีโอกาสพบปะและมีความสัมพันธ์กับคนไทยในชุมชนมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ทำให้มีโอกาสได้รับข้อมูลข่าวสารได้มากกว่า ส่วนกลุ่มภาคบริการมีความรู้ที่น้อยที่สุดเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เพิ่งจะเข้ามาทำงาน และการพักอาศัยกับนายจ้างทำให้ไม่มีโอกาสพบปะสังสรรค์กับคนไทยในชุมชนมากนัก

2. **เพศ** : เพศชายมีคะแนนความรู้เฉลี่ยมากกว่าเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญ ($p=.00$) (ดูภาคผนวกตารางที่ 6)

3. **อายุ** : ระหว่างกลุ่มที่มีอายุแตกต่างกันพบว่ามีความรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p=.00$) ผู้ที่มีอายุระหว่าง 21-35 ปีเป็นผู้ที่มีความรู้มาก โดยกลุ่ม 21-25 ปี มีความรู้เฉลี่ยมากที่สุด, ส่วนผู้ที่มีความรู้ที่น้อยคืออายุไม่เกิน 20 ปี โดยกลุ่มอายุไม่เกิน 15 ปี มีความรู้ต่ำที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มที่มีอายุน้อยๆ ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เพิ่งเข้ามาทำงานครั้งแรกและเข้ามาไม่นาน และกลุ่มที่มีความ

รૂ้น้อยอีกกลุ่มหนึ่งคือ อายุมากกว่า 35 ปี ซึ่งส่วนใหญ่ทำงานภาคเกษตรกรรมซึ่งพักอาศัยแยกตัวออกไปจากชุมชนทำให้ขาดโอกาสที่จะได้รับข้อมูลข่าวสาร (ดูภาคผนวกตารางที่ 7)

4. **ระดับการศึกษา** : ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีความรู้มากกว่า ($p=.00$) (ดูภาคผนวกตารางที่ 8)

5. **สถานภาพสมรส** : ผู้ที่มีสถานภาพหย่ามีความรู้มากที่สุด และมากกว่ากลุ่มอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญ ($p=.01$) สถานภาพโสด แต่งงาน และ ม่าย มีความรู้ไม่แตกต่างกัน ($p > .05$) (ดูภาคผนวกตารางที่ 9)

6. **ศาสนา** : ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามมีความรู้มากที่สุด โดยแตกต่างจากผู้นับถือศาสนาพุทธและคริสต์อย่างมีนัยสำคัญ ($p=.01$) ทั้งนี้เนื่องจากผู้นับถือศาสนาอิสลามจะพักอาศัยในชุมชนอิสลามที่มีมานาน มีการรวมตัวเป็นชุมชนถาวรและมีกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น มีโรงเรียน วัด สถานบริการสาธารณสุข และอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม) (ดูภาคผนวกตารางที่ 10)

7. **ชาติพันธุ์** : ถึงแม้ประเทศพม่าจะประกอบด้วยชาติพันธุ์ต่างๆ หลายชาติพันธุ์ แต่กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ที่มีจำนวนเพียงพอที่จะทำการเปรียบเทียบกันมีเพียง 3 ชาติพันธุ์ คือ พม่ากะเหรี่ยง และมอญ (ดูภาคผนวกตารางที่ 3.11) ซึ่งพบว่าพม่ามีคะแนนเฉลี่ยความรู้สูงสุด กะเหรี่ยงมีความรู้ต่ำที่สุด และพม่าแตกต่างจากกะเหรี่ยงอย่างมีนัยสำคัญ ($p=.00$) ส่วนระหว่างชาติพันธุ์ อื่นๆ ไม่แตกต่างกัน ($p>.05$) (ดูภาคผนวกตารางที่ 11)

8. **ภูมิลาเนาหรือแหล่งต้นทาง** : เช่นเดียวกับชาติพันธุ์ การเปรียบเทียบทำได้เฉพาะกลุ่มที่มีจำนวนเพียงพอ โดยเปรียบเทียบระหว่างระดับภาคหรือรัฐ และระดับเมือง

ระดับภาคและรัฐพบว่าผู้มาจากรัฐมอญ ภาคพะโค และภาคย่างกุ้ง มีความรู้มากกว่าผู้มาจากรัฐกะเหรี่ยงและคะฉิ่น อย่างมีนัยสำคัญ ($p=.00$) (ดูภาคผนวกตารางที่ 12)

ระดับเมืองพบว่า ผู้ที่มาจากเมืองย่างกุ้งและพะโคมีความรู้มากกว่าผู้ที่มาจากเมืองอื่นๆ ผู้ที่มาจากเมืองพะอันและเกาะกาเร็กมีความรู้ต่ำกว่ากลุ่มอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญ ($p=.00$) (ดูภาคผนวกตารางที่ 13)

9. รายได้ และเงินออม

ด้านรายได้ พบว่า ผู้มีรายได้ต่างกันจะมีความรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p=.00$) คือ กลุ่มผู้ที่มีรายได้มาก 3,000 บาท มีความรู้มากกว่ากลุ่มผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาท กลุ่มที่มีรายได้ $>10,000$ บาท มีความรู้มากที่สุด กลุ่มที่มีรายได้ไม่เกิน 1,000 บาท มีความรู้ต่ำที่สุด ซึ่งกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่เพิ่งเข้ามาไม่นาน ทำงานภาคบริการ งานบ้าน และภาคเกษตร (ดูภาคผนวกตารางที่ 14)

เงินออม พบว่า ผู้ไม่มีเงินออมมีความรู้น้อยกว่าผู้ที่มีเงินออมอย่างมีนัยสำคัญ($p=.00$) ผู้มีเงินออม มากกว่า 1,500 บาท มีความรู้มากที่สุด ส่วนใหญ่กลุ่มที่มีเงินออมมากคือกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ (ดูภาคผนวกตารางที่ 15)

10. ความสามารถด้านภาษาไทย : ผู้ที่มีความสามารถในการพูดและฟังภาษาไทยแตกต่างกันมีความรู้ไม่แตกต่างกัน ($p=.87$ และ $p=.89$) ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการทำงานของมูลนิธิศุภนิมิตฯ การรณรงค์โดยใช้ทั้งสื่อภาษาไทยและภาษาพม่า และโครงการอาสาสมัครสาธารณสุขชาวพม่า ทำให้แรงงานต่างชาติที่ไม่รู้ภาษาไทยสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ในภาษาพม่า (ดูภาคผนวกตารางที่ 16, 17)

11. แหล่งที่พักอาศัย และผู้ร่วมพักอาศัย

แหล่งที่พักอาศัย พบว่า ผู้พักอาศัยกับนายจ้าง พักในชุมชนคนต่างชาติ และพักในชุมชนไทย มีความรู้ไม่แตกต่างกัน ($p=.17$) (ดูภาคผนวกตารางที่ 18)

ผู้ร่วมพักอาศัย พบว่า การมีผู้ร่วมพักอาศัยแตกต่างกันไม่ทำให้ความรู้แตกต่างกันมากนัก แม้ว่าระดับความรู้ของไม่ผู้พักร่วมกับเพื่อนเพศเดียวกันและผู้ที่พักเป็นครอบครัวมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าการพักแบบอื่น แต่ความแตกต่างไม่มีนัยสำคัญ ($p=.22$) (ดูภาคผนวกตารางที่ 19)

12. การมีส่วนร่วมกิจกรรมชุมชน : ผู้ไม่เคยร่วมกิจกรรมชุมชนเลยมีความรู้น้อยกว่าผู้ที่ร่วมกิจกรรมบางครั้งและร่วมกิจกรรมบ่อยอย่างมีนัยสำคัญ ($p=.00$) (ดูภาคผนวกตารางที่ 20)

13. ระยะเวลาการพำนักในประเทศไทย : ผู้พักอาศัยในประเทศไทยระยะเวลาต่างกันมีความรู้ไม่แตกต่างกัน ($p=.11$) ถึงแม้ว่าผู้ที่พักอาศัยนานกว่า 5 ปี จะมีความรู้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ แต่ความแตกต่างไม่มีนัยสำคัญ (ดูภาคผนวกตารางที่ 21)

14. การเดินทางเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องที่ภูมิลำเนาเดิม : พบว่าผู้เดินทางเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องบ่อยๆ มีความรู้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ โดยแตกต่างจากกลุ่มที่ไม่เคยเยี่ยมและเยี่ยมปีละครั้งอย่างมีนัยสำคัญ ($p=.02$ และ $p=.01$) (ดูภาคผนวกตารางที่ 22)

15. สถานภาพทางกฎหมาย : การมีสถานภาพทางกฎหมายแตกต่างกันไม่ทำให้ความรู้แตกต่างกัน ($p=.10$) (ดูภาคผนวกตารางที่ 23)

16. การประเมินสถานะเสี่ยงต่อโรคเอดส์ของตนเอง : พบว่าผู้ประเมินตนเองว่าไม่อยู่ในสถานะเสี่ยงมีความรู้น้อยกว่าผู้ที่ประเมินว่าตนเองอยู่ในสถานะเสี่ยงอย่างมีนัยสำคัญ ($P = .00$) (ดูภาคผนวกตารางที่ 24)

เมื่อพิจารณาการตอบข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้เรื่องโรคเอดส์ มีผู้ตอบผิดอยู่เป็นจำนวนมาก โดยจะเสนอเฉพาะบางข้อที่สำคัญต่อการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ ในตารางที่ 3.27

ตารางที่ 3.27 ความรู้สำคัญที่ยังมีความเข้าใจไม่ถูกต้อง และกลุ่มที่ยังมีความเข้าใจไม่ถูกต้อง

ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์	ร้อยละ	กลุ่มที่ยังเข้าใจไม่ถูกต้อง
1. ไม่รู้และไม่แน่ใจว่าโรคเอดส์รักษาให้หายขาดได้หรือไม่	29.9	ภาคบริการ, ภาคเกษตรกรรม
2. ระบุอาการของโรคเอดส์ไม่ได้	42.1	ภาคบริการ, ภาคเกษตรกรรม
3. ไม่รู้และไม่แน่ใจว่าโรคเอดส์ติดต่อได้ทางเพศสัมพันธ์ ชาย-หญิง	29.1	ภาคบริการ, ภาคเกษตรกรรม
4. ไม่รู้และไม่แน่ใจว่าโรคเอดส์ติดต่อได้ทางเพศสัมพันธ์ ชาย-ชาย	43.3	ภาคบริการ, ภาคเกษตร, ภาคอุตสาหกรรม
5. คิดว่าการมีเพศสัมพันธ์กับคนที่สุขภาพแข็งแรงสามารถป้องกันโรคเอดส์ได้	41.1	ภาคบริการ, ภาคอุตสาหกรรม

จากตารางที่ 3.27 พบว่า ภาคบริการเป็นกลุ่มที่ยังมีความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุด รองลงมาคือภาคเกษตรกรรม ส่วนกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษเป็นกลุ่มที่มีความรู้มากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความรู้ของกลุ่มอาชีพในเบื้องต้น

1.2.3 การวิเคราะห์หาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้เรื่องโรคเอดส์โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis)

การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามคือคะแนนความรู้กับตัวแปรอิสระหลายตัว ในที่นี้เรียกตัวแปรทำนาย โดยศึกษาอิทธิพลของตัวแปรทำนายที่ละตัว และควบคุมตัวแปรอื่น ๆ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัจจัยที่นำมาวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ประกอบด้วย ระดับคะแนนความรู้, อายุ, ระดับการศึกษา, เพศ, อาชีพ, ศาสนา, ความสามารถในการพูดภาษาไทย, ความสามารถในการฟังภาษาไทย, สภาพสมรส, รายได้, เงินออม, ลักษณะที่พักอาศัย, ผู้ร่วมพักอาศัย, ขั้นตอนการเดินทาง, การเยี่ยมเยียนญาติ, ระยะเวลาการพำนักในเมืองไทย, สถานภาพทางกฎหมายและการประเมินสถานะการเสี่ยงของตนเอง (ดูรายละเอียดภาคผนวกตารางที่ 25)

เสนอผลการวิเคราะห์เฉพาะปัจจัยที่ระดับความรู้ได้อย่างมีนัยสำคัญ ดังตารางที่ 3.28 (ผลการวิเคราะห์โดยละเอียดดูในตารางภาคผนวกที่ 26)

ตารางที่ 3.28 ปัจจัยที่มีผลต่อระดับคะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่น อำเภอแม่สอด

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์		t	Sig
	B	Beta		
หญิงอาชีพพิเศษ	.308	.318	4.240	.00*
ระดับการศึกษา	6.613E-02	.241	5.234	.00*
เพศ (ชาย=1)	.126	.226	4.344	.00*
ภาคอุตสาหกรรม	.121	.191	3.057	.00*
ระยะเวลาการพำนักในเมืองไทย	8.191E-04	.133	2.614	.01*
การร่วมกิจกรรมชุมชน	4.549	.108	2.378	.02*
การประเมินสถานการณ์เสี่ยงฯ	6.775E-02	.108	5.320	.00*
จำนวนขั้นตอนการเดินทาง	3.449E-02	.016	2.133	.03*

R=.692 R²=.478 Adjusted R²=.430

Sig=.00 Method=Enter

จากตารางที่ 3.28 พบว่าตัวแปรทำนายทั้งหมดร่วมกันทำนายความรู้ของกลุ่มตัวอย่างได้ถูกต้อง ร้อยละ 47.8 โดยมีตัวแปรที่ทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญ 8 ตัว และสัมพันธ์กับตัวแปรตามในทิศทางบวกทั้งหมด จัดลำดับตามน้ำหนักอิทธิพลกับตัวแปรทำนายได้ดังนี้

1. ผู้มีอาชีพหญิงอาชีพพิเศษ (บริการทางเพศ) มีความรู้ดีกว่าผู้ไม่มีอาชีพหญิงอาชีพพิเศษ
2. ผู้มีการศึกษาสูงกว่ามีความรู้ดีกว่าผู้มีการศึกษาน้อย
3. เพศชายมีความรู้ดีกว่าเพศหญิง
4. ผู้มีอาชีพในภาคอุตสาหกรรมมีความรู้ดีกว่าผู้ไม่มีอาชีพในภาคอุตสาหกรรม
5. ผู้พำนักในเมืองไทยนานกว่ามีความรู้ดีกว่าผู้พำนักระยะสั้น

6. ผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากมีความรู้ดีกว่าผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนน้อย
7. ผู้ประเมินตนเองว่าอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงสูงกว่ามีความรู้ดีกว่าผู้ประเมินว่าเสี่ยงต่ำ
8. ผู้มีขั้นตอนการเดินทางหลายขั้นตอนมีความรู้ดีกว่าผู้เดินทางน้อยขั้นตอน

สรุป ความรู้และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเกี่ยวกับโรคเอดส์ของผู้ย้ายถิ่น

ภูมิหลัง ค่านิยม วัฒนธรรม ทศนคติ รวมทั้งสภาพแวดล้อมของผู้ย้ายถิ่น มีอิทธิพลต่อความรู้ของผู้ย้ายถิ่น จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบสองตัวแปร สรุปได้ว่าปัจจัยที่สัมพันธ์กับความรู้เรื่องโรคเอดส์ของผู้ย้ายถิ่น คือ

1. อาชีพ หญิงอาชีพพิเศษมีความรู้ดีที่สุด กลุ่มภาคบริการและภาคเกษตรมีความรู้ น้อยที่สุดเนื่องจากกลุ่มภาคบริการมักจะเพิ่งเข้ามาไม่นาน และกลุ่มเกษตรพักอาศัยแยกไปจากชุมชนทำให้ไม่มีโอกาสได้รับข้อมูลข่าวสารมากนัก

2. เพศ ชายมีความรู้ดีกว่าเพศหญิง

3. อายุ ผู้มีอายุระหว่าง 21-35 ปี มีความรู้ดีกว่าผู้มีอายุน้อยกว่า 21 ปี และมากกว่า 35 ปี ทั้งนี้เนื่องจากผู้อายุน้อยคือผู้ที่เพิ่งเข้ามาทำงานในภาคบริการ และผู้มีอายุมากอยู่ในภาคเกษตร

4. การศึกษา ผู้มีการศึกษาสูงกว่ามีความรู้ดีกว่า

5. สถานภาพสมรส สถานภาพหย่ามีความรู้ดีกว่าสถานภาพอื่นๆ และสถานภาพโสดมีแนวโน้มว่าจะรู้น้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ

6. ศาสนา ศาสนาอิสลามมีความรู้ดีกว่าศาสนาอื่นเนื่องจากมีความเป็นชุมชนมากกว่าศาสนาอื่น

7. ชาติพันธุ์ ชาติพันธุ์พม่า (ซึ่งมีการศึกษาดีกว่าชาติพันธุ์อื่น) มีความรู้ดีที่สุด ชาติพันธุ์กระเหรี่ยงมีความรู้น้อยที่สุด

8. รัฐและภาคต้นทาง ผู้ที่มาจากรัฐมอญ พะโค และย่างกุ้ง มีความรู้ดีกว่าผู้ที่มาจากรัฐอื่น

9. เมืองต้นทาง ผู้ที่มาจากเมืองหลวงและเมืองใหญ่ๆ คือ ย่างกุ้ง และพะโกมีความรู้ดี ผู้ที่มาจากเมืองพะอันซึ่งเป็นเมืองผ่านที่สำคัญมีความรู้น้อยที่สุด

10. การเยี่ยมญาติในนา ผู้เคยเยี่ยมเขียนญาติในนา มีความรู้ดีกว่าผู้ไม่เคยเยี่ยม

11. รายได้และเงินออม ผู้มีรายได้มากกว่ามีความรู้ดีกว่า, ผู้ที่มีเงินออมมีความรู้ดีกว่าผู้ไม่มีเงินออม

12. ความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้ร่วมกิจกรรมของชุมชนบ่อยกว่ามีความรู้ดีกว่าผู้ไม่เข้าร่วมกิจกรรม

13. ความตระหนักต่อสถานการณ์เสี่ยงของตนเอง ผู้ประเมินสถานการณ์ว่าตนเองไม่อยู่ในสถานการณ์เสี่ยงมีความรู้ต่ำกว่าผู้ประเมินว่าตนเองอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์

จากการวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้เรื่องโรคเอดส์ เกี่ยวข้องรวมทั้งเปรียบเทียบความสำคัญ โดยการวิเคราะห์แบบหลายตัวแปร สรุปได้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคล สภาพแวดล้อมที่ประเทศต้นทาง และสภาพแวดล้อมปัจจุบัน มีความสำคัญและสามารถทำนายระดับความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างได้อย่างมีนัยสำคัญ 8 ปัจจัย ปัจจัยที่มีอิทธิพลกับความรู้มากตามลำดับ คือ 1. ผู้มีอาชีพหญิงอาชีพพิเศษ (บริการทางเพศ) มีความรู้ดีกว่าผู้มีอาชีพอื่น 2. ผู้มีการศึกษาสูงกว่ามีความรู้ดีกว่าผู้มีการศึกษาน้อย 3. เพศชายมีความรู้ดีกว่าเพศหญิง 4. ผู้มีอาชีพในภาคอุตสาหกรรมมีความรู้ดีกว่าผู้ไม่มีอาชีพในภาคอุตสาหกรรม 5. ผู้พำนักในเมืองไทยนานกว่ามีความรู้ดีกว่าผู้พำนักระยะสั้น 6. ผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากมีความรู้ดีกว่าผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนน้อย 7. ผู้ประเมินตนเองว่าอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงสูงกว่ามีความรู้ดีกว่าผู้ประเมินว่าเสี่ยงต่ำ 8. ผู้มีขั้นตอนการเดินทางหลายขั้นตอนมีความรู้ดีกว่าผู้เดินทางน้อยขั้นตอน

2. ทักษะคิดต่อโรคเอดส์และทัศนคติต่อพฤติกรรมเสี่ยง

2.1 ทักษะคิดต่อโรคเอดส์และการประเมินสถานการณ์เสี่ยงของตนเอง

ตารางที่ 3.29 ทักษะคิดต่อ โรคเอดส์และการประเมินสถานการณ์เสี่ยงของตนเอง (N=378)

ทัศนคติและการประเมินตนเอง	ไม่		น้อย		ปานกลาง		มาก		ไม่ตอบ	
	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)
ความรู้สึกถึงภัยของผู้ป่วยเอดส์	107	(28.3)	24	(6.3)	20	(5.3)	226	(59.8)	1	(0.3)
ความรู้สึกกลัวโรคเอดส์	4	(1.3)	2	(0.5)	4	(1.1)	367	(97.1)	-	-
ความคิดว่าตนอยู่ในสถานการณ์เสี่ยง	257	(68.0)	42	(11.1)	22	(5.8)	57	(15.1)	-	-

จากตารางที่ 3.29 พบว่าผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ร้อยละ 59.8 รู้สึกถึงผู้ป่วยเอดส์ ระดับมาก, กลัวโรคเอดส์ ในระดับมาก ร้อยละ 97.1 และส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 68.0 ประเมินตนเองไม่อยู่ในสถานการณ์เสี่ยง อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีความรู้สึกถึงภัย แต่เมื่อถามถึงความรู้สึกต่อผู้ติด

เชื้อเอชดี ส่วนใหญ่ จะตอบว่ารู้สึกสงสาร หรือไม่มีความคิดเห็น มีจำนวนไม่มากที่ตอบว่า สมน้ำหน้า ไม่สงสาร ไม่อยากอยู่ด้วย ฯลฯ

เมื่อเปรียบเทียบการประเมินสถานะเสี่ยงของตนเองในระหว่างกลุ่มอาชีพแล้วพบว่ามีการประเมินตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในระหว่างกลุ่มอาชีพ โดยกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ ตอบว่าตนเองอยู่ในสถานะเสี่ยงมากที่สุด ถึงร้อยละ 78.8 รองลงมาคืออาชีพแรงงาน ร้อยละ 16.0 ส่วนกลุ่มที่คิดว่าตนเองเสี่ยงน้อยที่สุดคืออาชีพอุตสาหกรรม ร้อยละ 4.1 รายละเอียดดังตารางที่ 3.30

ตารางที่ 3.30 การประเมินสถานะเสี่ยงต่อโรคเอดส์ ด้วยตนเอง จำแนกตามกลุ่มอาชีพ

อาชีพ \ ความคิดเห็น	ไม่เสี่ยง (ร้อยละ)	เสี่ยงน้อย (ร้อยละ)	เสี่ยงปานกลาง (ร้อยละ)	เสี่ยงมาก (ร้อยละ)
อุตสาหกรรม	72.4	16.3	7.1	4.1
เกษตรกรรม	75.5	6.9	4.9	12.5
แรงงาน กรรมกร	24.0	44.0	16.0	16.0*
หญิงอาชีพพิเศษ	6.1	3.0	12.1	78.8**
บริการ	88.5	5.1	-	6.4

2.2 ทักษะคิดต่อพฤติกรรมเสี่ยง

ตารางที่ 3.31 ทักษะคิดต่อพฤติกรรมเสี่ยง

ทักษะคิด	ไม่มีความคิดเห็น		ไม่ดี		อื่นๆ		รวม	
	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)
1. การซื้อบริการทางเพศ	48	(12.7)	317	(84.1)	12	(3.2)	378	(100)
2. การเสพยาเสพติด	20	(5.3)	351	(92.9)	6	(6.1)	378	(100)

จากตารางที่ 3.31 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบว่าพฤติกรรมกรรมการซื้อขายบริการทางเพศ และการเสพยาเสพติดเป็นเรื่องไม่ดี แต่มีหลายคนเห็นว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นเรื่องส่วนตัว ถ้าไม่ทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น หรือบางคนตอบว่าผู้หญิงที่มาทำงานขายบริการทางเพศ อาจจะเนื่องจากมีความจำเป็น

2.3 ความรู้สึกว่าการจะป้องกันตัวจากโรคเอดส์

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าจะเป็นประโยชน์ในการจัดทำโครงการรณรงค์เพื่อป้องกันโรคเอดส์ให้มีประสิทธิภาพ จึงศึกษาว่าเหตุผลใดที่จะทำให้ผู้ชายอื่นคิดว่าควรป้องกันตัวเองจากโรคเอดส์

ตารางที่ 3.32 เหตุผลที่ทำให้คิดว่าควรจะป้องกันตัวเองจากโรคเอดส์ (N=378)

เหตุผลที่ทำให้คิดว่าควรจะป้องกันตัวเองจากโรคเอดส์	จำนวน	ร้อยละ
กลัวตาย	315	86.1
กลัวคิดไปถึงคนในครอบครัว	135	35.7
เมื่อรู้สึกว่าเป็นเรื่องใกล้ตัว	38	10.1
กลัวอาย	23	6.1

จากตารางที่ 3.32 พบว่า เหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างคิดว่าควรป้องกันตัวเองจากโรคเอดส์ ที่ถูกระบุสูงสุด 4 อันดับ คือ อันดับ 1 กลัวตาย ร้อยละ 86, อันดับ 2 กลัวคิดไปถึงคนในครอบครัว ร้อยละ 35.7, อันดับ 3 เมื่อรู้สึกว่าเป็นเรื่องใกล้ตัว ร้อยละ 10.1, อันดับ 4 กลัวอาย ร้อยละ 6.1 ตามลำดับ

สรุป ทักษะติดต่อโรคเอดส์ ผู้ป่วยเอดส์ และพฤติกรรมเสี่ยง

ทักษะติดต่อโรคเอดส์และผู้ป่วยเอดส์

ผู้ชายอื่นส่วนใหญ่รังเกียจและกลัวผู้ป่วยเอดส์และโรคเอดส์มาก อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีความรู้สึกรังเกียจ แต่เมื่อถามถึงความรู้สึกต่อผู้ติดเชื้อเอดส์ส่วนใหญ่รู้สึกสงสารหรือไม่มีความคิดเห็นมีเพียงเล็กน้อยที่รู้สึกไม่ดีและปฏิเสธผู้ป่วยเอดส์

ทักษะติดต่อพฤติกรรมเสี่ยง

แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่แต่งงาน และไม่เห็นด้วยกับการขายบริการและซื้อบริการทางเพศ แต่พบว่ามี การยอมรับการมีความสัมพันธ์ทางเพศโดยไม่แต่งงานมากขึ้น เช่น ยอมรับการร่วมกันของหญิง-ชาย ถ้าเป็นการอยู่กันแบบคู่หมั้นเมียเดียวเพื่อช่วยกันทำงานสร้างครอบครัว ส่วนทักษะติดต่อผู้เสพยาเสพติดส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นเรื่องส่วนตัวถ้าไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น และนอกจากนั้นไม่พบและไม่มีความคิดเห็นต่อการฝังมุก ฉีดน้ำมันเพิ่มขนาดอวัยวะเพศ และความเชื่อเรื่องการดื่มเหล้าเพื่อป้องกันหรือเพิ่มความสามารถทางเพศ

3. ด้านสถานการณ์ (พฤติกรรม)เสี่ยงต่อโรคเอดส์

คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง บางครั้งผู้ตอบอาจจะไม่ยอมตอบหรือถ้าตอบอาจจะไม่ตอบตามความเป็นจริง ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องจึงมีทั้งข้อคำถามที่เป็นการถามพฤติกรรมเสี่ยงตรงๆ ถามถึงสถานการณ์ (สภาวะแวดล้อมรวมทั้งเงื่อนไขของค์ประกอบต่างๆ) ซึ่งอาจจะเอื้อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยง รวมทั้งมีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มด้วยเพื่อตรวจสอบและขยายข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมและสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ มีรายละเอียดดังตารางที่ 3.33

ตารางที่ 3.33 พฤติกรรมเสี่ยงและสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ของผู้ชายถิ่น

พฤติกรรมเสี่ยง/สถานการณ์เสี่ยง	จำนวน	ร้อยละ
พฤติกรรมเสี่ยงที่ไม่ได้เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ (3 เดือนที่ผ่านมา)		
1. การรับเลือดจากผู้อื่น	-	-
2. การรับฉีดยาโดยบุคคลที่ไม่ได้รับอนุญาต (หมอนอน)	9	2.4
3. การเสพยาเสพติดโดยฉีดเข้าเส้น	-	-
พฤติกรรมเสี่ยงที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ (ระยะเวลา 3 เดือนที่ผ่านมา)		
1. คู่เพศสัมพันธ์ที่ไม่ใช่หญิง อาชีพพิเศษ รวมทั้งภรรยา (ผู้ตอบเพศชาย)		
จำนวน 1 คน	85	
จำนวน >1 คน	1	
2. การใช้ถุงยางอนามัยกับคู่เพศสัมพันธ์ที่ไม่ใช่หญิงอาชีพพิเศษ รวมทั้งภรรยา (N=86)		
ไม่ใช่	83	
ใช้บางครั้ง	3	
ใช้ทุกครั้ง	-	
3. จำนวนคู่เพศสัมพันธ์ กับหญิงอาชีพพิเศษ (ผู้ตอบเพศชาย)	-	
4. ความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงอาชีพพิเศษ (ผู้ตอบเพศชาย)	-	
5. จำนวนคู่เพศสัมพันธ์ (ผู้ตอบเพศหญิง) (N=84)		
จำนวน 1 คน	55	
จำนวนมากกว่า 1 คน	33	
6. การใช้ถุงยางอนามัยกับเพื่อนชาย และชายที่ไม่ใช่ลูกค้า (ผู้ตอบหญิงบริการทางเพศ (N=14)		
ไม่ใช่	5	
ใช้บางครั้ง	5	
ใช้ทุกครั้ง	5	
7. การใช้ถุงยางอนามัยกับลูกค้าของหญิงอาชีพพิเศษ (ผู้ตอบหญิงบริการทางเพศ (N=33)		
ไม่ใช่	-	
ใช้บางครั้ง	16	
ใช้ทุกครั้ง	17	

ตารางที่ 3.33 (ต่อ)

พฤติกรรมเสี่ยง/สถานการณ์เสี่ยง	จำนวน	ร้อยละ
สถานการณ์เสี่ยง		
สภาพแวดล้อมที่พกอาศัย ของผู้พักกับครอบครัว (N=135)		
พกอาศัยด้วยกัน 2 คน	36	26.7
พกอาศัยด้วยกัน 3-5 คน	72	53.3
พกอาศัยด้วยกัน >5 คน	26	20.0

จากตารางที่ 3.33 ด้านพฤติกรรมเสี่ยงที่ไม่ได้เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ พบว่า ในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมาไม่มีผู้เคยรับเลือดและไม่มีการเสพยาฉีดโดยฉีดเข้าเส้นเลย และมีเพียงเล็กน้อย คือ ร้อยละ 2.4 ตอบว่าเคยได้รับการฉีดยาจากบุคคลที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ทำการรักษาตามกฎหมาย (หมอเถื่อน)

พฤติกรรมทางเพศของผู้ย้ายถิ่นชาย พบว่า ส่วนใหญ่ตอบว่ามีคู่เพศสัมพันธ์ 1 คน มีผู้ตอบเพียง 1 คนที่ตอบว่ามีคู่เพศสัมพันธ์หลายคน และเกือบทั้งหมดตอบว่าไม่ใช้ถุงยางอนามัยเลยเพราะมีคู่เพศสัมพันธ์เพียงคนเดียวคือภรรยาหรือแฟน ส่วนผู้ที่ตอบว่าใช้บางครั้งจำนวนเล็กน้อยเพื่อการคุมกำเนิด ไม่มีผู้ตอบว่ามีเพศสัมพันธ์กับหญิงอาชีพพิเศษ

พฤติกรรมทางเพศของผู้ย้ายถิ่นหญิง การตอบไม่แตกต่างจากผู้ย้ายถิ่นชาย คือ คู่เพศสัมพันธ์ 1 คน และไม่ใช้ถุงยางอนามัยหรือใช้บางครั้ง ยกเว้นหญิงอาชีพพิเศษที่มีคู่เพศสัมพันธ์หลายคนและมีการใช้ถุงยางอนามัยมากขึ้นคือใช้ทุกครั้งและใช้บางครั้ง

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ในประเด็นเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยง พบว่า มีการมีเพศสัมพันธ์กันในระหว่างผู้ย้ายถิ่นที่ทำงานในโรงงานเดียวกัน โดยมีเพศสัมพันธ์กันในป่าหรือที่ว่างหลังโรงงาน หรือถ้าโรงงานบางแห่งมีความเป็นส่วนตัว ก็มีเพศสัมพันธ์กันในที่พัก มีผู้จัดการโรงงานแห่งหนึ่งกล่าวว่า “... ถุงยางวางไว้ชั้นยา เดียวก็หมด เดียวก็หมด.... ไปดูที่ป่าหลังโรงงานสิ ถุงยางทิ้งเกลื่อนไปหมด.....” ผู้ย้ายถิ่นมีความคิดเห็นว่าหลายคนชอบรับการเปลี่ยนแปลงค่านิยมเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงานมากขึ้น “... อยู่ไกลจากบ้าน จากครอบครัว เหงา อายุยังน้อย ไม่มีผู้ใหญ่ควบคุม...” แต่อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่ยังไม่ยอมรับค่านิยมการมีคู่เพศสัมพันธ์หลายคน

ส่วนเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับผู้ย้ายถิ่นหญิง พบว่า ผู้ย้ายถิ่นชายจะไม่ชอบให้ผู้ย้ายถิ่นหญิงมีความสัมพันธ์กับผู้ชายไทย โดยจะแสดงความรังเกียจจนต้องออกจากโรงงานนั้นไปในที่สุด ผู้ย้ายถิ่นชายคนหนึ่งกล่าวว่า “เมื่อก่อน ตอนค้าๆ หลังเลิกงาน มีผู้ชายไทยมารับผู้หญิงพม่าออกไปข้างนอก กลับมาตอนดึกๆ หรือไม่กลับเลย พวกเราไม่ชอบ ทำตัวไม่ดี.... ตอนนี้ออกไปแล้ว ไม่อยู่แล้ว....” นอกจากนั้นมีพฤติกรรมการขายบริการทางเพศเพื่อหารายได้พิเศษของผู้หญิงที่ทำงานตามโรงงาน หญิงอาชีพพิเศษคนหนึ่งบอกว่าข่าวการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ทำให้ผู้ชายหันไปนิยมผู้หญิงที่ไม่ได้มีอาชีพบริการโดยตรง “..... ผู้ชายชอบผู้หญิงโรงงานมากกว่า ถึงจะแพงแต่เขาคิดว่าสะอาดกว่า... ไม่ได้ทำเป็นอาชีพ....” ทำให้มีสถานการณ์เสี่ยงใหม่คือการที่แรงงานชายใช้บริการทางเพศจากเพื่อนร่วมงานและผู้ชายไทยใช้บริการทางเพศจากแรงงานหญิงแทนการใช้บริการจากหญิงอาชีพพิเศษ

ความสัมพันธ์ที่พบจำนวนมากอีกรูปแบบหนึ่งคือความสัมพันธ์ระหว่างคนงานหญิงพม่ากับผู้ชายไทยที่เป็นหัวหน้าคนงาน หรือผู้จัดการโรงงาน “.... คนงานหญิงหน้าตาดีหน่อยจะถูกเลือกให้มาทำงานในสำนักงาน เป็นแม่ครัว หรือทำงานเบาๆ ...เป็นเมียผู้จัดการไปด้วย... คุม(กำเน็ด)...เขา (ผู้ชายไทย) ไม่อยากได้ลูกหรือ”

มีการพูดถึงรักร่วมเพศระหว่างชายไทย-ชายพม่าอย่างค่อนข้างเินดู “..... เย็นๆ มีดั่งดั่งไทยขี่มอเตอร์ไซด์มารับหนุ่มพม่าออกไป เขาซื้อเสื้อผ้า ซื้อข้าวของให้หนุ่มคนนั้นด้วยนะ.....” ไม่ปรากฏว่ามีรักร่วมเพศระหว่างชายพม่า-พม่า เมื่อถามถึงเรื่องดูขงส่วนใหญ่วัตถุประสงค์การใช้คือเพื่อคุมกำเน็ดไม่มีการพูดถึงว่าเพื่อป้องกันโรค กลุ่มรักร่วมเพศจึงเป็นกลุ่มที่น่าสนใจในแง่ที่อาจจะเป็นช่องทางให้มีการติดต่อกลับไปมาระหว่างไทย-พม่า

การใช้ดูขงอนามัยของหญิงอาชีพพิเศษ พบว่า บางครั้งถูกค้าเสนอเพิ่มเงินให้เพื่อจะไม่ใช้ดูขงอนามัย หรือบางครั้งการใช้หรือไม่ใช้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้หญิง เช่น การมีเพศสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ หรือแม้แต่การให้บริการครั้งแรกเจ้าของสถานบริการจะไม่ให้ใช้

สรุป ความรู้ ทักษะ และสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ของผู้ย้ายถิ่นในพื้นที่แม่สอด

ผู้ย้ายถิ่นในพื้นที่แม่สอดส่วนใหญ่รู้ข้อมูลเกี่ยวกับโรคเอดส์ทั้งก่อนเดินทางมาประเทศไทย และเมื่อถึงประเทศไทยแล้ว ส่วนใหญ่ได้รับรู้จากการบอกเล่า รองลงมาคือจากสื่อวิทยุ หรือโทรทัศน์ อย่างไรก็ตามความรู้ของผู้ย้ายถิ่นแตกต่างกันไปในแต่ละอาชีพ หญิงบริการทางเพศมีความรู้ดีที่สุด รองลงมาคือแรงงานรับจ้าง ส่วนกลุ่มอาชีพบริการมีความรู้ที่น้อยที่สุด เรื่องสำคัญที่ผู้

ย้ายถิ่นยังไม่รู้ คือ เรื่องการติดต่อดีโดยเพศสัมพันธ์ชายกับชาย การเลือกมีเพศสัมพันธ์กับคนมีสุขภาพแข็งแรงไม่สามารถป้องกันเอดส์ได้และไม่รู้ว่าผู้มีเชื้อเอดส์อาจจะไม่มีอาการใดๆ ปัจจัยที่มีผลต่อระดับความรู้เรื่องโรคเอดส์ของผู้ย้ายถิ่น จากการทดสอบ t-test และ F-test พบว่า ผู้มีความรู้ดีกว่าคือผู้มีอาชีพเป็นหญิงบริการทางเพศ, เป็นเพศชาย, มีอายุ 21-25 ปี, มีระดับการศึกษาสูง, เป็นผู้หย่าร้าง, นับถือศาสนาอิสลาม, เป็นชาติพันธุ์พม่า, มาจากรัฐมอญ ภาคพะโคและภาคย่างกุ้ง, เป็นผู้มีรายได้มากกว่า 3,000 บาท และมีเงินออมมากกว่า 1,500 บาทต่อเดือน, มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนในแม่สอด, และเดินทางกลับไปเยี่ยมภูมิลำเนาปีละครั้ง

เมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติถดถอยพหุคูณเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัจจัยทั้งหมดที่ระบุมาได้พบว่าปัจจัย 8 ตัวที่กำหนดระดับความรู้ของผู้ย้ายถิ่นได้ถูกต้องถึงร้อยละ 47.8 ได้แก่ การมีอาชีพเป็นหญิงบริการทางเพศ, การประเมินว่าตนเองอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงต่อการติดเชืเอดส์สูง, เป็นชาย, มีการศึกษาสูง, มีอาชีพในภาคอุตสาหกรรม, พำนักอยู่ในเมืองไทยนาน, มีอายุมากกว่า และเดินทางมาสู่ประเทศไทยโดยมีขั้นตอนการเดินทางหลายขั้นตอน

ในแง่ทัศนคติต่อโรคเอดส์ ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่รังเกียจผู้ป่วยโรคเอดส์และกลัวโรคเอดส์มาก ร้อยละ 68 ประเมินว่าตนเองไม่อยู่ในสถานการณ์เสี่ยง หญิงอาชีพพิเศษเห็นว่าตนเสี่ยงกว่าเพื่อน รองลงมาคือกลุ่มอาชีพแรงงานกรรมกร ผู้ที่มีอาชีพในภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมเห็นว่าตนเสี่ยงน้อย สำหรับตัวผู้ย้ายถิ่นเองคิดว่าตนเองควรป้องกันจากโรคเอดส์เพราะกลัวตายเป็นสำคัญ ผู้ย้ายถิ่นเห็นว่าการไปใช้บริการทางเพศและการเสพยาเสพติด (ซึ่งเป็นพฤติกรรมเสี่ยงที่สำคัญ) เป็นสิ่งไม่ดีไม่ควรทำแต่ก็มีการยอมรับการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานมากขึ้น

การให้ผู้ย้ายถิ่นประเมินสถานการณ์เสี่ยงและพฤติกรรมเสี่ยงของตนทำได้ค่อนข้างยาก เพราะเป็นเรื่องพฤติกรรมส่วนบุคคลที่มักไม่ต้องการเปิดเผย จึงต้องอาศัยข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบด้วย ได้พบว่าสำหรับพฤติกรรมเสี่ยงที่ไม่เกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ ได้แก่ การรับเลือด และการเสพยาเสพติดเข้าเส้นไม่มีเลข ส่วนพฤติกรรมเสี่ยงที่เกี่ยวกับเพศสัมพันธ์เกิดจากการไม่ใช้ถุงยางอนามัย เพราะผู้ย้ายถิ่นชายไม่ยอมรับว่าตนมีเพศสัมพันธ์กับหญิงอาชีพพิเศษ เช่นเดียวกับผู้ย้ายถิ่นหญิงก็มักไม่รับว่าตนมีคู่เพศสัมพันธ์มากกว่า 1 คน อย่างไรก็ตามได้พบว่าผู้ย้ายถิ่นบางคนมีเพศสัมพันธ์กันในกลุ่มที่ทำงานในที่เดียวกัน เช่น โรงงานเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีผู้ย้ายถิ่นชายที่กลัวติดโรคเอดส์และเลือกการมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานหญิงแทนการไปสถานบริการทางเพศ นอกจากนี้ยังมีผู้ย้ายถิ่นหญิงที่มีเพศสัมพันธ์กับชายไทยที่เป็นนายจ้าง, ผู้คุมงาน หรือหัวหน้าคนงาน และบางคนมีเพศสัมพันธ์กับชายไทยที่ไม่ได้ทำงานในที่เดียวกันอีกด้วย สำหรับหญิงบริการทางเพศซึ่งอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงสูงอยู่แล้ว บางครั้งก็มีความเสี่ยงเพิ่มขึ้นอีกเพราะมีลูกค้าที่เสนอเพิ่มเงินให้

เพื่อไม่ให้ถูกขงอนามัย สถานการณ์เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ในกลุ่มผู้ย้ายถิ่นจากพม่าในพื้นที่
แม่สอดจึงเกิดจากการมีเพศสัมพันธ์โดยขาดการป้องกันให้ปลอดภัยทั้งในระหว่างผู้ย้ายถิ่นชาย-
หญิง และระหว่างผู้ย้ายถิ่นชายกับหญิงบริการทางเพศที่เป็นผู้ย้ายถิ่นด้วยกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

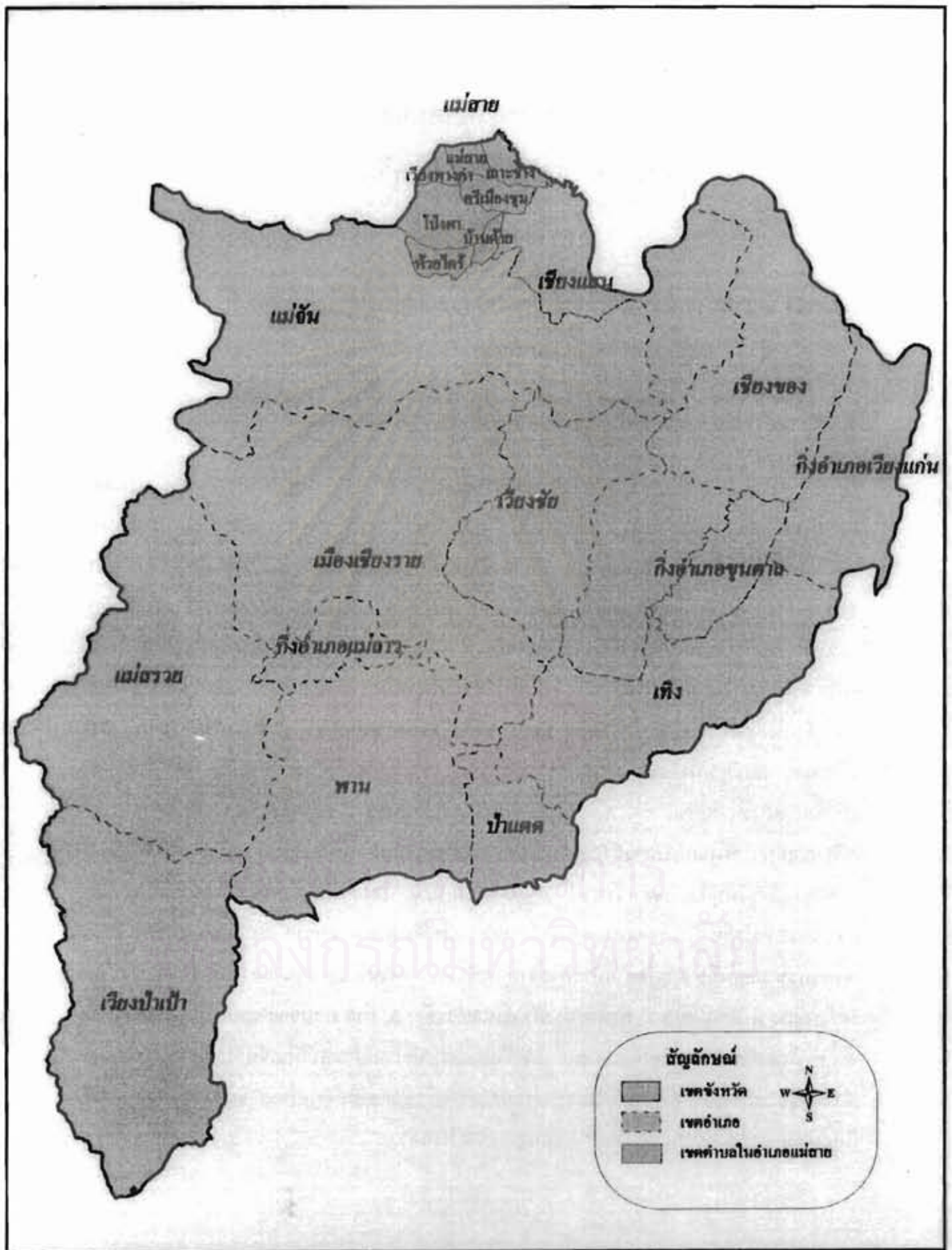
สถานการณ์การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนและสถานการณ์โรคเอดส์ ในพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ตอนที่ 1 สถานการณ์การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนและสถานการณ์โรคเอดส์ ช่วงปี 2538-2540 ในอำเภอแม่สาย

1. สถานการณ์การย้ายถิ่นในพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

สภาพทางภูมิศาสตร์ของอำเภอแม่สายที่มีแนวชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน 2 ประเทศ คือ ประเทศสหภาพพม่าและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ล.) โดยส่วนที่อยู่ติดกับประเทศสหภาพพม่ามีระยะทาง 130 กิโลเมตร แบ่งเป็นทางน้ำ 30 กิโลเมตร และทางบก 100 กิโลเมตร บริเวณอำเภอแม่จันและอำเภอแม่สาย และบริเวณสันเขาทางทิศเหนือติดกับแม่น้ำสายระหว่างอำเภอแม่สาย-ท่าขี้เหล็กตลอดแนวแม่น้ำสาย และบริเวณถนนเลียบชายแดนไทย-พม่า ขนานแม่น้ำสายถึงบ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ส่วนแนวชายแดนด้านที่ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีระยะทางประมาณ 180 กิโลเมตร โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างไทย-ลาว ระยะทางประมาณ 140 กิโลเมตร บริเวณเขตอำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน และอำเภอเวียงแก่น จุดที่เป็นจุดผ่านแดนถาวรจะอยู่บริเวณสะพานข้ามแม่น้ำสายซึ่งอนุญาตให้นักท่องเที่ยวชาวไทย-พม่าและคนต่างด้าวเดินทางเข้าออกราชอาณาจักรได้ทุกวัน ระหว่างเวลา 06.00-18.00 น. โดยใช้บัตรผ่านแดนชั่วคราว บัตรผ่านแดนถาวร หนังสือเดินทาง และเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทาง นอกจากนี้ยังมีจุดผ่อนปรนบริเวณตามแนวชายแดนอีก 4 แห่งตามประกาศจังหวัดเชียงราย ลงวันที่ 29 มิถุนายน 2538 คือ 1. ท่าบ้านเหมืองแดง ตำบลแม่สาย 2. ท่าบ้านปางห้า ตำบลเกาะช้าง 3. ท่าสายลมจอย ตำบลเวียงพางคำ และ 4. ท่าบ้านเกาะทราย ตำบลแม่สาย โดยมีแม่น้ำสายและแม่น้ำรวกที่ต้นเขินกั้นอยู่ระหว่างอำเภอท่าขี้เหล็ก ประเทศสหภาพพม่าและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยช่วงที่ไหลผ่านอำเภอแม่สายจะมีความยาวประมาณ 30 กิโลเมตร

แผนที่จังหวัดเชียงราย

สงครรณมหาวิทยาลัย

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเชียงรายจะเป็นที่ราบสลับกับภูเขาและแม่น้ำ เนื่องจากจังหวัดเชียงรายมีเส้นเขตแดนติดต่อกับประเทศพม่าทั้งทางบกและทางน้ำ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่อำเภอแม่สาย ด้านบริเวณติดต่อกับอำเภอท่าลี่เหล็กของประเทศพม่า นั้น ราษฎรชาวพม่าสามารถใช้เป็นเส้นทางลัดลอดเข้าสู่เขตไทยได้ทุกจุดตลอดแนวพรมแดนซึ่งสะดวกต่อการหลบหนีเข้าเมืองตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นบริเวณแม่น้ำสายหรือแม่น้ำรวกที่ตื่นเงิน การปราบปรามจับกุมกระทำได้ยาก อีกทั้งการส่งกลับในทางปฏิบัติไม่สามารถที่จะส่งให้แก่พม่าเป็นทางการได้ เนื่องจากรัฐบาลพม่าไม่ยอมรับว่าเป็นบุคคลสัญชาติพม่า อันก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง อาวุธสงคราม ยาเสพติด รวมถึงปัญหาการสำรวจราษฎรชาวไทย แนวทางการแก้ไขปัญหาการหลบหนีเข้าเมืองจึงได้มีความพยายามเจรจากับทางตรวจคนเข้าเมืองพม่าให้มีการออกบัตรประจำตัวให้แก่คนไทยใหญ่หรือชนกลุ่มน้อยเพื่อที่จะสามารถขอรับบัตรผ่านแดนชั่วคราวหรือบัตรผ่านแดนถาวรได้ ส่วนพื้นที่บริเวณอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายซึ่งอยู่ตรงข้ามกับอำเภอท่าลี่เหล็กของประเทศพม่า แรงงานพม่าซึ่งมีทั้งกลุ่มคนที่มีสัญชาติไทยใหญ่ พม่า และชาวเขา เช่น อาข่า ต่างก็ใช้ด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่สายเป็นเส้นทางเข้าเมือง กรณีแรงงานพม่าที่ประสงค์จะเดินทางเข้ามาทำงานในเขตไทยนั้น ก็จะมีการหมายเหตุนับบัตรผ่านแดนว่า “ทำงาน” ไว้ โดยจะอนุญาตให้เข้า-ออกราชอาณาจักรในลักษณะไปเข้า-เย็นกลับ ตั้งแต่เวลา 06.00-18.30 น. ทุกวัน หากพบว่าไม่ออกไปนอกราชอาณาจักรตามระยะเวลาที่กำหนดก็จะมีการควบคุมตัวและเปรียบเทียบปรับ

สำหรับกลุ่มผู้หลบหนีเข้าเมืองชาวพม่าในจังหวัดเชียงรายนั้น ไม่มีผู้อพยพจากภัยสงครามเข้าประเทศ คงมีแต่เพียงผู้หลบหนีเข้าเมือง โดยแบ่งออกได้เป็น

1. กลุ่มผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า คือผู้ที่อพยพเข้ามาก่อนวันที่ 9 มีนาคม 2519 กลุ่มนี้จะถือบัตรสีชมพู การออกนอกพื้นที่ต้องขออนุญาตจากทางการ
2. กลุ่มผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า (กลุ่มแรงงานที่อาศัยอยู่กับนายจ้าง) คือผู้ที่เข้ามาหลังวันที่ 9 มีนาคม 2519 จากความต้องการใช้แรงงานต่างด้าวในพื้นที่ทำให้มีผู้ลักลอบเข้ามาในราชอาณาจักรตลอดเวลาเพื่อหางานทำ กลุ่มนี้จะอาศัยอยู่กับนายจ้างโดยถือบัตรสีม่วง
3. กลุ่มคนที่เดินทางเข้า-ออกชายแดนเพื่อหางานทำหรือทำการค้า กลุ่มนี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมืองท่าลี่เหล็กซึ่งอยู่ตรงข้ามกับอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มักจะเดินทางเข้ามาในช่วงเช้าและเดินทางกลับในช่วงเย็น ส่วนใหญ่เป็นงานรับจ้างทั่วไป นอกจากนี้ยังมีกลุ่มคนที่มารองานบริเวณชายแดน หรือบริเวณที่เรียกว่าเหมืองแดง เพื่อรอให้นายจ้างบางคนที่ต้องการแรงงานสามารถว่าจ้างได้

ในช่วงปีพ.ศ. 2538-2540 ด้านตรวจคนเข้าเมืองแม่สายยังมีสถานภาพเป็นเพียงด่านผ่อนปรน ทั้งนี้เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการเปิดรับนักท่องเที่ยวต่างชาติรวมทั้งนโยบายที่ต้องการให้ราษฎรสามารถค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันได้ จากสถิติของด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่สาย (ตารางที่ 4.1) พบว่า จำนวนคนที่เดินทางเข้าออกมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปีจากจำนวน 10,706 คน ในปีพ.ศ. 2538 เพิ่มขึ้นเป็น 921,764 ในปีพ.ศ. 2539 และเพิ่มสูงถึง 1,080,163 คนในปีพ.ศ. 2540 สำหรับปี 2541 ในช่วง 2 เดือนแรกมีจำนวนถึง 132,750 คน คนเดินทางเข้า-ออกในปีพ.ศ. 2540 สามารถแยกสัญชาติออกได้เป็นคนไทยจำนวน 726,134 คน คนพม่า จำนวน 325,959 และคนสัญชาติจีนจำนวน 28,070 คน

ตารางที่ 4.1 สถิติการเดินทางเข้า-ออกด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่สาย

ลำดับที่	สถิติ	ปี 2538	ปี 2539	ปี 2540	ปี 2541 (ม.ค.-ก.พ.)
1	สถิติการเดินทางเข้า-ออกราชอาณาจักร	10,706*	921,764	1,080,163	132,750
2	สถิติการจับกุมผู้กระทำความผิด พรบ.คนเข้าเมือง	504	262	1,792	605
3	สถิติการขอยุ่ต่อทุกประเภท	1,605	1,469	1,721	204
4	สถิติคนต้องห้ามออกไปนอกราชอาณาจักร	4,516	3,742	3,475	489

ที่มา : เอกสารบรรยายสรุปด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่สาย วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2541 ปี 2538 เป็นช่วงด่านปิด

นอกจากสถิติการเดินทางเข้าออก ยังมีข้อมูล (ตารางที่ 4.1) เกี่ยวกับการจับกุมผู้กระทำความผิดพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ในปี 2538 มี 504 คน ปี 2539 มี 262 คน ปี 2540 มี 1,792 คน และเฉพาะในช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ มี 605 คน สำหรับการส่งคนต้องห้ามออกไปนอกราชอาณาจักร ปี 2538 ส่งออก 4,516 คน ปี 2539 ส่งออก 3,742 คน และปี 2540 ส่งออก 3,475 คน รายละเอียดของการส่งคนต้องห้ามออก สำหรับปี 2540 ได้พบว่าส่วนใหญ่เป็นชาวพม่า เป็นชาย 822 คน หญิง 816 คน (ดูตารางที่ 4.2) ชาวลาวเป็นชาย 110 คน หญิง 14 คน และเป็นคนสัญชาติอื่นๆ ชาย 47 คน หญิง 10 คน ส่วนใหญ่เป็นคนจีน นอกจากนี้ยังมีข้อมูลเกี่ยวกับการจับกุมผู้กระทำความผิดพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 เป็นชาวพม่า ชาย 1,448 คน หญิง 339 คน ที่เหลือเป็นสัญชาติอื่นๆ ได้แก่ไทย และจีน ในจำนวนนี้คนไทย 2 คน กระทำความผิดในคดียาเสพติด

ตารางที่ 4.2 สถิติการส่งคนต้องห้ามออกและการจับกุมผู้กระทำผิดพร.คนเข้าเมือง ด้านตรวจคนเข้าเมืองแม่สาย จำแนกตามสัญชาติ ปี พ.ศ. 2540

สถิติ	พม่า		ลาว		อื่นๆ		หมายเหตุ
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
1. การส่งคนต้องห้ามออกไปนอกราชอาณาจักร	2,822	816	110	14	47	10	สัญชาติอื่นๆ ส่วนใหญ่เป็นจีน
2. การจับกุมผู้กระทำผิดพร.คนเข้าเมือง พ.ศ. 2522	1,448	339	-	-	5	-	สัญชาติอื่นๆ คือ ไทยและจีนสำหรับคนไทย 2 คนเป็นคดียาเสพติด

ที่มา : เอกสารบรรยายสรุปด้านตรวจคนเข้าเมืองแม่สาย 2541

นอกจากจะเป็นพื้นที่ที่มีการเคลื่อนย้ายของประชากรสูงทั้งโดยถูกกฎหมายและผิดกฎหมายแล้ว อำเภอแม่สายยังเป็นพื้นที่ของการนำสินค้าผิดกฎหมายหรือหนีภาษีเข้าออกอีกด้วย ในปี 2540 มีรถที่ถูกขโมยจากทั่วประเทศ ถูกยึดได้ 12 คัน บางคนถูกขโมยมาจากจังหวัดไกลๆ เช่น สตูล ภูเก็ต นอกจากนั้นยังมีคดีที่หนีการจ่ายเงินงวดของสถาบันการเงินที่เรียกว่า “รถหนีไฟแนนซ์” อีก 7 ราย รถหนีภาษีนำเข้าและอื่นๆ อีก 9 ราย และมีการจับกุมผู้กระทำผิดคดีอาญาทั้งหมด ได้แก่ ค้ายาบ้าและเฮโรอีน, ทำเอกสารการเดินทางปลอม และเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย

ประชากรในอำเภอแม่สายประกอบด้วยคนไทย ชาวเขาหลายเผ่าพันธุ์ประกอบด้วยชาวเขา 8 เผ่าใหญ่ๆ 1 เผ่าย่อย ได้แก่ อีโก้ มูเซอ แม้ว เย้า ลีซอ กระเหรี่ยง ลัวะ ขมุ และดองสู มีประชากรทั้งสิ้น 145,204 คน และกลุ่มชนกลุ่มน้อยประกอบด้วยจีนฮ่อ ไทยใหญ่และไทยลื้อ มีประชากรรวมทั้งสิ้น 18,636 คน กลุ่มชาวไทยพื้นราบที่ขึ้นไปอาศัยทำกินบนพื้นที่สูง มีประชากรรวมทั้งสิ้น 1,325 คน (เอกสารสรุปปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองและชนกลุ่มน้อยที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน จังหวัดเชียงราย) นอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาวไทยใหญ่และชาวพม่าที่อพยพเข้ามาขายแรงงานตามโรงงานอุตสาหกรรม แรงงานภาคเกษตร ภาคบริการ รวมทั้งกลุ่มหญิงบริการนับเป็นกลุ่มคนจำนวนมาก การประมาณจำนวนที่แท้จริงของชาวพม่าที่ลักลอบเข้ามาขายแรงงานในอำเภอแม่สายนับว่าไม่อาจจะชี้จำนวนที่ถูกต้องแน่ชัด แรงงานมักกระจายตัวอยู่ในกิจการประเภทต่างๆ ดังนี้

1. แรงงานภาคอุตสาหกรรมการผลิต เช่น โรงงานเย็บระโนหยก อัญมณี
2. กิจการการค้าก่อสร้าง รับจ้างทั่วไป เช่น ขนส่งสินค้า
3. งานบริการประเภทขายของหน้าร้าน หรือพนักงานในร้านอาหาร รวมทั้งงานรับใช้ตามบ้าน
4. ภาคการเกษตร เช่น เลี้ยงหมู รับจ้างทำงานในไร่นา หรือโรงสีข้าว รับจ้างแกะหอมกระเทียม ขย่มว่างจากงานในไร่นา หรือยังไม่ถึงฤดูกาลเพาะปลูกก็จะรับจ้างทำงานประเภทช่างทำเฟอร์นิเจอร์ ช่างไม้ เป็นต้น
5. หญิงบริการอาชีพพิเศษ

การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

จากการสำรวจประมาณการตัวเลขแรงงานต่างชาติผิดกฎหมาย ซึ่งกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมได้รับความร่วมมือจากหอการค้าจังหวัดและอุตสาหกรรมจังหวัดทั่วประเทศในปี 2539 พบว่ามีแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองผิดกฎหมายจำนวน 733,640 คน ทั้งประเทศ (กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2539) เฉพาะจังหวัดเชียงรายมีแรงงานชาวต่างด้าวทำงานโดยผิดกฎหมายรวมทั้งสิ้นประมาณ 27,340 คน เมื่อมีการผ่อนผันให้นำแรงงานต่างด้าวมาจดทะเบียนเพื่อทำงานมีแรงงานต่างด้าวได้รับการผ่อนผัน 4,437 คน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 4.3 จำนวนแรงงานต่างด้าวในจังหวัดเชียงรายและอำเภอแม่สายปี 2539

พื้นที่	จำนวนแรงงานต่างด้าว		
	แรงงานต่างด้าวทั้งสิ้น (โดยประมาณ)	ผู้ได้รับใบอนุญาต ทำงาน	ผู้ทำงานโดย ผิดกฎหมาย (โดยประมาณ)
จังหวัดเชียงราย	27,340	4,437	ไม่มีข้อมูล
อำเภอแม่สาย	16,295	1,395	14,900

- ที่มา : 1. กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม 2539
2. สำนักงานจัดหางานจังหวัดเชียงราย 2540

สำหรับผู้ที่ได้รับใบอนุญาตทำงานทั้งจังหวัดจำนวน 4,437 คนนี้ เป็นชาวพม่า 4,337 คน ชาวลาว 99 คน และชาวกัมพูชา 1 คน ทำงานเกษตร 1,405 คน งานก่อสร้าง 653 คน งานเหมืองแร่ 4 คน งานการผลิต 933 คน และงานรับใช้ในบ้าน 1,442 คน

อย่างไรก็ตาม การที่ด่านอำเภอแม่สายเป็นด่านที่อยู่ติดกับเมืองท่าซีเหล็กในฝั่งพม่า ซึ่งเป็นชุมชนใหญ่ และการเดินทางผ่านด่านทำได้โดยสะดวก จึงมีแรงงานข้ามมาทำงานแบบมาเช้าเย็นกลับจำนวนมาก ทำให้ยากต่อการประมาณการจำนวนแรงงานต่างด้าวทั้งหมดได้อย่างแท้จริง ทำให้ตัวเลขผู้ทำงานโดยผิดกฎหมายในอำเภอแม่สายที่ประมาณไว้ 14,900 คน ต่ำกว่าความเป็นจริง และทำให้จำนวนแรงงานที่มาขอรับการผ่อนผันระดับจังหวัด (4,437 คน) และระดับอำเภอ (1,395 คน) มีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนประมาณการแรงงานต่างด้าวทั้งหมด เนื่องจากแรงงานส่วนหนึ่งข้ามมาทำงานได้เป็นรายวัน โดยไม่ต้องขอรับการผ่อนผัน และแรงงานส่วนหนึ่งก็ทำงานอยู่ในกิจการที่ไม่ได้รับการผ่อนผัน โดยเฉพาะกิจการในภาคบริการ คาดว่ามีผู้ทำงานในกิจการที่ไม่ได้รับการผ่อนผันไม่ต่ำกว่า 12,750 คน

แรงงานต่างชาติในภาคอุตสาหกรรมการผลิตมักทำงานอยู่ในโรงงานเจียรไนหยก อัญมณี โรงงานทำพลาสติก โรงงานผลิตน้ำดื่ม โรงงานทำกระดาษสา เป็นต้น แรงงานบางกลุ่มจะทำงานอยู่ในกิจการก่อสร้างหรือผลิตวัสดุก่อสร้าง หรืองานรับจ้างทั่วไป เช่น การขนส่งสินค้า นอกจากนี้ยังมีงานประเภทขายของหน้าร้าน พนักงานในร้านอาหาร งานบริการ งานรับใช้ตามบ้าน ยาม ฯลฯ รวมถึงงานรับจ้างในภาคการเกษตร เช่น การเลี้ยงหมู รับจ้างค่านา เกี่ยวข้าว ปลูกต้นไม้ หรือบางครั้งแรงงานเหล่านี้ก็ไปรับจ้างทำงานเป็นช่างไม้ ช่างเฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น

แรงงานผู้หญิงนับเป็นแรงงานที่สำคัญ ในอำเภอแม่สายอุตสาหกรรมการตัดเย็บเสื้อผ้า ล้วนแต่ใช้แรงงานผู้หญิงต่างชาติชาวพม่าแทบทั้งสิ้น ในโรงงานเจียรไนพลอย โรงงานผลิตกระดาษสาก็มีผู้หญิงอยู่เป็นจำนวนมาก สิ่งนี้ชี้ให้เห็นชัดว่าประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีอัตราการเข้าร่วมของแรงงานผู้หญิงต่างชาติในอันดับที่สูงที่สุด แต่แรงงานหญิงเหล่านี้มักจะอยู่ในตลาดระดับล่างซึ่งเป็นการจ้างแรงงานประเภทไร้ฝีมือ ค่าจ้างต่ำ จากการศึกษาแรงงานสตรีในอุตสาหกรรมเจียรไนพลอยพบว่าแรงงานสตรีจะได้รับค่าจ้างต่ำกว่าแรงงานชาย และงานที่สตรีทำส่วนใหญ่คือ งานประเภทจำเจ ซ้ำซาก ขาดโอกาสที่จะพัฒนาทักษะ

ถ้าหากพิจารณาถึงสถานภาพของผู้หญิงต่างด้าวที่ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในประเทศไทยในบริบทของการย้ายถิ่น (migration) ก็จะพบว่าสถานภาพของผู้หญิงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกกำลังมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งนี้เป็นผลมาจากอิทธิพลของแนวคิด โลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งที่ได้เห็นได้ชัดเจนคือ การที่ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทสำคัญในกระแสหลักของการเคลื่อนย้ายประชากร อุตสาหกรรมการผลิตและโรงงานที่กำลังเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวของ

ระบบทุนนิยม โรงงานหลายแห่งที่ก่อสร้างขึ้นใหม่ล้วนแต่ต้องการแรงงานหญิงซึ่งมีราคาถูกและมี
 ความอดทนสูงในการใช้แรงงานที่ต้องอาศัยความประณีตมากกว่าแรงงานชาย แต่กำลังแรงงาน
 หญิงที่เพิ่มขึ้นมิได้เพิ่มในระดับภาคอุตสาหกรรมการผลิตมากนัก (manufacturing sector) แต่กลับ
 เข้าไปเป็นแรงงานในภาคบริการในปริมาณที่สูงขึ้นทั้งในอาชีพระดับกลางและระดับสูง สิ่งที
 น่าสนใจอีกประการหนึ่งในการทำความเข้าใจสถานการณ์การย้ายถิ่นของผู้หญิงที่กำลังขยาย
 ตัวอย่างรวดเร็วในพื้นที่ที่กำลังมีการพัฒนาอุตสาหกรรมหลัก ก็คือการย้ายถิ่นของผู้หญิงเข้าสู่ภาค
 อุตสาหกรรมการผลิต (manufacturing industries) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์การย้ายถิ่นที่เกิดขึ้นควบคู่ไป
 กับการขยายตัวของอุปสงค์และอุปทานของแรงงานในระดับโลก การลงทุนโดยตรงจากต่าง
 ประเทศก่อให้เกิดการก่อสร้างโรงงานที่ต้องอาศัยแรงงานจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรม
 ประเภทผลิตเสื้อผ้า รองเท้า และอิเล็กทรอนิกส์ และผู้หญิงจะถูกดูดซับเข้ามาเป็นแรงงานในเขต
 เศรษฐกิจพิเศษของเอเชีย จำนวนผู้หญิงที่เป็นกำลังแรงงานจะมากกว่าผู้ชาย อาจเนื่องมาจาก
 สาเหตุที่ผู้หญิงเป็นแรงงานที่อดทนต่องานประณีตได้มากกว่า โดยจ่ายค่าตอบแทนน้อยกว่าและทำ
 ให้เกิดแรงกระตุ้นให้ทำงานได้ง่ายกว่า

แนวโน้มการเคลื่อนย้ายของผู้หญิงเข้าสู่อาชีพบริการทางเพศในอำเภอแม่สาย

ปัญหาการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายกับปัญหาการล่องลอยหญิงจากประเทศพม่าตาม
 บริเวณชายแดนเพื่อจุดประสงค์ในการค้าประเวณีถือเป็นรูปแบบการย้ายถิ่นที่ผิดกฎหมายใน
 ลักษณะหนึ่ง ซึ่งกำลังมีจำนวนเพิ่มขึ้นเหมือนการย้ายถิ่นของผู้หญิงเพื่อเข้ามาทำงานรับใช้ตามบ้าน
 ปรากฏการณ์ในลักษณะนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการแบ่งงานที่แบ่งแยกความสำคัญและบทบาทของ
 หญิงและชาย โดยเห็นว่าบทบาทของผู้หญิงถูกกำหนดให้เหมาะสมกับงานประเภทบริการหรือ
 รับใช้ตามบ้าน หรือแม้แต่งานบริการทางเพศที่มองว่าผู้หญิงเป็นผู้ให้บริการแก่ผู้ชาย เนื่องจากสภาพ
 ปัญหาความยากจนและปัญหาเศรษฐกิจในประเทศพม่ารวมทั้งค่านิยมสมัยใหม่เป็นสาเหตุที่ทำให้
 ผู้หญิงมีค่านิยมที่จะเข้าสู่หญิงบริการอาชีพพิเศษมากยิ่งขึ้น ในอำเภอแม่สายมีสำนักหญิงบริการ
 จำนวนมาก ในจำนวนสถานบริการเหล่านี้มีสถานบริการแอบแฝงในรูปของร้านอาหาร คาราโอเกะ
 สถานบริการนวดแผนโบราณ หรือแม้แต่บ้านเรือนของผู้คน กิจการหอพัก โดยสถานที่ด้านหลังจะ
 ถูกแบ่งไว้สำหรับผู้ที่ต้องการมาใช้บริการจากผู้หญิงเหล่านี้ โดยจะมีคนไทย หรือคนไทยเชื้อสาย
 พม่า หรือแม้แต่ชาวพม่าที่มีธุรกิจในประเทศไทยเป็นเจ้าของสถานบริการเหล่านี้ในอำเภอแม่สาย
 ไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่ผิดแปลกแต่อย่างใดที่จะพบเห็นผู้หญิงถูกครึ่งผสมระหว่างไทยกับพม่าที่มี
 ความผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรมเป็นอย่างดีกับคนไทย ผู้หญิงที่มาค้าบริการในอำเภอ
 แม่สาย ส่วนใหญ่มีเชื้อชาติไทยใหญ่มาจากเมืองเชียงตุง เส้นทางที่เดินทางเข้ามามักจะได้รับการ

จัดการโดยขบวนการเครือข่ายนักค้าผู้หญิง ผู้หญิงส่วนใหญ่จะรู้ตัวก่อนว่าจะมาประกอบอาชีพในลักษณะใด บางครั้งพ่อแม่ของผู้หญิงจะเป็นผู้นำผู้หญิงเข้ามาขายโดยตรงกับเจ้าของสำนัก สิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากค่านิยมและทัศนคติที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างน่ากลัวในหมู่บ้านชนบทของพม่าที่ผู้คนมักจะมีระดับการศึกษาต่ำและไม่มีโอกาสทางเศรษฐกิจในชีวิตมากนัก ประกอบกับนโยบายการผ่อนปรนบริเวณชายแดนของรัฐบาลไทยที่อนุญาตให้คนต่างด้าวสามารถทำงานได้ชั่วคราวในกิจการบางประเภท ทำให้แนวโน้มการเดินทางเข้ามาของผู้หญิงเหล่านี้มีจำนวนสูงขึ้นและเป็นไปด้วยความสะดวกมากขึ้น ผู้หญิงเหล่านี้กระจายกันทำงานอยู่ตามสถานนวดแผนโบราณ ซ่องเล็กๆ ที่เจ้าของเปิดเป็นหอพักหรือบ้านเช่า หรือร้านอาหารเล็กๆ

2. สถานการณ์โรคเอดส์ในพื้นที่แม่สาย

2.1 ข้อมูลทั่วไป

อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นอำเภอที่อยู่เหนือสุดของประเทศไทย มีประชากรรวม 74,213 คน และมีผู้อพยพชาวไทใหญ่, ไทลื้อ, จีนฮ่อ, พม่า และชาวเขาอีกประมาณ 30,000 คน

สถานบริการด้านสาธารณสุขในเขตอำเภอแม่สาย ประกอบด้วย

- โรงพยาบาล ขนาด 90 เตียง 1 แห่ง
- สถานีอนามัย 10 แห่ง (ขนาดใหญ่ 2 แห่ง)
- หน่วยควบคุมโรคติดต่อที่นำโดยแมลง 1 แห่ง
- คลินิกแพทย์เอกชน 12 แห่ง
- คลินิกทันตแพทย์เอกชน 5 แห่ง
- สถานผดุงครรภ์ 15 แห่ง
- ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 14 แห่ง
- ร้านขายยาแผนโบราณ 3 แห่ง

ในปี 2540 โรงพยาบาลแม่สาย มีบุคลากรรวม 176 คน ประกอบด้วย แพทย์ 5 คน ทันตแพทย์ 2 คน เภสัชกร 3 คน พยาบาล 52 คน และเจ้าหน้าที่อื่นๆ รวม 114 คน

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองอำเภอแม่สาย พบว่า ปัญหาการระบาดของที่ร้ายแรงของโรคบางชนิดบริเวณชายแดน เช่น ไข้กาฬหลังแอ่น โรคแอนแทรกซ์ได้ส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมาก โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ตามบริเวณชายแดนไทย-พม่า รวมไปถึงโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เช่น โรคเอดส์ซึ่งมีแนวโน้มการติดต่อในอัตราที่สูง

อันเนื่องมาจากปัจจัยสิ่งแวดล้อมหลายประการ หรือรายงานเกี่ยวกับกาฬโรคที่มาจากประเทศพม่า จีน ลาว เวียดนาม เป็นต้นปัญหาต่างๆ เหล่านี้ในวันจะยิ่งส่งผลกระทบต่อปัญหาทางด้านสาธารณสุขของประเทศเป็นอย่างมาก

ในการควบคุมการสกัดกั้นและการระบาดของโรคบริเวณแนวชายแดนซึ่งเป็นจุดที่ต้องควบคุมดูแลเป็นพิเศษตามนโยบายด้านสาธารณสุข ประเทศไทยถือเป็นประเทศหนึ่งในจำนวน 43 ประเทศ ที่ได้รับการประกาศจากกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับองค์การอนามัยโลกว่าเป็นเขตติดต่อกาฬโรคไข้เหลืองเนื่องจากภูมิประเทศอยู่ติดกับประเทศสหภาพพม่าที่ยังมีการระบาดของโรครังกล่าวในอัตราที่สูงมาก โรคไข้เหลืองจะระบาดอยู่ในประเทศแถบอเมริกาใต้และแอฟริกา ผู้ที่จะเข้าประเทศจะต้องได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้เหลืองซึ่งสามารถป้องกันไปได้เป็นเวลา 10 ปี เนื่องจากโรคนี้นี้มีระยะฟักตัวประมาณ 6 วัน ในการป้องกันควบคุมการระบาดของโรคส่วนบุคคลจะมีการตรวจสอบพาสปอร์ต และหนังสือรับรองสุขภาพ (health certificate) ในการได้รับวัคซีนป้องกันโรครังกล่าว ถ้ายังไม่ได้รับการฉีดวัคซีนจะใช้วิธีนับระยะฟักตัวของเชื้อในเลือด 6 วัน สมมติว่าเดินทางเข้ามาในประเทศ 2 วัน ภายใน 4 วันต้องมารายงานตัว ถ้าผู้โดยสารที่เดินทางมาจากประเทศญี่ปุ่น สิงคโปร์ หรือประเทศที่เจริญแล้วการตรวจตราจะไม่ค่อยเข้มงวดมากนักในเรื่องเอกสาร เพียงแต่ควบคุมระยะฟักตัวของโรค ทั้งนี้เพราะนโยบายด้านการท่องเที่ยวและสิทธิมนุษยชน ดังนั้นนักท่องเที่ยวสามารถรายงานตัวได้ทางโทรศัพท์ ถ้าคนไทยเดินทางไป 43 ประเทศนี้ก็ ต้องฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้เหลือง ส่วนใหญ่ก็เป็นพวกแรงงานที่เดินทางไปอเมริกาใต้และแอฟริกาใต้

การแพร่ระบาดของโรคติดเชือบริเวณชายแดนคูจะมีความเสี่ยงมาก เนื่องจากคนผู้ย้ายถิ่นที่เดินทางเข้ามาฐานะค่อนข้างยากจน หลายคนใช้วิธีเดินป่าและต้องนอนค้างแรมตามป่าหรือตามวัด ซึ่งอยู่ในภาวะการเสี่ยงต่อไข้มาลาเรีย โรคเท้าช้าง ฯลฯ ข้อมูลการรายงานจากสถานีอนามัยเกี่ยวกับโรคติดต่อบริเวณอำเภอแม่สายพบว่ามีคนไข้มาติดต่อในจำนวนที่สูงมาก

ปัญหาการป้องกันในขอบข่ายของการประสานงานบริเวณชายแดนเกี่ยวกับสถานการณ์เฝ้าระวังโรคพบว่าการประสานงานไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ฝั่งประเทศพม่า โดยเฉพาะเรื่องโรคเอดส์ มาลาเรีย และท้องร่วง ฝ่ายกองตรวจคนเข้าเมืองอำเภอแม่สายจะดูแลเฉพาะโรคที่ไม่ได้เกิดขึ้นเป็นประจำ เช่น โรคเท้าช้าง ที่แม่สายจะมีปัญหาการระบาดของโรคนี้นี้มาก เพราะจำนวนคนตรวจอาจไม่เพียงพอ โรคแอนแทรกซ์ในพม่าเป็นประจำเพราะเชื้อจะอยู่ได้นาน เชื้อสามารถอยู่ในซากสัตว์ได้นาน 20 - 30 ปี ซึ่งมักได้รับรายงานการระบาดเป็นประจำ

2.2 จำนวนผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแม่สาย ปี 2538-2540

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแม่สาย ปี 2538-2540
จำแนกตามประเภทและเชื้อชาติของผู้ป่วย

ประเภทผู้ป่วย, เชื้อชาติ	ปี 2538		ปี 2539		ปี 2540	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ผู้ป่วยนอก						
ชาวไทย	33,781	(78.62)	34,905	(75.97)	41,364	(78.69)
ชาวพม่า	9,188	(21.38)	11,040	(24.03)	11,199	(21.31)
รวม	42,969	(100)	45,945	(100)	52,563	(100)
ผู้ป่วยใน						
ชาวไทย	9,091	(77.57)	8,834	(75.39)	9,542	(74.06)
ชาวพม่า	2,628	(22.43)	2,884	(24.61)	3,342	(25.94)
รวม	11,719	(100)	11,718	(100)	12,884	(100)

ที่มา : โรงพยาบาลแม่สาย 2938-2540

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ระหว่างปี 2538-2540 ผู้ป่วยชาวพม่าที่มาใช้บริการเป็นผู้ป่วยนอกที่โรงพยาบาลแม่สาย ได้เพิ่มขึ้นจาก 9,188 คนในปี 2538 เป็น 11,199 คน ในปี 2540 ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 21.31 ของคนไข้ทั้งหมด ส่วนผู้ป่วยในก็ได้เพิ่มจาก 2,628 คนในปี 2538 เป็น 3,342 คน ในปี 2540 ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 25.94 ของคนไข้ทั้งหมด เมื่อกำหนดถึงว่าปี 2538 เป็นช่วงเวลาที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองปิด จำนวนผู้ป่วยชาวพม่าในปีดังกล่าว จึงนับว่าสูงมาก เพราะมีผู้เดินทางเข้าออกด่านรวมทั้งสิ้นเพียง 10,706 คน ในปีดังกล่าว อีกประการหนึ่ง ผู้ป่วยส่วนหนึ่งอาจเดินทางผ่านด่านอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

ตารางที่ 4.5 ค่ารักษาพยาบาลของผู้ป่วยชาวพม่า ปี 2538-2540

ประเภทผู้ป่วย	ปี 2538	ปี 2539	ปี 2540
ผู้ป่วยนอก			
ค่ารักษาพยาบาลที่เก็บได้ (บาท)	1,080,835	1,349,110	3,306,275
ค่ารักษาพยาบาลที่เก็บไม่ได้ (บาท)	(ไม่มีข้อมูล)	(ไม่มีข้อมูล)	242,950
ผู้ป่วยใน			
ค่ารักษาพยาบาลที่เก็บได้ (บาท)	2,823,203	3,201,553	3,628,922
ค่ารักษาพยาบาลที่เก็บไม่ได้ (บาท)	(ไม่มีข้อมูล)	(ไม่มีข้อมูล)	52,304
รวมค่ารักษาพยาบาลที่สงเคราะห์ (บาท)	-	-	295,254

ที่มา : โรงพยาบาลแม่สาย 2938-2540

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ค่ารักษาพยาบาลผู้ป่วยชาวพม่าที่มารับบริการเป็นผู้ป่วยนอกที่โรงพยาบาลแม่สาย ปี 2538-2539 ได้เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 18 ปี 2539-2540 และปี 2539-2540 เพิ่มขึ้นถึงประมาณ ร้อยละ 150 ส่วนผู้ป่วยในก็ได้เพิ่มจาก ระหว่างปี 2539-2540 เพิ่มขึ้นในอัตราค่าที่ คือประมาณร้อยละ 14 และเฉพาะค่ารักษาพยาบาลที่เก็บไม่ได้ในปี 2540 เป็นจำนวนเงินถึง 295,254 บาท

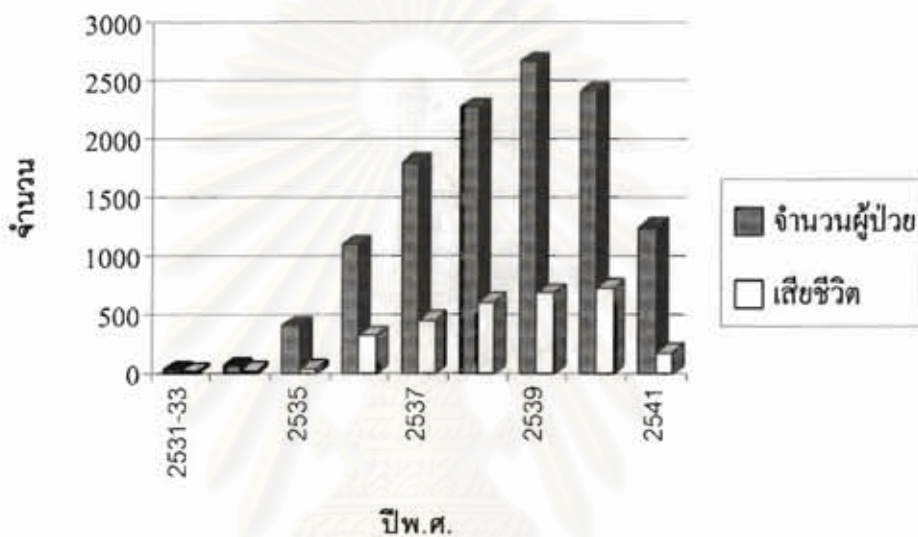
2.3 จำนวนผู้ป่วยและเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ และผู้ติดเชื้อมีอาการ จังหวัดเชียงราย ปี 2531-2541

ตารางที่ 4.6 จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยและเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ และผู้ติดเชื้อมีอาการ จังหวัดเชียงราย ปี 2531-2541 จำแนกเป็นรายปี

ปี พ.ศ	2531-3	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541 (ม.ค.-ก.พ.)
จำนวน									
ผู้ป่วย(คน)	34	64	416	1,104	1,804	2278	2,673	2,421	1,250
เสียชีวิต(คน)	14	20	43	328	452	607	686	729	178

ที่มา : โรงพยาบาลแม่สาย 2541

แผนภูมิที่ 1 จำนวนผู้ป่วยและเสียชีวิตโรคเอดส์ และผู้ติดเชื้อมีอาการ
จังหวัดเชียงราย ปี 2531-2541 เป็นรายปี

จากแผนภูมิที่ 1 พบว่า จังหวัดเชียงรายพบผู้ป่วยโรคเอดส์ครั้งแรกปี 2531 และเพิ่มมากขึ้น
ทุกๆ ปี และมีจำนวนมากที่สุดในปี 2539 จำนวน 2,673 คน และในปี 2540 จำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์
ได้ลดลง และในปี 2541 จำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์ได้ลดลงเหลือจำนวน 1,250 คน และสำหรับจำนวน
ผู้เสียชีวิตในปี 2531 มีจำนวนผู้เสียชีวิต 14 คน และเพิ่มมากขึ้นทุกๆ ปี ในปี 2540 มีจำนวนผู้เสียชีวิต
729 คน และในปี 2541 (มกราคม - กุมภาพันธ์) มีจำนวนผู้เสียชีวิตเป็นจำนวน 178 คน

2.4 จำนวนผู้ป่วยเอดส์ในอำเภอแม่สาย

ตารางที่ 4.7 อัตราตายแยกตามสาเหตุการตาย 5 อันดับ (ต่อแสนประชากร) ปี 2539-2540 อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

สาเหตุการตาย	ปี 2538		ปี 2539		ปี 2540	
	จำนวน	อัตรา	จำนวน	อัตรา	จำนวน	อัตรา
1. ภูมิคุ้มกันบกพร่อง (HIV)	183	310.6	234	327.9	141	190.0
2. โรคมะเร็ง	188	319.1	191	267.7	115	155.0
3. ระบบหัวใจและหลอดเลือด	96	162.9	121	169.6	109	146.9
4. มะเร็งทุกชนิด	97	164.6	83	116.3	97	130.7
5. ระบบทางเดินหายใจ	91	154.4	110	154.2	62	83.5

ที่มา : มรณบัตร (ทร.4)

จากตารางที่ 4.7 ในปี 2539 และปี 2540 ข้อมูลจากใบมรณบัตร (ทร.4) พบว่าสาเหตุการตายจากโรคเอดส์เป็นอันดับหนึ่งของสาเหตุการตายในอำเภอแม่สาย

ตารางที่ 4.8 ข้อมูลผู้ป่วยโรคเอดส์ ปี 2538-2540 อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

กลุ่มเป้าหมาย	ปี 2538		ปี 2539		ปี 2540	
	ตรวจ	HIV+%	ตรวจ	HIV+%	ตรวจ	HIV+%
1. หญิงบริการ	179	31.84	73	17.81	120	27.5
2. หญิงมีครรภ์	40	10.00	427	15.22	711	12.24
3. ผู้บริจาคโลหิต	736	7.34	608	4.28	595	4.71
4. ผู้ป่วยนอก	540	35.00	670	32.39	1,348	23.22
5. ผู้ป่วยใน	574	45.64	459	49.56	781	40.46
รวมทั้งสิ้น	2,069	27.36	2,237	24.50	3,555	21.86

ที่มา : แบบสรุปลักษณะงานควบคุมการโรคและโรคเอดส์ โรงพยาบาลแม่สาย 2540

จากตารางที่ 4.8 อัตราการติดเชื้อของผู้ป่วยเอดส์ มีแนวโน้มลดลงในปี 2539 และปี 2540 ทั้งในผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยใน หรือในกลุ่มประชากรทั่วไป ได้แก่ กลุ่มผู้บริจาคโลหิต กลุ่มที่มีอัตราการติดเชื้อสูงคือกลุ่มหญิงบริการ, กลุ่มผู้ป่วยในและผู้ป่วยนอก อัตราการติดเชื้อในกลุ่มหญิงมีครรภ์ แม้จะมีร้อยละต่ำกว่ากลุ่มอื่น แต่ก็ถือว่าสูงเมื่อเทียบกับสถิติระดับประเทศ

2.5 สถานการณ์ผู้ป่วยเอดส์ชาวพม่า

ตารางที่ 4.9 จำนวนผู้ป่วยที่มาใช้บริการคลินิกามโรคและควบคุมโรคเอดส์ของโรงพยาบาลแม่สาย

ผู้มารับบริการทั่วไป	สัญชาติ	ปี 2538	ปี 2539	ปี 2540
ชาย	ไทย	226	98	49
	พม่า	9	2	1
หญิง	ไทย	65	32	43
	พม่า	2,205	1,472	1,685

จากตารางที่ 4.9 จำนวนผู้มารับบริการที่คลินิกามโรคและควบคุมโรคเอดส์ของโรงพยาบาลแม่สาย พบว่าจำนวนผู้ป่วยชายทั้งชาวไทยและพม่าลดลงอย่างมาก ส่วนผู้ป่วยหญิงชาวพม่าซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นหญิงอาชีพพิเศษยังมีจำนวนมาก ในปี 2538 มีจำนวนถึง 2,205 คน และลดลงเหลือ 1,685 คนในปี 2540

ตารางที่ 4.10 ผลการตรวจเลือดในหญิงบริการชาวพม่า

ปี 2538		ปี 2539		ปี 2540	
ตรวจ	ผลบวก	ตรวจ	ผลบวก	ตรวจ	ผลบวก
179	57 (31.34)	73	13 (17.3)	120	39 (32.5)

จากตารางที่ 4.10 ในหญิงบริการชาวพม่าที่ได้รับการตรวจเลือด ในปี 2538 พบว่ามีการติดเชื้อเอดส์ร้อยละ 31.34 ในปี 2538 เมื่อถึงปี 2539 พบว่ามีการติดเชื้อเอดส์ร้อยละ 17.3 และ ปี 2540 พบว่ามีการติดเชื้อเอดส์ร้อยละ 32.5 ซึ่งนับว่าเป็นสัดส่วนที่สูงมาก

ตารางที่ 4.11 จำนวนหญิงอาชีพพิเศษชาวไทยและชาวพม่าในเขตอำเภอแม่สาย

เชื้อชาติ	ปี 2538	ปี 2539	ปี 2540
ชาวไทย	-	-	-
ชาวพม่า	221	120	142
รวม	221	120	142

จากตารางที่ 4.11 พบว่าระหว่างปี 2539-2540 หญิงอาชีพพิเศษในเขตอำเภอแม่สายทั้งหมดเป็นชาวพม่า ปี 2538 มีจำนวน 221 คน, ปี 2539 ลดลงเหลือเพียง 120 คน และในปี 2540 และปี 2540 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย เมื่อเทียบกับข้อมูลในตารางที่ 4.9 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีหญิงชาวพม่ามารับบริการคลินิกตามโรคจำนวนถึง 1,400 - 22,000 คน ระหว่างปี 2538-2540 จำนวนหญิงอาชีพพิเศษในตารางที่ 4.11 ก็มีจำนวนต่ำมาก สันนิษฐานว่าเป็นเพราะหญิงที่มารับบริการจำนวนมากเป็นหญิงอาชีพพิเศษแบบแอบแฝง กล่าวคือไม่ได้ทำงานในช่อง แต่ทำงานตามร้านอาหาร, บาร์, คาราโอเกะ ฯลฯ จึงไม่ได้ถูกนับจำนวนรวมไว้ในจำนวนหญิงอาชีพพิเศษ(โสเภณี)โดยตรง ในตารางที่ 4.11 นี้

ตารางที่ 4.12 ผลการตรวจเลือดของผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลแม่สาย

		ปี 2538		ปี 2539		ปี 2540	
		ตรวจ	ผลบวก	ตรวจ	ผลบวก	ตรวจ	ผลบวก
ชาย	ไทย	209	116 (55.5)	136	87 (63.3)	137	80 (53.3)
	พม่า	116	25 (21.5)	48	25 (52.0)	45	34 (75.5)
หญิง	ไทย	113	46 (40.7)	81	50 (61.7)	111	69 (62.1)
	พม่า	39	21 (53.3)	37	24 (64.3)	57	31 (54.3)

จากตารางที่ 4.12 ผลการตรวจเลือดของผู้ป่วยนอกที่มารับบริการที่โรงพยาบาลแม่สายพบว่า อัตราการติดเชื้อในชายไทยลดลงจากร้อยละ 63.3 ในปี 2539 เป็นร้อยละ 53.3 ในปี 2540 ในขณะที่อัตราการติดเชื้อในชายพม่าเพิ่มขึ้นอย่างมากจากร้อยละ 21.5 ในปี 2538 เป็นร้อยละ 52.0 ในปี 2539 และร้อยละ 75.5 ในปี 2540 ส่วนอัตราการติดเชื้อในหญิงไทยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 40.7 ในปี

2538 เป็นร้อยละ 61.7 ในปี 2539 และเป็นร้อยละ 62.1 ในปี 2540 และอัตราการติดเชื้อในหญิงพม่า ลดลงจาก ร้อยละ 64.3 ในปี 2539 เป็นร้อยละ 54.3 ในปี 2540 แสดงว่าการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ ในกลุ่มชายพม่ามีน้อยหรือเข้าถึงเป้าหมายได้น้อยที่สุด ซึ่งมีการติดเชื้อเอชไอวีสูงอย่างรวดเร็วในช่วง 3 ปี ส่วนหญิงไทยซึ่งมีอัตราการติดเชื้อสูงขึ้นเรื่อยๆ อาจเป็นการติดเชื้อโดยมีเพศสัมพันธ์กับผู้ติดเชื้อที่เป็นสามีหรือคู่เพศสัมพันธ์อื่น

ตารางที่ 4.13 จำนวนผู้ป่วยในโรคเอดส์ที่มารับบริการที่โรงพยาบาลแม่สาย

ผู้ป่วยใน	ปี 2538	ปี 2539	ปี 2540
ไทย	278	282	382
พม่า	87	85	142

จากตารางที่ 4.13 จำนวนผู้ป่วยในโรคเอดส์ที่มารับบริการที่โรงพยาบาลแม่สายมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมากทั้งในคนไทยและคนพม่า

2.6 แนวโน้มสถานการณ์

จังหวัดเชียงรายพบผู้ป่วยโรคเอดส์รายแรกที่อำเภอแม่สายในปี พ.ศ. 2532 ผู้ป่วยเป็นเจ้าของสำนักหญิงบริการทางเพศในปี พ.ศ. 2532 หลังจากนั้นจำนวนผู้ป่วยได้เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นทวีคูณ สาเหตุการติดเชื้อเอดส์ร้อยละ 91 เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ และร้อยละ 6 เกิดจากทารกที่ติดเชื้อจากมารดา โรงพยาบาลแม่สายและสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย ได้มีโครงการควบคุมและป้องกันโรคเอดส์ตั้งแต่ปี 2532 เป็นต้นมา โดยได้ขอความร่วมมือจากส่วนราชการอื่นๆ ได้แก่ ฝ่ายปกครอง ตำรวจ และจากทางภาคเอกชน ได้แก่ องค์กรสภาคริสตจักรแห่งนอร์เวย์ (NCA) มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย เน้นการป้องกันโดยการให้สุศึกษาและการใช้ถุงยางอนามัยร้อยเปอร์เซ็นต์ และเมื่อมีจำนวนผู้ป่วยมากขึ้นได้เน้นการกระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลและยอมรับผู้ป่วยมากขึ้น สถานการณ์โรคเอดส์ของอำเภอแม่สายและของจังหวัดเชียงรายในปี 2539 จำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์เริ่มชะลอตัวลง และในปี พ.ศ. 2540 จำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์ลดลง และคาดว่าในปี 2541 จำนวนผู้ป่วยโรคเอดส์คงจะลดลงกว่าปี พ.ศ. 2540

2.6 บริการด้านสาธารณสุขอื่นๆ

2.6.1 งานอนามัยแม่และเด็กในโรงพยาบาลแม่สาย ปี 2538-2540

ตารางที่ 4.14 จำนวนผู้ป่วยชาวไทยและชาวพม่าที่มารับบริการงานอนามัยแม่และเด็กใน
โรงพยาบาลแม่สาย ปี 2538-2540 จำแนกตามเชื้อชาติ

เชื้อชาติ	ปี 2538 จำนวน (อัตรา*)	ปี 2539 จำนวน (อัตรา*)	ปี 2540 จำนวน (อัตรา*)
ผู้ป่วยเชื้อชาติไทย			
จำนวนมารดาคลอดทั้งหมด	912	838	878
จำนวนทารกเกิดใหม่มีชีวิต**	701	391	787
จำนวนทารกตายไร้ชีพตั้งแต่อยู่ในครรภ์	4	4	7
จำนวนทารกตาย 0-7 วัน	3	4	5
จำนวนมารดาตาย	-	-	-
ทารกคลอดมีน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม	165	95	108
ผู้ป่วยเชื้อชาติพม่า			
จำนวนมารดาคลอดทั้งหมด	426	448	553
จำนวนทารกเกิดใหม่มีชีวิต**	652	336	469
จำนวนทารกตายไร้ชีพตั้งแต่อยู่ในครรภ์	14	11	8
จำนวนทารกตาย 0-7 วัน	3	2	3
จำนวนมารดาตาย	-	-	1
ทารกคลอดมีน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม	61	82	60

หมายเหตุ : * อัตราต่อจำนวนทารกเกิดใหม่มีชีวิต 1,000 คน

** บางรายคลอดทารกได้มากกว่า 1 คน (ครรภ์แฝด)

จากตารางที่ 4.14 พบว่า ระหว่างปี 2538-2540 มีมารดามารับบริการคลอดในโรงพยาบาลแม่สาย รวมทั้งสิ้น 4,055 คน โดยเป็นชาวไทย 2,628 คน คิดเป็นร้อยละ 64.8 และเป็นชาวพม่า 1,427 คน คิดเป็นร้อยละ 35.2 มีจำนวนทารกตายในครรภ์และตายหลังคลอดในกลุ่มมารดาไทยเพียงปีละ 7-12 ราย แต่จำนวนทารกตายในครรภ์และตายหลังคลอดในกลุ่มพม่าสูง 11-17 ราย ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการตายโดยการทำคลอดโดยหมอตำแยหรือหมอเถื่อน นอกจากนั้นยังมีมารดาที่ตายในการคลอดด้วย สภาพทางด้านอนามัยเจริญพันธุ์ของมารดาและทารกชาวพม่าจึงยังมีปัญหาอยู่มาก

2.6.1 งานบริการคลินิกกามโรค โรงพยาบาลแม่สาย ปี 2538-2540

จำนวนผู้ป่วยกามโรคโรงพยาบาลแม่สาย ปี 2538-2540

ตารางที่ 4.15 จำนวนผู้ป่วยกามโรค โรงพยาบาลแม่สาย ปี 2538-2540 จำแนกตามประเภทของโรค และเชื้อชาติของผู้ป่วย

ประเภทกามโรค	ปี 2538	ปี 2539	ปี 2540
หนองใน			
ชาวไทย	-	-	-
ชาวพม่า	37	15	15
รวม	37	15	15
ซิฟิลิส			
ชาวไทย	2	1	1
ชาวพม่า	5	3	3
รวม	7	4	4

จากตารางที่ 4.15 ผู้ป่วยกามโรคที่มารับบริการในคลินิกกามโรค โรงพยาบาลแม่สาย ในระหว่างปี 2538-2540 พบว่ามีจำนวนไม่มากนัก โรคหนองในและซิฟิลิสเป็นกามโรคที่พบได้บ่อยที่สุด โดยพบในชาวพม่ามากกว่าชาวไทย อย่างไรก็ตามพบว่าจำนวนผู้ติดเชื้อโรคหนองใน ในชาวพม่ามีแนวโน้มลดลง โดยลดลงจาก 37 คน ในปี 2538 เหลือ 15 คน ในปี 2540

2.7 สภาพปัญหา

แหล่งแพร่เชื้อที่สำคัญของโรคเอดส์ได้แก่สถานบริการทางเพศ ในอำเภอแม่สายจะมีหญิงอาชีพพิเศษในสถานบริการทางเพศ หรือแอบแฝงตามสถานเริงรมย์ เช่น ร้านอาหาร คาราโอเกะ สถานนวดแผนโบราณ ทั้งหมดประมาณ 200 คน เกือบทั้งหมดเป็นหญิงพม่า ซึ่งมาจากจังหวัดเชียงตุง รัฐฉาน ประเทศพม่า หญิงเหล่านี้จะมีฐานะยากจนและขาดการศึกษาทำให้การให้สุขศึกษาหรือความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์เป็นไปอย่างยากลำบากซึ่งรวมทั้งปัญหาการสื่อสารด้วย หญิงเหล่านี้เมื่อป่วยหรือไม่สามารถทำงานได้จะถูกนายจ้างส่งกลับภูมิลำเนาเดิมของตน จำนวนผู้ป่วยเอดส์พม่าที่พบในโรงพยาบาลแม่สายไม่ว่าในผู้ป่วยนอก ผู้ป่วยใน หรือในหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ พบว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทางโรงพยาบาลแม่สาย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย และองค์กรเอกชนที่ดำเนินงานควบคุมโรคเอดส์ในพื้นที่อำเภอแม่สาย ได้พยายามประสานงานกับทางโรงพยาบาลท่าลี่เหล็ก และเจ้าหน้าที่ของรัฐประเทศพม่าได้เสนอปัญหาโรคเอดส์ดังกล่าว ซึ่ง

ทางพม่าเองได้ยอมรับปัญหาเหล่านี้ และยอมรับความช่วยเหลือจากไทยเฉพาะที่ไม่เป็นทางการเท่านั้น สำหรับการดำเนินการที่เป็นทางการจะได้รับการปฏิเสธจากเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่น โดยอ้างว่าไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ จะต้องหารือและรอรับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาทางอย่างใกล้ชิดก่อน ปัญหานี้ทำให้การประสานงานเพื่อแก้ปัญหาโรคเอดส์ระดับท้องถิ่นไม่มีความคืบหน้าแต่อย่างใด ปัจจุบันมูลนิธิศุภนิมิตฯ ได้ประสานงานกับรัฐบาลประเทศพม่าขอเปิดพื้นที่ทำงาน และส่งเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิมาประจำที่จังหวัดท่าขี้เหล็กเพื่อดำเนินงานโครงการควบคุมโรคเอดส์

ความแตกต่างกันของประเทศพม่าและไทย ไม่ว่าจะด้านระบอบการปกครอง สภาพทางเศรษฐกิจ การคมนาคม การพัฒนาการศึกษา หรือการสาธารณสุข ทำให้การแก้ไขปัญหาและการควบคุมโรคเอดส์ต่างกัน สถานการณ์การติดเชื้อเอดส์ของพม่าแม้จะมีจำนวนน้อยกว่าแต่แนวโน้มการเพิ่มก็ทวีขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่แนวโน้มการติดเชื้อในประเทศไทยเริ่มคงตัว หากยังไม่มีการควบคุมการแพร่กระจายของโรคทั้งสองฝ่ายของพรมแดนแล้ว สถานการณ์โรคเอดส์ย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศไทยและประเทศพม่า โดยเฉพาะจังหวัดที่มีชายแดนติดต่อกันและเป็นจุดผ่านแดน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการย้ายถิ่นข้ามพรมแดนและโรคเอดส์ในอำเภอแม่สาย

การศึกษาพื้นที่อำเภอแม่สาย รวบรวมข้อมูลได้ 422 ตัวอย่าง (จำนวนตัวอย่างที่เก็บได้สูงกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ในแผนการวิจัย) การนำเสนอข้อค้นพบแบ่งเป็น 3 ส่วน คือส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านพฤติกรรมการย้ายถิ่น และส่วนที่ 3 การรับบริการสาธารณสุขและปัญหาในการรับบริการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 4.16 ภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สาย

ภูมิหลัง	กลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	238	56.4
	หญิง	184	43.6
	รวม	422	100
อายุ (ปี)	ไม่เกิน 15	16	4.0
	16-18	85	19.9
	19-20	77	18.2
	21-25	106	25.1
	26-30	70	16.6
	31-35	32	7.6
	36-40	19	4.5
	40 ปี ขึ้นไป	17	4.0
	รวม	422	100
สถานภาพการสมรส	โสด	259	61.4
	แต่งงาน	143	33.9
	หย่า	14	3.3
	ม่าย	6	1.4
	รวม	422	100

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

ภูมิหลัง	กลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
สัญชาติคู่สมรส (N=143)	ผู้ย้ายถิ่น	142	99.3
	คนไทย	1	.7
	รวม	143	100
การศึกษา	ไม่ได้เรียน	119	28.2
	ประถม(1-4 ปี)	102	24.2
	มัธยมต้น(5-8 ปี)	122	28.9
	มัธยมปลายและอาชีวะ(9-10ปี)	51	12.1
	กำลังเรียนมหาวิทยาลัย	16	3.8
	ปริญญาตรี	9	2.1
	อื่นๆ	3	.7
	รวม	422	100
ชาติพันธุ์	พม่า	180	42.3
	ไทยใหญ่	160	37.9
	ลื้อ	23	5.5
	มอญ	7	1.6
	กะเหรี่ยง	4	.9
	ชาวเขา	22	5.2
	จีน	16	3.8
	ไม่ทราบ	10	2.4
	รวม	422	100
ศาสนา	พุทธ	352	83.6
	คริสต์	47	11.2
	อิสลาม	14	3.3
	อื่นๆ	4	.9
	ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	4	.9
	รวม	422	100

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

ภูมิหลัง	กลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ	ภาคอุตสาหกรรม	77	18.2
	ภาคเกษตรกรรม	37	8.8
	แรงงาน/กรรมกร/รับจ้างทั่วไป	85	20.1
	หญิงอาชีพพิเศษ	30	7.1
	ภาคบริการ	162	38.4
	ค้าขาย	31	7.3
	รวม	422	100
ภูมิลำเนา (เมือง)	ตองยี	45	10.7
	พะอั้น	1	.2
	เมะละเหม่ง	4	.9
	ช่างกุ้ง	21	5.0
	เมียวดี	1	.2
	พะโค	5	1.2
	ท่าขี้เหล็ก	37	8.8
	เซียงตุง	111	26.3
	มะเกว	4	.9
	ลาบบอย	1	.2
	มิลิลา	37	8.8
	ชาง	14	3.3
	ยอง	10	2.4
	อื่นๆ, ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	131	31.0
	รวม	422	100

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

ภูมิภาค	กลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
ภูมิภาค (รัฐหรือภาค)	รัฐคะฉิ่น	2	.5
	รัฐคะยา(คะเรนนี่)	2	.5
	รัฐคะเหรียง	1	.2
	รัฐฉิ่น	7	1.7
	รัฐมอญ	6	1.4
	รัฐยะไข่	2	.5
	รัฐฉาน	266	63.0
	ภาคชาเกียง	3	.7
	ภาคตระนาวศรี	11	2.6
	ภาคพะโค	8	1.9
	ภาคมะแคว	8	1.9
	ภาคมัณฑะเลย์	58	13.7
	ภาคย่างกุ้ง	31	7.3
	ภาคอิระวดี	7	1.7
	ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	10	2.3
	รวม	422	100

จากตารางที่ 4.16 ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างพื้นที่แม่สาย จำนวน 422 คน พบว่า ร้อยละ 56.4 เป็นเพศชาย และอีกร้อยละ 43.6 เป็นเพศหญิง

ด้านอายุ พบว่า ส่วนใหญ่คือร้อยละ 42.1 มีอายุไม่เกิน 20 ปี และเป็นผู้อยู่ในวัยเด็กคือ อายุไม่เกิน 18 ปีจำนวนมากถึงร้อยละ 23.9, อายุไม่เกิน 15 ปี อีก 16 คน เด็กเหล่านี้สองในสามเป็นเพศหญิง, กลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 24.1 และเพศชายอายุเฉลี่ยสูงกว่าเพศหญิงเล็กน้อย (ดูภาคผนวกตารางที่ 27)

ด้านสถานภาพ เป็นโสด ร้อยละ 61.4, แต่งงานร้อยละ 33.9 และ หย่าและม้ายรวมกัน ร้อยละ 4.7 เพศชายหญิงมีสถานภาพโสดและสมรสไม่แตกต่างกันมากนัก แต่เพศหญิงสถานภาพ หย่าและม้ายมากกว่าเพศชาย (ดูภาคผนวกตารางที่ 28) ในจำนวนผู้มีสถานภาพสมรส 143 คน มีคู่สมรสเป็นผู้ชายด้วยกัน 142 คน และเป็นคนไทยเพียง 1 คน

ด้านการศึกษา ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับมัธยมต้น(5-8 ปี) และไม่ได้เรียน ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 28.9 และ 28.2 ตามลำดับ และผู้กำลังเรียนในมหาวิทยาลัยรวมทั้งจบปริญญาตรีจำนวน ร้อยละ 3.8 และ 2.1 ตามลำดับ เพศหญิงเป็นผู้ไม่ได้เรียนหนังสือมากกว่าเพศชาย (ดูภาคผนวก ตารางที่ 29) จะเห็นได้ว่าระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่แม่สายค่อนข้างสูงกว่าแม่สอด เนื่องจากแม่สายมีแหล่งงานที่จ้างคนพม่าที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษ เช่น ตามร้านขายเพชรพลอยหรือเครื่องประดับ หรือสถานบริการสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งแตกต่างจากแม่สอดที่ส่วนใหญ่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ซึ่งไม่มีความจำเป็นต้องจ้างงานผู้ที่มีการศึกษาสูง

ด้านชาติพันธุ์ เนื่องจากพื้นที่แม่สายติดกับชายแดนรัฐพม่าและไทยใหญ่ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จึงเป็นเชื้อชาติพม่าและไทยใหญ่ถึงร้อยละ 42.3 และ 37.9 ตามลำดับ รองลงมาเป็นไทย ลื้อ ร้อยละ 5.5, ชาวเขาเผ่าต่างๆ ร้อยละ 5.2, จีนร้อยละ 3.8 และอื่นๆ รวมกันร้อยละ 2.5 มีผู้ไม่สามารถบอกได้ว่าตนเองมีเชื้อชาติจีนหรือพม่าอีกจำนวนถึง ร้อยละ 2.4 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับชาติพันธุ์ พบว่า พม่าเป็นชาติพันธุ์ที่มีระดับการศึกษาดีที่สุด รองลงมาคือไทย ใหญ่และชาวเขา ส่วนไทยลื้อและชาติพันธุ์อื่นๆ ได้รับการศึกษาน้อยมาก (ดูภาคผนวกตารางที่ 30) ด้านอาชีพกับชาติพันธุ์ พบว่า พม่าทำงานในทุกอาชีพ ไทยลื้อ ไทยใหญ่และชาวเขาอยู่ใน ภาคบริการ ส่วนหญิงอาชีพพิเศษมากกว่าครึ่งเป็นไทยใหญ่ รองลงมาเป็นพม่าและชาวเขา (ดูภาค ผนวกตารางที่ 31)

ด้านศาสนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธถึงร้อยละ 83.6 รองลงมาคือ ศาสนาคริสต์ ร้อยละ 11.2, อิสลามร้อยละ 3.3 ที่เหลือเป็นอื่นๆ เช่น ถิ่นผี ไม่ได้นับถืออะไร ไม่ทราบ ไม่ตอบ รวมกันร้อยละ 1.8 และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาศาสนา พบว่า ผู้นับถือศาสนาอิสลามมีผู้ไม่ได้เรียนหนังสือน้อยที่สุด (ดูภาคผนวกตารางที่ 29)

ด้านอาชีพ เช่นเดียวกับพื้นที่แม่สอด เนื่องจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นการกำหนดตามสัดส่วน ดังนั้นจำนวนตัวอย่างจากแต่ละกลุ่มอาชีพเป็นไปตามสัดส่วนของ ประชากร คือ เป็นผู้ทำงานภาคบริการสูงสุด คือร้อยละ 38.4, รองลงมาเป็นภาคแรงงาน คือร้อยละ 20.1, อุตสาหกรรม ร้อยละ 18.2, ส่วนภาคเกษตรกรรม ค่าขาย หญิงอาชีพพิเศษจำนวนใกล้เคียง กันคือ ร้อยละ 8.8 ร้อยละ 7.3 และร้อยละ 6.1 ตามลำดับ

ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับเพศ พบว่า ภาคแรงงานและภาคอุตสาหกรรมเป็นเพศชาย มากกว่าเพศหญิง, อาชีพค้าขายเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย, อาชีพอื่นๆ เป็นเพศชายและหญิงไม่ แตกต่างกัน (ยกเว้นจากหญิงอาชีพพิเศษ) (ดูภาคผนวกตารางที่ 31) และเมื่อพิจารณาส่วนความ สัมพันธ์ระหว่าง อาชีพ อายุ และเพศ พบว่า อายุเฉลี่ยของเพศชายมากกว่าเพศหญิงเพียงเล็กน้อย อาชีพที่มีอายุเฉลี่ยสูงสุดคือภาคเกษตร อายุเฉลี่ยต่ำสุดคือหญิงอาชีพพิเศษ กลุ่มตัวอย่างอายุไม่เกิน

15 ปี อยู่ในภาคบริการและภาคแรงงาน ส่วนอายุไม่เกิน 18 ปี หนึ่งในสอง อยู่ในภาคบริการ รองลงมาเป็นหญิงอาชีพพิเศษและอุตสาหกรรม (ดูภาคผนวกตารางที่ 27)

ด้านอาชีพกับสถานภาพ พบว่าหญิงอาชีพพิเศษและค้าขาย เป็นกลุ่มที่มีสถานภาพโสดมากที่สุด, กลุ่มที่มีสถานภาพสมรสมากที่สุดคือภาคเกษตรกรรม ซึ่งในสภาพความเป็นจริงในภาคเกษตรมีการจ้างแรงงานทั้งครอบครัวและนายจ้างจัดที่พักให้อยู่กันเป็นครอบครัว ส่วนสถานภาพหย่าและม่ายในทุกกลุ่มมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (ดูภาคผนวกตารางที่ 28)

รัฐต้นทางของผู้ย้ายถิ่นที่แม่สาย ส่วนใหญ่มาจากรัฐฉาน คือร้อยละ 63.0 คิดเป็นประมาณสองในสามของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมาคือมณฑลเลยและย่างกุ้ง ร้อยละ 13.7 และ 7.3 ตามลำดับ

ภูมิลำเนาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ร้อยละ 26.3 อยู่ที่เมืองเชียงตุง, รองลงมา ร้อยละ 10.7 เมืองดองจี, ส่วนที่เมืองมิดิลาและเมืองท่าซี้เหล็กมีจำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 8.8, และยังพบว่าผู้เดินทางมาจากหมู่บ้านเล็กในป่า จากภูเขา และจำไม่ได้ ไม่ทราบว่าเป็นเมืองอะไรเป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 30.0 จะเห็นได้ว่าผู้มีภูมิลำเนาที่ทำซี้เหล็กซึ่งอยู่ตรงข้ามอำเภอแม่สายเดินทางมาทำงานกันเป็นจำนวนมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับผู้มีภูมิลำเนาที่เมืองเมียวดีซึ่งอยู่ตรงข้ามอำเภอแม่สอด ผู้ย้ายถิ่นที่แม่สายมีทั้งแบบเดินทางมาเช้ากลับเย็น (Commuter) และแบบมีที่พักที่ฝั่งไทย แต่ถึงจะมีที่พักในฝั่งไทย ก็มีการเดินทางไปกลับเป็นประจำ เช่น มีพนักงานขายของหน้าร้านเดินทางกลับทำซี้เหล็กทุกเสาร์-อาทิตย์ หรือมีหญิงอาชีพพิเศษบางคนกลับไปทำซี้เหล็กในตอนกลางวัน และกลับมาทำงานที่แม่สายเฉพาะในตอนกลางคืน นอกจากนั้นพบว่าผู้ย้ายถิ่นจากเมืองใหญ่ๆ เช่น เมืองย่างกุ้ง เมืองยวง เมืองยอง และเมืองพะโคด้วย

ตารางที่ 4.17 ความสามารถด้านการใช้ภาษาไทยของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สาย

ความสามารถใช้ภาษาไทย	ไม่ได้เลย		เล็กน้อย		ปานกลาง		ดี	
	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)
การฟัง	102	(24.2)	150	(35.5)	91	(21.1)	79	(18.7)
การพูด	122	(28.9)	152	(36.0)	94	(22.3)	54	(12.8)
การอ่าน	334	(79.1)	42	(10.0)	27	(6.4)	19	(4.5)
การเขียน	341	(80.8)	49	(11.6)	23	(5.5)	9	(2.1)

จากตารางที่ 4.17 ความสามารถด้านภาษาไทย สำหรับการฟัง พบว่า ร้อยละ 35.5 ฟังภาษาไทยได้เล็กน้อย, ฟังได้ปานกลาง จนถึงฟังได้ดีรวมกันร้อยละ 39.8 มีถึงร้อยละ 24.2 ที่ไม่สามารถฟังภาษาไทยได้เลย ด้านการพูดภาษาไทย พูดได้เล็กน้อย ร้อยละ 36.0, พูดได้ปานกลาง

จนถึงตีรวมกันได้ 35.1 และพูดภาษาไทยไม่ได้เลยร้อยละ 28.9 ส่วนการอ่าน พบว่าส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 79.1 อ่านไม่ได้, ร้อยละ 10.0 อ่านได้เล็กน้อย, และอ่านได้ปานกลางจนถึงตีรวมกันร้อยละ 10.9 ด้านการเขียน ส่วนใหญ่คือร้อยละ 80.8 เขียนไม่ได้เลย, ร้อยละ 11.6 เขียนได้เล็กน้อย และเขียนได้ปานกลางจนถึงตีรวมกันร้อยละ 7.6 โดยรวมแล้ว แรงงานย้ายถิ่นเหล่านี้พอฟังภาษาไทยได้ พูดภาษาไทยได้บ้างแต่อ่านและเขียนได้น้อยมาก

สรุป ด้านภูมิหลังของผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย

กลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นที่แม่สายเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงเล็กน้อย อาจเนื่องจากมีภาค แรงงานอิสระเดินทางมาทำงานแบบมาเช้ากลับเย็น และภาคอุตสาหกรรมหลายประเภทที่ต้องการ แรงงานเพศชายมากกว่าเพศหญิง, ประกอบกับแรงงานเพศหญิงส่วนหนึ่งอยู่ในภาคบริการที่ยาก แก่การเข้าถึงเช่น งานรับใช้ตามบ้าน ทำให้การเลือกตัวอย่างได้กลุ่มตัวอย่างเพศชายมากกว่าเพศ หญิง ด้านอายุส่วนใหญ่อายุข้งน้อย คือ เกือบครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดอายุไม่เกิน 20 ปี, ประมาณหนึ่งในสี่อายุข้งอยู่ในวัยเด็ก คือมีอายุไม่เกิน 18 ปี และเด็กเหล่านี้ครึ่งหนึ่งเป็นเพศหญิง ทำงานในภาคบริการ, กลุ่มที่มีอายุเฉลี่ยมากที่สุดคือภาคเกษตรกรรม และน้อยที่สุดคือภาคบริการ

ด้านอาชีพและสถานภาพ เพศชายส่วนใหญ่ทำงานภาคแรงงานและอุตสาหกรรม เพศ หญิงส่วนใหญ่ทำงานภาคบริการ ผู้ทำงานภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการทั้งหญิงและชายส่วน ใหญ่สถานภาพโสด ภาคเกษตรกรรมส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้ว ส่วนเพศหญิงสถานภาพ โสดส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายและหญิงอาชีพพิเศษ ผู้มีสถานภาพหย่าและม้ายเกือบทั้งหมดอยู่ใน กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษและภาคบริการ

ด้านการศึกษา เพศหญิงเป็นผู้ไม่ได้เรียนหนังสือมากกว่าเพศชาย, ระดับการศึกษาของ กลุ่มตัวอย่างที่แม่สายค่อนข้างสูงกว่าแม่สอด เนื่องจากแม่สายมีความต้องการแรงงานที่สามารถใช้ ภาษาอังกฤษ เช่น ตามร้านขายเพชรพลอยหรือเครื่องประดับ หรือสถานบริการสำหรับนักท่องเที่ยว ต่างชาติ ซึ่งแตกต่างจากแม่สอดที่ส่วนใหญ่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ชาติพันธุ์ พม่ามีระดับการศึกษามากกว่ากลุ่มอื่น

ด้านชาติพันธุ์ เนื่องจากชายแดนแม่สายติดกับชายแดนรัฐฉาน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จึง เป็นเชื้อชาติพม่าและไทยใหญ่ ความสัมพันธ์ด้านอาชีพกับชาติพันธุ์ พบว่า พม่าทำงานในทุกอาชีพ ไทยคือ ไทยใหญ่และชาวเขาอยู่ในภาคบริการ ส่วนหญิงอาชีพพิเศษมากกว่าครึ่งเป็นไทยใหญ่ รองลงมาเป็นพม่าและชาวเขา

ความสามารถด้านการใช้ภาษาไทย โดยภาพรวมแล้วกลุ่มตัวอย่างที่แม่สายมีความสามารถด้านการฟังและพูดภาษาไทยได้ดีพอสมควร คือเพียงประมาณหนึ่งในสี่เท่านั้นที่ฟังและพูดภาษาไทยไม่ได้เลย ส่วนการอ่านและเขียนส่วนใหญ่อ่านเขียนไม่ได้

สองในสามของกลุ่มตัวอย่างมาจากภูมิลำเนา ร่องลงมาคือภาคมณฑลและย่างกุ้ง ส่วนเมืองต้นทางที่มีผู้ย้ายถิ่นเดินทางมามากที่สุดคือเมืองเชียงตุง ร่องลงมาได้แก่ ดองจี มิถิลลาและเมืองชายแดนท่าขี้เหล็ก นอกจากนั้นพบว่ามีผู้ย้ายถิ่นจากเมืองใหญ่ๆ เช่น เมืองหลวงย่างกุ้ง และเมืองใหญ่ๆ ในรัฐฉาน เช่น เมืองขาง เมืองยอง เป็นต้น

ที่แม่สาย แรงงานมีการเดินทางแบบมาเช้ากลับเย็นและแบบที่พักในฝั่งไทย เนื่องจาก การเดินทางข้ามพรมแดนในแต่ละวันทำได้โดยสะดวกกว่าที่แม่สอด

2. พฤติกรรมการย้ายถิ่น

ข้อค้นพบในหัวข้อนี้ประกอบด้วยผู้ชักชวนให้ย้ายถิ่นและกระบวนการย้ายถิ่น (การเสียด้านหน้า, เส้นทางย้ายถิ่น, การพักแรมและการผ่านด่าน), การมาถึงและการพำนักในประเทศไทย, ลักษณะงานที่ทำ, รายได้ การออม และเงินส่งกลับ, การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และทัศนคติต่อคนไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผู้ชักชวน

ส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 53.6 ตอบว่าเดินทางมาเองโดยไม่มีผู้ชักชวน ร่องลงมา ร้อยละ 28.9 ตอบว่ามากับญาติที่เคยมารทำงานที่เมืองไทย, มากับเพื่อนร้อยละ 13.0, มากับนายหน้าพม่า ร้อยละ 1.7, ไม่พบว่ามีมีการชักชวนโดยนายหน้าไทย ส่วนที่เหลือตอบอื่นๆ เช่น คนรู้จัก มีผู้ชักชวนมากกว่า 1 คน, มาเที่ยว มาหาเพื่อน มาเยี่ยมญาติ และมาพบนายหน้า มาได้งานภายหลัง (ดูภาคผนวกตารางที่ 32)

การเสี้ยค่านายหน้า

ตารางที่ 4.18 จำนวนเงินค่านายหน้า จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ ค่านายหน้า	อุตสาหกรรม		เกษตรฯ		แรงงาน		อาชีพพิเศษ		บริการ		ค้าขาย		รวม	
	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)
ไม่เสีย	70	(90.9)	36	(97.3)	85	(100)	12	(40.0)	155	(95.7)	30	(96.8)	388	(91.9)
<1000 บาท	4	(5.2)	1	(2.7)	-	-	2	(6.7)	1	(0.0)	-	-	8	(1.9)
1001-2000	1	(1.3)	-	-	-	-	1	(3.3)	1	(0.6)	-	-	3	(0.7)
>2000	2	(2.6)	-	-	-	-	14	(46.7)	2	(1.3)	-	-	18	(4.3)
อื่นๆ	-	-	-	-	-	-	1	(3.3)	3	(1.9)	1	(3.2)	5	(1.2)
รวม	77	(100)	37	(100)	85	(100)	30	(100)	159	(100)	31	(100)	422	(100)

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ส่วนใหญ่คือร้อยละ 91.9 ไม่เสี้ยค่านายหน้า มีเพียงร้อยละ 8.1 เท่านั้นที่เสี้ยค่านายหน้า และในจำนวนผู้เสี้ยค่านายหน้าทั้งหมด ส่วนใหญ่ คือร้อยละ 4.3 เสี้ยมากกว่า 2,000 บาท, กลุ่มที่มีการเสี้ยค่านายหน้ามากที่สุดคือหญิงอาชีพพิเศษ เสี้ยค่านายหน้าถึงร้อยละ 60 และมีบางรายเสี้ยค่านายหน้าเป็นจำนวนเงินสูงถึง 24,000 บาท นอกจากนั้นหญิงอาชีพพิเศษบางคนไม่รู้ และไม่สามารจจำได้ว่าเสี้ยค่านายหน้าเป็นจำนวนเท่าใด เนื่องจากคนที่พามาส่งเบิกเงินไปล่วงหน้าจากสถานบริการ ด้านรูปแบบของค่านายหน้าไม่แตกต่างจากแม่สอด คือแบบจ่ายเหมารวมตลอดกระบวนการและจ่ายเฉพาะบางขั้นตอน ส่วนกลุ่มที่ไม่มีการเสี้ยค่านายหน้าเลยคือกลุ่มแรงงานรับจ้างรายวัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เส้นทางและการพักแรมระหว่างการเดินทาง

ตารางที่ 4.19 ภูมิสำเนา เมืองเริ่มต้นเดินทาง และการพักค้างคืน

เส้นทางและการพักแรมระหว่างการเดินทาง	จำนวน	ร้อยละ
ภูมิสำเนาสูงสุด 3 อันดับ (รัฐหรือภาค)		
ฉาน	266	63.0
มณฑลเลย์	58	13.7
ย่างกุ้ง	31	7.3
เมืองเริ่มต้นเดินทาง มากที่สุด 3 เมือง		
เชียงใหม่	126	29.9
ตองยี	88	20.9
มิดิลา	44	10.4
เมืองที่ถูกระบุว่ามีการค้างคืนสูงสุด 3 เมือง		
เชียงใหม่	125	-
ตองยี	103	-
ย่างกุ้ง	4	-
การค้างคืนระหว่างทาง (N=195)		
ผู้ตอบค้างคืน 1 คืน	71	36.4
ผู้ตอบค้างคืน 2 คืน	54	27.7
ผู้ตอบค้างคืน 3 คืน	24	12.3
ผู้ตอบค้างคืน >3 คืน	46	23.6
วิธีเดินทางที่ใช้มากที่สุด 3 อันดับ		
รถ	292	69.2
รถและเรือ	21	5.0
เดิน	11	2.6
ขั้นตอนการเดินทาง (n=353)		
1 ขั้นตอน	144	39.7
2-3 ขั้นตอน	186	51.2
4-5 ขั้นตอน	30	8.3
>5 ขั้นตอน	3	.8
การผ่านด่าน		
ผ่านด่านพม่า	283	67.1
ผ่านด่านไทย	260	61.6

จากตารางที่ 4.19 พบว่า เมืองเริ่มต้นเดินทาง หรือภูมิสำเนาของผู้ตอบ สูงสุด 3 อันดับ คือ เมืองเชียงตุง ร้อยละ 29.9, เมืองดองจี ร้อยละ 20.9 และเมืองมิลลา ร้อยละ 10.4 ตามลำดับ

เมืองที่ถูกระบุว่าค้างคืนสูงสุด 3 เมือง (ไม่รวมเมืองชายแดนคือเมืองท่าขี้เหล็ก) คือเชียงตุง 125 ครั้ง, เมืองดองจี 103 ครั้ง และเมืองย่างกุ้ง 4 ครั้งตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีการพักค้างคืนในป่าไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นเมืองใด

ในกลุ่มผู้ตอบว่ามีการค้างคืนระหว่างทาง 195 คน เป็นผู้ค้าง 1 คืน ร้อยละ 36.4, ค้าง 2 คืน ร้อยละ 27.7, ค้าง 3 คืน ร้อยละ 12.3 และมากกว่า 3 คืนร้อยละ 23.6 เห็นได้ว่าการเดินทางของผู้ชายในกลุ่มที่มาทำงานที่แม่สายใช้เวลาเดินทางนานกว่ากลุ่มที่แม่สอด เนื่องจากเป็นการเดินทางมาจากเมืองที่ลึกเข้าไป รวมทั้งการคมนาคมอาจจะไม่สะดวกนัก

ไม่พบข้อมูลว่ามีการขายบริการทางเพศ หรือการให้บริการทางเพศเพื่อค่าตอบแทนอื่นๆ เช่น เป็นค่ารถ ใช้หนี้ ฯลฯ ในระหว่างการเดินทาง

วิถีเดินทางและการผ่านด่าน

วิถีที่ใช้เดินทางมากที่สุดคือเดินทางโดยรถยนต์ (โดยสาร เช่า เหมมา) คือร้อยละ 69.2 รองลงมาคือเดินทางโดยรถและเรือร้อยละ 5.0, และมีผู้ใช้วิถีเดินเท้ามาร้อยละ 2.6 ขั้นตอนการเดินทางส่วนใหญ่มีการเดินทางหลายขั้นตอน คือเดินทาง 2-3 ขั้นตอน ร้อยละ 51.2, และอีกร้อยละ 9.1 เดินทางมากกว่า 3 ขั้นตอน เนื่องจากเส้นทางคมนาคมยังไม่ดีนัก บางคนต้องออกจากหมู่บ้านพักค้างคืนในเมืองหรือจุดใดจุดหนึ่งเพื่อรอกลุ่มอื่นมาสมทบและเช่ารถเดินทางมาด้วยกัน หรือบางคนต้องนอนค้างคืนบนรถในป่า จากการเดินทางหลายขั้นตอนและใช้เวลาเดินทางหลายๆ วัน แสดงให้เห็นว่ามีการเดินทางหลายขั้นตอนขณะอยู่ข้างในประเทศ (relay migration) เป็นจำนวนมาก

การผ่านด่าน จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด มีผู้ตอบผ่านด่านไทย ร้อยละ 67.1 และ ผ่านด่านพม่าจำนวนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 61.6 จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่ตอบว่าเดินทางเข้าออกโดยผ่านด่าน จำนวนน้อยกว่าที่แม่สอด และในความเป็นจริงก็มีการเดินทางโดยผ่านจุดผ่อนปรน ซึ่งมีอยู่ถึง 5 จุด นอกจากนี้ยังมีจุดที่สามารถลักลอบข้ามโดยสะดวกอีกหลายจุด และส่วนใหญ่เป็นการเดินทางแบบมาเช้ากลับเย็น

การมาถึงและระยะเวลาการพำนักในประเทศไทย

ตารางที่ 4.20 ระยะเวลาที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทย และความคาดหวังเกี่ยวกับงาน

การมาถึงและการพำนัก	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนครั้งที่เข้ามาทำงานที่เมืองไทย		
1 ครั้ง (ครั้งแรก)	381	90.3
มากกว่า 1 ครั้ง	41	9.7
รวม	422	100.0
ระยะเวลาที่อยู่ในแม่สาย		
ไม่เกิน 1 ปี		
0-3 เดือน	46	10.9
4-6 เดือน	57	13.5
7-9 เดือน	31	7.3
10-12 เดือน	50	11.8
>1-2 ปี	81	19.2
>2-3 ปี	51	12.1
>3-4 ปี	24	5.7
>4-5 ปี	20	4.7
>5 ปี	62	14.7
รวม	422	100.0
งานที่ทำกับงานตามความคาดหวัง		
ตรง	190	45.0
ไม่ตรง	47	11.2
ไม่คาดหวังไว้ก่อน	185	43.8
รวม	422	100.0

จากตารางที่ 4.20 พบว่าผู้ย้ายถิ่นที่ส่วนใหญ่มาทำงานเมืองไทยเป็นครั้งแรกถึงร้อยละ 90.3 และเป็นผู้เข้ามาไม่เกิน 6 เดือนร้อยละ 24.4, ในจำนวนนี้รวมถึงผู้ที่เข้ามาทำงานเป็นรายวันด้วย นานกว่า 6 เดือนแต่ไม่เกิน 1 ปี ร้อยละ 19.1 นอกนั้นเข้ามานานกว่า 1 ปี มากถึงร้อยละ 56.5 โดยภาพรวมแล้วสองในสามเป็นผู้เข้ามาไม่เกิน 1 ปี ผู้ที่เข้ามาเกิน 1 ปี มีหนึ่งในสาม และในจำนวนนี้มีผู้ตั้งถิ่นฐานในแม่สายนานเกิน 5 ปีถึงร้อยละ 14.7

เมื่อเปรียบเทียบงานที่ได้กับงานที่คาดหวัง ส่วนใหญ่ได้ทำงานตรงกับความคาดหวังถึงร้อยละ 45.0 ไม่ตรงเพียงร้อยละ 11.2 และมีถึงร้อยละ 43.8 ที่มาโดยที่ไม่ได้มีความคาดหวังมาก่อน แสดงว่าผู้ย้ายถิ่นได้ข้อมูลว่าแม่สาขามีงานประเภทใดบ้าง หรืออย่างน้อยรู้ว่าเป็นแหล่งที่มียาง บางคนตอบว่าเสี่ยงมาหางานเอาข้างหน้า และหญิงอาชีพพิเศษส่วนใหญ่มาด้วยความสมัครใจ โดยบางคนพ่อแม่พามาส่ง บางคนมากับนายหน้า แต่บางคนมาตัดสินใจทำอาชีพพิเศษภายหลังจากที่มาอยู่ที่แม่สาขาระยะหนึ่งแล้วยังหางานไม่ได้

ลักษณะงานที่ทำ

กลุ่มตัวอย่างที่แม่สาขามีทั้งแบบที่ทำงานแบบพักอาศัยประจำที่ฝั่งไทยและทำงานแบบมาเช้ากลับเย็น รายละเอียดดังตารางที่ 16

ตารางที่ 4.21 ลักษณะการพักอาศัยของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สาขานำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	อุตสาหกรรม	เกษตรฯ	แรงงาน	อาชีพพิเศษ	บริการ	ค้าขาย	รวม
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
พักฝั่งไทย	57 (74.0)	37 (100)	23 (27.1)	24 (80.0)	130 (80.2)	10 (32.3)	281 (66.6)
พักฝั่งพม่า	19 (24.7)	-	62 (72.9)	5 (16.7)	32 (19.8)	21 (67.7)	139 (32.9)
อื่นๆ	1 (1.3)	-	-	1 (3.3)	-	-	2 (0.5)
รวม	77 (100)	37 (100)	85 (100)	30 (100)	162 (100)	31 (100)	422 (100)

จากตารางที่ 4.21 พบว่าอาชีพเกษตรกรรม เป็นงานที่มีที่พักในฝั่งไทยมากที่สุดถึงร้อยละ 100 โดยนายจ้างจะจัดให้พักในไร่และอยู่รวมกันเป็นครอบครัว รองลงมาคือภาคบริการ ร้อยละ 80.2 พักกับนายจ้างหรือพักในที่ทำงานเลย และอาชีพอุตสาหกรรมที่พักในฝั่งไทย ร้อยละ 74.0 ส่วนอาชีพที่มีการเดินทางมาเช้ากลับเย็นและพักอยู่ทำห้เหล็กมากที่สุดคืออาชีพแรงงาน ร้อยละ 72.9 แรงงานกลุ่มนี้จะเดินข้ามพรมแดนมารอเป็นกลุ่มๆ อยู่ตามจุดต่างๆ เช่น เหมืองแดง เพื่อรอคนว่าจ้างมารับไปทำงานเป็นรายวัน รองลงมา คืออาชีพค้าขาย ร้อยละ 67.7 กลุ่มนี้จะทำการค้าขายโดยลงทุนเอง ซึ่งอาจจะเป็นการลงทุนที่ไม่สูงนัก เช่น ขายอาหารหาบเร่ ถั่วทอด และบางคนตั้งโต๊ะขายพลอยอยู่ตามบริเวณที่มีนักท่องเที่ยว ส่วนคำตอบอื่นๆ คือผู้ที่ตอบว่าไม่แน่นอน บางครั้งก็พักฝั่งทำห้เหล็กบางครั้งก็พักที่แม่สาข

อย่างไรก็ตามกลุ่มแรงงาน ซึ่งเป็นแรงงานอิสระจะถูกจ้างไปทำงานหลากหลายอาชีพ อาจจะเป็นภาคเกษตร ภาคบริการ หรืออื่นๆ ตามความต้องการของผู้ว่าจ้าง เช่น ทำไร่ ทำก่อสร้าง หรืออื่นๆ ก็ยังคงถือว่าเป็นภาคแรงงาน

จากการที่มีกลุ่มผู้ย้ายถิ่นที่เดินทางเพื่อมาทำงานรับจ้างรายวันจำนวนหนึ่ง จึงมีผู้ที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางรายวัน ซึ่งในที่นี้หมายถึงค่าค่าน ค่ารถ และค่าเรือเท่านั้น จะไม่รวมค่าอาหาร (ส่วนใหญ่ผู้ย้ายถิ่นจะเตรียมอาหารมาเอง) รายละเอียดจำนวนเงินดังตารางที่ 4.22

ตารางที่ 4.22 ค่าใช้จ่ายรายวันของผู้เดินทางมาทำงานแบบมาเช้ากลับเย็น

ค่าใช้จ่ายในการเดินทางรายวัน (N=139)	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เสีย	12	8.6
เสียไม่เกิน 10 บาท	92	66.2
เสีย 11-25 บาท	23	16.6
ไม่ตอบ	12	8.6

จากตารางที่ 4.22 พบว่าในจำนวนผู้เดินทางมาทำงานแบบมาเช้ากลับเย็น 139 คน ส่วนใหญ่คือร้อยละ 66.2 เสียไม่เกิน 10 บาท อีกร้อยละ 16.6 เสียมากกว่า 10 บาท และร้อยละ 8.6 ไม่เสียค่าใช้จ่าย เพียงแต่เดินข้ามพรมแดนมาเท่านั้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.23 แสดงประวัติการทำงาน และระยะเวลาในการทำงาน จำแนกตามกลุ่มอาชีพ

อาชีพ	อุตสาหกรรม	เกษตร	แรงงาน	อาชีพพิเศษ	บริการ	ค้าขาย	รวม
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
ประวัติการทำงาน							
จำนวนสถานที่ทำงาน							
1 แห่ง	55 (71.5)	32 (86.5)	48 (56.5)	21 (70.1)	104 (64.6)	19 (61.3)	279 (66.3)
2 แห่ง	16 (20.8)	2 (5.4)	23 (27.1)	6 (20.0)	37 (23.0)	9 (29.0)	93 (22.1)
>2 แห่ง	6 (7.8)	3 (8.1)	14 (16.5)	3 (10.0)	20 (12.4)	3 (9.7)	49 (11.6)
รวม	77 (100)	37 (100)	85 (100)	30 (100)	161 (100)	31 (100)	421 (100)
จำนวนสถานที่ทำงาน (เฉลี่ย)	1.36	1.22	1.60	1.40	1.48	1.48	1.45
ระยะเวลาที่อยู่ในงานปัจจุบัน							
1-3 เดือน	11 (14.5)	4 (10.8)	32 (38.1)	9 (30.3)	51 (32.1)	5 (16.1)	112 (26.9)
4-6 เดือน	16 (21.1)	6 (16.2)	18 (21.4)	8 (26.7)	16 (10.1)	3 (9.7)	67 (16.1)
7-9 เดือน	6 (7.9)	3 (8.1)	6 (7.1)	1 (3.3)	7 (4.4)	2 (6.5)	25 (6.0)
10-12 เดือน	12 (15.8)	7 (18.9)	16 (19.0)	3 (10.0)	30 (18.9)	4 (12.9)	72 (17.3)
>1-2 ปี	10 (13.2)	4 (10.8)	5 (6.0)	9 (30.0)	27 (17.0)	7 (22.6)	62 (14.9)
>2-3 ปี	11 (14.5)	-	4 (4.8)	-	10 (6.3)	4 (12.9)	29 (7.0)
>3 ปี	10 (13.2)	13 (35.1)	3 (3.6)	-	18 (11.3)	6 (19.4)	50 (12.0)
รวม	76 (100)	37 (100)	85 (100)	30 (100)	159 (100)	13 (100)	417 (100)
ระยะเวลา (เดือน) ที่อยู่ในงานปัจจุบัน (เฉลี่ย)	20.01	45.27	9.08	8.03	17.03	29.45	18.76

จากตารางที่ 4.23 พบว่า ประวัติการทำงานของกลุ่มตัวอย่าง ช้อนหลังไป 3 แห่ง โดยนับงานปัจจุบันเป็นแห่งที่ 3 พบว่าร้อยละ 66.3 ทำงานแห่งปัจจุบันเป็นแห่งแรก และผู้ที่เปลี่ยนงานมา 2 แห่งและมากกว่า 2 รวมกันได้ร้อยละ 33.7 เมื่อพิจารณาในกลุ่มอาชีพแล้วพบว่ากลุ่มเกษตรกรมีผู้ตอบว่าทำงานปัจจุบันเป็นแห่งแรกมากที่สุดถึงร้อยละ 86.5 และรองลงมาคือกลุ่มอุตสาหกรรม ร้อยละ 71.5

ด้านการเปลี่ยนงาน พบว่าผู้ที่อยู่ในกลุ่มแรงงานมีการเปลี่ยนงานบ่อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยจำนวนสถานที่ทำงาน 1.60 แห่ง ส่วนกลุ่มที่มีการเปลี่ยนงานน้อยที่สุดคือกลุ่มเกษตรกร ค่าเฉลี่ยจำนวนสถานที่ทำงาน 1.22 แห่ง

ตารางที่ 4.24 (ต่อ)

รายได้	อาชีพ	อุตสาหกรรม	แรงงาน	อาชีพพิเศษ	บริการ	ค้าขาย	รวม
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
เงินออมต่อเดือน(N=417)	38 (50.0)	25 (67.6)	59 (72.8)	26 (86.7)	88 (54.3)	22 (71.0)	258 (61.9)
ไม่มีเงินออม	14 (18.4)	5 (13.5)	10 (12.3)	-	24 (14.8)	4 (12.9)	57 (13.7)
1-500 บาท	16 (21.1)	5 (13.5)	8 (9.9)	1 (3.3)	32 (19.8)	3 (9.7)	65 (15.6)
>500-1,000 บาท	5 (6.6)	1 (2.7)	4 (4.9)	1 (3.3)	11 (6.8)	-	22 (5.3)
>1,000-1,500 บาท	2 (2.6)	-	-	1 (3.3)	7 (4.3)	2 (6.5)	12 (2.9)
>1,501-3,000 บาท	1 (1.3)	1 (2.7)	-	1 (3.3)	-	-	3 (0.7)
>3,000	76 (100)	37 (100)	81 (100)	30 (100)	162 (100)	31 (100)	417 (100)
รวม							
เงินออมเฉลี่ย/คน/เดือน	438**	303	194	307	424*	353	298
เงินส่งกลับต่อปี(N=249)							
ไม่ส่ง	13 (36.1)	4 (30.8)	25 (53.2)	1 (4.3)	46(40.7)	6 (35.3)	95 (38.1)
1-2,000 บาท	13 (36.1)	2 (15.4)	8 (17.0)	2 (8.7)	34(30.1)	5 (29.5)	64 (25.7)
2,001-4,000 บาท	3 (8.3)	6 (46.2)	6 (12.8)	2 (8.7)	10(8.8)	3 (17.6)	30 (12.0)
4,001-6,000 บาท	5 (13.9)	19 (7.7)	7 (14.9)	3 (13.0)	10(8.8)	1 (5.9)	27 (10.8)
6,001-8,000 บาท	2 (5.6)	-	1 (1.2)	1 (4.3)	3(2.7)	1 (5.9)	8 (3.2)
8,001-10,000 บาท	-	-	-	2 (8.7)	8(7.1)	1 (5.9)	11 (4.4)
>10,000 บาท	-	-	-	12 (52.2)	2(1.8)	-	14 (5.6)
รวม	36 (100)	13 (100)	47 (100)	23 (100)	113(100)	17 (100)	249 (100)
เงินส่งกลับเฉลี่ย/คน/ปี	1,776	1,937	2,622*	19,935**	2,425	2,147	2,282
ประมาณการเงินส่งกลับของแรงงานปี							80 ล้าน

จากตารางที่ 4.24 พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดยกเว้นหญิงอาชีพพิเศษมีรายได้เฉลี่ย 1,595 บาท ส่วนใหญ่คือร้อยละ 50.9 มีรายได้อยู่ในช่วง เดือนละ 1,000-2,000 บาท กลุ่มที่มีรายได้สูงสุดคือกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 8,056 บาท คนที่มีรายได้สูงที่สุดถึง 25,000 บาท ต่อเดือน รองลงมาคือกลุ่ม ค้าขาย มีรายได้เฉลี่ย 2,260 บาทต่อเดือน ส่วนกลุ่มอาชีพที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุดคืออาชีพบริการ มีรายได้เฉลี่ย 1,171 บาท ต่อเดือน จากรายได้เฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง สามารถประมาณการเป็นรายได้ของแรงงานชาวพม่าในอำเภอแม่สายได้ดังนี้

1. ประมาณการจะได้ของกลุ่มตัวอย่าง 422 คน คิดเป็นเงิน 1.37 ล้านบาท/เดือน
2. ประมาณการจะได้ของประชากรแรงงานต่างชาติในแม่สายทั้งหมดคิดเป็นเงิน 127.6 ล้านบาท/เดือน (N= 35,003)

3. ประมาณการจะได้ของประชากรแรงงานต่างชาติในแม่สายทั้งหมดคิดเป็นเงิน 1,530 ล้านบาท/ปี (N= 35,003)

ด้านการออม จะเป็นการถามถึงการออมเฉลี่ยเป็นรายเดือนเนื่องจากผู้ตอบจำนวนมากเพิ่งเข้ามาทำงานในเมืองไทยไม่ถึงปี พบว่าร้อยละ 61.9 ไม่มีเงินออม และร้อยละ 38.1 ตอบว่ามีเงินออม กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีค่าเฉลี่ยเงินออม 298 บาท ต่อเดือน เป็นการออมไม่เกิน 500 บาท จำนวนร้อยละ 13.7 ออมเกิน 500 บาทแต่ไม่เกิน 1,000 บาทจำนวนร้อยละ 15.6 ส่วนที่ออมได้เกินกว่า 1,000 บาท ร้อยละ 8.9 เมื่อพิจารณาเงินออมเฉลี่ยของกลุ่มอาชีพ พบว่ามีการออมไม่แตกต่างกันมากนัก อาชีพที่มีเงินออมสูงสุดคือภาคอุตสาหกรรม มีเงินออม 438 บาท เงินออมต่ำสุดคือภาคแรงงาน เฉลี่ยมีเงินออมเดือนละ 194 บาท ในกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษถึงแม้จะมีรายได้สูงแต่ก็มีเงินออมไม่มากนัก เนื่องจากบางคนต้องส่งเงินเงินกลับไปให้ญาติพี่น้องที่พม่า หรือบางคนต้องใช้หนี้ที่พ่อแม่หรือผู้ที่พามาส่งเบิกจากเจ้าของสถานประกอบการไปล่วงหน้า ซึ่งทำให้ไม่มีเงินเก็บออมไว้เป็นของตัวเอง

เงินส่งกลับ ช่องทางการส่ง และการติดต่อเยี่ยมเยียน

ความผูกพันกับญาติพี่น้องในถิ่นฐานเดิมจะทำให้ทราบแนวโน้มของการคิดจะตั้งหลักแหล่งถาวรในประเทศปลายทางของผู้ย้ายถิ่น ดังนั้น จึงศึกษาการส่งเงินกลับและการเยี่ยมเยียน โดยการส่งเงินกลับจะศึกษาเฉพาะผู้ที่ภูมิลำเนาที่ไกลไปจากบริเวณชายแดนซึ่งมีจำนวน 249 คน (ผู้มีภูมิลำเนาอยู่บริเวณชายแดนการเดินทางกลับทำได้โดยสะดวก ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะถือเงินกลับเอง)

เงินส่งกลับ จากตารางที่ 4.24 พบว่าส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 63.9 มีเงินส่งกลับ มีเพียงร้อยละ 38.1 ที่ไม่มีเงินส่งกลับ จำนวนที่ส่งกลับ เฉลี่ย 2,282 บาทต่อคนต่อปี การประมาณการเงินส่งกลับของแรงงานพม่าทั้งหมด คิดเป็น 80 ล้านบาทต่อปี กลุ่มที่ส่งเงินกลับมากที่สุดคือกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ เฉลี่ยส่งกลับ 19,935 บาทต่อปี มีผู้ส่งเงินกลับจำนวนมากที่สุดถึง 70,000 บาท ต่อปี รองลงมาคือกลุ่ม แรงงาน ส่งเงินกลับเฉลี่ย 2,622 บาท ต่อคน ต่อปี กลุ่มที่ส่งกลับน้อยที่สุดคือกลุ่มภาคอุตสาหกรรม เฉลี่ยส่งกลับ 1,776 บาท ต่อปี

ช่องทางการส่งเงินกลับและการติดต่อเยี่ยมเยียน

ตารางที่ 4.25 ช่องทางการส่งเงินกลับและการเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง

ช่องทางการส่งเงินกลับ การเยี่ยมเยียนญาติ	จำนวน	ร้อยละ
ช่องทางการส่งเงินกลับ (N=154)		
ฝากญาติ เพื่อน เพื่อนบ้าน	104	67.5
ถือกลับเอง	21	13.6
ฝากนอกระบบ	2	1.3
ในระบบ	27	17.5
รวม	154	100
การเยี่ยมเยียนญาติพี่น้อง		
ไม่มีการติดต่อเยี่ยมเยียน	128	30.3
มีการติดต่อเยี่ยมเยียน ทุก 3 เดือน	36	8.5
ทุก 6 เดือน	73	17.3
ทุก 1 ปี	112	26.5
เกิน 1 ปี	73	17.3
รวม	422	100

จากตารางที่ 4.25 พบว่า ช่องทางการส่งกลับ (เฉพาะผู้ที่มีเงินส่งกลับ 154 คน) ส่วนใหญ่ฝากเพื่อน/ฝากญาติ ร้อยละ 67.5 ถือกลับเอง ร้อยละ 13.6 ส่งนอกระบบ ร้อยละ 1.3 และส่งในระบบ คือ ทางธนาคารหรือธนาคาร ร้อยละ 17.5 จะเห็นได้ว่าการฝากในระบบจำนวนมาก เนื่องจากเมืองท่าหลักเป็นเมืองที่มีการค้าชายแดนจึงมีธนาคารและที่ทำกาไปรษณีย์ รวมทั้งผู้ย้ายถิ่นที่มาทำงานที่แม่สาขามีภูมิลำเนาอยู่ที่เมืองใหญ่ซึ่งมีบริการด้านการรับส่งเงินเป็นระบบเช่นกัน

การติดต่อ เยี่ยมเยียนญาติพี่น้องในประเทศพม่า ส่วนใหญ่ยังมีการเยี่ยมเยียนญาติ หรืออย่างน้อยมีการส่งข่าวคราว ร้อยละ 69.7 และไม่มีการติดต่อเลยร้อยละ 30.3

โดยภาพรวม ส่วนใหญ่ยังมีความผูกพันกับญาติพี่น้องทางประเทศพม่า คือมีการส่งเงินกลับ การเยี่ยมเยียน หรือการส่งข่าวคราวถึงกัน

การพำนัก กิจกรรมชุมชน การปรึกษาปัญหา

การพำนัก

ตารางที่ 4.26 ทำเลที่พัก และผู้ร่วมพักอาศัย จำแนกตามอาชีพ

การพำนัก	อาชีพ	อุตสาหกรรม	เกษตรฯ	แรงงาน	อาชีพพิเศษ	บริการ	ค้าขาย	รวม
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
ทำเลที่พักอาศัย								
นายจ้างจัดให้	37 (48.1)	23 (62.2)	23 (27.1)	30 (100)	115 (71.9)	1 (3.2)	229 (54.5)	
พักในชุมชนผู้ย้ายถิ่น	18 (23.4)	9 (24.3)	4 (4.7)	-	5 (3.1)	7 (22.6)	43 (10.2)	
พักในชุมชนไทย	9 (11.7)	5 (13.5)	-	-	16 (10.0)	4 (12.9)	34 (8.1)	
พักฝั่งพม่า	13 (16.9)	-	58 (68.2)	-	24 (15.0)	18 (58.1)	113 (26.9)	
อื่นๆ	-	-	-	-	-	1 (3.2)	1 (2)	
รวม	77 (100)	37 (100)	85 (100)	30 (100)	160 (100)	31 (7.4)	420 (100)	
ผู้ร่วมพักอาศัย								
พักคนเดียว	5 (6.6)	3 (8.1)	8 (9.4)	11 (36.7)	31 (19.3)	3 (9.7)	61 (14.5)	
พักกับเพศเดียวกัน	19 (25.0)	4 (10.8)	39 (45.9)	17 (56.7)	75 (46.6)	4 (12.9)	158 (37.6)	
พักรวม หญิง/ชาย	-	-	-	2 (6.7)	3 (1.9)	-	5 (1.2)	
พักเป็นครอบครัว	52 (68.4)	30 (81.1)	38 (44.7)	-	52 (32.3)	24 (77.4)	196 (46.7)	
รวม	76 (100)	37 (100)	85 (100)	30 (100)	161 (100)	31 (100)	420 (100)	

จากตารางที่ 4.26 การพักอาศัยส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับนายจ้าง คือ ร้อยละ 54.5 รองลงมาคือพักฝั่งท่าขี้เหล็ก ร้อยละ 26.9, พักในชุมชนผู้ย้ายถิ่น ร้อยละ 10.2 และพักปะปนอยู่ในชุมชนไทย ร้อยละ 8.1 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่ากลุ่มที่เดินทางมาทำงานแบบมาเช้ากลับเย็นมีถึงหนึ่งในสาม และส่วนใหญ่อยู่ในภาคแรงงาน และค้าขาย ร้อยละ 68.2 และ 58.1 ตามลำดับ, กลุ่มที่พักอาศัยกับนายจ้างมากที่สุดคือ หญิงอาชีพพิเศษ ร้อยละ 100 รองลงมาคือภาคบริการ ร้อยละ 71.9 และภาคเกษตรกรรม ร้อยละ 62.2 ซึ่งทั้ง 3 กลุ่มนี้ ในสภาพความเป็นจริงลักษณะที่พักที่นายจ้างจัดให้มีทั้งแบบที่พักบ้านนายจ้างหรือพักในโรงงานและแบบที่สร้างที่พักแยกไปโดยเฉพาะ ซึ่งเรียกว่า “หย่อมบ้าน”

ด้านผู้ร่วมพักอาศัย การพักอาศัยพักเป็นครอบครัวมากที่สุด คือร้อยละ 46.7 ซึ่งส่วนใหญ่จะมีอาชีพค้าขายและ โรงงานอุตสาหกรรมที่มีการจัดที่พักไว้ให้เป็นครอบครัว, รองลงมาเป็นการพักรวมกับเพศเดียวกันร้อยละ 37.6 ซึ่งกลุ่มที่พักรวมกับเพศเดียวกันส่วนใหญ่จะเป็นหญิงอาชีพพิเศษ ภาคบริการ และภาคแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานที่เดินทางมาทำงานแบบ ไปกลับซึ่งจะเช่าบ้านที่ท่าขี้เหล็กและอยู่รวมกันหลายๆ คน ส่วนผู้ที่พักรวมกับเพื่อนต่างเพศที่แม่สามีมีจำนวน ไม่มากนัก

กิจกรรมในชุมชน

ประกอบด้วยกิจกรรมด้านศาสนา วัฒนธรรม และสันตนาการ

ตารางที่ 4.27 แสดงการร่วมกิจกรรมชุมชน จำแนกตามอาชีพและเพศ

การมีส่วนร่วมในกิจกรรม	ไม่เคย		นานๆ ครั้ง		บ่อยๆ		รวม	
	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)
อาชีพ								
อุตสาหกรรม	31	(40.3)	26	(33.8)	20	(26.0)	77	(100)
เกษตรกรรม	11	(29.7)	23	(62.2)	3	(8.1)	37	(100)
แรงงาน/รับจ้าง	31	(36.9)	38	(45.2)	15	(17.9)	84	(100)
หญิงอาชีพพิเศษ	15	(50.0)	7	(23.3)	8	(26.7)	30	(100)
ภาคบริการ	81	(50.3)	49	(30.4)	31	(19.3)	161	(100)
ค้าขาย	3	(9.7)	20	(64.5)	8	(25.8)	31	(100)
เพศ								
ชาย	102	(43.2)	88	(37.3)	46	(19.5)	236	(100)
หญิง	70	(38.0)	75	(40.8)	39	(21.2)	184	(100)
รวม	172	(40.9)	163	(38.8)	85	(20.2)	420	(100)

จากตารางที่ 4.27 ผู้ตอบส่วนใหญ่ ไม่เคยร่วมกิจกรรมเลยจำนวนมากถึงร้อยละ 40.9 เคยเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนแบบนานครั้ง ร้อยละ 38.8 และร่วมกิจกรรมประจำ ร้อยละ 20.2 ที่โดยภาคบริการและหญิงอาชีพพิเศษตอบว่าไม่เคยร่วมกิจกรรมมากที่สุด เนื่องจากลักษณะธรรมชาติของอาชีพพิเศษที่ต้องเก็บตัวและไม่ต้องเกี่ยวข้องกับชุมชน นอกจากนั้น ยังต้องทำงานกลางคืนและพักผ่อนในตอนกลางวัน ส่วนภาคบริการส่วนใหญ่พักบ้านนายจ้างและลักษณะงานที่มีชั่วโมงทำงานและมีวันหยุดไม่แน่นอน ทำให้ขาดโอกาสในการร่วมกิจกรรมชุมชน, ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการร่วมกิจกรรม พบว่าเพศชายและหญิงมีการร่วมกิจกรรมชุมชนไม่แตกต่างกัน

การปรึกษาปัญหา

เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นขณะอยู่ในประเทศไทย ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ร้อยละ 26.9 ปรึกษานายจ้าง หรือตัวแทนนายจ้าง เช่นหัวหน้าคนงานคนไทย รองลงมาคือปรึกษาผู้สูงอายุ ร้อยละ 14.6, ผู้นำชุมชน 6.7 นอกนั้นปรึกษาผู้นำศาสนา สามเณร ภรรยา เพื่อน หรือปรึกษาหลายคนแล้วขึ้นอยู่กับว่าเป็นปัญหาชนิดใด ส่วนผู้ที่ตอบไม่มีที่ปรึกษาหรือไม่เคยปรึกษาใคร ร้อยละ 31.2

แผนการย้ายถิ่นในอนาคต

ตารางที่ 4.28 แผนการย้ายถิ่นในอนาคต

แผนการย้ายถิ่น	อาชีพ	อุตสาหกรรม	เกษตร	แรงงาน	อาชีพพิเศษ	บริการ	ค้าขาย	รวม
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
1. อยู่ในประเทศไทยไปเรื่อยๆ ไม่มีกำหนดเวลา	64 (83.1)	31 (83.8)	78 (91.7)	16 (53.3)	141 (87.0)	26 (83.9)	356 (84.4)	
2. อยู่ในประเทศไทยอีกระยะหนึ่ง (ระบุเวลา)	12 (15.6)	5 (13.5)	7 (8.3)	14 (46.7)	20 (12.3)	4 (12.9)	62 (14.7)	
3. อื่นๆ	1 (1.00)	1 (2.7)	-	-	1 (0.6)	1 (3.2)	4 (0.9)	
รวม	77 (100)	37 (100)	85 (100)	30 (100)	162 (100)	31 (100)	422 (100)	

จากตารางที่ 4.28 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ คือร้อยละ 84.4 ตอบว่ายังไม่มีแผน ยังไม่คิดอะไร อยู่ไปเรื่อยๆ ร้อยละ 14.7 คิดว่าจะอยู่ในประเทศไทยช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยกำหนดเวลาว่าจะอยู่ต่อไปอีกช่วงระยะเวลาหนึ่ง และอื่นๆ เช่น จะกลับไปเมื่อมีเงินเก็บจำนวนหนึ่ง หรือไม่ตอบ เมื่อพิจารณาแผนการเคลื่อนย้ายในแต่ละอาชีพ พบว่า กลุ่มแรงงานตอบว่าอยู่ไปเรื่อยๆ ไม่มีกำหนดสูงสุดถึงร้อยละ 91.7 และกลุ่มที่มีแผนหรือกำหนดเวลาการอยู่ของตัวเองได้สูงสุดคือกลุ่มหญิงบริการ ร้อยละ 46.7

ทัศนคติของผู้ย้ายถิ่นต่อคนไทยกลุ่มต่างๆ

เนื่องจากคณะผู้สัมภาษณ์เป็นคนไทย บางคนเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการสาธารณสุข หรือบางครั้งนายจ้างอยู่ใกล้ๆ ขณะที่ดำเนินการสัมภาษณ์ อาจจะทำให้ผู้ตอบไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่แท้จริง ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด จึงใช้ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามร่วมกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม

ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม เกี่ยวกับทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อคนไทยกลุ่มต่างๆ รายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.29 ความคิดเห็นของผู้ย้ายถิ่นต่อคนไทยกลุ่มต่างๆ (N=378)

ความคิดเห็น	คนไทยกลุ่มต่างๆ		นายจ้าง		ตำรวจ/ทหาร		เจ้าหน้าที่สาธารณสุข		คนไทยทั่วไป	
	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)	จำนวน	(%)
ไม่ดี	8	(1.9)	25	(5.9)	4	(0.9)	14	(3.3)		
ปานกลาง	58	(13.7)	58	(13.7)	21	(5.0)	78	(18.5)		
ดี	325	(77.0)	213	(50.5)	211	(50.0)	282	(66.8)		
ไม่เกี่ยวข้อง	31	(7.4)	126	(29.8)	186	(44.1)	48	(11.4)		

จากตารางที่ 4.29 พบว่า ผู้ย้ายถิ่นทัศนคติดีต่อนายจ้างมากที่สุด ร้อยละ 77.0 รองลงมาคือต่อคนไทยทั่วไปร้อยละ 66.8 ส่วนต่อเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และตำรวจ ทหาร ไม่แตกต่างกัน และคือผู้ย้ายถิ่นที่มีทัศนคติที่ดีเพียง ร้อยละ 50.5 แต่ถึงแม้ว่าข้อมูลเชิงปริมาณโดยรวมแล้วผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อคนไทย แต่ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ผู้ย้ายถิ่นถูกกดค่าแรง โกงค่าแรงรูปแบบต่างๆ เช่น คนทำงานบ้านหรือทำงานตามโรงงานบางแห่งต้องทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้างหรือค่าจ้างต่ำมาก โดยบอกว่าฝึกงาน ถูกจ้างตามบ้าน ตามร้านถูกนายจ้างชายข่มขืน บางคนบอกว่าถูกเจ้าหน้าที่บังคับให้นอนด้วยโดยไม่จ่ายเงิน และส่วนใหญ่จะรู้สึกกลัวเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร

3. สภาพปัญหาการรับบริการสาธารณสุข ในทัศนะของผู้ย้ายถิ่น

3.1 จำนวนผู้ย้ายถิ่นที่ใช้บริการสถานพยาบาลของไทยและปัญหาในการรับบริการ

ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ คือ 259 คน หรือร้อยละ 61.4 ยังไม่เคยไปรับบริการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลรัฐไทย ด้วยเหตุผลว่าไม่เคยเจ็บป่วยหนัก ไม่แน่ใจว่าตนเองมีสิทธิหรือไม่ และอื่นๆ เช่น เกรงว่าค่าใช้จ่ายสูง และส่วนที่เคยรับบริการมีจำนวน 162 คน หรือร้อยละ 38.4 และในจำนวนนี้ตอบว่ามีปัญหาในการไปขอรับบริการ 26 คน และมีการระบุว่าภาษาเป็นปัญหาสำคัญที่สุด จำนวน 12 คน ค่าใช้จ่ายเป็นปัญหาสำคัญที่สุด จำนวน 11 คน และการให้บริการของเจ้าหน้าที่สถานพยาบาลเป็นปัญหาสำคัญที่สุดจำนวน 4 ราย รายละเอียดการระบุปัญหา ดังตารางที่ 4.30

ตารางที่ 4.30 การใช้บริการสถานพยาบาลของไทย และปัญหาของผู้ที่เข้ารับบริการ (N=162)

การใช้บริการสถานพยาบาลของไทย และปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยใช้บริการ	259	61.4
เคยใช้บริการ	162	38.6
ไม่มีปัญหา	136	-
มีปัญหา (n=37)	26	-
ภาษา เป็นปัญหาสำคัญที่สุด	12	-
ค่าใช้จ่าย ปัญหาสำคัญที่สุด	11	-
เจ้าหน้าที่ ปัญหาสำคัญที่สุด	4	-

3.2 การบริการฝากครรภ์และคลอด ผู้ย้ายถิ่นมีบุตรในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา มีจำนวน 23 คน ใช้บริการฝากครรภ์ในประเทศไทย 19 คน ในประเทศพม่า 3 คน ไม่มีการฝากครรภ์ 1 คน ส่วนการคลอด พบว่าคลอดในประเทศไทย 11 คน คลอดในพม่า 12 คน สถานที่ที่ผู้ย้ายถิ่นใช้บริการในประเทศไทยคือสถานพยาบาลของรัฐ และหอพักในบ้าน ส่วนสถานที่ที่ใช้บริการในพม่าคือ โรงพยาบาลของรัฐ เอกชน และหอพักในบ้าน ดังตารางที่ 4.31

ตารางที่ 4.31 การฝากครรภ์และการคลอดบุตร (N=23)

สถานที่ฝากครรภ์ และคลอด	ฝากครรภ์ (จำนวน)	คลอด (จำนวน)
ในประเทศไทย	19	11
ในพม่า	3	12
ไม่ฝากครรภ์	1	-
รวม	23	23

สรุป พฤติกรรมการย้ายถิ่นของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย

1. ระยะก่อนเดินทางมาทำงานเมืองไทย

ส่วนใหญ่ผู้ย้ายถิ่นตัดสินใจเดินทางมาเอง หรือคิดตามญาติพี่น้องหรือเพื่อนที่เดินทางมาก่อนแล้ว ที่เดินทางมากับนายหน้า (พม่า) มีจำนวนเล็กน้อย ส่วนใหญ่เป็นหญิงอาชีพพิเศษ, ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มาจากรัฐฉาน มัณฑะเลย์ และย่างกุ้ง และระบุว่ามิถุนายนอยู่ที่เมืองเชียงตุง ต้องจี

และมิลลา, เมืองที่ถูกระบุว่าค้างคืน (ไม่รวมเมืองชายแดนคือเมืองท่าจีเหล็ก) คือเซียงตุง ตองจี และย่างกุ้ง นอกจากนั้นยังมีเส้นทางรอนแรมการพักค้างคืนในป่าไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นเมืองใด

2. ระหว่างการเดินทาง

มีการเดินทางหลายขั้นตอน ทั้งโดยรถ เรือ และเดินทางเท้า กลุ่มตัวอย่างประมาณ เกือบครึ่งหนึ่งต้องเดินทางรอนแรมและมีการค้างคืนระหว่างอย่างน้อย 1 คืน และในจำนวนนี้มีผู้ ค้างคืนระหว่างทางมากกว่า 3 คืนประมาณหนึ่งในสี่ จะเห็นได้ว่าการเดินทางของผู้ย้ายถิ่นกลุ่มที่ มาทำงานที่แม่สายใช้เวลาเดินทางนานกว่ากลุ่มที่แม่สอด เนื่องจากการเดินทางมาจากเมืองที่ลึก เข้าไป รวมทั้งถนนที่ใช้เดินทางอาจจะไม่สะดวกนัก

มีการเดินทางเข้าออกบริเวณด่านตรวจจำนวนน้อยกว่าที่แม่สอด และในความเป็นจริงก็มีการเดินทางโดยผ่านจุดผ่อนปรนซึ่งมีอยู่หลายแห่ง นอกจากนั้นยังมีจุดที่สามารถลักลอบข้าม โดยสะดวกอีกหลายแห่ง การข้ามที่จุดผ่อนปรนและการลักลอบข้ามส่วนใหญ่เป็นการข้าม พรอมแดนแบบมาเข้ากลับเย็น

3. ระยะเวลาเมื่อมาถึงประเทศไทยหรือถึงชายแดนแล้ว

กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากเป็นผู้เดินทางมาทำงานแบบมาเข้ากลับเย็น เนื่องจากการเดินทาง ข้ามพรอมแดนในแต่ละวันทำได้โดยสะดวก, ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เพิ่งเดินทางมาทำงานเมืองไทยครั้ง แรก และประมาณสองในสามเป็นผู้เข้ามาใหม่คือไม่เกิน 1 ปี แสดงว่ามีการเดินทางจากแม่สาย ต่อไปยังที่อื่นจำนวนมาก

ด้านลักษณะงานและความคาดหวัง พบว่าจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งไม่คาดหวังมาก่อนว่าจะ ได้ทำงานประเภทใด หญิงอาชีพพิเศษส่วนใหญ่มาด้วยความสมัครใจ บางคนมาถึงแล้วหางานทำ ไม่ได้หรือทำอาชีพอื่นในระยะแรกก่อนแล้วจึงเปลี่ยนมาเป็นหญิงอาชีพพิเศษด้วยเหตุผลต่างๆ กัน, โดยรวมแล้วมีการเปลี่ยนแปลงงานบ่อย ยกเว้นภาคเกษตรกรรมเท่านั้นที่มีการเปลี่ยนงานน้อยที่สุด

กลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สายมีรายได้โดยเฉลี่ยสูงกว่าอำเภอแม่สอด พบว่ากลุ่มที่ มีรายได้ และส่งเงินกลับมากที่สุดคือหญิงอาชีพพิเศษ กลุ่มภาคบริการมีรายได้น้อยที่สุด กลุ่มภาคแรงงานมีเงินออมน้อยที่สุด การส่งเงินกลับส่วนใหญ่ถือกลับมาเอง ผักเพื่อนหรือญาติ หรือฝากส่งในระบบ ส่วนการรับส่งเงินนอกระบบมีจำนวนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

โดยภาพรวม ส่วนใหญ่ยังมีความผูกพันกับญาติพี่น้องทางประเทศพม่า คือมีการส่งเงิน กลับ การเยี่ยมเยือน หรือการส่งข่าวคราวถึงกัน

ผู้ย้ายถิ่นมากกว่าครึ่งหนึ่งพักกับนายจ้างโดยพักรวมอยู่ในบ้านนายจ้างหรือสถานประกอบการ หรือพักในหอพักที่นายจ้างจัดที่พักให้ไว้ให้ ส่วนกลุ่มที่พักฝั่งพม่ามีจำนวนมากถึงเกือบหนึ่งในสามของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานที่ไม่ได้มีภูมิสำเนาในทำห้เหลือักส่วนใหญจะเช่าบ้านอยู่รวมกัน

เกือบครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างไม่เคยร่วมกิจกรรมเลย โดยกลุ่มที่ไม่ร่วมกิจกรรมอยู่ในภาคบริการและหญิงอาชีพพิเศษมากกว่ากลุ่มอื่นๆ เนื่องจากลักษณะงาน ช่วงเวลา ชั่วโมงทำงาน วันหยุด รวมทั้งขาดการสนับสนุนจากนายจ้าง ทำให้ขาดโอกาสในการร่วมกิจกรรมชุมชน นอกจากนี้ พบว่าเพศชายและหญิงมีการร่วมกิจกรรมชุมชนไม่แตกต่างกัน ด้านแหล่งหรือบุคคลที่เป็นศูนย์รวม ไม่พบว่ามีที่ใดเป็นพิเศษที่ผู้ย้ายถิ่นไปปรึกษาเมื่อมีปัญหาต่างๆ

กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดตอบว่ายังไม่มีความมั่นใจที่แน่นอนในอนาคต มีเพียงครึ่งหนึ่งของกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษเท่านั้นที่มีแผนจะทำงานไปอีกช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ถึงแม้ว่าข้อมูลเชิงปริมาณโดยรวมแล้วผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อคนไทย แต่พบว่ามีกรกคค่าแรง โกงค่าแรง และถูกละเมิดทางเพศโดยนายจ้างและเจ้าหน้าที่

ด้านการใช้บริการด้านสาธารณสุขของผู้ย้ายถิ่น กลุ่มตัวอย่างประมาณหนึ่งในสามเคยใช้บริการสาธารณสุขของรัฐไทย และในจำนวนผู้เคยใช้บริการทั้งหมดมีเพียงหนึ่งในห้าเท่านั้นที่ระบุปัญหาในการใช้บริการ โดยระบุว่ามีปัญหาด้านภาษา ค่าใช้จ่ายและการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีบุตรในช่วงเวลาที่ทำงานในประเทศไทยจำนวน 23 คน คลอดในฝั่งไทยและฝั่งพม่าจำนวนเท่าๆ พบว่ายังมีกรคลอดเองตามบ้านและการทำคลอดโดยหมอพื้นบ้าน

ตอนที่ 4 ความรู้ ทัศนคติ และสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ของผู้ย้ายถิ่น

การนำเสนอข้อมูลในส่วนนี้จะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ของผู้ย้ายถิ่นเกี่ยวกับโรคเอดส์และปัจจัยที่มีผลต่อระดับความรู้ดังกล่าว, ทัศนคติของผู้ย้ายถิ่นเกี่ยวกับโรคเอดส์และผู้ป่วยโรคเอดส์ ตลอดจนการประเมินสถานการณ์เสี่ยงของตนเอง ข้อมูลส่วนสุดท้ายจะเป็นเรื่องสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ของผู้ย้ายถิ่นรายละเอียดของข้อมูลมีดังต่อไปนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์

1.1 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคเอดส์ของผู้ย้ายถิ่น

ตารางที่ 4.32 แหล่งและสื่อที่ผู้ย้ายถิ่นรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ประเทศต้นทาง	จำนวน (%)	ประเทศไทย	จำนวน (%)
รู้เรื่องเอดส์ก่อนมาประเทศไทย สื่อที่เป็นแหล่งข้อมูล	277 (65.6)	รู้เรื่องเมื่ออยู่ในประเทศไทย สื่อที่เป็นแหล่งข้อมูลสูงสุด 3	375 (88.9)
อันดับ 1 การบอกเล่า พูดคุย	206 (48.8)	อันดับ 1 การบอกเล่า พูดคุย	309 (73.2)
อันดับ 2 วิทยู โทรทัศน์	129 (30.6)	อันดับ 2 วิทยู โทรทัศน์	213 (50.5)
อันดับ 3 หนังสือพิมพ์ วารสาร	101 (23.9)	อันดับ 3 แผ่นพับ สติกเกอร์	124 (29.4)

จากตารางที่ 4.32 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเคยรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ โรคเอดส์ก่อนที่จะเดินทางมาประเทศไทย ร้อยละ 65.6 และได้รับข่าวสารขณะพำนักในประเทศไทยร้อยละ 88.9 สื่อที่มาของข้อมูลสูงสุด 2 อันดับแรกทั้งในประเทศไทยและประเทศต้นทาง (พม่า จีน และอื่นๆ) คือ อันดับ 1 การบอกเล่า อันดับ 2 วิทยูหรือโทรทัศน์ ส่วนอันดับ 3 ประเทศต้นทางเป็นสิ่งพิมพ์ หนังสือ วารสารต่างๆ และอันดับ 3 ประเทศปลายทาง (ไทย) เป็นแผ่นพับ สติกเกอร์ และโปสเตอร์

1.2 ระดับความรู้ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้เรื่องโรคเอดส์

1.2.1 ระดับความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มผู้ย้ายถิ่น จำแนกกลุ่มตามอาชีพซึ่งใช้เป็นตัวแปรควบคุมในการออกแบบกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มหญิงอาชีพพิเศษมีความรู้ดีที่สุด รองลงมาคือกลุ่มอาชีพค้าขาย กลุ่มที่มีความรู้ต่ำที่สุดคือกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม ดังตารางที่ 4.32

ตารางที่ 4.33 ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ และการส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามอาชีพ

(คะแนนเต็ม 1.0)

อาชีพ	Mean	S.D.
ภาคอุตสาหกรรม	.5203	.2349
ภาคเกษตรกรรม	.3673	.2581
กรรมกร/แรงงาน/รับจ้าง	.5337	.2137
หญิงอาชีพพิเศษ	.6204	.1598
ภาคบริการ	.5058	.2318
ค้าขาย	.5530	.1292
รวม	.5135	.2263

1.2.2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้เรื่องโรคเอดส์ โดยการเปรียบเทียบ

ค่าเฉลี่ยด้วยสถิติทดสอบ t-test และ F-test ตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์ได้แก่ตัวแปรด้านอาชีพ ปัจจัยด้านภูมิหลัง, ปัจจัยด้านการย้ายถิ่น และอื่นๆ ที่น่าจะส่งผลต่อความรู้เรื่องโรคเอดส์ ได้แก่ ตัวแปรเพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, สถานภาพสมรส, ศาสนา, ชนบท, เมืองต้นทางในระดับภาคหรือรัฐ เมืองต้นทางระดับเมือง, รายได้ และเงินออม, ความสามารถในภาษาไทยด้านการฟัง และการพูด, การพักอาศัย (ด้านแหล่งที่พักอาศัยและผู้ร่วมพักอาศัย) การร่วมกิจกรรมชุมชน, ระยะเวลาการพำนักในเมืองไทย, การเขียนเขียนภูมิสำเนาเดิม, สถานภาพทางกฎหมาย, และการประเมินสถานะเสี่ยงต่อโรคเอดส์ของตนเอง

ผลจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ของกลุ่มผู้ย้ายถิ่นตามตัวแปรข้างต้น พบว่ามีปัจจัย 9 ปัจจัยที่ทำให้ผู้ย้ายถิ่นมีความรู้เรื่องโรคเอดส์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ประกอบด้วย 1. อาชีพ 2. อายุ 3. ระดับการศึกษา 4. รายได้ 5. ความสามารถในภาษาไทยด้านการฟัง 6. ความสามารถในภาษาไทยด้านการพูด 7. แหล่งทำเลที่พักอาศัย 8. การร่วมกิจกรรมชุมชน 9. การประเมินสถานะเสี่ยงของตนเอง ส่วนปัจจัยที่เหลือพบว่ามีนัยสำคัญ โดยจะเสนอรายละเอียดของปัจจัยที่มีนัยสำคัญดังนี้

1. **กลุ่มอาชีพ** : กลุ่มอาชีพซึ่งใช้เป็นตัวแปรควบคุมในการออกแบบกลุ่มตัวอย่าง เมื่อทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างค่าเฉลี่ย พบว่า กลุ่มภาคเกษตรกรรมมีระดับความรู้แตกต่างจากทุกอาชีพอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .05$) ส่วนอาชีพอื่นๆ ค่าเฉลี่ยความรู้ไม่แตกต่างกันแตกต่างกัน ($p = .30$) การกลุ่มภาคเกษตรกรรมมีความรู้ที่น้อยที่สุดและแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจากกลุ่มอื่นเป็นเพราะพักอาศัยไกลจากชุมชนทำให้ไม่มีโอกาสพบปะสังสรรค์กับคนในชุมชนหรือรับรู้ข้อมูลผ่านสื่อต่างๆ มากนัก จึงไม่ได้รับความรู้เรื่องเอดส์เท่าที่ควร

2. **อายุ** : ผู้ที่มีอายุระหว่าง 26-30 ปี และอายุ < 15 ปี เป็นผู้มีความรู้ดีที่สุด ส่วนผู้ที่มีความรู้ที่น้อยที่สุดคืออายุ 36-40 ปี ทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างค่าเฉลี่ย พบว่า กลุ่มอายุ 36-40 ปี มีความรู้ที่น้อยกว่ากลุ่มอายุ 21-25 ปี และ 26-30 ปี อย่างมีนัยสำคัญเพียงสองกลุ่ม ($p = .04$ และ $p = .03$) ส่วนกลุ่มอายุอื่นๆ มีความรู้ไม่แตกต่างกันแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากกลุ่มที่อายุมากส่วนใหญ่ทำงานภาคเกษตรกรรม (ดูภาคผนวกตารางที่ 33)

3. **ระดับการศึกษา** : กลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าจะมีความรู้ดีกว่า กลุ่มการศึกษาระดับปริญญาตรีมีความรู้ดีที่สุด เมื่อทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างค่าเฉลี่ย พบว่า กลุ่มผู้ย้ายถิ่นไม่ได้เรียนกับกลุ่มเรียนจบระดับประถมศึกษาที่มีความรู้ที่น้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญ ($p < .05$) ส่วนกลุ่มที่ระดับการศึกษาสูงกว่าประถมขึ้นไปมีความรู้ไม่แตกต่างกัน (ดูภาคผนวกตารางที่ 34)

4. **รายได้** : กลุ่มที่มีรายได้มากกว่าส่วนใหญ่จะมีความรู้ดีกว่า โดยเรียนกลุ่มที่มีรายได้ 5,001-10,000 บาท มีความรู้ดีที่สุด กลุ่มรายได้ไม่เกิน 500 บาท มีความรู้ที่น้อยที่สุด เมื่อทดสอบนัย

สำคัญของความแตกต่างค่าเฉลี่ย พบว่า กลุ่มที่มีรายได้น้อยกว่า 500 บาท และ 501-1,000 บาท มีความรู้ต่ำกว่ากลุ่มอื่นๆ ที่มีรายได้มากกว่าอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.5$) ส่วนกลุ่มที่รายได้มากกว่า 1,000 บาทขึ้นไป มีความรู้ไม่แตกต่างกัน (ดูภาคผนวกตารางที่ 41)

5. ความสามารถในการฟังภาษาไทย : กลุ่มที่ฟังภาษาไทยได้ดีมีความรู้ดีที่สุด กลุ่มที่ฟังได้ปานกลางมีความรู้ที่น้อยที่สุด เมื่อทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างค่าเฉลี่ย พบว่า กลุ่มที่ฟังภาษาไทยได้ปานกลางมีความรู้ที่น้อยกว่ากลุ่มที่ฟังภาษาไทยได้ดีอย่างมีนัยสำคัญเพียงคู่เดียว ($p = .04$) ส่วนกลุ่มที่อื่นๆ มีความรู้ไม่แตกต่างกัน (ดูภาคผนวกตารางที่ 43)

6. ความสามารถในการพูดภาษาไทย : กลุ่มที่พูดภาษาไทยได้ดีมีความรู้ดีที่สุด กลุ่มที่พูดได้ปานกลางมีความรู้ที่น้อยที่สุด เมื่อทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างค่าเฉลี่ย พบว่ากลุ่มที่พูดภาษาไทยไม่ได้เลย และกลุ่มที่พูดภาษาไทยได้ปานกลางมีความรู้ที่น้อยกว่ากลุ่มที่พูดภาษาไทยได้ดีอย่างมีนัยสำคัญเพียงสองคู่ ($p = .01$ และ $p = .01$) ส่วนกลุ่มที่อื่นๆ มีความรู้ไม่แตกต่างกัน (ดูภาคผนวกตารางที่ 44)

7. แหล่งทำเลที่พักอาศัย : กลุ่มที่พักฝั่งพม่ามีความรู้ดีที่สุด กลุ่มที่พักกับนายจ้างมีความรู้ที่น้อยที่สุด เมื่อทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างค่าเฉลี่ย พบว่ากลุ่มที่พักฝั่งพม่ามีความรู้มากกว่ากลุ่มที่พักกับนายจ้างอย่างมีนัยสำคัญเพียงคู่เดียว ($p = .01$) ส่วนกลุ่มที่อื่นๆ มีความรู้ไม่แตกต่างกัน (ดูภาคผนวกตารางที่ 45)

8. การร่วมกิจกรรมชุมชน : ผู้ร่วมกิจกรรมในชุมชนเป็นบางครั้งมีความรู้ดีที่สุด ผู้ไม่เคยร่วมกิจกรรมชุมชนเลยมีความรู้ที่น้อยที่สุด เพื่อทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างค่าเฉลี่ย พบว่ากลุ่มไม่เคยร่วมกิจกรรมเลยมีความรู้ที่น้อยกว่ากลุ่มที่ร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้งอย่างมีนัยสำคัญเพียงคู่เดียว ($p = .01$) สรุปได้ว่าการร่วมกิจกรรมชุมชนทำให้มีโอกาสได้รับข้อมูลข่าวสารมากขึ้น (ดูภาคผนวกตารางที่ 47)

9. การประเมินสถานะเสี่ยงต่อโรคเอดส์ของตนเอง : ผู้ประเมินว่าตนเองไม่อยู่ในสถานะเสี่ยงมีความรู้ที่น้อยที่สุด ผู้ที่ประเมินว่าตนเองอยู่ในสถานะเสี่ยงปานกลาง มีความรู้ดีที่สุด ทดสอบนัยสำคัญของความแตกต่างค่าเฉลี่ย พบว่าผู้ที่ประเมินว่าตนเองไม่อยู่ในสถานะเสี่ยงมีความรู้ที่น้อยกว่ากลุ่มที่ประเมินว่าตนเองอยู่ในสถานะเสี่ยงปานกลางอย่างมีนัยสำคัญเพียงคู่เดียว ($p = .05$) (ดูภาคผนวกตารางที่ 51)

1.2.3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้เรื่องโรคเอดส์โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression)

การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคือ (คะแนนความรู้) กับตัวแปรอิสระหลายตัว (ในที่นี้เรียกตัวแปรทำนาย) โดยการควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระตัวอื่นๆ ทั้งหมด

ปัจจัยที่นำมาวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ประกอบด้วย ระดับคะแนนความรู้, อายุ, ระดับการศึกษา, เพศ, อาชีพ, ศาสนา, ความสามารถในการพูดและฟังภาษาไทย, สถานภาพแต่งงาน, รายได้, เงินออม, ลักษณะที่พักอาศัย, ผู้ร่วมพักอาศัย, ขั้นตอนการเดินทาง, การเชื่อมเขียนภูมิสำเนา, ระยะเวลาการพำนัก, สถานภาพทางกฎหมาย การประเมินสถานะเสี่ยงด้วยตนเอง (ดูภาคผนวกตารางที่ 52)

เสนอผลการวิเคราะห์เฉพาะปัจจัยที่ระดับความรู้ได้อย่างมีนัยสำคัญ ดังตารางที่ 4.34 (ผลการวิเคราะห์โดยละเอียดดูในตารางภาคผนวกที่ 53)

ตารางที่ 4.34 ปัจจัยที่มีผลต่อระดับคะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์		t	Sig
	B	Beta		
ระดับการศึกษา	6.915E-02	.386	6.582	.00*
หญิงอาชีพพิเศษ	.179	.194	2.464	.01*
ภาคเกษตรกรรม	-.116	-.151	-2.298	.02*
เพศ (ชาย = 1)	6.463E-02	.141	2.446	.02*
ระยะเวลาพำนักในเมืองไทย	5.507E-04	.127	2.011	.05*
การร่วมกิจกรรมชุมชน	3.431E-02	.111	2.045	.04*

R=.558 R²=.312 Adjusted R²=.234

Sig=.00 Method=Enter

จากตารางที่ 4.34 พบว่าตัวแปรทำนายทั้งหมดร่วมกันทำนายความรู้ของกลุ่มตัวอย่างได้ถูกต้อง ร้อยละ 31.2 โดยมีตัวแปรที่ทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญ 6 ตัว เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลในทางบวก 5 ตัว มีอิทธิพลในทางลบ 1 ตัว จัดเรียงลำดับตามน้ำหนักอิทธิพลที่มีต่อความรู้เรื่องโรคเอดส์ได้ดังนี้

1. ผู้มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีความรู้ดีกว่า
2. อาชีพหญิงบริการ มีความรู้ดีกว่าผู้ไม่ใช่อาชีพหญิงบริการ
3. อาชีพในภาคเกษตรกรรม มีความรู้ต่ำกว่าผู้ที่ไม่ใช่อาชีพในภาคเกษตรกรรม
4. เพศชายมีความรู้ดีกว่าเพศหญิง
5. ผู้พำนักในเมืองไทยนานกว่า มีความรู้ดีกว่า
6. ร่วมกิจกรรมชุมชนมากกว่า มีความรู้ดีกว่า

สรุป ความรู้เรื่องโรคเอดส์

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้ขึ้นเรื่องโรคเอดส์ในเมืองไทยมากกว่าเมื่ออยู่ในพม่า สื่อที่ได้ขึ้นได้ฟังมากที่สุด คือการบอกเล่า วิทยุ โทรทัศน์ ในประเทศไทยมีสื่อแผ่นพับและสติ๊กเกอร์ ส่วนในพม่าผู้ย้ายถิ่นมีโอกาสได้อ่านจากสิ่งพิมพ์

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้เรื่องโรคเอดส์ของผู้ย้ายถิ่น ในขั้นการวิเคราะห์แบบสองตัวแปร พบว่า อาชีพ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ความสามารถด้านการฟังและการพูดภาษาไทย ระยะเวลาการพำนัก การร่วมกิจกรรมชุมชน และการตระหนักในสถานะเสี่ยงของตนเอง มีส่วนเกี่ยวข้องกับระดับของความรู้ กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นอยู่ในอาชีพเกษตรกรรม มีอายุ 36-40 ปี, ไม่ได้เรียนหรือเรียนจบชั้นประถมศึกษา, มีรายได้ไม่เกิน 500 บาทหรือระหว่าง 500 - 1,000 บาท, ฟังภาษาไทยได้ปานกลาง, พูดภาษาไทยไม่ได้ หรือได้ปานกลาง, พักอยู่กับนายจ้างในฝั่งไทย, ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนในฝั่งไทย, และประเมินว่าตนเองไม่อยู่ในสถานการณ์เสี่ยงเป็นผู้มีความรู้เรื่องโรคเอดส์น้อยกว่าผู้ที่มีคุณลักษณะแบบอื่นในตัวแปรชุดเดียวกัน

ในขั้นวิเคราะห์แบบหลายตัวแปร พบว่า การศึกษามีอิทธิพลกับความรู้เรื่องโรคเอดส์มากที่สุด รองลงมาคืออาชีพหญิงพิเศษ เกษตรกรรม เพศชาย ระยะเวลาที่พำนักในประเทศไทย และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ตามลำดับ

2. ทศนคติของผู้ย้ายถิ่นเกี่ยวกับโรคเอดส์และผู้ป่วยโรคเอดส์

2.1 ทศนคติต่อโรคเอดส์การประเมินสถานการณ์เสี่ยงของตนเอง

ตารางที่ 4.35 ทศนคติต่อโรคเอดส์และการประเมินสถานการณ์เสี่ยงของตนเอง (N=422)

ทศนคติและการประเมินตนเอง	ไม่	น้อย	ปานกลาง	มาก	ไม่ตอบ
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
ความรู้สึกรังเกียจผู้ป่วยเอดส์	154 (36.5)	75 (17.8)	39 (9.2)	148 (35.1)	6 (1.4)
ท่านกลัวโรคเอดส์หรือไม่ น้อยเพียงใด	11 (2.6)	5 (1.2)	16 (3.8)	389 (92.2)	1 (0.2)
ท่านคิดว่าท่านอยู่ในสถานการณ์เสี่ยง	301 (71.3)	34 (8.1)	20 (4.7)	61 (14.5)	6 (1.4)

จากตารางที่ 4.35 พบว่าผู้ย้ายถิ่นร้อยละ 36.5 ไม่รังเกียจผู้ป่วยเอดส์ และร้อยละ 35.1 รังเกียจมาก และร้อยละ 92.2 กลัวโรคเอดส์มาก ส่วนการประเมินตนเองพบว่า ส่วนใหญ่คือร้อยละ 71.3 คิดว่าตนเองไม่อยู่ในสถานการณ์เสี่ยง และร้อยละ 14.5 คิดว่าตนเองอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงมาก อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีความรู้สึกรังเกียจ แต่เมื่อถามถึงความรู้สึกต่อผู้ติดเชื้อเอดส์

ส่วนใหญ่ตอบว่ารู้สึกสงสาร หรือตอบว่าไม่มีความคิดเห็น แต่ก็มีจำนวนไม่น้อยที่ตอบว่าสมน้ำหน้า ไม่สงสาร ไม่อยากอยู่ด้วย ฯลฯ

เมื่อเปรียบเทียบการประเมินสถานะเสี่ยงของตนเองในระหว่างกลุ่มอาชีพแล้ว พบว่า มีการประเมินตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในระหว่างกลุ่มอาชีพ โดยกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ ตอบว่าตนเองอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงมากที่สุด ถึงร้อยละ 62.1 รองลงมาคืออาชีพแรงงาน ร้อยละ 19.0 ส่วนกลุ่มที่คิดว่าตนเองเสี่ยงน้อยที่สุดคือภาคบริการ คือร้อยละ 8.1 รายละเอียดดังตารางที่ 4.34

ตารางที่ 4.36 การประเมินสถานะเสี่ยงต่อโรคเอดส์ ด้วยตนเอง จำแนกตามกลุ่มอาชีพ

อาชีพ	ความคิดเห็น	ไม่เสี่ยง	เสี่ยงน้อย	เสี่ยงปานกลาง	เสี่ยงมาก
		จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
อุตสาหกรรม		52 (68.8)	3 (3.9)	7 (9.2)	14 (18.4)
เกษตรกรรม		36 (97.3)	-	1 (2.7)	-
แรงงาน กรรมกร		52 (61.9)	12 (14.3)	4 (4.8)	16 (19.0)
หญิงอาชีพพิเศษ		4 (13.8)	4 (13.8)	3 (10.3)	18 (62.1)
บริการ		127 (79.4)	15 (9.4)	5 (3.1)	13 (8.1)
ค้าขาย		30 (100)	-	-	-

2.2 ทักษะคิดต่อพฤติกรรมเสี่ยง

ตารางที่ 4.37 ทักษะคิดต่อพฤติกรรมเสี่ยง

ทัศนคติ	ไม่มีความคิดเห็น	ไม่ดี	อื่นๆ	รวม
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
1. การซื้อขายบริการทางเพศ	153 (36.5)	254 (60.6)	12 (2.9)	419 (100)
2. การเสพยาเสพติด	98 (20.9)	325 (77.2)	8 (1.9)	421 (100)

จากตารางที่ 4.37 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบว่าพฤติกรรมการซื้อขายบริการทางเพศ และการเสพยาเสพติดเป็นเรื่องไม่ดี แต่มีหลายคนเห็นว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นเรื่องส่วนตัว ถ้าไม่ทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น หรือบางคนตอบว่าผู้หญิงที่มาทำงานขายบริการทางเพศ อาจเนื่องจากมีความจำเป็น

2.3 ความรู้สึกว่าจะป้องกันตัวจากโรคเอดส์

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าจะเป็นประโยชน์ในการจัดทำโครงการรณรงค์เพื่อป้องกันโรคเอดส์ให้มีประสิทธิภาพ จึงศึกษาว่าเหตุผลใดที่จะทำให้ผู้ข้ายกเลิกคิดว่าควรป้องกันตัวเองจากโรคเอดส์

ตารางที่ 4.38 เหตุผลที่ทำให้คิดว่าควรจะป้องกันตัวเองจากโรคเอดส์ (N=422)

เหตุผลที่ทำให้คิดว่าควรจะป้องกันตัวเองจากโรคเอดส์	จำนวน	ร้อยละ
กลัวตาย	347	82.2
กลัวติดไปถึงคนในครอบครัว	124	29.4
รู้สึกว่าเป็นเรื่องใกล้ตัว	32	7.6
กลัวอาย	7	1.7

จากตารางที่ 4.38 พบว่า เหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างคิดว่าควรป้องกันตัวเองจากโรคเอดส์ ที่ถูกระบุสูงสุด 4 อันดับ คือ อันดับ 1 กลัวตาย อันดับ 2 กลัวติดไปถึงคนในครอบครัว อันดับ 3 เมื่อรู้สึกว่าเป็นเรื่องใกล้ตัว อันดับ 4 คือกลัวอาย คิดเป็นร้อยละ 82.2 ร้อยละ 29.4 ร้อยละ 7.6 และร้อยละ 1.7 ตามลำดับ

สรุป ทักษะคิดต่อโรคเอดส์และผู้ป่วยเอดส์ และการประเมินสถานการณ์เสี่ยงของตนเอง

ผู้ข้ายกเลิกส่วนใหญ่รังเกียจและกลัวผู้ป่วยเอดส์มาก เนื่องจากกลัวตาย และกลัวติดคนในครอบครัว และแม้ว่าจะมีความรู้สึกรังเกียจ แต่เมื่อถามถึงความรู้สึกต่อผู้ติดเชื้อเอดส์ ส่วนใหญ่รู้สึกสงสารหรือไม่มีความคิดเห็น มีเพียงเล็กน้อยที่รู้สึกไม่ดีและปฏิเสธผู้ป่วยเอดส์ เช่น สมน้ำหน้าไม่สงสาร ส่วนการประเมินตนเองพบว่า กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษตอบว่าตนเองอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงมากที่สุด รองลงมาคืออาชีพแรงงาน ส่วนกลุ่มที่คิดว่าตนเองเสี่ยงน้อยที่สุดคืออาชีพเกษตรกร

ด้านทักษะคิดต่อพฤติกรรมเสี่ยง แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานและการขายบริการและซื้อบริการทางเพศ แต่ในความเป็นจริงพบว่ามีการยอมรับการอยู่ด้วยกันก่อนแต่งงานมากขึ้น ส่วนทักษะคิดต่อผู้เสพยาเสพติดส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นเรื่องส่วนตัวถ้าไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

3. ด้านสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์

ในการตั้งคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์เสี่ยง บางครั้งผู้ตอบอาจจะไม่ยอมตอบหรือถ้าตอบ อาจจะไม่ตอบตามความเป็นจริง ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องจึงมีทั้งข้อคำถามที่เป็นการถาม พฤติกรรมเสี่ยงตรงๆ ถามถึงสถานการณ์ (สภาวะแวดล้อมรวมทั้งเงื่อนไข องค์ประกอบต่างๆ) ซึ่งอาจจะเอื้อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยง รวมทั้งมีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มด้วย เพื่อตรวจสอบและขยายข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมและสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4.39 พฤติกรรมเสี่ยงและสถานการณ์เสี่ยงต่อ โรคเอดส์ของผู้ชายถิ่น

พฤติกรรมเสี่ยง/สถานการณ์เสี่ยง	จำนวน	ร้อยละ
พฤติกรรมเสี่ยงที่ไม่ได้เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ (3 เดือนที่ผ่านมา)		
1. การรับเลือดจากผู้อื่น	6	1.4
2. การรับฉีดยาโดยบุคคลที่ไม่ได้รับอนุญาต (หมอลเถื่อน)	12	2.8
3. การเสพยาเสพติดโดยฉีดเข้าเส้น	3	0.7
พฤติกรรมเสี่ยงที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ (ระยะเวลา 3 เดือนที่ผ่านมา)		
1. คู่เพศสัมพันธ์ที่ไม่ใช่หญิงอาชีพพิเศษ รวมทั้งภรรยา (ผู้ตอบเพศชาย)		
จำนวน 1 คน	67	
จำนวน >1 คน	1	
2. การใช้ถุงยางอนามัยกับคู่เพศสัมพันธ์		
ภรรยาและหญิงที่ไม่ใช่หญิงอาชีพพิเศษ (N=67)		
ไม่ใช่	65	
ใช้บางครั้ง	2	
ใช้ทุกครั้ง	-	
หญิงอาชีพพิเศษ (N=10)		
ไม่ใช่	1	
ใช้บางครั้ง	1	
ใช้ทุกครั้ง	8	

ตารางที่ 4.39 (ต่อ)

พฤติกรรมเสี่ยง/สถานการณ์เสี่ยง	จำนวน	ร้อยละ
3. จำนวนคู่เพศสัมพันธ์ กับหญิงอาชีพพิเศษ (ผู้ตอบเพศชาย)		
1 คน	7	
2 คน	2	
มากกว่า 2 คน	1	
4. ความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงอาชีพพิเศษ (ผู้ตอบเพศชาย)(N = 10)		
1 สัปดาห์/ครั้ง	3	
2 สัปดาห์/ครั้ง	1	
1 เดือน/ครั้ง	2	
นานกว่า 1 เดือน หรือนานๆ ครั้ง ไม่นแน่นอน	4	
5. จำนวนคู่เพศสัมพันธ์ (ผู้ตอบเพศหญิง)* (N=85)		
จำนวน 1 คน	57	
จำนวนมากกว่า 1 คน	28	
6. การใช้ถุงยางอนามัยกับสามี เพื่อนชาย และชายที่ไม่ใช่ลูกค้า (ผู้ตอบเพศหญิง) (N=70)		
ไม่ใช่	56	
ใช้บางครั้ง	1	
ใช้ทุกครั้ง	4	
7. การใช้ถุงยางอนามัยกับลูกค้าของหญิงอาชีพพิเศษ (N=30)		
ไม่ใช่	-	
ใช้บางครั้ง	2	
ใช้ทุกครั้ง	27	
ไม่ตอบ	1	
สถานการณ์เสี่ยง		
สภาพแวดล้อมที่พักอาศัย ของผู้พักกับครอบครัว (N = 200)		
พักอาศัยด้วยกัน 2 คน	61	30.5
พักอาศัยด้วยกัน 3-5 คน	103	51.5
พักอาศัยด้วยกัน > 5 คน	36	18.0

หมายเหตุ : * รวมหญิงบริการทางเพศไว้ในกลุ่มผู้ตอบด้วย

จากตารางที่ 4.39 ด้านพฤติกรรมเสี่ยงที่ไม่ใช่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ พบว่า ในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมา มีผู้เคยรับเลือด 6 คน (ร้อยละ 1.4) และมีการเสพยาเสพติดโดยฉีดเข้าเส้น 3 คน (ร้อยละ 0.7) และมี 12 คน (ร้อยละ 2.8) ตอบว่าเขาได้รับการฉีดยาจากบุคคลที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ทำการรักษาตามกฎหมาย (หมอลือเถื่อน)

พฤติกรรมทางเพศของผู้ย้ายถิ่นเพศชาย พบว่า ส่วนใหญ่ตอบว่ามีคู่เพศสัมพันธ์ 1 คน มีเพียง 1 คนที่ตอบว่ามีคู่เพศสัมพันธ์หลายคน และเกือบทั้งหมดตอบว่าไม่ใช่ถุงยางอนามัยเลย เพราะมีคู่เพศสัมพันธ์เพียงคนเดียวคือภรรยาหรือแฟน ส่วนผู้ที่ตอบว่าใช้บางครั้งจำนวน 2 คน ใช้เพื่อการคุมกำเนิด

การมีเพศสัมพันธ์กับหญิงอาชีพพิเศษ มีผู้ตอบว่ามีเพศสัมพันธ์กับหญิงอาชีพพิเศษเพียง 10 คน และใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้ง 8 คน ใช้บางครั้ง 1 คน และไม่ใช่ 1 คน ด้านจำนวนคู่เพศสัมพันธ์ที่เป็นหญิงอาชีพพิเศษ ส่วนใหญ่ คือ 7 คนตอบว่ามีเพศสัมพันธ์กับหญิงอาชีพพิเศษเพียงคนเดียวอีก 2 คน ตอบว่ามีเพศสัมพันธ์กับหญิงอาชีพพิเศษ 2 คน และอีก 1 คนตอบว่ามีมากกว่า 2 คน ด้านความถี่พบว่า สัปดาห์ละ 1 ครั้ง จำนวน 3 คน สองสัปดาห์ต่อ 1 ครั้งจำนวน 1 คน เดือนละ 1 ครั้งจำนวน 2 คน และอีก 4 คนตอบว่านานๆ ครั้งหรือไม่แน่นอน

พฤติกรรมทางเพศของผู้ย้ายถิ่นหญิง การตอบไม่แตกต่างจากผู้ย้ายถิ่นชาย คือมีคู่เพศสัมพันธ์ 1 คน และไม่ใช่ถุงยางอนามัยหรือใช้บางครั้ง ยกเว้นหญิงอาชีพพิเศษที่มีคู่เพศสัมพันธ์หลายคน และมีการใช้ถุงยางอนามัยมากขึ้นคือใช้ทุกครั้งและใช้บางครั้ง

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่มและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในประเด็นเกี่ยวกับสถานการณ์เสี่ยง พบว่า มีการมีเพศสัมพันธ์กันในช่วงผู้ย้ายถิ่นด้วยกัน เมื่อเดินทางกลับไปฝั่งทำชีเหล็กในวันหยุดและมีการใช้บริการห้องเช่าหรือบ้านเพื่อน คนรู้จัก ทำให้มีการยอมรับการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานมากขึ้น และยังพบว่าผู้ย้ายถิ่นชายที่เดินทางมาทำงานแบบมาเช้ากลับเย็น และพักที่ท่าชีเหล็กมักจะอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงมากกว่าเนื่องจากการพบปะสังสรรค์และจับกลุ่มดื่มเหล้ากันตามโรงน้ำชา มีการใช้ยาเสพติด และมีการใช้บริการตามสถานบริการทางเพศด้วย

ส่วนเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับผู้ย้ายถิ่น พบว่าผู้หญิงไทยมีความสัมพันธ์กับผู้ชายพม่าจำนวนน้อยมาก จะพบความสัมพันธ์หญิงพม่ากับผู้ชายไทยมากกว่า เช่น พบว่าหัวหน้าคนงาน หรือผู้จัดการ โรงงานมีความสัมพันธ์กับคนงานหญิง นายจ้างชายกับลูกจ้างหญิงตามบ้านเจ้าหน้าที่ไทยเลี้ยงหญิงพม่าไว้เป็นเมียเก็บ

ส่วนหญิงอาชีพพิเศษที่แม่สายพบว่าส่วนใหญ่เป็นไทยใหญ่ มาจากเชียงใหม่ ดองจี มั่นจาลี เมืองเลน เมืองโก ท่าชีเหล็ก หลายคนเคยทำงานขายบริการที่อื่นมาก่อน มีค่านิยมการเดินทางไป

ทำงานเชียงใหม่ กรุงเทพฯ ภูเก็ต หาดใหญ่ โดยพ่อแม่หรือญาติพามา (ผู้หญิงอายุต่ำกว่า 25 ปี ตามกฎหมายของพม่าจะไม่ได้รับอนุญาตให้เดินทางคนเดียว) เมื่อเดินทางมาถึงแม่สายแล้วนายหน้าจะพาไปส่งต่อที่อื่น บางคนพอมีเงินค่านายหน้าก็จะเดินทางไปประเทศมาเลเซีย ญี่ปุ่น สิงคโปร์โดยไม่ผ่านไทย สำหรับหญิงอาชีพพิเศษในแม่สาย ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นคนไทย และชาติอื่นๆ เช่น ญี่ปุ่น จีน และชาติตะวันตก ส่วนลูกค้าพม่ามีจำนวนไม่มากนัก อาจจะเนื่องจากราคาของค่าบริการที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับรายได้ ทำให้ผู้ย้ายถิ่นเพศชายไม่สามารถไปใช้บริการได้บ่อยๆ นอกจากนั้นยังพบค่านิยม “การเปิดบริษัท” โดยถือว่า 3-5 ครั้งแรกของการมีเพศสัมพันธ์เป็นการเปิดบริษัท ราคาค่าบริการครั้งแรก ประมาณ 8,000-15,000 บาท ขึ้นอยู่กับความสวยของเด็ก ครั้งต่อๆ มาจะลดลง กลุ่มที่เป็นลูกค้าเปิดบริษัทส่วนใหญ่จะเป็นญี่ปุ่น ฝรั่งเศส หรือคนจีนที่มีฐานะดี บางคนเป็นลูกค้าประจำ เจ้าของสถานบริการจะติดต่อไปเมื่อมีเด็กใหม่มา ในการเปิดบริษัทผู้ชายจะไม่นิยมใช้ถุงยางอนามัย จึงมีความเสี่ยงสูงเนื่องการเปิดบริษัทไม่ได้หมายถึงการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก อาจเป็นครั้งที่ 2 - 3- 4 หรือ 5 เด็กใหม่จะถูกเจ้าของสถานบริการสอนว่าไม่ให้ใช้ถุงยางอนามัย มีเด็กใหม่คนหนึ่งร้องไห้เมื่อลูกค้าจะใช้ถุงยางอนามัย นอกจากนั้นมีการนำหญิงบริการจากแม่สายเพื่อมาให้บริการลูกค้าที่ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการหรือนักธุรกิจที่มาจากกรุงเทพฯ ซึ่งหญิงบริการจะไม่ชอบเนื่องจากต้องผ่านด่านและถูกเก็บค่าผ่านด่าน โดยการให้บริการทางเพศแก่เจ้าหน้าที่ (ผู้ให้ข้อมูลระบุว่าคือด่านแม่จัน)

นอกจากนั้นยังพบว่ามีการฝังมุก หรือฉีดของเหลวเข้าใต้ผิวหนังบริเวณอวัยวะเพศชายเพื่อเพิ่มขนาดในหมู่ชายย้ายถิ่นพบคน ใช้หลายคนที่ฉีดด้วยน้ำมันมะกอกหรือน้ำมันพืช เกิดอาการติดเชื้อรุนแรงต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแม่สาย (ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) หญิงอาชีพพิเศษหลายคนกล่าวว่า การฝังมุกมีทั้งผู้ชายไทยและผู้ชายพม่า แต่การฉีดด้วยของเหลวนิยมกันเฉพาะคนพม่า (ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม)

การใช้ถุงยางอนามัยของหญิงอาชีพพิเศษพบว่า ยังมีการไม่ใช่เป็นบางครั้ง เช่น ลูกค้าเสนอเพิ่มเงินให้เพื่อจะไม่ใช้ถุงยางอนามัย การมีเพศสัมพันธ์กันแฟนหรือเพื่อนชายใกล้ชิด หรือบางครั้งการใช้หรือไม่ใช้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้หญิง เช่น การมีเพศสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การนำเสนอในบทนี้ประกอบด้วยสรุปข้อค้นพบในพื้นที่อำเภอแม่สอดและพื้นที่อำเภอแม่สาย การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อค้นพบจากพื้นที่ทั้งสอง การอภิปรายผลข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

บทสรุปข้อค้นพบของพื้นที่อำเภอแม่สอด

ส่วนที่ 1 สถานการณ์การย้ายถิ่นและสถานการณ์ด้านสาธารณสุขในพื้นที่อำเภอแม่สอด

1.1 สถานการณ์การย้ายถิ่นในพื้นที่อำเภอแม่สอด

ชายแดนไทย-พม่ามีระยะทางยาวไกลกว่า 2,400 กิโลเมตร ทำให้มีการลักลอบเดินทางเข้ามาสู่ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก อำเภอแม่สอดซึ่งอยู่ตรงข้ามกับจังหวัดเมียวดี เชื่อมต่อกันด้วยสภาพมิตรภาพไทย-พม่า มีจุดผ่านแดนถาวร 1 แห่ง เป็นด่านที่เปิดเพื่อวัตถุประสงค์ด้านการค้าและการท่องเที่ยว นับเป็นแห่งหนึ่งที่มีการเดินทางผ่านแดนทั้งถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมายเป็นจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง ทำให้อำเภอแม่สอดเป็นแหล่งที่มีแรงงานต่างชาติลักลอบเข้ามาทำงานและใช้เป็นเส้นทางผ่านเข้าไปสู่เมืองใหญ่ต่อไป

ผู้ย้ายถิ่นสัญชาติพม่าที่พำนักในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ประกอบด้วย 3 ประเภท คือ ผู้ผลักดันสัญชาติพม่า ผู้ย้ายหลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า และผู้หลบหนีเข้าเมืองจากการสู้รบ (ดูรายละเอียดหน้า 39) นอกจากทั้งสามประเภทดังกล่าวแล้วยังมีผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายเข้ามาพักอาศัยและลักลอบทำงานอยู่ก็เป็นจำนวนมาก จากข้อมูลของกระทรวงแรงงานปี 2540 พบว่าจังหวัดตากมีแรงงานต่างชาติที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายถึง 71,096 คน โดยเฉพาะที่อำเภอแม่สอดซึ่งเป็นบริเวณที่มีการจ้างแรงงานพม่าประมาณการว่ามีจำนวนถึง 50,000 คน ซึ่งส่วนใหญ่ลักลอบทำงานในส่วนที่ไม่ได้รับการผ่อนผันในจ้างแรงงานต่างชาติ

แรงงานต่างชาติในอำเภอแม่สอดส่วนใหญ่อยู่ในภาคอุตสาหกรรมสิ่งทอ รองลงมาคือภาคเกษตรและภาคบริการ แรงงานหญิงมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีต โดยเฉพาะในภาค

อุตสาหกรรมเนื่องจากลักษณะของงานที่ไม่ต้องใช้กำลังแบกหาม แต่ต้องการความละเอียดและความอดทน นอกจากนี้ยังมีงานในภาคบริการเช่นร้านอาหารและงานรับใช้ตามบ้าน รวมทั้งหญิงอาชีพพิเศษ

ปัจจุบันแม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายควบคุมจำนวนแรงงานต่างชาติ แต่สถานการณ์ที่อำเภอแม่สอดยังคงเป็นเรื่องยากที่ดำเนินตามนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นชายแดนที่มีความต้องการจ้างแรงงานต่างชาติจำนวนมาก แม้มีการจับกุม ผลักดัน ก็สามารถลักลอบข้ามกลับมาได้โดยไม่ยากลำบาก

1.2 สถานการณ์ด้านสาธารณสุขในพื้นที่อำเภอแม่สอด

ระหว่างปี 2538-2540 ผู้ป่วยนอกชาวพม่าทั้งหมดที่มารับบริการแบบผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยในที่โรงพยาบาลแม่สอดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ผู้ป่วยนอกชาวพม่าคิดเป็นประมาณร้อยละ 9 ของผู้ป่วยนอกทั้งหมด, ส่วนผู้ป่วยชาวพม่าคิดเป็นประมาณร้อยละ 27 ของผู้ป่วยในทั้งหมด ค่ารักษาพยาบาลที่สงเคราะห์แก่ผู้ป่วยนอกชาวพม่าในแต่ละปีได้เพิ่มอย่างรวดเร็ว และปี พ.ศ. 2540 ค่ารักษาพยาบาลที่สงเคราะห์ให้ผู้ป่วยชาวพม่าในปี 2540 เท่ากับ 10,603,843 บาท

ผู้ป่วยเอดส์ที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแม่สอดประมาณหนึ่งในห้าเป็นผู้ป่วยผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า โดยผู้ป่วยเอดส์ชาวพม่าได้มีจำนวนเพิ่มจาก 12 คน ในปี 2538 เป็น 24 คน ในปี 2540 อัตราติดเชื้อเอดส์ในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ชาวพม่าจะสูงกว่าชาวไทย, อัตราการพบทารกตายคลอด มารดาตายคลอด และทารกคลอดมีน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ในกลุ่มผู้ป่วยชาวพม่ามีสูงกว่าผู้ป่วยชาวไทย

หญิงอาชีพพิเศษในเขตอำเภอแม่สอด มากกว่าร้อยละ 85 เป็นผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า และพบว่าแนวโน้มมีจำนวนลดลง ผู้ป่วยกามโรคที่มารับบริการในคลินิกกามโรค โรงพยาบาลแม่สอดเกือบทั้งหมดเป็นหญิงอาชีพพิเศษ พบโรคหนองในและซิฟิลิสมากที่สุด อย่างไรก็ตามพบว่าจำนวนผู้ติดเชื้อโรคหนองในและซิฟิลิสมีแนวโน้มลดลง

ปัญหาในทัศนะของผู้ให้บริการ คือ บุคลากรไม่เพียงพอ, ภาระค่าใช้จ่ายที่สงเคราะห์ให้กับผู้ป่วยชาวพม่า, ปัญหาในการสื่อสาร และการเคลื่อนย้ายของผู้ย้ายถิ่นทำให้ยากต่อการติดตามผู้ป่วย

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอด

2.1 ภูมิหลังกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอด

กลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอดเป็นเพศชายและหญิงจำนวนไม่แตกต่างกันมากนัก, อายุเฉลี่ย 24.6 ปี อายุเฉลี่ยเพศชายมากกว่าหญิงเล็กน้อย, ส่วนใหญ่อายุยังน้อย คือสองในสามของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดอายุไม่เกิน 25 ปี, 91.3 อยู่ในไม่เกิน 35 ปี, ประมาณเกือบหนึ่งในสี่ยังอยู่ในวัยเด็ก คือมีอายุไม่เกิน 18 ปี เด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงทำงานในภาคบริการ, กลุ่มที่มีอายุเฉลี่ยมากที่สุดคือภาคแรงงาน รองลงมาคือภาคเกษตร และกลุ่มที่อายุน้อยที่สุดคือภาคบริการ, เพศชายส่วนใหญ่ทำงานภาคภาคแรงงาน รองลงมาคือภาคเกษตรกรรม, เพศหญิงส่วนใหญ่ทำงานภาคบริการ, ผู้ทำงานภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการทั้งหญิงและชายส่วนใหญ่สถานภาพโสด ภาคเกษตรแรงงานและภาคเกษตรกรรมส่วนใหญ่สถานภาพสมรส, เพศชายและเพศหญิงมีระดับการศึกษาไม่แตกต่างกัน, ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่แม่สอดค่อนข้างต่ำกว่าแม่สาย เนื่องจากแม่สอดส่วนใหญ่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ไม่ต้องการแรงงานที่มีระดับการศึกษาสูงนัก อย่างไรก็ตาม พบว่ามีแรงงานที่กำลังเรียนมหาวิทยาลัยอยู่จำนวนหนึ่ง, ชาติพันธุ์พม่ามีระดับการศึกษาคือว่าชาติพันธุ์อื่น

ด้านชาติพันธุ์ เนื่องจากชายแดนแม่สอดติดกับชายแดนรัฐกะเหรี่ยง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จึงเป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยง รองลงมาคือพม่าและมอญ โดยชาติพันธุ์พม่าทำงานในทุกอาชีพ และอยู่ในอาชีพภาคอุตสาหกรรมมากที่สุด ส่วนกะเหรี่ยงอยู่ในภาคเกษตรกรรมและภาคบริการ, ไทยลื้อ ไทยใหญ่และชาวเขายู่ในภาคบริการ ส่วนหญิงอาชีพพิเศษมากกว่าครึ่งมีชาติพันธุ์พม่า กลุ่มตัวอย่างที่แม่สอดมีความสามารถด้านภาษาไทยไม่มากนัก เมืองที่มีผู้ย้ายถิ่นเดินทางมาแม่สอดมากที่สุดคือเมืองพะอั่น เมาะละหม่าง เกาะกาเร็ก และเมืองหลวงย่างกุ้ง ส่วนคนที่มาจากเมียวดีซึ่งเป็นเมืองชายแดนพบว่ามีจำนวนไม่มากนัก

ที่อำเภอแม่สอด แรงงานมีการเดินทางมาเข้ากลับเขีนจำนวนเล็กน้อย กลุ่มนี้จะทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กติดแนวชายแดน (ตำบลท่าสายลวด) เท่านั้น

2.2 พฤติกรรมการย้ายถิ่นของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอด

กลุ่มตัวอย่างแรงงานพม่าที่อำเภอแม่สอดส่วนใหญ่เดินทางมาเองและติดตามญาติพี่น้องหรือเพื่อนที่เดินทางมาก่อนแล้ว, ได้พบว่าผู้มีที่มากับนายหน้าจำนวนเล็กน้อยเท่านั้น ผู้จ่ายค่านายหน้ามากที่สุดคือหญิงอาชีพพิเศษ โดยนายหน้าและญาติหรือพ่อ-แม่จะพามาส่งและรับเงินจากเจ้าของสถานบริการไปก่อน, โดยภาพรวมแล้วผู้ย้ายถิ่นในแม่สอดที่มีนายหน้าชักชวนมา มีจำนวน

มากกว่าผู้ย้ายถิ่นที่แม่สาย ผู้ย้ายถิ่นจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งมีการเดินทางรอนแรมหลายขั้นตอน โดยเฉพาะผู้มาจากเมืองไกลจากชายแดน มาจากหมู่บ้านเล็กๆในเมืองเกาะกาเร็กและเมืองเมาะละเหม่ง ที่ห่างไกลและยังไม่มีทางคมนาคมที่สะดวก, เมืองที่ถูกระบุว่าเป็นเมืองผ่านและพักค้างคืนมากที่สุดคือเมืองพะอิ่น เมาะละเหม่งและเกาะกาเร็ก, พาหนะที่ใช้ส่วนใหญ่โดยรถยนต์และเรือ บางคนมาโดยเดินเท้าลัดเลาะตามป่าและภูเขา

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เพิ่งเดินทางมาทำงานเมืองไทยครั้งแรก ประมาณหนึ่งในสามของทั้งหมดเป็นผู้เข้ามาใหม่คือไม่เกิน 1 ปี แสดงว่ามีการเดินทางจากแม่สอดต่อไปยังที่อื่นจำนวนมาก กลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่งมีการตั้งหลักแหล่งอยู่อย่างถาวรเป็นเวลาหลายๆ ปี, ผู้ย้ายถิ่นที่แม่สอดเกือบทั้งหมดเป็นผู้ทำงานและพักค้างคืนในแม่สอด เนื่องจากลักษณะงาน โรงงานที่ต้องทำงานเป็นกะหรือทำงานกลางคืน การต้องเดินทางตอนมืดค่าอาจจะเสี่ยงต่อการถูกจับ อย่างไรก็ตามมีบางส่วนที่ทำงานในโรงงานห้องแถวเล็กๆ ที่อยู่ติดชายแดนบริเวณตำบลท่าสายลวดและเดินทางกลับไปค้างคืนที่เมียวดี

ลักษณะงานและความคาดหวัง พบว่าจำนวนมากกว่าหนึ่งในสามไม่คาดหวังมาก่อนว่าจะได้ทำงานประเภทใด ส่วนใหญ่มาเพราะได้ข้อมูลว่ามีโอกาสและมีการจ้างงานที่แม่สอด มีผู้ถูกหลอกมาจำนวนไม่มากนัก รูปแบบการเข้ามาทำงานคือผู้ชายมักจะเข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรมเป็นประเภทแรก โดยเริ่มจากการฝึกงานได้ค่าจ้างเพียงเล็กน้อยหรือได้เพียงที่พักและอาหาร จนกว่าจะมีความชำนาญจึงจะได้รับค่าจ้างซึ่งส่วนใหญ่เหมาะสมตามปริมาณงานที่ทำได้ บางคนได้เลื่อนเป็นหัวหน้าคุมงาน แต่อย่างไรก็ตามยังพบว่าการเปลี่ยนงานเปลี่ยนสถานที่ทำงานกันอยู่เสมอในภาคอุตสาหกรรม ส่วนเพศหญิงเริ่มเข้ามาทำงานบ้านแล้วจึงเปลี่ยนเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม จากนั้นขั้นตอนการฝึกงาน ค่าจ้างและการเคลื่อนย้ายหมุนเวียนไม่แตกต่างจากผู้ชาย, ในภาคแรงงานส่วนใหญ่เป็นผู้เข้ามาอยู่ไม่นานมีความอิสระทั้งความเป็นอยู่และการทำงาน, ภาคเกษตรกรรมความเป็นอยู่ขึ้นอยู่กับนายจ้างบางแห่งขึ้นอยู่กับฤดูกาล ที่พักอาศัยห่างไกลจากชุมชนซึ่งมักจะเป็นแหล่งที่พักพิงสำหรับผู้เข้ามาใหม่และยังไม่มีงานทำ, ในกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษพบว่าเปลี่ยนสถานที่ทำงานบ่อยๆ เนื่องจากการตรวจจับของเจ้าหน้าที่ และเพื่อการแสวงหาลูกค้าใหม่

รายได้ เงินออมและการส่งเงินกลับ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ยคนละ 1,595 บาท/เดือน ยกเว้นกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษเท่านั้นที่มีรายได้เฉลี่ยมากที่สุดถึง 8,033 บาท/เดือน และเป็นกลุ่มที่มีเงินออมและการส่งกลับมากที่สุด กลุ่มภาคบริการและเกษตรรายได้และการออมน้อยที่สุด, ส่วนกลุ่มภาคอุตสาหกรรมแม้จะมีรายได้และการออมมากกว่าภาคเกษตรและภาคบริการ แต่มีการส่งเงินกลับน้อยกว่า ในการส่งเงินกลับ ถ้าไม่ถือกลับเองส่วนใหญ่ฝากเพื่อนหรือญาติ แสดงให้เห็นว่าเมืองต้นทางอยู่ใกล้กัน นอกจากนั้นยังมีความไว้วางใจกันในระหว่างผู้ย้ายถิ่น และยัง

พบว่ามีการรับส่งเงินนอกระบบเป็นจำนวนมาก จะเห็นได้ว่ามีผู้ย้ายถิ่นในบริเวณนี้ยังมีความผูกพันกับเครือญาติและถิ่นฐานเดิมค่อนข้างมาก เห็นได้จากการส่งข่าวคราว ส่งเงินกลับ และมีการเยี่ยมเยียนกันอยู่เสมอ

การพักอาศัย ส่วนใหญ่คือร้อยละ 81.7 พักกับนายจ้างหรือนายจ้างมีที่พักให้ กลุ่มแรงงานกรรมกรเท่านั้นที่อยู่แบบอิสระคือเช่าที่พักเอง นอกนั้นพักกับนายจ้าง ไม่ว่าจะเป็บบแบบจัดที่พักให้ในโรงงานอุตสาหกรรม จัดเป็นที่พักแยกต่างหากเป็นห่อมบ้านผู้ย้ายถิ่น หรือพักบ้านนายจ้างในภาคบริการ หรือหญิงอาชีพพิเศษพักในสถานบริการ, ในโรงงานขนาดใหญ่จะจัดที่พักให้ในบริเวณโรงงาน พักร่วมกับเพศเดียวกันเป็นจำนวนมาก บางแห่งหลายร้อยคน โรงงานขนาดเล็กบางแห่งจัดที่พักให้เป็นครอบครัว หลายครอบครัวในที่เดียวกัน ภาคเกษตรเป็นกลุ่มที่มีสภาพที่พักแออัดและไม่ถูกสุขลักษณะมากที่สุด นายจ้างสร้างที่พักให้อยู่เป็นห่อมๆ เรียก “ห่อมบ้าน” บางแห่งไม่มีน้ำ ไม่มีไฟฟ้า หลายแห่งไม่มีส้วม มีการพักอาศัยแบบครอบครัวเครือญาติ และเป็นที่พักพิงของผู้เพิ่งเข้ามาใหม่และยังไม่ได้ทำงาน

ด้านการร่วมกิจกรรมชุมชน ผู้ย้ายถิ่นคือหนึ่งในสามไม่เคยร่วมกิจกรรมชุมชนเลย ซึ่งส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับสภาพที่พักอาศัย คือผู้ที่มีที่พักอาศัยแยกจากชุมชนหรือมีการควบคุมดูแลจากนายจ้างมักจะไม่ค่อยมีโอกาสร่วมกิจกรรมชุมชนบ่อยนัก ลักษณะงาน วันหยุดและการส่งเสริมของนายจ้างเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ไม่มีโอกาสดังกล่าว เช่น การไม่มีวันหยุด หรือมีวันหยุดไม่แน่นอน, ด้านแหล่งหรือบุคคลที่เป็นศูนย์รวมไม่พบว่ามีที่ใดเป็นพิเศษที่ผู้ย้ายถิ่นไปปรึกษาเมื่อมีปัญหาต่างๆ, ในด้านทัศนคติต่อคนไทย ถึงแม้ว่าข้อมูลเชิงปริมาณโดยรวมแล้วผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อคนไทย แต่พบว่าข้อมูลโดยละเอียดเชิงคุณภาพพบว่ามีการกดค่าแรง โกงค่าแรง และถูกละเมิดทางเพศโดยนายจ้างและเจ้าหน้าที่

สำหรับแผนการเดินทางกลับประเทศพม่า กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดตอบว่ายังไม่มีแผนการที่แน่นอนในอนาคต มีเพียงครึ่งหนึ่งของกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษเท่านั้นที่มีแผนจะทำงานเก็บเงินไปอีกชั่วระยะเวลาหนึ่ง

ด้านการใช้บริการสาธารณสุขของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า สองในสามเคยใช้บริการสาธารณสุขของไทย และในทัศนะของผู้ย้ายถิ่นเอง พบว่า มีปัญหาไม่มากนัก และปัญหาที่ระบุคือปัญหาด้านภาษา และค่าใช้จ่าย มีหญิงพม่าคลอดบุตรในช่วงเวลาที่ทำงานในประเทศไทยไม่มากนัก คลอดในฝั่งไทยและฝั่งพม่าจำนวนเท่าๆ กัน พบว่ายังมีการคลอดเองตามบ้านและการทำคลอดโดยหมอพื้นบ้าน

2.3 ความรู้ ทักษะ และสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่น

ในอำเภอแม่สอด

2.3.1 ความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอด

กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากที่ยังเข้าใจผิดและไม่แน่ใจว่าโรคเอดส์ติดต่อได้ทางเพศสัมพันธ์ระหว่างชาย-หญิง หรือระหว่างชาย-ชาย และคิดว่าการมีเพศสัมพันธ์กับคนที่สุขภาพแข็งแรงสามารถป้องกันโรคเอดส์ได้

ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์โดยรวม ผู้ย้ายถิ่นมีความรู้ค่อนข้างต่ำคือ .4665 (คะแนนเต็ม 1.0) มีความเกี่ยวข้องกับภูมิหลัง ค่านิยม วัฒนธรรมทัศนคติ รวมทั้งสภาพแวดล้อมของผู้ย้ายถิ่น จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบสองตัวแปร (t-test, F-test) พบว่ามีปัจจัยที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้แตกต่างกัน 13 ปัจจัยคือ 1. อาชีพ, 2. เพศ, 3. อายุ, 4.ระดับการศึกษา, 5. สถานภาพสมรส, 6. ศาสนา, 7. ชาติพันธุ์, 8. เมืองต้นทาง, 9. ความผูกพันกับญาติพี่น้องที่เมืองต้นทาง, 10. รายได้, 11. เงินออม, 12. การร่วมกิจกรรมชุมชนและ 13. การประเมินสถานะเสี่ยงด้วยตัวเอง สรุปได้ว่าหญิงอาชีพพิเศษมีความรู้ดีกว่าอาชีพอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะของงานและอาจเนื่องจากเป็นกลุ่มเป้าหมายกลุ่มหนึ่งของโครงการรณรงค์เรื่องโรคเอดส์ของโรงพยาบาลแม่สอดและมูลนิธิศุภนิมิตฯ ส่วนกลุ่มภาคบริการและภาคเกษตรมีความรู้น้อยที่สุดเนื่องจากกลุ่มภาคบริการมักจะเพิ่งเข้ามาไม่นาน และกลุ่มเกษตรกรพักอาศัยแยกไปจากชุมชนทำให้ไม่มีโอกาสได้รับข้อมูลข่าวสารมากนัก, เพศชายมีความรู้ดีกว่าเพศหญิง, กลุ่มอายุระหว่าง 21-35 ปี มีความรู้ดีกว่ากลุ่มอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มอายุน้อยกว่า 21 ปีคือผู้ที่เพิ่งเข้ามาทำงานในภาคบริการ, กลุ่มที่มีการศึกษาสูงกว่ามีความรู้ดีกว่า, กลุ่มที่มีสถานภาพหย่ามีความรู้ดีกว่ากลุ่มอื่นๆ, ผู้นับถือศาสนาอิสลามมีความรู้ดีกว่าเนื่องจากมีความเป็นชุมชนมากกว่าผู้ย้ายถิ่นที่นับถือศาสนาอื่น, ชาติพันธุ์พม่า (ซึ่งมีการศึกษามากกว่าชาติพันธุ์อื่น) มีความรู้ที่ดีที่สุด กะเหรี่ยงมีความรู้น้อยที่สุด, กลุ่มที่มาจากรัฐมอญ พะโค และย่างกุ้งมีความรู้ดีกว่ารัฐและภาคอื่นๆ และเมื่อพิจารณาระดับเมืองพบว่าผู้ที่มาจากเมืองใหญ่ๆ คือ เมืองหลวงย่างกุ้ง และพะโคมีความรู้ดี ส่วนผู้ที่มาจากเมืองพะอันซึ่งเป็นเมืองผ่านหรือเมืองชุมทางที่สำคัญมีความรู้น้อยที่สุด, กลุ่มที่มีความผูกพันกับภูมิลำเนาและเครือญาติ หรือเยี่ยมเยียนภูมิลำเนาอยู่เสมอจะมีความรู้ดีกว่าผู้ไม่เคยเยี่ยม, กลุ่มที่มีรายได้มากกว่ามีความรู้ดีกว่า กลุ่มที่มีเงินออมมีความรู้ดีกว่าผู้ไม่มีเงินออม, กลุ่มที่ร่วมกิจกรรมชุมชนบ่อยกว่ามีความรู้ดีกว่า, กลุ่มที่ประเมินสถานการณ์ว่าตนเองไม่อยู่ในสถานการณ์เสี่ยงเป็นผู้มีความรู้น้อย

จากการวิเคราะห์หาปัจจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งเปรียบเทียบความสำคัญ โดยการวิเคราะห์แบบหลายตัวแปร (multiple regression analysis) สรุปได้ว่า จากปัจจัยส่วนบุคคล สภาพแวดล้อมที่ประเทศต้นทาง และสภาพแวดล้อมปัจจุบัน มีความสำคัญและสามารถทำนายระดับความรู้เรื่องโรค

เอดส์ของกลุ่มตัวอย่างได้ถูกต้องร้อยละ 47.8 และพบปัจจัยที่ทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญ 8 ปัจจัย สรุปอิทธิพลของปัจจัยต่อความรู้เรื่องโรคเอดส์เรียงตามลำดับได้ดังนี้ อันดับ 1. หญิงบริการพิเศษมีความรู้ดีกว่าอาชีพอื่น, อันดับ 2. ผู้มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามีความรู้น้อยกว่าผู้มีการศึกษาสูง, อันดับ 3. เพศชายมีความรู้ดีกว่าเพศหญิง, อันดับ 4. ผู้ประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมมีความรู้ดีกว่าผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรม, อันดับ 5. ผู้พำนักในเมืองไทยนานกว่ามีความรู้ดีกว่า, อันดับ 6. ผู้ร่วมกิจกรรมชุมชนมากกว่ามีความรู้ดีกว่า, อันดับ 7. ผู้ประเมินว่าตนเองไม่อยู่ในสถานะเสี่ยงมีความรู้น้อยกว่าผู้ประเมินว่าตนเองอยู่ในสถานะเสี่ยง และ อันดับ 8. ผู้มีขั้นตอนการเดินทางมาเมืองไทยหลายขั้นตอนกว่ามีความรู้ดีกว่า

2.3.2 ทศนคติต่อโรคเอดส์ ผู้ติดเชื้อเอดส์และทัศนคติต่อพฤติกรรมเสี่ยงของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอด

ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่รังเกียจและกลัวผู้ป่วยเอดส์และโรคเอดส์มาก แต่ถึงแม้จะรังเกียจก็ยังไม่รู้สึกเห็นใจและสงสาร มีเพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่รู้สึกไม่ดีและปฏิเสธผู้ป่วยเอดส์

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานและการขายบริการและซื้อบริการทางเพศ แต่ยอมรับการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่แต่งงานมากขึ้น เช่น ขอมรับการอยู่ร่วมกันของหญิง-ชาย การอยู่กันแบบคู่ผิวเดียวเมียวเดียวเพื่อช่วยกันทำงานสร้างครอบครัว ส่วนทัศนคติต่อผู้เสพยาเสพติดผู้ตอบส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นเรื่องส่วนตัวถ้าไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นและผลการวิจัยครั้งนี้ไม่พบผู้ฝังมุกและกลุ่มตัวอย่างไม่มีความคิดเห็นต่อการฝังมุก จินน้ำมันเพิ่มขนาดอวัยวะเพศ รวมทั้งไม่มีความคิดเห็นเรื่องการดื่มเหล้าเพื่อป้องกันหรือเพิ่มความสามารถทางเพศ

2.3.3 สถานการณ์เสี่ยงหรือพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอด

ผู้ย้ายถิ่นบางกลุ่มมีพฤติกรรมเสี่ยงเองโดยตรง แต่บางกลุ่มแม้ไม่มีพฤติกรรมเสี่ยงก็อาจอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงได้ สถานการณ์เสี่ยงที่พบคือพฤติกรรมเสี่ยงส่วนใหญ่เกิดขึ้นที่ฝั่งไทยคือแม่สอด

สำหรับเพศหญิง กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษจะอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงมากกว่ากลุ่มอื่นๆ แม้ว่าจะมีความรู้ค่อนข้างดีกว่า เช่น การให้บริการครั้งแรกๆ (เปิดบริสุทธิ์) โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย การไม่มีโอกาสต่อรองกับลูกค้า การต้องให้บริการลูกค้าหลายๆ คนในแต่ละครั้งโดยไม่มีโอกาสปฏิเสธ และการถูกบังคับให้บริการแก่เจ้าหน้าที่ไทยบางคน ส่วนแรงงานผู้ย้ายถิ่นหญิงที่ทำงานโรงงาน

อุตสาหกรรมมีสถานการณ์เสี่ยงคือการมีเพศสัมพันธ์กับคนงานพม่าด้วยกัน มีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายไทยทั่วไป กับหัวหน้าคนงาน เจ้าของกิจการหรือแม้แต่การขายบริการเพื่อหารายได้พิเศษ ส่วนกลุ่มหญิงที่ทำงานในภาคบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ทำงานบ้านอาจจะถูกข่มขืนหรือถูกบังคับให้ มีเพศสัมพันธ์กับนายจ้าง ส่วนกลุ่มหญิงทำงานภาคเกษตรกรรมไม่พบว่า มีสถานการณ์เสี่ยงมากนัก เนื่องจากอยู่เป็นครอบครัวและห่างไกลจากชุมชน

สำหรับเพศชาย แรงงานเพศชายส่วนใหญ่ไม่ใช้บริการหญิงอาชีพพิเศษในแม่สอดเนื่องจากราค่าบริการแพง รูปแบบของสถานการณ์เสี่ยงที่เกิดขึ้นคือ การมีเพศสัมพันธ์กันเองระหว่างผู้ทำงานด้วยกันในโรงงาน การมีเพศสัมพันธ์แบบรักร่วมเพศกับคนไทย เช่น คนงานพม่าเพศชายมีความสัมพันธ์กับผู้ชายไทย (กระเทย)

สถานการณ์อื่นๆ ที่เข้าข่ายพฤติกรรมเสี่ยง ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแม้จะไม่พบว่า มีปัญหาการทำแท้งผิดกฎหมายและการทำแท้งโดยหมอเถื่อน แต่ในสภาพความเป็นจริงพบว่า มีผู้ป่วยด้วยอาการตกเลือดเนื่องจากการทำแท้งโดยหมอเถื่อนเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลแม่สายอยู่เสมอ ไม่พบผู้ป่วยจากการฉีดยาน้ำมันเพื่อเพิ่มขนาดอวัยวะเพศชาย ไม่มีข้อมูลว่ามีผู้ฝังมุกที่อวัยวะเพศชาย แต่พบการเสพยาเสพติดคยาบ้าโดยการกินและทำเป็นสารระเหย

บทสรุปข้อค้นพบของพื้นที่อำเภอแม่สาย

ส่วนที่ 1 สถานการณ์การย้ายถิ่นและสถานการณ์ด้านสาธารณสุขในพื้นที่อำเภอแม่สาย

1.1 สถานการณ์การย้ายถิ่นในพื้นที่อำเภอแม่สาย

อำเภอแม่สายอยู่ตรงข้ามจังหวัดท่าขี้เหล็กของพม่า ซึ่งมีทั้งจุดผ่านแดนถาวร 1 แห่ง จุดผ่อนปรนอีก 4 แห่ง นอกจากนั้นยังมีบริเวณที่ง่ายและสะดวกต่อการลักลอบเดินทางเข้ามาเช่นเดียวกับอำเภอแม่สอด ทำให้อำเภอแม่สายเป็นแหล่งที่มีแรงงานต่างชาติลักลอบเข้ามาทำงานและใช้เป็นเส้นทางผ่านเข้าไปสู่เมืองใหญ่เช่นเดียวกับอำเภอแม่สอด

ผู้ย้ายถิ่นสัญชาติพม่าที่พำนักในพื้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ไม่มีผู้หลบหนีเข้าเมืองจากการสู้รบ เพียงผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า ซึ่งประกอบด้วยผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่าและผู้หลบหนีเข้าเมืองที่อาศัยอยู่กับนายจ้าง (ดูรายละเอียดหน้า 96) นอกจากทั้งสองประเภทดังกล่าวแล้วยังมีผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายเข้ามาพักอาศัยและลักลอบทำงานอยู่อีกเป็นจำนวนมาก จากข้อมูลของกระทรวงแรงงานปี 2539 พบว่าจังหวัดเชียงรายมีแรงงานต่างชาติที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย 27,340 คน โดยเฉพาะที่อำเภอแม่สายซึ่งเป็นบริเวณที่มีการจ้างแรงงานพม่า

ประมาณการว่ามีจำนวน 16,295 คน ซึ่งส่วนใหญ่ถูกละทิ้งทำงานในส่วนที่ไม่ได้รับการผ่อนผันในจ้างแรงงานต่างชาติ นอกจากนี้ยังมีแรงงานรับจ้างที่เดินทางเข้ามาแม่สายในตอนเช้าและกลับออกไปในตอนเย็นอีกจำนวนมาก

แรงงานต่างชาติในอำเภอแม่สายส่วนใหญ่อยู่ในภาคบริการ รองลงมาคือภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรม แรงงานหญิงมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีตเช่นเดียวกับที่อำเภอแม่สอด

ปัจจุบันแม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายควบคุมจำนวนแรงงานต่างชาติ แต่สถานการณ์ที่อำเภอแม่สายยังคงเป็นเรื่องยากที่ดำเนินตามนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นชายแดนที่มีความต้องการจ้างแรงงานต่างชาติจำนวนมาก แม้มีการจับกุม พลักดัน ก็สามารถลักลอบข้ามกลับมาได้โดยไม่ยากลำบาก นอกจากนี้แม่สายยังได้ชื่อว่าเป็นเส้นทางของกระบวนการค้าหญิงและเด็กข้ามชาติและเส้นทางการลำเลียงยาเสพติดที่สำคัญแห่งหนึ่ง

1.2 สถานการณ์ด้านสาธารณสุขในพื้นที่อำเภอแม่สาย

ผู้ป่วยชาวพม่าที่มารับบริการทั้งผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยในที่โรงพยาบาลแม่สาย ปี พ.ศ. 2539-2540 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ผู้ป่วยนอกชาวพม่าคิดเป็นประมาณร้อยละ 21 ของคนไข้ทั้งหมด ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าแม่สอดมาก ส่วนผู้ป่วยในไม่แตกต่างจากแม่สอดมากนักก็คิดเป็นประมาณร้อยละ 25 ของคนไข้ทั้งหมด และค่ารักษาพยาบาลที่เก็บไม่ได้ในปี 2540 เป็นจำนวนเงิน 295,254 บาท และพบว่าผู้มาใช้บริการคลอดในโรงพยาบาลแม่สายประมาณหนึ่งในสามเป็นชาวพม่า

จำนวนผู้ป่วยกามโรคเพศชายทั้งชาวไทยและพม่าลดลงอย่างมาก ยกเว้นผู้ป่วยหญิงชาวพม่าซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นหญิงอาชีพพิเศษเท่านั้นที่ยังมีจำนวนมาก โดยรวมแล้วผู้ป่วยกามโรคส่วนใหญ่เป็นชาวพม่า ที่อำเภอแม่สายโรคเอดส์เป็นสาเหตุการตายอันดับหนึ่ง, พบว่าหญิงอาชีพพิเศษในเขตอำเภอแม่สายปี 2540 มีจำนวน 142 คนทั้งหมดเป็นชาวพม่ามีการติดเชื้อเอดส์ถึงร้อยละ 32.5 ซึ่งเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปี 2539 ผลการตรวจเลือดของผู้ป่วยนอกที่มารับบริการที่คลินิกกามโรคโรงพยาบาลแม่สายพบว่าอัตราการติดเชื้อในชายไทยลดลงอย่างรวดเร็ว ในขณะที่อัตราการติดเชื้อในชายพม่าเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว, อัตราการติดเชื้อในหญิงไทยเพิ่มขึ้นและอัตราการติดเชื้อในหญิงพม่า(ที่ไม่ใช่หญิงอาชีพพิเศษ)ลดลง อย่างไรก็ตามจำนวนผู้ป่วยในโรคเอดส์ที่มารับบริการที่โรงพยาบาลแม่สายมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมากทั้งในคนไทยและคนพม่า

ปัญหาการให้บริการของโรงพยาบาลอำเภอแม่สายคือมีแหล่งแพร่เชื้อโรคเอดส์ทั้งหญิงอาชีพพิเศษแบบตรงและแบบแอบแฝงตามสถานบันเทิง ผู้หญิงกลุ่มนี้เดิมมีฐานะยากจนและขาดการศึกษาทำให้การให้สุขศึกษาเป็นไปอย่างยากลำบาก มีปัญหาสื่อภาษา, การประสานงานและความร่วมมือระหว่างพรมแดนในระดับท้องถิ่น ไม่มีความคืบหน้าเพราะทำได้เพียงในระดับไม่เป็น

ทางการ การดำเนินการอย่างใดที่เป็นทางการจะได้รับการปฏิเสธจากเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นทางฝั่งพม่าโดยอ้างว่าไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ จะต้องหารือและรอรับคำสั่งผู้บังคับบัญชาจากส่วนกลาง ปัจจุบันมูลนิธิศุภนิมิตฯ ได้ประสานงานกับรัฐบาลประเทศพม่า และส่งเจ้าหน้าที่มาประจำที่จังหวัดท่าจีเหล็กเพื่อดำเนินงาน โครงการควบคุมโรคเอดส์

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย

2.1 ภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย

กลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นที่แม่สายเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง เนื่องจากมีภาคแรงงานอิสระเดินทางมาทำงานแบบมาเช้ากลับเย็น และภาคอุตสาหกรรมหลายประเภทที่ต้องการแรงงานเพศชายมากกว่าเพศหญิง, ส่วนใหญ่อายุขยับน้อย อายุเฉลี่ย 24.1 ปี เกือบครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดอายุไม่เกิน 20 ปี, ร้อยละ 91.5 ปี อายุไม่เกิน 35 ปี ประมาณหนึ่งในสี่อายุยังอยู่ในวัยเด็ก คือมีอายุไม่เกิน 18 ปี และเด็กเหล่านี้ครึ่งหนึ่งเป็นเพศหญิงทำงานในภาคบริการ, กลุ่มที่มีอายุเฉลี่ยมากที่สุดคือภาคเกษตรกรรม และน้อยที่สุดคือภาคบริการ

ด้านอาชีพและสถานภาพ เพศชายส่วนใหญ่ทำงานภาคแรงงานและอุตสาหกรรม เพศหญิงส่วนใหญ่ทำงานภาคบริการ ผู้ทำงานภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการทั้งหญิงและชายส่วนใหญ่สถานภาพโสด ภาคเกษตรกรรมส่วนใหญ่สถานภาพสมรส ส่วนเพศหญิงสถานภาพโสดส่วนใหญ่อาชีพค้าขายและหญิงอาชีพพิเศษ สถานภาพหย่าและม่ายเกือบทั้งหมดอยู่ในกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษและภาคบริการ

ด้านการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาก่อนข้างคือประมาณหนึ่งในสี่ไม่ได้เขียนหนังสือ, มากกว่าครึ่งเรียนไม่เกินระดับประถม, เพศหญิงเป็นผู้ไม่ได้เรียนหนังสือมากกว่าเพศชาย, ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่แม่สายค่อนข้างสูงกว่าแม่สอด เนื่องจากแม่สายมีความต้องการแรงงานที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษ เช่น ตามร้านขายเพชรพลอยหรือเครื่องประดับ หรือสถานบริการสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งแตกต่างจากแม่สอดที่ส่วนใหญ่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ชาติพันธุ์พม่ามีระดับการศึกษามากกว่ากลุ่มอื่น

ด้านชาติพันธุ์ เนื่องจากชายแดนแม่สายติดกับชายแดนรัฐพม่าและไทยใหญ่ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จึงเป็นชาติพันธุ์พม่าและไทยใหญ่ ความสัมพันธ์ด้านอาชีพกับชาติพันธุ์ พบว่า พม่าทำงานในทุกอาชีพ ไทยคือ ไทยใหญ่และชาวเขาอยู่ในภาคบริการ ส่วนหญิงอาชีพพิเศษมากกว่าครึ่งเป็นไทยใหญ่ รองลงมาเป็นพม่าและชาวเขา

ความสามารถด้านภาษาไทย โดยภาพรวมแล้วกลุ่มตัวอย่างที่แม่สาขามีความสามารถด้านการฟังและพูดภาษาไทยได้ดีพอสมควร คือเพียงประมาณหนึ่งในสี่เท่านั้นที่ฟังและพูดภาษาไทยไม่ได้เลย

ด้านเมืองต้นทาง เมืองผู้ย้ายถิ่นเดินทางมามากที่สุดคือเมืองเชียงตุง รองลงมาพะโค และที่เมืองท่าขี้เหล็ก นอกจากนี้พบว่ามีผู้ย้ายถิ่นจากเมืองใหญ่ๆ เช่น เมืองย่างกุ้ง เมืองมิดิลา เมืองขาง และเมืองของ เป็นต้น

ที่อำเภอแม่สาข กลุ่มตัวอย่างคือหนึ่งในสามเดินทางมาเข้ากลับเขีน เนื่องจากการเดินทางข้ามพรมแดนในแต่ละวันทำได้โดยสะดวกกว่าที่แม่สอด

2. 2 พฤติกรรมการย้ายถิ่นของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาข

กลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในบริเวณอำเภอแม่สาขส่วนใหญ่เดินทางมาเอง โดยการติดตามญาติ พี่น้องหรือเพื่อนที่เดินทางมาก่อนแล้ว, ผู้ที่เดินทางมากับนายหน้านายหน้าซึ่งเป็นคนพม่ามีจำนวนไม่มาก ส่วนใหญ่เป็นหญิงอาชีพพิเศษ, กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากรัฐฉาน มัณฑเลย์ และย่างกุ้ง และระบุว่ามิถุนานาอยู่ที่นี่เมืองเชียงตุง ตองจี และมิดิลา, เมืองที่ถูกระบุว่าค้างคืนมากที่สุด (ไม่รวมเมืองชายแดนคือเมืองท่าขี้เหล็ก) คือเชียงตุง ตองจี และย่างกุ้ง มีการเดินทางรอนแรมหลายขั้นตอนกว่ากลุ่มตัวอย่างที่อำเภอแม่สอดเนื่องจากการเดินทางมาจากเมืองเล็กๆ ที่ห่างไกล รวมทั้งถนนที่ใช้เดินทางอาจจะไม่สะดวกนัก

มีการเดินทางเข้าออกบริเวณด่านตรวจจำนวนน้อยกว่าที่แม่สอด และในความเป็นจริงก็มีการเดินทางโดยผ่านจุดผ่อนปรนซึ่งมีอยู่ 4 แห่ง นอกจากนั้นยังมีจุดที่สามารถลักลอบข้ามโดยสะดวกอีกหลายแห่ง การข้ามที่จุดผ่อนปรนและการลักลอบข้ามส่วนใหญ่เป็นการข้ามเป็นแบบมาเข้ากลับเขีน, กลุ่มตัวอย่างประมาณสองในสามเป็นผู้เข้ามาใหม่คือเข้ามาไม่เกิน 1 ปี แสดงว่ามีการเดินทางจากแม่สาขต่อไปยังที่อื่นจำนวนมาก และมากกว่าแม่สอดซึ่งมีประมาณหนึ่งในสาม

กลุ่มตัวอย่างจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งไม่คาดหวังมาก่อนว่าจะได้ทำงานประเภทใด เป็นการมาด้วยความสมัครใจ แม้แต่หญิงอาชีพพิเศษบางคนตั้งใจมาทำอาชีพนี้เลย แต่บางคนมาถึงแล้วหางานอื่นทำไม่ได้หรือทำอาชีพอื่นในระยะแรกก่อนแล้วจึงเปลี่ยนมาเป็นหญิงอาชีพพิเศษ, โดยรวมแล้วกลุ่มตัวอย่างมีการเปลี่ยนแปลงงานบ่อย ยกเว้นภาคเกษตรกรรมเท่านั้นที่มีการเปลี่ยนงานน้อย

กลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาขามีรายได้โดยเฉลี่ย 1,595 บาท/เดือน ซึ่งสูงกว่าอำเภอแม่สอด ยกเว้นกลุ่มหญิงอาชีพที่มีรายได้ 8,056 บาท/เดือน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีรายได้และส่งเงิน

กลับมากที่สุด กลุ่มภาคบริการมีรายได้น้อยที่สุด กลุ่มภาคแรงงานมีเงินออมน้อยที่สุด การส่งเงินกลับส่วนใหญ่ถือกลับเอง ฝากเพื่อนหรือญาติ หรือฝากส่งในระบบ ส่วนการรับส่งเงินนอกระบบมีจำนวนเพียงเล็กน้อย

ด้านความผูกพันกับเครือญาติและถิ่นฐานเดิม โดยภาพรวมแล้วส่วนใหญ่ยังมีความผูกพันกับญาติพี่น้องทางประเทศพม่า คือมีการส่งเงินกลับ การเยี่ยมเยียน หรือการส่งข่าวคราวถึงกัน

การพักอาศัย กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งพักกับนายจ้าง โดยพักรวมอยู่ในบ้านนายจ้างหรือสถานประกอบการหรือพักในหอขอมบ้านที่นายจ้างจัดที่พักให้ไว้ให้ กลุ่มตัวอย่างที่พักฝั่งพม่ามาทำงานแบบมาเช้ากลับเย็นมีมากกว่าแม่สอดคือเป็นจำนวนถึงเกือบหนึ่งในสามของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ซึ่งกลุ่มมาเช้ากลับเย็นนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มแรงงานที่เดินทางมาจากเมืองอื่นๆ ไม่ได้มีภูมิลำเนาในท่าขี้เหล็ก โดยจะเช่าบ้านอยู่ร่วมกันหลายๆ คน

เกือบครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างไม่เคยร่วมกิจกรรมชุมชนเลย โดยกลุ่มที่ไม่ร่วมกิจกรรมอยู่ในภาคบริการและหญิงอาชีพพิเศษมากกว่ากลุ่มอื่นๆ เนื่องจากลักษณะงาน และขาดการสนับสนุนจากนายจ้าง เพศชายและหญิงมีการร่วมกิจกรรมชุมชนไม่แตกต่างกัน และไม่พบว่ามีส่วนนำหรือผู้เป็นที่ปรึกษาของผู้ย้ายถิ่นเมื่อมีปัญหาต่างๆ, เกี่ยวกับทัศนคติต่อคนไทย แม้ว่าข้อมูลเชิงปริมาณโดยรวมแล้วผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อคนไทย แต่ข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่าการกดค่าแรง โกงค่าแรง และถูกละเมิดทางเพศโดยนายจ้างและเจ้าหน้าที่

สำหรับแผนการเดินทางกลับประเทศพม่า กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดตอบว่ายังไม่มีความพร้อมแน่นอนในอนาคต มีเพียงครึ่งหนึ่งของกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษเท่านั้นที่มีแผนจะทำงานไปอีกชั่วระยะเวลาหนึ่ง

ด้านการใช้บริการด้านสาธารณสุขของผู้ย้ายถิ่น กลุ่มตัวอย่างประมาณหนึ่งในสามเคยใช้บริการสาธารณสุขของรัฐไทย พบว่ามีปัญหาในการใช้บริการไม่มากนัก เป็นปัญหาด้านสื่อภาษา ค่าใช้จ่ายและการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ พบว่าหญิงพม่าคลอดบุตรในช่วงเวลาที่ทำงานในประเทศไทยจำนวน 23 คน มีผู้คลอดบุตรในฝั่งไทยและฝั่งพม่าจำนวนเท่าๆ พบว่ายังมีการคลอดเองตามบ้านและการทำคลอดโดยหมอพื้นบ้าน

2.3 ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมเกี่ยวกับโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่น

ในอำเภอแม่สาย

2.3.1 ความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย

กลุ่มตัวอย่างโดยรวมมีความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ค่อนข้างต่ำคือค่าเฉลี่ย .5155 (คะแนนเต็ม 1.0) และความรู้มีความเกี่ยวข้องกับภูมิหลัง ค่านิยม ทักษะคติ วัฒนธรรม รวมทั้งสภาพแวดล้อมของผู้ย้ายถิ่น จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบสองตัวแปร (t-test, F-test) พบว่ามีปัจจัยที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้แตกต่างกันเพียง 9 ปัจจัยคือ 1. อาชีพ, 2. อายุ, 3. ระดับการศึกษา, 4. รายได้, 5. ความสามารถในการฟังภาษาไทย, 6. ความสามารถในการพูดภาษาไทย, 7. ท่าเลที่พักอาศัย, 8. การร่วมกิจกรรมชุมชนและ 9. การประเมินสถานะเสี่ยงด้วยตัวเอง ซึ่งสรุปได้ว่าหญิงอาชีพพิเศษมีความรู้เรื่องโรคเอดส์มากที่สุด รองลงมาคือภาคค้าขาย ส่วนภาคเกษตรกรรมมีความรู้น้อยที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากหญิงอาชีพพิเศษที่ต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องเรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มากที่สุด กลุ่มอาชีพค้าขายโอกาสพบปะและมีความสัมพันธ์กับคนในสังคมมากกว่ากลุ่มอื่นๆ ทำให้มีโอกาสได้รับข้อมูลข่าวสารได้มากกว่า, ส่วนกลุ่มภาคเกษตรกรรมมีความรู้น้อยที่สุดเนื่องจากพักอาศัยไกลจากชุมชนทำให้ไม่มีโอกาสพบปะสังสรรค์กับคนในชุมชนมากนัก, กลุ่มอายุ 36-40 ปี (ส่วนใหญ่ทำงานภาคเกษตรกรรม) มีความรู้น้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ, กลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าจะมีความรู้ดีกว่า, กลุ่มที่มีรายได้มากกว่าจะมีความรู้ดีกว่า, ผู้ที่ฟังและพูดภาษาไทยได้ดีกว่าจะมีความรู้ดีกว่า, กลุ่มที่เดินทางมาเข้าเย็นกลับไปพักฝั่งพม่ามีความรู้ดีที่สุด ส่วนกลุ่มที่พักกับนายจ้างมีความรู้น้อยที่สุด, ผู้ร่วมกิจกรรมชุมชนเป็นบางครั้งมีความรู้ดีกว่าผู้ไม่เคยร่วมกิจกรรม, ผู้ประเมินว่าตนเองอยู่ไม่อยู่ในสถานะเสี่ยงมีความรู้น้อยที่สุด

จากการวิเคราะห์หาปัจจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งเปรียบเทียบความสำคัญ โดยการวิเคราะห์แบบหลายตัวแปร (multiple regression analysis) สรุปได้ว่า จากปัจจัยส่วนบุคคล สภาพแวดล้อมที่ประเทศต้นทาง และสภาพแวดล้อมปัจจุบัน สามารถทำนายระดับความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างได้ถูกต้องร้อยละ 31.2 และปัจจัยที่ทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญ 6 ปัจจัย สรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้เรื่องโรคเอดส์เรียงตามลำดับได้ดังนี้ อันดับ 1 ผู้มีระดับการศึกษาสูงมีความรู้ดีกว่าผู้มีระดับการศึกษาต่ำ, อันดับ 2. หญิงอาชีพพิเศษมีความรู้ดีกว่าอาชีพอื่น, อันดับ 3. อาชีพภาคเกษตรกรรมมีความรู้น้อยกว่าอาชีพอื่น, อันดับ 4. เพศชายมีความรู้ดีกว่าเพศหญิง, อันดับ 5. ผู้พำนักในประเทศไทยนานมีความรู้ดีกว่าผู้พำนักในประเทศไทยไม่นาน และ 6. ผู้ร่วมกิจกรรมชุมชนมากกว่ามีความรู้ดีกว่าผู้ร่วมกิจกรรมชุมชนน้อย

2.3.2 ทักษะคิดต่อโรคเอดส์ ผู้ติดเชื้อเอดส์และทักษะคิดต่อพฤติกรรมเสี่ยงของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย

กลุ่มตัวอย่างที่อำเภอแม่สายมีการยอมรับผู้ป่วยเอดส์มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่แม่สอด คือ ส่วนใหญ่ตอบว่ารู้ถึงกึ่งสาร หรือตอบว่าไม่มีความคิดเห็น แต่ก็มีจำนวนไม่น้อยที่ตอบว่า สมน้ำหน้า ไม่สงสาร ไม่อยากอยู่ด้วย ฯลฯ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่แต่งงานและการขายบริการและซื้อบริการทางเพศ แต่ในทางปฏิบัติพบว่ายอมรับการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่แต่งงานมากขึ้น เช่น การเห็นว่าผู้ชายใช้บริการหญิงอาชีพพิเศษไม่ใช่เรื่องที่ผิด การมีเพศสัมพันธ์กันเองของคนงานในโรงงานเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ ส่วนทักษะคิดต่อผู้เสพยาเสพติดผู้ตอบส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นเรื่องส่วนตัวถ้าไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ไม่พบกรณีฝังมุก และผู้ตอบไม่มีความคิดเห็นต่อการฝังมุก การฉีคน้ำมันเพิ่มขนาดอวัยวะเพศ รวมทั้งไม่มีความคิดเห็นต่อเรื่องการฉีมหุ้นเพื่อป้องกันหรือเพิ่มความสามารถทางเพศ

2.3.3 พฤติกรรมเสี่ยงหรือสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สาย

สถานการณ์เสี่ยงที่พบคือการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่มีการป้องกัน ผู้ย้ายถิ่นมีการยอมรับการมีความสัมพันธ์ทางเพศโดยไม่แต่งงานมากขึ้น เช่น กลุ่มแรงงานชายที่เช่าบ้านอยู่ไปเที่ยวโรงน้ำชา และใช้บริการหญิงอาชีพพิเศษ คนงานชาย-หญิงในโรงงานที่แม่สายข้ามกลับไปเที่ยวสถานบันเทิงที่ทำซีเหล็กด้วยกันในวันหยุด

กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษที่แม่สายอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงเช่นเดียวกับที่แม่สอด คือ การให้บริการทางเพศครั้งแรกๆ โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย การไม่มีโอกาสต่อรองกับลูกค้า การถูกบังคับให้บริการลูกค้าหลายๆ คนในแต่ละครั้ง และการให้บริการแก่เจ้าหน้าที่ไทยบางคน หญิงที่ทำงานโรงงานอุตสาหกรรมมีเพศสัมพันธ์กับคนงานพม่าด้วยกัน มีเพศสัมพันธ์กับเจ้าของกิจการหรือหัวหน้าคนงานทั้งโดยสมัครใจและถูกบังคับ ส่วนกลุ่มหญิงที่ทำงานในภาคบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ทำงานบ้านอาจจะถูกข่มขืนหรือถูกบังคับให้มีเพศสัมพันธ์กับนายจ้าง ส่วนกลุ่มหญิงทำงานภาคเกษตรกรรมไม่พบว่ามีความเสี่ยงมากนักเนื่องจากอยู่เป็นครอบครัวและห่างไกลจากชุมชน

แม้ว่าข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างไม่พบพฤติกรรมเสี่ยงอื่นนอกจากทางเพศสัมพันธ์ แต่ก็พบว่า มีสถานการณ์ที่เข้าข่ายเสี่ยง เช่น การเสพยาเสพติดโดยฉีดเข้าเส้น การฝังมุก การฉีดยาเพิ่มขนาดอวัยวะเพศ แต่ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ พบว่ามีปัญหาการทำแท้งผิดกฎหมายและการทำแท้งโดยหมอเถื่อน มีผู้ป่วยจากการทำแท้งโดยหมอเถื่อนเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลแต่ละปีเป็นจำนวนหลายคน และพบผู้ป่วยจากการฉีดยาเพิ่มขนาดอวัยวะเพศ นอกจากนั้นพบการเสพยาเสพติดยาบ้าโดยการกินและทำเป็นสารระเหยเช่นเดียวกับที่แม่สอด

การวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อค้นพบระหว่างพื้นที่อำเภอแม่สอดและพื้นที่อำเภอแม่สาย

ถึงแม้ว่าอำเภอแม่สอดและแม่สายจะอยู่ชายแดนแถบเดียวกัน แต่ก็มีองค์ประกอบที่แตกต่างกันหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ องค์ประกอบทางการเมืองของทางฝั่งพม่า เช่น กลุ่มชาติพันธุ์และความสัมพันธ์กับรัฐบาลพม่า รวมทั้งองค์ประกอบของฝั่งไทย เช่น ประเภทกิจกรรมที่ต้องการว่าจ้างแรงงานต่างชาติในฝั่งไทยและนโยบายการผ่อนผันให้ใช้แรงงานต่างชาติ ทำให้แม่สอดและแม่สายมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกันหลายประการ การวิเคราะห์เปรียบเทียบแบ่งเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. สถานการณ์การค้าชายแดน
2. คุณลักษณะของผู้ชายแดนและพฤติกรรมการค้าชายแดน
3. สถานการณ์โรคเอดส์และบริการสาธารณสุข
4. ความรู้ ทัศนคติ และสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้

1. สถานการณ์การย้ายถิ่น

ตารางที่ 5.1 เปรียบเทียบสถานการณ์การย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอดและอำเภอแม่สาย

รายการ	พื้นที่แม่สอด	พื้นที่แม่สาย
1. พรมแดนติดต่อ	พม่า	พม่า, ลาว
2. เส้นทางผ่าน	แรงงานพม่าทั่วไป	แรงงานพม่าทั่วไป, กระบวนการค้าหญิงและเด็กข้ามชาติ
2. จุดผ่านแดน	จุดผ่านแดนถาวร 1 แห่ง (สะพานมิตรภาพไทย-พม่า)	จุดผ่านแดนถาวร 1 แห่ง, จุดผ่อนปรน 4 แห่ง
3. กลุ่มผู้ย้ายถิ่น	1. ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า 2. ผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า 3. ผู้หนีภัยจากการสู้รบ	1. ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า 3. ผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า
4. ประมาณการจำนวนแรงงานต่างชาตินิวพม่า	45,030 คน	35,003 คน

จากตารางที่ 5.1 พบว่า อำเภอแม่สอดติดต่อกับประเทศพม่าเพียงประเทศเดียว ส่วนอำเภอแม่สายติดต่อกับรัฐฉานของพม่า ติดต่อกับประเทศลาวและยังใกล้กับชายแดนประเทศจีนจึงทำให้แม่สายเป็นเส้นทางผ่านของกระบวนการค้าหญิงและเด็กข้ามชาติที่สำคัญ

อำเภอแม่สอดมีจุดผ่านแดนถาวรเพียง 1 แห่งบริเวณสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ในขณะที่แม่สายมีจุดผ่านแดนถาวร 1 แห่งและจุดผ่อนปรนอีก 4 แห่ง

กลุ่มผู้คนต่างชาติในอำเภอแม่สอดมี 3 ประเภทคือ ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าที่เข้ามาก่อน 9 มีนาคม 2519 ผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า และผู้หนีภัยจากการสู้รบ ส่วนที่แม่สายมีเพียง 2 กลุ่มคือผู้พลัดถิ่นฯ และผู้หลบหนีเข้าเมือง ไม่มีผู้หนีภัยจากการสู้รบ ทั้งนี้เนื่องจากชายแดนพม่าบริเวณตรงข้ามอำเภอแม่สอดยังมีการสู้รบระหว่างรัฐบาลพม่าและชนกลุ่มน้อย

ประมาณการด้านจำนวนผู้ย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงาน พบว่า ที่อำเภอแม่สอดมีจำนวนมากกว่าอำเภอแม่สาย

2. คุณลักษณะของผู้ย้ายถิ่นและพฤติกรรมการย้ายถิ่น

ตารางที่ 5.2 เปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้ย้ายถิ่นและพฤติกรรมการย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอดและอำเภอแม่สาย

รายการ	พื้นที่แม่สอด	พื้นที่แม่สาย
1. ระดับการศึกษา	โดยเฉลี่ยไม่แตกต่างจากแม่สาย	พบกลุ่มที่มีการศึกษาค่อนข้างสูงในภาคบริการและการท่องเที่ยว
2. อาชีพหลักของแรงงานต่างชาติ	อุตสาหกรรม, เกษตร, บริการ	บริการ, แรงงาน, อุตสาหกรรม
3. ชาติพันธุ์	กะเหรี่ยง, พม่า	พม่า, ไทยใหญ่
4. ภูมิลำเนา (รัฐ/ภาค, เมือง)	รัฐกะเหรี่ยง, รัฐมอญ เมืองพะอิ่น, เมืองเมะละแหม่ง	รัฐฉาน, ภาคมณฑล เมืองเชียงคอง, เมืองคองจี, เมืองท่าขี้เหล็ก
5. ความสามารถใช้ภาษาไทย	ต่ำ	ปานกลาง
6. ผู้ย้ายถิ่นที่เข้ามาใหม่ (ไม่เกิน 1 ปี)	น้อยกว่า (ร้อยละ 29.9)	มากกว่า (ร้อยละ 56.5)
7. กระบวนการ นายหน้า	ส่วนใหญ่ไม่เสียค่านายหน้า กลุ่มที่เสียค่านายหน้าคือหญิงอาชีพพิเศษ	ส่วนใหญ่ไม่เสียค่านายหน้า กลุ่มที่เสียค่านายหน้าคือหญิงอาชีพพิเศษ และภาคบริการ
8. การเดินทาง	รอนแรม หลายขั้นตอน	รอนแรมน้อยกว่า
9. เดินทางไปกลับรายวัน (commuter)	จำนวนเล็กน้อย	จำนวนมาก
10. ประมาณการรายได้	1,485 บาท/คน/เดือน 1,134 ล้านบาท/ปี (N=45,030)	1,595 บาท/คน/เดือน 1,530 ล้านบาท/ปี (N=35,003)
11. การพักนัก	พักกับนายจ้างมากกว่า (ร้อยละ 81.7)	พักกับนายจ้างน้อยกว่า (ร้อยละ 54.5)
12. ความสัมพันธ์กับญาติที่น้องที่ประเทศพม่า	ความผูกพัน น้อยกว่า	ความผูกพัน มากกว่า
13. แนวโน้มการตั้งถิ่นฐานถาวร	มีผู้ย้ายถิ่นที่อยู่มากกว่า 5 ปี จำนวนมากกว่าที่แม่สอด และมีผู้ตอบว่าอยู่ไปเรื่อยๆ ไม่มีกำหนดจำนวนมาก	มีผู้ย้ายถิ่นที่อยู่มากกว่า 5 ปี จำนวนน้อยกว่าที่แม่สอด แต่มีผู้ตอบว่าอยู่ไปเรื่อยๆ ไม่มีกำหนดจำนวนมากเช่นกัน

จากตารางที่ 5.2 พบว่า

(1) การศึกษาของผู้ย้ายถิ่นทั้งสองแห่ง โดยเฉลี่ยไม่ต่างกัน แต่ถ้าพิจารณาในรายละเอียดพบว่าผู้ย้ายถิ่นที่อำเภอแม่สายจำนวนหนึ่งมีการศึกษาค่อนข้างสูงเนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีธุรกิจบริการและค้าขายหลายแห่งที่ต้องการจ้างผู้ย้ายถิ่นที่มีความรู้และทักษะด้านภาษาอังกฤษ

(2) อาชีพหลักของผู้ย้ายถิ่นแตกต่างกันไปตามความต้องการของแหล่งการจ้างงาน คือ อำเภอแม่สอดเป็นแหล่งงานภาคอุตสาหกรรมรองลงมาคือภาคเกษตรกรรม ส่วนอำเภอแม่สายเป็นแหล่งงานภาคบริการ รองลงมาคือภาคแรงงานและภาคอุตสาหกรรม

(3) ชาติพันธุ์ของผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอดส่วนใหญ่เป็นกะเหรี่ยงและพม่า ผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอดส่วนใหญ่เป็นพม่าและไทยใหญ่ จะเห็นได้ว่าผู้ย้ายถิ่นที่เข้ามาในประเทศไทยไม่ใช่มีเพียงกลุ่มชาติพันธุ์คือกะเหรี่ยงและไทยใหญ่นั้น ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์พม่าอีกจำนวนมากที่ล้วนแล้วแต่เข้ามาด้วยเหตุผลด้านเศรษฐกิจ

(4) ภูมิถิ่นส่วนใหญ่มาจากรัฐที่ไม่ไกลจากชายแดนมากนัก ผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอดส่วนใหญ่มาจากรัฐกะเหรี่ยงและรัฐมอญ โดยมาจากเมืองพะอิ่นและเมืองเมาะละแห่ง ส่วนที่อำเภอแม่สอดพบว่ามาจากรัฐฉานและภาคมันทาลย์ โดยมาจากเมืองเชียงตุง ดองจี และท่าซี้เหล็ก จะเห็นได้ว่าที่อำเภอแม่สอดมีผู้มาจากเมืองชายแดนท่าซี้เหล็กจำนวนมาก ในขณะที่อำเภอแม่สอดพบผู้มาจากเมืองชายแดนเมียวดีจำนวนไม่มาก

(5) การเดินทางมาจากภูมิถิ่นมา พบว่า ผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอดมีการเดินทางรอนแรมหลายขั้นตอนกว่าอำเภอแม่สอด ทั้งนี้เนื่องจากผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอดจำนวนมากที่มาจากเมืองเล็กๆ ที่ห่างไกลออกไป รวมทั้งการคมนาคมไม่สะดวก

(6) เดินทางมาทำงาน พบว่า อำเภอแม่สอดมีผู้เดินทางแบบมาเช้ากลับเย็นจำนวนมากกว่าอำเภอแม่สอด ซึ่งกลุ่มมาเช้ากลับเย็นที่อำเภอแม่สอดเป็นกลุ่มแรงงานอิสระที่เข้ามาในตอนเช้าและเดินทางกลับฝั่งพม่าในตอนเย็น ส่วนผู้เดินทางแบบมาเช้ากลับเย็นที่อำเภอแม่สอดมีจำนวนเพียงเล็กน้อยทำงานในโรงงานเล็กๆ ตามแนวพรมแดน

(7) รายได้เฉลี่ยของผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอดสูงกว่าแม่สอดเล็กน้อย และถึงแม้ว่าผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอดจะมีจำนวนมากกว่าที่อำเภอแม่สอดแต่ประมาณการรายได้ทั้งผู้ย้ายถิ่นในอำเภอแม่สอดก็สูงกว่าที่อำเภอแม่สอด ทั้งนี้เนื่องจากผู้ย้ายถิ่นที่แม่สอดส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ทักษะ รายได้ค่อนข้างต่ำ ในขณะที่แม่สอดมีกลุ่มอาชีพค้าขายซึ่งมีรายได้ค่อนข้างสูงอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นยังมีรายได้ของกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษซึ่งอำเภอแม่สอดมีมากกว่าอำเภอแม่สอดอีกเช่นกัน

3. สถานการณ์โรคเอดส์และบริการสาธารณสุข

ตารางที่ 5.3 เปรียบเทียบสถานการณ์ โรคเอดส์และบริการสาธารณสุข

รายการ	พื้นที่แม่สอด	พื้นที่แม่สาย
1. สถานบริการพยาบาล	ร.พ. 310 เดียง , ร.พ. เอกชน 120 เดียง, คลินิกขององค์กรพัฒนาเอกชน 1 แห่ง	ร.พ. 90 เดียง
2. สถิติการให้บริการ ร.พ. รัฐบาล	ผู้ป่วยนอก พม่า: ไทย 1: 9 ผู้ป่วยใน พม่า: ไทย 1: 3	ผู้ป่วยนอก พม่า: ไทย 1:4 ผู้ป่วยใน พม่า: ไทย 1: 3
3. การใช้บริการคลอด	ทั้งหมด 6,400 คน พม่าร้อยละ 25.8 ไทยร้อยละ 74.2	ทั้งหมด 4,055 คน พม่าร้อยละ 35.2 ไทยร้อยละ 64.8
4. ค่ารักษาพยาบาลที่สงเคราะห์แก่ชาวพม่า	ประมาณ 10 ล้านบาท/ปี	ประมาณ 300,000 บาท/ปี
5. ผู้ป่วยเอดส์	แนวโน้มมีคนที่ สัดส่วนผู้ป่วยพม่า: ไทย 1: 4	แนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สัดส่วนผู้ป่วยพม่า: ไทย 1: 3

จากตารางที่ 5.3 พบว่า สถานบริการของรัฐที่อำเภอแม่สอดมีขนาดใหญ่กว่าที่อำเภอแม่สาย คือโรงพยาบาลแม่สอดขนาด 310 เตียง โรงพยาบาลแม่สายขนาด 90 เตียง นอกจากนั้นแม่สอดยังมีสถานบริการของเอกชนด้วย ด้านจำนวนผู้ย้ายถิ่นมาใช้บริการและค่ารักษาพยาบาลที่สงเคราะห์ (เฉพาะที่โรงพยาบาลของรัฐ) ที่แม่สอดสูงกว่าแม่สาย คือที่แม่สอดค่ารักษาพยาบาลที่ให้สงเคราะห์ประมาณ 10 ล้านบาทต่อปี แม่สายประมาณ 300,000 บาทต่อปี แต่เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนผู้ป่วยพม่า : ผู้ป่วยไทย จะเห็นว่าสัดส่วนผู้ป่วยนอกชาวพม่าของโรงพยาบาลแม่สายมีส่วนสูงกว่าที่แม่สอด ส่วนผู้ป่วยในทั้งสองแห่งสัดส่วนไม่แตกต่างกัน ดังนั้นแนวโน้มสภาพปัญหาด้านการให้บริการทั้งสองแห่งก็น่าจะมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน

ส่วนเรื่องสถานการณ์โรคเอดส์ที่แม่สอดมีอัตราการติดเชื้อคงที่ ที่แม่สายยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เห็นได้จากจำนวนผู้ป่วยเอดส์ในขณะที่แม่สอดจำนวนค่อนข้างคงที่ แต่ที่แม่สายกลับมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีสัดส่วนผู้ป่วยโรคเอดส์ชาวพม่าที่แม่สายมากกว่าแม่สอด

4. ความรู้ ทักษะ และสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์

ตารางที่ 5.4 เปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และสถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์

รายการ	พื้นที่แม่สอด	พื้นที่แม่สาย
ความรู้เรื่องโรคเอดส์ 1. ระดับความรู้โดยเฉลี่ยทุกอาชีพ 2. อาชีพอุตสาหกรรม 3. อาชีพภาคเกษตรกรรม 4. อาชีพภาคแรงงานรับจ้าง 5. อาชีพหญิงอาชีพพิเศษ 6. อาชีพภาคบริการ 7. อาชีพค้าขาย	ต่ำกว่า (mean=.4665, n=378) สูงกว่าเล็กน้อย (mean=.5456, n=98) สูงกว่า (mean=.4075, n=144) สูงกว่ามาก (mean=.6520, n=25) สูงกว่า (mean=.7475, n=33) ต่ำกว่ามาก (mean=.2980, n=78) ไม่มีข้อมูลเปรียบเทียบ	สูงกว่า (mean=.5235, n=422) ต่ำกว่า (mean=.5203, n=77) ต่ำกว่า (mean=.3673, n=37) ต่ำกว่า (mean=.5337, n=85) ต่ำกว่า (mean=.6204, n=30) สูงกว่ามาก (mean=.5058, n=162) mean=.5539, n=31
ทักษะ 1. ทักษะคือโรคเอดส์และ ผู้ป่วยเอดส์ 2. ทักษะคือพฤติกรรมเสี่ยง	กลัวและรังเกียจผู้ป่วยเอดส์มาก ยอมรับพฤติกรรมการการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ แต่งงานมากขึ้น แต่ไม่เห็นด้วยกับการขอบริการ ทางเพศของผู้หญิงที่ทำงานโรงงาน และผู้ชาย พม่าไม่ชอบให้ผู้หญิงพม่ามีเพศสัมพันธ์กับผู้ชาย ไทย	กลัวและรังเกียจผู้ป่วยเอดส์น้อยลง ยอมรับผู้ป่วยเอดส์มากขึ้น ยอมรับ พฤติ กรรม การ การ มี เพศ สัมพันธ์โดยไม่แต่งงานมากขึ้น ยอมรับ การ ขอ บริการ ทาง เพศ นี้ เกิด จาก ความจำเป็น
สถานการณ์เสี่ยงต่อโรคเอดส์ 1. สถานการณ์เสี่ยงระหว่าง ผู้ชายด้วยกัน 2. บุคคลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ เสี่ยง โดยการมีเพศสัมพันธ์	ส่วนใหญ่เกิดที่ฝั่งไทย : เพศสัมพันธ์กับหญิง อาชีพพิเศษ, เพศสัมพันธ์ใน โรงงานหรือบ้านเช่า หญิงอาชีพพิเศษชายด้วยกันลูกค้าไทยและผู้ชายถิ่น คนงานชายถิ่นหญิงที่หารายได้พิเศษโดยการขาย บริการทางเพศ คนงานชายถิ่นหญิงกับคนงานชายถิ่นชาย คนงานชายถิ่นหญิงกับนายจ้างไทย คนงานชายถิ่นหญิงกับหัวหน้าคนงานไทย คนงานชายถิ่นหญิงกับเจ้าหน้าที่ไทย คนงานชายถิ่นชายกับผู้ชายไทย (กะเทย)	เกิดทั้งที่ฝั่งไทยและฝั่งพม่า : เพศ สัมพันธ์ กับหญิงอาชีพพิเศษ, เพศ สัมพันธ์ใน โรงงานและบ้านเช่า หญิงอาชีพพิเศษชายถิ่นกับลูกค้าไทย และผู้ชายถิ่น คนงานชายถิ่นหญิงกับคนงานชายถิ่น ชาย คนงานชายถิ่นหญิงกับนายจ้างไทย คนงานชายถิ่นหญิงกับเจ้าหน้าที่ไทย
3. ลักษณะของความเสี่ยง	เพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย มีการขอบริการทางเพศแบบแอบแฝงมากกว่า	ฉลาดโดยหมอเถื่อน, ฉลาดเสกพิศเข้า เสน, เพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยาง อนามัย, เกิดวีรสุทธิ์เด็กสาวที่เคยมี เพศสัมพันธ์แล้วโดยคิดว่าปลอดภัย, มี การขอ บริการ ทาง เพศ แบบ แอบ แฝง น้อยกว่า

จากตารางที่ 5.4 ด้านความรู้ แม้โดยภาพรวมแล้วผู้ย้ายถิ่นที่แม่สอดจะมีความรู้เรื่องโรคเอดส์น้อยกว่าแม่สาย แต่เมื่อพิจารณาในรายอาชีพจะพบว่าในอาชีพเดียวกันผู้ย้ายถิ่นในแม่สอดจะมีความรู้ดีกว่าผู้ย้ายถิ่นในแม่สาย ยกเว้นที่อาชีพในภาคบริการเท่านั้นที่แม่สายมีความรู้ดีกว่าแม่สอด ทั้งนี้เนื่องจากอาชีพภาคบริการที่แม่สายเป็นผู้ทำงานในสถานบริการท่องเที่ยวและการค้าขาย กลุ่มนี้มีระดับการศึกษาค่อนข้างสูง ในขณะที่กลุ่มภาคบริการในแม่สอดทำงานบ้านหรือเป็นลูกจ้างร้านค้าเป็นผู้ที่เพิ่งจะเข้ามาทำงานในเมืองไทยได้ไม่นานทำให้มีความรู้เรื่องโรคเอดส์น้อยที่สุด และการที่ผู้ทำงานภาคบริการที่แม่สายมีจำนวนมากจึงเป็นตัวดึงให้ค่าเฉลี่ยโดยรวมแม่สายสูงกว่าแม่สอด

ตารางที่ 5.5 ปัจจัยที่มีผลต่อระดับความรู้เรื่องโรคเอดส์

พื้นที่	แม่สอด	แม่สาย
1. ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเป็นหญิงอาชีพพิเศษ 2. ระดับการศึกษา 3. เพศ 4. การมีอาชีพในภาคอุตสาหกรรม 5. ระยะเวลาพำนักในประเทศไทย 6. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน 7. การประเมินสถานะเสี่ยงด้วยตัวเอง 8. ขั้นตอนการเดินทาง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ระดับการศึกษา 2. การเป็นหญิงอาชีพพิเศษ 3. การมีอาชีพในภาคเกษตรกรรม 4. เพศ 5. ระยะเวลาพำนักในประเทศไทย 6. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน
2. ความสามารถในการทำนาย	ปัจจัยร่วมกันทำนายระดับความรู้ได้ ร้อยละ 49	ร้อยละ 31

ในเรื่องทัศนคติต่อโรคเอดส์ ผู้ย้ายถิ่นในแม่สายจะยอมรับผู้ป่วยเอดส์มากกว่าผู้ย้ายถิ่นในแม่สอดอาจจะเนื่องมาจากปัญหาเอดส์ที่แม่สายเกิดขึ้นเป็นระยะเวลานาน มีการณรงค์มีข้อมูลข่าวสารที่ทำให้เกิดความคุ้นเคยได้มากกว่า

ทัศนคติต่อพฤติกรรมเสี่ยง ทั้งสองแห่งยอมรับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่แต่งงานมากขึ้น ยอมรับผู้ประกอบอาชีพหญิงอาชีพพิเศษ, เฉพาะที่อำเภอแม่สอดไม่ยอมรับพฤติกรรมการขายบริการเพื่อหารายได้พิเศษของผู้หญิงพม่าที่ทำงานโรงงาน และผู้ชายพม่าไม่ชอบให้ผู้หญิงพม่ามีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายไทย

สถานการณ์เสี่ยงที่เกิดจากพฤติกรรมเพศสัมพันธ์ ที่แม่สอดส่วนใหญ่เกิดขึ้นในฝั่งไทย ส่วนแม่สายเกิดขึ้นทั้งฝั่งไทยและฝั่งพม่า คือ ที่อำเภอแม่สายพบว่าผู้ย้ายถิ่นชายหญิงที่ทำงานฝั่งไทย

ข้ามไปเที่ยวพักผ่อนตามสถานบันเทิงที่ฝั่งพม่าในวันหยุด นอกจากนั้นยังมีกลุ่มแรงงานชายที่ ภูมิถิ่นเนาอยู่ที่นี่ซึ่งไม่ใช่ทำซีเหล็ก ซึ่งมักจะเข้าบ้านอยู่ร่วมกันและมาทำงานเมืองไทยแบบมาเข้า กลับเย็น กลุ่มนี้จะมีกิจกรรมสันตนาการ โดยการดื่มเหล้า เที่ยวร้านน้ำชา และใช้บริการจากสถาน บริการทางเพศ

สำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศ พบว่า ที่อำเภอแม่สอดมีรูปแบบของ ความสัมพันธ์มากกว่าแม่สาย คือ มีการขายบริการทางเพศแบบแอบแฝงและมีความสัมพันธ์ ระหว่างคนพม่ากับคนไทยทั่วๆ ไปทั้งแบบปกติและรักร่วมเพศ

อภิปราย

การอภิปรายว่าด้วยข้อค้นพบเกี่ยวกับการย้ายถิ่นข้ามพรมแดนระหว่างไทยกับพม่าและการ แพร่กระจายของโรคเอดส์จะแบ่งเป็นสองส่วน คือส่วนที่ว่าด้วยการย้ายถิ่นข้ามพรมแดน และส่วน ที่ว่าด้วยการย้ายถิ่นกับโรคเอดส์

การย้ายถิ่นข้ามพรมแดนระหว่างไทย-พม่า

พื้นที่อำเภอแม่สอดและอำเภอแม่สาย เป็นพื้นที่ที่มีการย้ายถิ่นจากพม่าเข้ามายังประเทศ ไทยเป็นจำนวนมาก เมื่อพิจารณาจากตัวเลขผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายในพื้นที่ทั้งสองในช่วงปี 2539-2540 จะพบว่าอำเภอแม่สอดมีจำนวนคนต่างชาติดังกล่าวมากกว่า คือมีถึงประมาณ 50,000 คน ในขณะที่แม่สายมีเพียง 16,295 คน ในความเป็นจริงแล้วอำเภอแม่สอดเป็นจุดผ่านแดนที่ สำคัญที่สุดสำหรับผู้ที่จะย้ายถิ่นจากพม่าเข้ามายังประเทศไทย เพราะอยู่ใกล้บริเวณตอนกลางของ ประเทศพม่า และมีระยะทางไม่ห่างจากเมืองหลวง นอกจากนี้ผู้ย้ายถิ่นที่เป็นชาติพันธุ์พม่าที่อพยพมา ยังแม่สอดแล้ว ยังมีผู้ย้ายถิ่นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่กระจัดกระจายอยู่ในรัฐกะเหรี่ยงและอพยพหนีการ สู้รบจากในประเทศพม่ามายังบริเวณชายแดน ดังจะพบว่าผู้ย้ายถิ่นสองกลุ่มใหญ่ในแม่สอดคือพม่า กับกะเหรี่ยง อำเภอแม่สอดจึงเป็นจุดตั้งรับทั้งผู้ย้ายถิ่นที่เดินทางมาเพื่อพำนักในแม่สอดและเพื่อเดิน ทางต่อไปยังพื้นที่อื่นในประเทศไทย จำนวนผู้ย้ายถิ่นที่ผ่านมาจากแม่สอดทั้งหมดในช่วงเวลาหลาย ปี จึงนับเป็นเรือนแสนคน การเดินทางเข้ามากระทำได้แต่เมื่อยังไม่มีสะพานมิตรภาพไทย-พม่า โดย ใช้เรือหางยาวลำเล็กแล่นข้ามแม่น้ำเมยในฤดูน้ำหลาก หากเป็นฤดูน้ำน้อยก็เดินลุยน้ำข้ามได้เลข ชายแดนบริเวณอำเภอแม่สอดจึงเป็นชายแดนที่มีการเดินทางข้ามไปมากันเป็นจำนวนมาก ไม่ใช่ เฉพาะบริเวณจุดผ่านแดน แม้เมื่อมีการสร้างสะพานแล้วก็ยังคงมีผู้เดินทางข้ามไปมาทางเรืออยู่เช่น เดิม ทั้งนี้เป็นการเดินทางโดยไม่ผ่านจุดผ่านแดนและไม่มีจุดผ่อนปรน การควบคุมชายแดนใน

บริเวณนี้ของฝั่งไทยจึงหละหลวมเมื่อเทียบกับฝั่งพม่า ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่ของทางการพม่าควบคุมอยู่ตามจุดต่างๆ

สำหรับแม่สาย แม้จะไม่ใช่ว่าจุดผ่านแดนที่มีผู้ย้ายถิ่นเข้ามามากเท่าแม่สอด แต่ชายแดนแม่สายก็เป็นชายแดนที่มีการเดินทางข้ามไปมาขวัักไขว้เช่นกัน อันที่จริงแล้ว มีผู้ย้ายถิ่นจากพม่าเข้ามาทำงานในแม่สายแบบมาเช้าเย็นกลับอีกจำนวนไม่น้อย คนเหล่านี้จะพักอาศัยอยู่ที่เมืองท่าจีเหล็กเดินทางผ่านด่านคอนเข้าแล้วเดินทางกลับออกไปก่อนเวลา 18.00 นาฬิกา ทำให้ดูเหมือนว่าจำนวนคนต่างด้าวที่ทำงานในแม่สายมีน้อย ฉะนั้นในความเป็นจริงจะมีผู้ย้ายถิ่นจากพม่าอยู่ในแม่สายมากกว่า 16,295 คน ตัวเลขนี้เป็นเพียงตัวเลขผู้ทำงานโดยผิดกฎหมายในขณะที่แรงงานมาเช้าเย็นกลับมีสถานภาพเข้าเมืองถูกต้องตามกฎหมาย อนึ่ง สะพานที่ข้ามพรมแดนแม่สาย-ท่าจีเหล็กเป็นสะพานที่สร้างเสร็จมานานแล้ว จึงมีผู้คนเดินทางข้ามพรมแดนไปมาทั้งสองฝั่งอย่างหนาแน่นเป็นประจำ นอกจากจุดผ่านแดนถาวรที่สะพาน ยังมีจุดผ่อนปรนอีกถึง 4 แห่ง ทำให้ชายแดนนี้มีการเดินทางไปมาขวัักไขว้เช่นกัน ในแง่ชาติพันธุ์ จะมีผู้ย้ายถิ่นชาวไทยใหญ่และไทยลื้อ นอกเหนือจากพม่าในบริเวณนี้

เมื่อพิจารณาว่าการย้ายถิ่นในสองพื้นที่อาศัยเครือข่ายการย้ายถิ่นอย่างไร จะพบว่าในอำเภอแม่สาย มีเครือข่ายของการช่วยเหลือหรือการล่อลวงให้ย้ายถิ่นมากกว่าแม่สอด เครือข่ายการค้าและล่อลวงหญิงและเด็กหญิงจากประเทศพม่าและประเทศจีนเข้ามาสู่ประเทศไทยดำเนินการมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว เท่าที่มีงานวิจัยในอดีตระบุได้ เครือข่ายเหล่านี้ดำเนินการแล้วตั้งแต่ปี 2534 เป็นการพบกันระหว่างอุปสงค์กับอุปทาน กล่าวคือ ธุรกิจท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างรวดเร็วในประเทศไทยและในพื้นที่ตอนเหนือ ทำให้เกิดการขยายตัวของกาให้บริการทางเพศ ในขณะเดียวกันก็มีหญิงวัยรุ่นที่หลบหนีความจนเข้ามาทำงานในเขตเมือง ในระยะแรกยังเป็นหญิงไทย ต่อมาก็เริ่มมีการหาแหล่งที่จะนำหญิงต่างชาติเข้ามาให้บริการทางเพศแทน หญิงชาวเขาและไทยใหญ่จึงถูกนำเข้าสู่ธุรกิจทางเพศ ตั้งแต่ปี 2536 (Gray 1991, 1993, Asia Watch 1993) ในกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้จะพบว่ากลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ คือกลุ่มที่ระบุว่าต้องเสียค่านายหน้าในการย้ายถิ่นเข้ามาประเทศไทยมากกว่ากลุ่มอื่นๆ อย่างไรก็ตาม ได้พบว่าผู้ย้ายถิ่นที่แม่สอดมีนายหน้าชักชวนมาทำงานมากกว่าที่แม่สาย

นอกจากเครือข่ายของการค้าและล่อลวงหญิงและเด็กแล้ว ผู้ย้ายถิ่นโดยทั่วไปจะอาศัยเครือข่ายทางสังคมของเครือญาติและเพื่อนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเดินทาง เช่น เดินทางมาด้วยกัน ได้รับข้อมูลหรือถูกชักชวน เครือข่ายเหล่านี้มักไม่คิดค่าใช้จ่ายเพราะเป็นการช่วยเหลือกัน ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่จึงระบุว่าไม่ได้เสียค่านายหน้า มีแต่ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง นำสังเกตว่าเครือข่ายดัง

กล่าวที่มีอยู่ในฝั่งพม่าเป็นเครือข่ายของเพื่อนและญาติ แต่เมื่อข้ามมาฝั่งไทยแล้ว ผู้ที่ต้องการจะเดินทางต่อเข้าไปข้างในต้องอาศัยเครือข่ายนายหน้าของคนไทย เนื่องจากงานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะผู้ที่อยู่ในพื้นที่บริเวณชายแดน จึงไม่ได้ครอบคลุมไปถึงผู้ที่ย้ายถิ่นต่อไปและเครือข่ายที่ช่วยคนเหล่านี้

ข้อมูลเกี่ยวกับการผ่านพรมแดนที่กลุ่มตัวอย่างระบุแสดงให้เห็นว่า การเดินทางข้ามพรมแดนทำได้โดยไม่ยากดังกล่าวมาแล้ว ผู้ย้ายถิ่นจึงไม่จำเป็นต้องผ่านด่านตรวจคนเข้าเมือง สิ่งนี้ทำให้ยากแก่การควบคุมดูแล และทำให้สถิติคนเข้าเมืองของด่านตรวจคนเข้าเมืองเป็นสถิติที่ไม่ครอบคลุมจำนวนผู้ผ่านแดนทั้งหมด เป็นปัญหาต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้มากที่สุด ผู้ย้ายถิ่นจากพม่าในพื้นที่ทั้งสองแห่งเดินทางรอนแรมมาหลายขั้นตอน ไม่ใช่ผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเมืองชายแดนตรงข้ามฝั่งไทย ส่วนใหญ่เดินทางจากเมืองใหญ่ตอนในของพม่า เช่น พะอัน เกาะกาเร็ก, เมาะละแหม่ง รวมทั้งย่างกุ้ง (สำหรับแม่สอด) และเชียงตุง, ดองจี และมิดิลา (สำหรับแม่สาย) ฉะนั้นผู้ย้ายถิ่นเหล่านี้จึงเดินทางมาด้วยความตั้งใจที่จะเข้ามายังประเทศไทย และแรงจูงใจที่ดึงดูดคนเหล่านี้มากที่สุด คือ โอกาสทางเศรษฐกิจ แม้จะมีผู้ย้ายถิ่นส่วนหนึ่งระบุเหตุผลเกี่ยวกับภัยสู้รบเพราะความขัดแย้งทางการเมืองในพม่าก็ตาม สิ่งหนึ่งที่ยืนยันน้ำหนักของโอกาสทางเศรษฐกิจก็คือ ผู้ย้ายถิ่นที่เป็นชาติพันธุ์พม่ามีจำนวนใกล้เคียงผู้ย้ายถิ่นที่เป็นชาติพันธุ์กะเหรี่ยงและไทยใหญ่ ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย ทั้งๆ ที่เมืองชายแดนทั้งสองคือแม่สายและแม่สอดจะอยู่ติดรัฐฐานของไทยใหญ่และรัฐกะเหรี่ยงตามลำดับ ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แบบนี้โอคลาสสิกที่อธิบายสาเหตุสำคัญของการย้ายถิ่นว่าเป็นเรื่องของโอกาสทางเศรษฐกิจและค่าแรงที่สูงกว่าในประเทศปลายทาง ตลอดจนความยากจนในประเทศต้นทาง (ดู Borjas 1987 และ Gray 1991) จึงยังคงใช้ได้ดีในการอธิบายปรากฏการณ์ย้ายถิ่นนี้

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่กลุ่มตัวอย่างใช้ในการตัดสินใจเดินทางมาคือ การว่างงาน ผลผลิตทางการเกษตรที่ตกต่ำ และค่าจ้างที่ต่ำในพม่า ซึ่งก็ตรงตามที่ Frisbie (1975) ระบุไว้ว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้บุคคลลี้ภัยลอบย้ายถิ่นข้ามประเทศ แม้จะต้องมีสถานภาพผิดกฎหมายก็ตาม

เมื่อพิจารณาลักษณะและประเภทของงานที่ผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่าทำขณะพำนักอยู่ในประเทศไทย ผู้ย้ายถิ่นเพศชายมักทำงานแรงงานรับจ้างและงานเกษตรเป็นหลัก ส่วนแรงงานหญิงทำงานบริการแต่ก็ทำงานแรงงานรับจ้างและงานเกษตรด้วย และทั้งสองกลุ่มจะทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมด้วย แต่มักเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นหลัก (labour intensive) เช่น อุตสาหกรรมสิ่งทอ รองเท้า อาหารกระป๋อง (ดู Castles and Miller 1993) โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ย้ายถิ่นจึงทำงานที่เป็นงานหนักและงานลำบากที่คนไทยไม่ต้องการทำ ตรงตามที่ Piore (1979) และ Taylor (1992) ระบุไว้ว่าการที่เศรษฐกิจของประเทศหนึ่งเติบโตจนประชากรของประเทศพัฒนาตนเองกลายเป็นแรงงานในตลาดแรงงานระดับมีทักษะ ปล่อยตลาดแรงงานระดับไร้ทักษะไว้ให้คน

งานต่างชาติเข้ามาทำแทน คนงานต่างชาติที่เข้ามาทำก็มักเป็นผู้ย้ายถิ่นจากประเทศที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจช้ากว่า และงานที่คนงานต่างชาติเข้ามาทำก็จะเป็นงาน 3Ds ตลาดแรงงานระดับไร้ทักษะจึงเป็นปัจจัยดึงดูดสำคัญที่ทำให้คนงานต่างชาติย้ายถิ่นเข้ามา

คนงานพม่าที่พำนักและทำงานอยู่ในแม่สอดและแม่สาย แม้จะกระจัดกระจายอยู่ในหลายพื้นที่ แต่ก็ไม่ได้กลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกับคนไทย คนเหล่านี้ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้ ยังคงใช้ภาษาพม่า (หรือกะเหรี่ยงหรือไทยใหญ่) เป็นภาษาสื่อสารระหว่างกัน มีบางคนพอจะฟังและพูดไทยได้ แต่เป็นส่วนน้อย เกือบทั้งหมดอ่านและเขียนไทยไม่ได้ สื่อที่ใช้ได้จึงเป็นสื่อโทรทัศน์และวิทยุ ในชุมชนบางแห่งก็มีโรงฉายวิดีโอเล็กๆ ที่มีวิดีโอพม่าเปิดฉายเก็บเงินจากผู้ชมเป็นรอบๆ อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่ชายแดนนี้ ผู้ที่มีทุนรอนก็อาจรับชมรายการโทรทัศน์ทางเคเบิลทีวี ซึ่งรับรายการโทรทัศน์ของพม่าได้ นอกจากภาษาแล้ว วัฒนธรรมและการกินอยู่ก็ยังคงเป็นแบบเดิมของตน จะพบว่าผู้ย้ายถิ่นน้อยรายที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนไทยที่เขาอาศัยอยู่ ถ้าจะมีส่วนร่วมก็เป็นกิจกรรมทางศาสนาเท่านั้น อาจมีกิจกรรมในโอกาสพิเศษเช่นบริจาคโลหิตในวันเฉลิมพระชนมพรรษา การมีส่วนร่วมในโอกาสพิเศษเช่นนี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ย้ายถิ่นก็สำนึกในบุญคุณของประเทศไทยที่ตนเข้ามาพำนักอยู่ อย่างไรก็ตามวิถีชีวิตของผู้ย้ายถิ่นบริจาคก็ต้องถูกนำไปตรวจโดยละเอียด เพราะมีความเป็นไปได้ว่าคนกลุ่มนี้อาจมีเชื้อโรคติดต่อร้ายแรงอยู่ในโลหิต เช่นโรคมาลาเรียและโรคเท้าช้าง โรงพยาบาลบางแห่งถือโอกาสตรวจเชื้อเอชไอวีจากผู้ย้ายถิ่นในโอกาสเช่นนี้ด้วย

แม้ผู้ย้ายถิ่นจากพม่าจะกระจายอยู่ในหลายพื้นที่ในแม่สอดและแม่สาย แต่ก็จะมีพื้นที่บางแห่งที่ผู้ย้ายถิ่นอยู่กันหนาแน่น ในแม่สอดจะอยู่กันหนาแน่นใกล้ชุมชนอิสลาม ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากถนนประสาธน์ ส่วนที่แม่สายก็อยู่กันมากในตำบลเวียงพางคำซึ่งอยู่ใกล้สะพานข้ามแม่น้ำสายนั่นเอง ในชุมชนเช่นนี้จะมีผู้ย้ายถิ่นจากพม่ากระจุกตัวอยู่ เป็น ชุมชนทางชาติพันธุ์ (ethnic enclave) เรียกกันว่า “ห่อหมกบ้าน” สำหรับแม่สอดผู้ย้ายถิ่นจะปลูกบ้านหรือเพิงชั่วคราวในพื้นที่ว่างที่มีน้ำท่วมขังโดยต้องจ่ายค่าเช่าที่ให้แก่เจ้าของที่ดินคนไทย อีกส่วนหนึ่งเช่าห้องแถวที่คนไทยปลูกเป็นเรือนไม้ยาวให้อยู่ ส่วนที่แม่สายจะเช่าห้องพักอยู่ตามบ้านต่างๆ ที่คนไทยให้เช่า ในชุมชนเหล่านี้จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ผู้ย้ายถิ่นต้องใช้ เช่น ร้านอาหาร หรือเครื่องปรุงอาหาร ร้านน้ำชา ร้านขายหมาก ขายแป้งทานาคาสำหรับทาหน้า ขายผ้าโสร่งและร้องเท้าแตะ ตลอดจนเทปเพลงพม่า ผู้ที่อยู่ในชุมชนเช่นนี้มีทั้งผู้ที่ได้จดทะเบียนได้รับการผ่อนผันให้ทำงานในประเทศไทยและผู้ที่เข้ามาเมืองโดยผิดกฎหมายปะปนกันไป อย่างน้อยสมาชิกของครอบครัวของผู้ย้ายถิ่นที่เป็นแรงงานถูกกฎหมาย ก็มีสถานภาพผิดกฎหมาย เพราะการจดทะเบียนผ่อนผัน เป็นการผ่อนผันเฉพาะตัวแรงงาน

การที่ผู้ย้ายถิ่นจากพม่าดำรงชีวิตอยู่ตามประสาเช่นนี้ ทำให้คนไทยส่วนหนึ่งในชุมชนที่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับผู้อพยพ (เช่น ไม่ได้เป็นนายจ้าง หรือใช้บริการ) แทบจะไม่ได้รับรู้การดำรงอยู่ของคนเหล่านี้ เทศบาลอำเภอแม่สอดก็ไม่ได้รับรู้การเกิดขึ้นของบ้านพักอาศัยหรือเพิงที่คนต่างชาตีสร้างขึ้นเองในระยะแรกๆ จนกระทั่งเมื่อมูลนิธิศุภนิมิตฯ เข้าไปทำงานในชุมชน จึงได้พยายามเชื่อมโยงให้เทศบาลเข้ามารับทราบและจัดระบบสาธารณสุขปกคให้ชุมชน ได้แก่ จัดทำท่อระบายน้ำเสีย ขยะ ส้วม น้ำดื่ม และเลขที่บ้านในห่อมบ้านดังกล่าว ส่วนในแม่สาย เนื่องจากแรงงานย้ายถิ่นเข้าบ้านคนไทยอยู่แล้ว จึงไม่มีปัญหาในเรื่องเลขที่บ้าน, น้ำดื่มและส้วม แต่ในเรื่องขยะและท่อระบายน้ำเสียก็จะพบว่ามีกรทิ้งขยะลงในแม่น้ำสายและมีการนำขยะที่คนต่างชาตีสร้างขึ้น (เช่น เปลือกกระเทียม) มาทิ้งตามที่ทิ้งขยะสาธารณะจนเทศบาลทั้งสองแห่งไม่สามารถรองรับขยะที่เกิดขึ้นจากการเพิ่มของประชากรได้

สิ่งที่ได้เกิดขึ้นในแม่สอดและแม่สายนี้คือผลกระทบทางสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของการย้ายถิ่น ที่ Castles and Miller (1993) ได้กล่าวไว้ ห่อมบ้านหรือชุมชนทางชาติพันธุ์เป็นที่ผู้ย้ายถิ่นใช้ภาษาพูดและขนบธรรมเนียมประเพณีร่วมกัน สร้างกลไกเพื่อการติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มของตน มีสถานที่เพื่อปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาาร่วมกัน และมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกันเอง (รวมถึงกิจกรรมที่ขยายเครือข่ายทางสังคมไปถึงผู้อยู่ทางประเทศพม่า ได้แก่ บริการส่งเงินกลับบ้านด้วย) นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมอื่นๆ เช่น การส่งลูกเข้าเรียนในโรงเรียนไทย การมีคู่ครองชาวไทย การไปรับบริการรักษาพยาบาลของไทย ฯลฯ ในแง่วัฒนธรรม ผู้ย้ายถิ่นจากพม่าจะต้องกระทำสองสิ่งไปพร้อมๆ กัน นั่นคือ ปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมไทยเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้และทำงานได้ เรียนรู้ภาษาพม่าจะสื่อสารได้ รู้กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับตน ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้ ซึ่งจะปรากฏชัดเจนที่สุดในด้านภาษาและอาหาร เราได้พบสภาพดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างชัดเจนในแม่สอดและแม่สาย สิ่งที่ปรากฏนอกเหนือจากทฤษฎี Castles and Miller ระบุไว้ก็คือ เครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้ย้ายถิ่นสามารถมีอยู่ในประเทศปลายทางได้เช่นกัน ในแม่สอดคณะวิจัยได้พบว่า ชุมชนพม่ามุสลิมที่ตั้งอยู่ในอำเภอแม่สอดกลายเป็นเครือข่ายทางสังคมที่สำคัญที่รองรับพม่ามุสลิมที่ย้ายถิ่นเข้ามาใหม่ ผู้ย้ายถิ่นชาวพม่าสามารถจะไปปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาที่มัสยิด และส่งบุตรเข้าเรียนในโรงเรียนอิสลามได้อย่างกลมกลืน จนกระทั่งปรากฏว่าจำนวนเด็กนักเรียนในชั้นประถมปีที่ 1 และ 2 ในโรงเรียนอิสลามมีเด็กนักเรียนที่เป็นบุตรผู้ย้ายถิ่นจากพม่ามากกว่าเด็กมุสลิมที่มีสัญชาติไทยในแต่ละห้องเรียน ในส่วนของผู้ย้ายถิ่นกะเหรี่ยง ก็มีเครือข่ายทางสังคมของชาวกะเหรี่ยงที่มีสัญชาติไทยรองรับผู้ย้ายถิ่นเข้ามาใหม่เช่นกัน แม้จะไม่ชัดเจนเท่ากลุ่มพม่ามุสลิม ผู้ย้ายถิ่นชาวกะเหรี่ยงบางคนมีครอบครัวเป็นผู้ลี้ภัยอยู่ในศูนย์อพยพ แต่ตนเองเป็นแรงงานต่างชาติทำงานในตัวเมืองก็มี สำหรับที่

แม่สาย เครือข่ายทางสังคมของชาติพันธุ์พม่าไม่เด่นชัดเท่าของไทยใหญ่ เพราะลักษณะทางวัฒนธรรมและภาษาของชาวไทยใหญ่จากพม่าและชาวไทยใหญ่ในประเทศไทยหรือชาวไทยกลุ่มอื่นๆ เช่น ไทยลื้อ มีความใกล้เคียงกันมากจนแยกไม่ออกเช่นเดียวกับคนลาวและคนไทยอีสาน ผู้ย้ายถิ่นจากรัฐฉานจึงกลืนเป็นเนื้อเดียวกับคนไทยพื้นเมืองได้ไม่ยากนัก อย่างไรก็ตาม คณะวิจัยไม่ได้พบว่าเครือข่ายทางสังคมในอำเภอแม่สายได้เอื้ออำนวยหรือให้บริการเรื่องใดเป็นพิเศษแก่ผู้ย้ายถิ่นชาวไทยใหญ่ในพื้นที่

โดยเฉลี่ยแล้ว ผู้ย้ายถิ่นที่เข้ามาทำงานในแม่สายมีรายได้สูงกว่าที่แม่สอดเล็กน้อย ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีการออมเงิน แต่วิธีที่ส่งเงินกลับบ้านต่างกัน, ที่แม่สาย คนเดินทางไปๆ มาๆ ประจำส่วนหนึ่งไปเข้าเงินกลับ จึงไม่จำเป็นต้องส่งเงินกลับบ้าน แต่ที่แม่สอดคนไม่ได้เดินทางไปๆ มาๆ โดยเฉพาะคนที่มาจากเมืองคอนในของประเศพม่า จึงจำเป็นต้องส่งเงินกลับบ้านแทนที่จะนำกลับไปเอง การส่งเงินจะใช้บริการที่ไม่เป็นทางการ คือมักฝากไปกับญาติหรือเพื่อนที่จะเดินทางไปพม่า การส่งเงินผ่านระบบไปรษณีย์หรือระบบธนาคารยังไม่เป็นที่นิยมและอาจไม่ปลอดภัยแก่ผู้รับได้ โดยรวมแล้วแม้ผู้ย้ายถิ่นจากพม่าจะได้ค่าจ้างไม่สูง แต่ก็มี การออมเงินและนำเงินกลับไปหรือส่งไปพม่าเป็นประจำ เมื่อลองคำนวณดูแล้วนับเป็นเงินหลายล้านบาทในแต่ละปี เป็นเรื่องน่าพิจารณาว่าเงินส่งกลับนี้ส่งผลอย่างไรบ้างต่อเศรษฐกิจของไทยและของพม่า

ในฐานะผู้ย้ายถิ่น กลุ่มตัวอย่างในแม่สอดและแม่สายได้ยืนยันให้เข้าใจได้ว่า คนเหล่านี้เป็นประชากรที่มีการเคลื่อนย้ายสูง ที่แม่สอดมีผู้ที่เข้ามาใหม่เป็นเวลาไม่เกิน 1 ปี ถึงหนึ่งในสาม ส่วนที่แม่สายมีผู้เข้ามาใหม่ ลักษณะเดียวกันถึงสองในสาม คนเหล่านี้คือผู้ย้ายถิ่นมาใหม่ ย้ายเข้ามาแทนที่ผู้ย้ายถิ่นเก่าที่เดินทางออกจากแม่สอดและแม่สายไปยังพื้นที่ตอนในของประเทศไทยแล้ว แสดงให้เห็นว่ามีการเคลื่อนย้ายสูงมาก แต่ในขณะที่เดียวกันก็ได้พบว่ามีผู้ย้ายถิ่นอีกส่วนหนึ่งได้ตั้งหลักแหล่งถาวรเป็นเวลาหลายปี แม้คนกลุ่มนี้จะมีจำนวนน้อยกว่า แต่ก็สะท้อนให้เห็นแนวโน้มที่ชัดเจนว่าจะมีผู้ย้ายถิ่นส่วนหนึ่งตั้งถิ่นฐานถาวรและพำนักอยู่ในประเทศไทยต่อไป ซึ่งเป็นไปตามที่ Castles and Miller (1993) ระบุไว้ ในขณะที่เดียวกันจะมีผู้ย้ายถิ่นอีกส่วนหนึ่งเคลื่อนย้ายไปเรื่อยๆ อย่างไม่รู้จบ แม้ในหมู่ผู้ที่เคลื่อนย้ายไปเรื่อยๆ เมื่อถูกถามว่ามีแผนการเดินทางกลับประเทศเมื่อไร เกือบทั้งหมดก็ตอบว่ายังไม่มีแผนการที่แน่นอน ซึ่งหมายถึงว่าจะอยู่ในประเทศไทยไปเรื่อยๆ เมื่อรวมทั้งสองกลุ่มแล้วพอสรุปได้ว่า แนวโน้มที่ผู้ย้ายถิ่นจากพม่าจะตกค้างอยู่ในประเทศไทยมีอยู่สูงมาก เพราะส่วนหนึ่งเริ่มตั้งหลักแหล่งถาวรแล้ว และอีกส่วนหนึ่งก็เคลื่อนย้ายไปมาในประเทศไทยโดยไม่มีแผนการเดินทางกลับพม่า เมื่อคำนึงถึงว่าได้มีผู้ย้ายถิ่นผ่านเข้ามาทางจุดผ่านแดนทั้งสองจุดนี้ปีละเป็นจำนวนหลายหมื่นคน ก็หมายถึงว่าจะมีผู้ย้ายถิ่นจากพม่าที่มีแนวโน้มจะตกค้างอยู่ในประเทศไทยสะสมกันหลายแสนคนถ้าหากไม่มีมาตรการป้องกันหรือจัดการที่ดีพอ นอกจากนั้น

การที่ผู้ย้ายถิ่นเหล่านี้ได้เริ่มมีเครือข่ายทางสังคมและเริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับคนไทย จะทำให้เงื่อนไขของการย้ายถิ่นซับซ้อนขึ้นและทำให้การจัดส่งผู้ย้ายถิ่นชาวพม่ากลับประเทศ ทำได้ด้วยความยากลำบากยิ่งขึ้น

ในอดีต สังคมไทยในช่วง 200 ปีที่ผ่านมาได้เคยรับผู้ย้ายถิ่นจากประเทศจีนตอนใต้เข้ามาเป็นจำนวนมาก การย้ายถิ่นเกิดขึ้นหลายระลอกรวมแล้วนับเป็นจำนวนเรือนล้านคน ผู้ย้ายถิ่นจากประเทศจีนเหล่านั้นส่วนใหญ่ก็เข้ามาทำงานยากลำบาก งานสกปรก ที่เรียกว่างานกาลีไม่ต่างไปจากที่ผู้ย้ายถิ่นพม่าทำในปัจจุบัน และคนเหล่านี้ก็ได้ค่อยๆ กลายเป็นผู้พำนักถาวรและกลายเป็นคนไทย ในที่สุด บางครั้งก็เกิดการกระทบกระทั่งกับคนไทย บางครั้งมีนโยบายรัฐที่ทั้งตอนรับและจับใส่เป็นครั้งคราว แต่ในที่สุดชาวจีนหันทะเลและลูกหลานก็ค่อยๆ กลายเป็นคนไทยไป (ดู Chantavanich 1999 และสุภางค์ จันทวานิช 2542) สภาพที่จะเกิดกับผู้ย้ายถิ่นพม่าอาจมีส่วนทั้งที่คล้ายคลึงและแตกต่างจากชาวจีนในอดีต ด้วยจำนวนประชากรไทย 60 ล้านคนในปัจจุบัน ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่ประชากรมีน้อยจนต้องเกณฑ์เชลยศึกมาเป็นประชาชน สังคมไทยคงไม่มีความขาดแคลนประชากรจนกระทั่งต้องนำเข้าประชากรจากสังคมอื่นเช่นในอดีต แต่ความขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมือที่เกิดขึ้นก็ทำให้มีความต้องการแรงงานต่างชาติตามมา เป็นโจทย์ท้าทายรัฐที่จะต้อง มีนโยบายและการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพและมีวิสัยทัศน์เป็นอย่างสูงในการจัดการปัญหาคนงานย้ายถิ่น

การย้ายถิ่นและสถานการณ์เสี่ยงของโรคเอดส์ในพื้นที่ชายแดนแม่สอดและแม่สาย

แบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้ย้ายถิ่นจากพม่าที่เข้ามาทำงานในพื้นที่อำเภอแม่สอดและอำเภอแม่สายทำให้คนเหล่านี้อยู่ในสถานการณ์เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ได้ง่าย และเมื่อเทียบเคียงแล้ว สถานการณ์เสี่ยงนี้เกิดจากเงื่อนไขในการดำรงชีวิตในประเทศปลายทาง (คือประเทศไทย) มากกว่าประเทศต้นทาง (คือประเทศพม่า) ตามที่ Wolfers and Fernandez (1995) ได้ระบุไว้โดยใช้ข้อมูลของคนงานย้ายถิ่นจากอินโดนีเซีย บังกลาเทศ และฟิลิปปินส์ที่เข้าไปทำงานในมาเลเซีย สถานการณ์เสี่ยงประการแรกที่รับรู้กันคือการที่คนงานย้ายถิ่นชายหญิงซึ่งล้วนอยู่ในวัยเจริญพันธุ์ กลไกควบคุมทางสังคมตามขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศต้นทาง เพราะเขาอยู่ไกลบ้าน พักกันอยู่ตามลำพังโดยไม่มีผู้ใหญ่ว่ากล่าวตักเตือน จึงมีพฤติกรรมตามใจตนเอง (Anderson in Prann and Tarantola 1996) ยิ่งประกอบกับความเหงาและเบื่อก็ยังทำให้แสวงหาเครื่องพอก่อนหย่อนใจ เช่น ดื่มเหล้า (Hendriks 1991) ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ก็ยืนยันตามแนวคิดที่มีผู้เสนอไว้ แรงงานจากพม่าซึ่งอพยพมาจากเมืองไกลๆ ต้องมาเช่าบ้านอยู่ห้องละ 3-5 คน หรือพักอาศัยร่วมกันในที่พัก

ของโรงงานในฝั่งไทย กลุ่มแรงงานชายก็จะพักผ่อนหย่อนใจเป็นครั้งคราวด้วยการดื่มสุราและไปเที่ยวสถานบริการทางเพศ แต่การพักผ่อนหย่อนใจทั้งสองรูปแบบมีข้อจำกัด กล่าวคือ การดื่มสุราต้องสิ้นเปลืองเงินและเสี่ยงต่อการมีปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ไทย ส่วนการไปสถานบริการทางเพศ ผู้ย้ายถิ่นชายก็ไม่นิยมไปเพราะเสียเงินและเสี่ยงต่อการติดโรค ผู้ย้ายถิ่นชายที่เป็นโสดจึงเลือกมีเพศสัมพันธ์กับผู้ย้ายถิ่นหญิงด้วยกัน สภาพนี้เกิดกับแรงงานที่เป็นโสดมากกว่าผู้สมรส แต่เนื่องจากผู้ย้ายถิ่นที่เป็นโสดมีมากกว่าที่สมรสแล้วและอยู่กับครอบครัว สภาพการจับคู่มีเพศสัมพันธ์โดยไม่มี การป้องกันจึงเกิดขึ้นในทั้งสองพื้นที่

สำหรับผู้ย้ายถิ่นที่เดินทางไปกลับข้ามพรมแดนทุกวัน สถานการณ์เสี่ยงที่เกิดจากการขาดกลไกควบคุมทางสังคมก็อาจไม่ต่างกันมากนัก ถ้าผู้ย้ายถิ่นไม่ได้มีภูมิลำเนาอยู่ในเมืองชายแดนฝั่งตรงกันข้าม แต่เป็นผู้ที่เดินทางมาจากเมืองไกล เพราะคนเหล่านี้ก็ไม่ได้พักอาศัยอยู่กับครอบครัวของตน ต้องเช่าบ้านอยู่ร่วมกับผู้ย้ายถิ่นอื่นๆ เพียงแต่พักอาศัยอยู่ในประเทศต้นทางเท่านั้น ผลการวิจัยได้พบว่าผู้ย้ายถิ่นหนุ่มสาวที่เช่าบ้านอยู่เป็นกลุ่มๆ ตามลำพัง ในเมืองชายแดนฝั่งตรงกันข้าม คือที่ท่าขี้เหล็กก็มีเพศสัมพันธ์ในกลุ่มผู้ย้ายถิ่นด้วยกัน และผู้ย้ายถิ่นชายก็ไปใช้บริการในสถานบริการทางเพศในฝั่งพม่าเช่นกัน แม้นโยบายรัฐบาลพม่าจะไม่ยอมให้มีสถานบริการทางเพศก็ตาม ผู้ย้ายถิ่นที่เดินทางรอนแรมหรือเดินทางไกลเป็นประจำก็เป็นผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เสี่ยงเช่นกัน เพราะเขาไม่ได้กลับบ้านทุกวัน พ่อค้า คนขับรถบรรทุก หรือผู้ที่เคลื่อนย้ายไปทำงานไกลบ้านแล้วกลับบ้านทุกสองสัปดาห์หรือทุกเดือน ก็เป็นกลุ่มที่ห่างจากกลไกควบคุมทางสังคมเช่นกัน Quinn (1994) จึงยืนยันว่าเส้นทางแพร่ระบาดของโรคเอดส์มักเกิดตามเส้นทางคมนาคมระหว่างเมืองใหญ่กับหมู่บ้านในชนบท ในการวิจัยครั้งนี้ ไม่สามารถศึกษาสาวกลับไปยังเมืองต้นทางในพม่าที่ผู้ย้ายถิ่นเดินทางกลับไปกลับมาได้ จึงไม่อาจระบุให้แน่ชัดได้ว่า ได้มีการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ตามเส้นทางเดินทางของผู้ย้ายถิ่นไปๆ มาๆ เหล่านี้หรือไม่ อย่างไรก็ตาม ผลการสำรวจในโครงการเฝ้าระวังโรคเอดส์ของพม่าก็แสดงให้เห็นว่า สถานการณ์โรคเอดส์ในบริเวณชายแดนพม่าที่ติดกับไทย โดยเฉพาะในเมืองท่าขี้เหล็กสูงกว่าในเขตอื่นมาก ดังปรากฏว่า อัตราการติดเชื้อของชายในคลินิกกามโรคสูงถึงร้อยละ 20 (อัตราการติดเชื้อทั่วประเทศร้อยละ 7.7) และอัตราการติดเชื้อของหญิงมีครรภ์สูงถึง 7.5 (อัตราการติดเชื้อหญิงมีครรภ์ทั่วประเทศ ร้อยละ 1.3) ท่าขี้เหล็กจึงเป็นเมืองชายแดนของฝั่งพม่าที่มีการติดเชื้อสูงที่สุดในพม่า (Rai Mra 1995) และนับเป็นพื้นที่ที่มีสถานการณ์เสี่ยงสูงมากสำหรับผู้ย้ายถิ่นจากพม่าที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย แล้วเดินทางกลับไปพักค้างคืนที่นั่น

สถานการณ์เสี่ยงประการที่สองเกิดจากเงื่อนไขที่ผู้ย้ายถิ่นเป็นผู้ด้อยโอกาส มีการศึกษาคำความรู้น้อย มีข้อจำกัดทางภาษา และไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นสำหรับการป้องกันตนเองได้ มีหน้าจั่วยังมีสถานภาพผิดกฎหมาย (Munis - Martelon และคณะ 1996) ผู้ย้ายถิ่น

จากพบว่าส่วนใหญ่จบการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา แม้จะเคยได้ขึ้นเกี่ยวกับโรคเอดส์ตั้งแต่ก่อนเดินทางมาประเทศไทย แต่ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคเอดส์ก็มีน้อย ดังปรากฏผลการทดสอบว่ามีความรู้ที่ถูกต้องเพียงครึ่งเดียวของข้อคำถามทั้งหมด นอกจากนั้นยังมีความรู้ผิดๆ เกี่ยวกับช่องทางการแพร่ระบาดและการป้องกันโรคเอดส์ สภาพการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นกับผู้ย้ายถิ่นชาวเม็กซิกันที่เดินทางเข้าไปในสหรัฐอเมริกาเช่นกัน สำหรับผู้ย้ายถิ่นชาวพม่า (วิทยา สวัสดิคุณพิพงศ์ และคณะ 2537) ก็ได้พบว่า มีความรู้เรื่องทางไม่ติดต่อของโรคเอดส์อยู่ในเกณฑ์ไม่ดี ผู้ย้ายถิ่นเหล่านี้เมื่อมาถึงประเทศไทยก็มีข้อจำกัดด้านภาษา แหล่งข้อมูลข่าวสารส่วนใหญ่ที่ให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์เป็นภาษาไทย Oppenheimer, Bunnag and Stern (1998) จึงพบว่าโครงการณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ส่วนใหญ่เข้าไปไม่ถึงคนงานต่างชาติ อย่างไรก็ตาม ผู้ย้ายถิ่นส่วนหนึ่งก็สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้มากกว่าเดิมและดีกว่าเดิม แม้จะมีข้อจำกัดเรื่องภาษา แต่อีกส่วนหนึ่งไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้เลย

อย่างไรก็ตาม ได้เริ่มมีการผลิตสื่อให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์เป็นภาษาพม่า เผยแพร่ในพื้นที่ทั้งสอง แต่ความรู้ที่มีมากกว่าเดิมนี้อีกยังไม่ช่วยให้ผู้ย้ายถิ่นพ้นจากสถานการณ์เสี่ยงได้ เพราะปัจจัยจากความเสี่ยงที่เกิดจากการขาดกลไกควบคุมทางสังคมและความเหงา ยังคงทำให้ผู้ย้ายถิ่นส่วนหนึ่งเลือกมีเพศสัมพันธ์กับผู้ย้ายถิ่นด้วยกัน ในแบบ casual sex และด้วยความรู้ที่จำกัด ในการมีเพศสัมพันธ์จึงขาดการป้องกันด้วยการใช้ถุงยางอนามัย เพราะคิดว่าผู้ย้ายถิ่นด้วยกันไม่ใช่แหล่งแพร่เชื้อเอดส์ สถานการณ์เสี่ยงประการที่สอง ซึ่งน่าจะแก้ไขได้ง่ายโดยการขจัดอุปสรรคด้านข้อมูลข่าวสารและข้อจำกัดด้านภาษาจึงแก้ไขไม่ได้ง่ายอย่างที่คิด เพราะข้อมูลข่าวสารทำให้ผู้ย้ายถิ่นเปลี่ยนประเภทของคู่เพศสัมพันธ์ และมีความเข้าใจว่าคู่เพศสัมพันธ์ใหม่เป็นผู้ปลอดภัย จึงไม่ป้องกันตนเอง

สถานการณ์เสี่ยงประการที่สาม เป็นปัญหาอันเกิดจากโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่จะช่วยให้มีความเสี่ยงต่อโรคเอดส์น้อยลง ผู้ย้ายถิ่นทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายส่วนหนึ่งได้เข้าไปใช้บริการสาธารณสุขของรัฐในแม่สอดและแม่สาย แต่เมื่อคิดเป็นสัดส่วนกับจำนวนประชากรผู้ย้ายถิ่นทั้งหมดในพื้นที่ทั้งสองแล้ว ผู้ที่ไปใช้บริการก็มีจำนวนน้อยมาก ส่วนใหญ่คงเลือกใช้วิธีรักษาตนเองหรือใช้หมอเถื่อน ดังปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างในแม่สายระบุว่าตนใช้บริการฉีดยาโดยหมอเถื่อน ผู้ย้ายถิ่นส่วนหนึ่งก็ใช้บริการสาธารณสุขแบบพื้นบ้าน ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ย้ายถิ่นไม่สามารถมาใช้บริการสาธารณสุขของการแพทย์แผนปัจจุบันได้คือ ค่าใช้จ่ายและภาษาในการสื่อสาร กลุ่มเป้าหมายเดียวที่โรงพยาบาลแม่สอดและโรงพยาบาลแม่สายเข้าถึงได้โดยตรงคือหญิงอาชีพพิเศษที่ให้บริการทางเพศในสถานบริการ(ช่อง) ทั้งนี้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขในการรณรงค์ป้องกันโรคติดต่อจากเพศสัมพันธ์ในกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ แม้กระนั้นเจ้าหน้าที่คลินิกามโรคและแพทย์ของโรงพยาบาลทั้งสองก็ยังระบุว่าการรณรงค์นี้ไม่ได้รับความร่วม

มือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจเพราะตำรวจจะคอยดักจับหญิงอาชีพพิเศษที่มาตรวจที่คลินิกตามโรคในโรงพยาบาลตามกำหนด ทำให้หญิงอาชีพพิเศษส่วนหนึ่งเลิกมารับการตรวจ จะเห็นได้ว่านโยบายของเจ้าหน้าที่ของรัฐสองฝ่ายไม่สอดคล้องประสานกัน แม้ต่างก็ทำตามหน้าที่โดยถูกต้องก็ตาม ยิ่งไปกว่านั้นกลุ่มเป้าหมายของคลินิกตามโรคในปี 2541 ยังไม่ครอบคลุมถึงหญิงอาชีพพิเศษที่ให้บริการโดยแอบแฝงตามบาร์ (ในปี 2541) คาราโอเกะ ห้องอาหาร และสถานนวดแผนโบราณด้วย ทำให้หญิงอาชีพพิเศษแบบแอบแฝงหรือโดยอ้อม ไม่อยู่ในข่ายได้รับการป้องกันการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เมื่อ Kilmarx และคณะ (1998) ทำการศึกษาการแพร่กระจายของเชื้อ HIV-1 ในกลุ่มหญิงบริการทางเพศในภาคเหนือของประเทศไทย จึงพบว่าหญิงบริการโดยตรงถึงร้อยละ 20.3 และหญิงบริการแบบแอบแฝงร้อยละ 0.7 ติดเชื้อ HIV-1 และอัตราติดเชื้อสูงขึ้นกว่าเดิมหนึ่งปีหลังจากนั้น คณะแพทย์ที่ศึกษาการติดเชื้อ HIV-1 โดยติดตามหญิงบริการกลุ่มเดิมที่เคยศึกษาก็ได้พบว่าหญิงบริการโดยตรงติดเชื้อถึงร้อยละ 47 หญิงบริการแอบแฝงร้อยละ 13 และสตรีทั่วไปถึงร้อยละ 32 (Limpukamjanarat et al 1999) ในที่นี้ยังไม่ต้องพูดถึงผู้ขายถิ่นชายที่ติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ซึ่งมารับการรักษาในคลินิกตามโรคน้อยมาก จึงไม่น่าแปลกใจที่ผลการตรวจโรคแรงงานต่างด้าวเพื่อผ่อนผันให้ทำงานได้โดยถูกต้องตามกฎหมายในปี 2542 มีผู้ป่วยเป็นโรคซิฟิลิสมากเป็นอันดับหนึ่ง การที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขโดยเฉพาะในเรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ จึงทำให้เกิดสถานการณ์เสี่ยงต่อการแพร่กระจายของโรคเอดส์ไปโดยปริยาย และกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษทั้งโดยตรงและแอบแฝงเป็นกลุ่มที่อยู่ในสถานการณ์เสี่ยงสูงสุด ผู้ที่มาใช้บริการทางเพศจากหญิงเหล่านี้จึงอยู่ในสถานการณ์เสี่ยงสูงเช่นกัน

สถานการณ์เสี่ยงแบบที่สี่ ที่พบจากการวิจัยครั้งนี้และค่อนข้างต่างจากที่กรอบแนวคิดหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องระบุไว้ คือ สถานการณ์เสี่ยงที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างหญิงผู้ขายถิ่นกับนายจ้างไทยและเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายไทย หญิงผู้ขายถิ่นส่วนหนึ่งเป็นผู้ทำงานภาคบริการหรือภาคอุตสาหกรรม เช่น เป็นลูกจ้างชายของ, เป็นคนงานในโรงงาน บางคนจะถูกนายจ้างหรือหัวหน้างานเลือกไปเป็นคู่เพศสัมพันธ์ชั่วคราวและให้อภิสิทธิ์เหนือคนงานหญิงอื่น หญิงผู้ขายถิ่นอีกส่วนหนึ่งคือหญิงอาชีพพิเศษ เนื่องจากอาชีพนี้ผิดกฎหมายและหญิงผู้ขายถิ่นก็เป็นผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย จึงมีความหวาดกลัวการถูกจับกุมโดยตำรวจตรวจคนเข้าเมือง ตำรวจอื่นๆ ทหาร และถ้าถูกจับกุมหญิงเหล่านี้จะยินยอมให้บุคคลดังกล่าวล่วงเกินทางเพศ ถ้าคนเหล่านั้นแสดงความจำนง การยินยอมให้มีเพศสัมพันธ์อาจเพื่อแลกกับอิสรภาพของฝ่ายหญิง โดยไม่มีการจ่ายค่าบริการ การมีเพศสัมพันธ์ทั้งสองกรณีล้วนเป็นเพศสัมพันธ์โดยไม่ปลอดภัย เพราะไม่มีการใช้ถุงยางอนามัย สถานการณ์เสี่ยงจึงเกิดขึ้นได้กับทั้งสองฝ่าย โดยทั้งสองต่างก็ไม่ตระหนักในความเสี่ยง คนงานหญิงก็คิดแต่ว่าตนได้อภิสิทธิ์แลกกับการยอมให้นายจ้างล่วงเกินทางเพศ หญิงอาชีพพิเศษก็คิดว่า

คนได้อิสรภาพจากการยอมมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลในเครื่องแบบ ฝ่ายชาย นายจ้างและเจ้าหน้าที่ที่เป็นไทยก็คิดว่าคนได้ “ของฟรี” ทั้งสองฝ่ายต่างก็คิดว่าตนอยู่ในสถานการณ์ win-win ทั้งคู่ แต่ในความเป็นจริงแล้ว สถานการณ์นี้เป็นสถานการณ์เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในพื้นที่ชายแดนไทยพม่า และเป็นสถานการณ์เสี่ยงที่ไม่สู้จะพบบ่อยนักในงานวิจัยในประเทศอื่นๆ ในเม็กซิโก ได้พบว่าหญิงอาชีพพิเศษมาขายบริการทางเพศให้แก่คนขับรถบรรทุก ทหาร และเจ้าหน้าที่ศุลกากร (Uribe - Zuniga และคณะ 1996) ซึ่งเป็นคนในเครื่องแบบเช่นเดียวกับกรณีของไทย แต่เป็นการขายบริการทางเพศ ไม่ใช่การถูกบังคับให้บริการทางเพศโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน สถานการณ์นี้จึงมีความเสี่ยงมากสำหรับเจ้าหน้าที่ของไทย ซึ่งไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายของการณรงค์ป้องกันโรคเอดส์เท่าที่ผ่านมา และคนกลุ่มนี้ก็ยังไม่มีความตระหนักว่าตนอยู่ในสถานการณ์เสี่ยง ยิ่งถ้าชายแดนตอนเหนือของไทยมีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจมากขึ้น มีการขยายเส้นทางการค้าระหว่างไทย พม่า จีน และลาว ตามแผนพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจเกิดขึ้น สิ่งที Porter (1994) ระบุไว้ว่าจะทำให้เกิดเครือข่ายการค้าและการขนส่ง การค้าขาย และการท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้เกิดการแพร่กระจายของโรคเอดส์ในกลุ่มผู้ย้ายถิ่นได้มากขึ้น

สถานการณ์เสี่ยงประการสุดท้าย คือ อัตราการติดเชื้อเอชไอวีที่มีอยู่สูงในหมู่ผู้ย้ายถิ่นหรือผู้เดินทางมากกว่าผู้ที่ไม่เคลื่อนย้ายถิ่น Decosas (1996) ได้เสนอข้อสรุปนี้จากการศึกษาในเซเนกัลตอนเหนือ และจากตัวอย่างในประเทศอื่นๆ ในแอฟริกา เช่น กาน่า โค้ดคิวัวร์ ตลอดจนในเม็กซิโก ในการวิจัยครั้งนี้ก็ได้พบว่าผู้ป่วยโรคเอดส์ชาวพม่ามากกว่าชาวไทย ในแม่สอดมีหญิงมีครรภ์ชาวพม่าติดเชื้อมากกว่าหญิงมีครรภ์ชาวไทย ในแม่สายหญิงอาชีพพิเศษที่เป็นชาวพม่ามีการติดเชื้อร้อยละ 32.5 และอัตราการติดเชื้อในชาวพม่าเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ข้อค้นพบนี้ยืนยันว่าการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในพื้นที่ชายแดนได้ทวีความรุนแรงขึ้นแล้วอย่างชัดเจน แต่ Decosas เองก็ตั้งข้อสังเกตว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นกับการแพร่กระจายของโรคเอดส์นี้ เกิดจากเงื่อนไขและโครงสร้างของกระบวนการย้ายถิ่นมากกว่าการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสโดยตรงตามพรมแดนที่มีการย้ายถิ่น ความเสี่ยงอันแท้จริงจึงมิได้เกิดจากตัวผู้ย้ายถิ่นเอง แต่อยู่ที่ปัจจัยเงื่อนไขที่แวดล้อมผู้ย้ายถิ่นอีกทีหนึ่ง (Decosas 1996) และปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้ผู้ย้ายถิ่นติดเชื้อก็คือสถานการณ์เสี่ยงแบบต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั่นเอง สถานการณ์เสี่ยงเหล่านั้นทำให้ผู้ย้ายถิ่นพม่าบางคนติดเชื้อจากคนไทย แล้วนำไปแพร่เชื้อให้แก่ผู้ย้ายถิ่นพม่าด้วยกัน วงจรการติดเชื้ออาจเกิดจากชายนักเที่ยวไทยแพร่เชื้อให้หญิงอาชีพพิเศษชาวพม่า และหญิงอาชีพพิเศษชาวพม่าแพร่เชื้อให้ชายนักเที่ยวชาวพม่า จึงทำให้อัตราการติดเชื้อของหญิงอาชีพพิเศษและชายพม่าในแม่สายเพิ่มอย่างรวดเร็ว หญิงอาชีพพิเศษที่เป็นชาวพม่าได้รับเชื้อจากนักเที่ยวไทย แล้วส่งเชื้อต่อให้ผู้ย้ายถิ่นพม่าชายที่เป็นลูกค้า ซึ่งส่งเชื้อต่อไปยังภรรยาที่เป็นผู้ย้ายถิ่นจากพม่าด้วยกัน จึงทำให้มีหญิงมีครรภ์ชาวพม่าติดเชื้อ

เป็นเอกภาพ ฝ่ายสาธารณสุขควรมึบทบาทในการร่วมกำหนดนโยบายคนเข้าเมืองด้วย อนึ่ง ผู้บริหารด้านสาธารณสุขไม่ควรเสนอประเด็นต่อสื่อและสังคมว่า ผู้ย้ายถิ่นเป็นพาหะของโรคติดต่อ เพราะจะเป็นการละเมิดสิทธิของคนเหล่านี้ อีกทั้งยังเป็นการตราหน้าผู้ย้ายถิ่นว่าเป็นต้นตอของปัญหา ทั้งที่คนเหล่านี้ควรได้รับการคุ้มครองและป้องกันมากกว่าถูกรังเกียจและกล่าวโทษ

2. ให้บริการความรู้เรื่องเอดส์ โดยเน้นสื่อภาษาพม่าและเป็นบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ย้ายถิ่น (Decosas 1996) ความรู้ด้านสุขศึกษาจะช่วยให้ผู้ย้ายถิ่นสามารถช่วยเหลือให้ตนเองและชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นการลดสถานการณ์เสี่ยงลงไปได้ทางหนึ่ง การให้บริการความรู้เรื่องเอดส์ และเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย มีกลุ่มเป้าหมายที่ยังต้องการบริการเป็นพิเศษ ได้แก่ คนงานเกษตร, คนงานในโรงงาน, คนงานภาคบริการ, นายจ้างชาวไทยและเจ้าหน้าที่ของรัฐไทยที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ชายแดนโดยเฉพาะตำรวจและทหาร บริการเหล่านี้ต้องมีลักษณะเชิงรุกเข้าไปให้ถึงกลุ่มเป้าหมาย (outreach) และต้องการการประสานงานกันระหว่างหลายหน่วยงานของไทย

3. สร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมและกฎหมายที่ช่วยลดสถานการณ์เสี่ยง (enabling environment) ในชุมชนคนต่างด้าวและชุมชนไทยที่คนงานย้ายถิ่นพม่าพักอยู่ เช่น ให้มีผู้นำที่เป็นที่ยอมรับในชุมชนผู้ย้ายถิ่น มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมและนันทนาการ มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ถูกสุขลักษณะ ฯลฯ เพื่อช่วยให้ผู้ย้ายถิ่นดำรงชีวิตอยู่ได้โดยมีกลไกทางสังคมคล้ายคลึงกับในถิ่นที่อยู่ต้นทางที่สามารถช่วยควบคุมพฤติกรรมที่นำไปสู่สถานการณ์เสี่ยง เช่น การดื่มสุรา การไปสถานบริการทางเพศ การมีเพศสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนร่วมงานหรือผู้รู้จัก (casual sex) ชุมชนไทยที่อยู่ใกล้เคียงหรือแวดล้อมชุมชนผู้ย้ายถิ่นก็ต้องได้รับความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิตร่วมกับผู้ย้ายถิ่น การสร้างสภาพแวดล้อมที่ลดสถานการณ์เสี่ยงนี้ควรมีลักษณะเป็นการริเริ่มและดำเนินการโดยชุมชนเอง (community based) เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

4. เพิ่มความร่วมมือข้ามพรมแดนระหว่างหน่วยงานสาธารณสุขของรัฐ, องค์กรชุมชนและองค์กรภาคเอกชนระหว่างไทยกับพม่า โดยเฉพาะในเรื่องการรณรงค์โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เพราะผลการวิจัยพบว่าเมืองในฝั่งตรงข้ามกับฝั่งไทย โดยเฉพาะท่าขี้เหล็กก็เป็นเมืองที่มีสถานการณ์เสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของโรคเอดส์สูงมาก ดังปรากฏว่าอัตราการติดเชื้อในพื้นที่นี้สูงที่สุดในพม่านอกจากนั้นผลการตรวจโรคแรงงานต่างด้าวที่เข้าขอรับการผ่อนผันเพื่อทำงานได้โดยถูกกฎหมายในปี 2542 ยังพบว่าโรคซิฟิลิสเป็นโรคติดต่อที่แรงงานต่างด้าว (โดยเฉพาะชาวพม่า) เป็นมากที่สุดมากกว่ามาลาเรียหรือเท้าช้างหรือโรคติดต่ออื่นๆ ที่เคยเป็นปัญหาในอดีต จึงจำเป็นต้องจัดตั้งคณะกรรมการสาธารณสุขชายแดนสำหรับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์เป็นการเร่งด่วน

5. กลุ่มหญิงบริการทางเพศหรือหญิงอาชีพพิเศษชาวต่างชาติที่ย้ายถิ่นเข้ามาให้บริการในเขตแดนไทย เป็นกลุ่มที่อยู่ในสถานการณ์เสี่ยงสูงสุด เพราะเป็นกลุ่มแรกที่ติดเชื้อจากผู้มาใช้บริการ และสามารถแพร่เชื้อต่อไปยังผู้ใช้บริการอื่นๆ โดยการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย แม้จะได้มีการรณรงค์ให้ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว แต่ก็ยังเกิดกรณีที่ผู้ใช้บริการไม่ต้องการใช้ถุงยางอนามัยและหญิงอาชีพพิเศษก็ยินยอม (เช่น มีเงินตอบแทนพิเศษถ้าไม่ใช้ถุงยางอนามัย) หรือการมีเพศสัมพันธ์กับคนรักหรือแฟนโดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย พฤติกรรมเหล่านี้ทำให้การป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์เป็นไปได้ยากลำบาก ที่สำคัญหญิงกลุ่มที่ให้บริการแบบแอบแฝงทางเพศโดยแอบแฝง (ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเพราะทางการไม่ได้ปราบปรามสถานบริการและไม่ได้ถือเป็นผู้ให้บริการเป้าหมายหลักของการรณรงค์ป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์) ได้กลายเป็นกลุ่มที่อยู่ในสถานการณ์เสี่ยงสูงกว่าผู้ที่ให้บริการทางเพศโดยตรง ชายนักเที่ยวที่มาใช้บริการของหญิงบริการทางเพศแบบแอบแฝงก็อยู่ในสถานการณ์เสี่ยงสูงมากด้วยเช่นกัน จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องรณรงค์ให้ความรู้และสร้างบรรยากาศที่ทำให้หญิงบริการทางเพศโดยแอบแฝงและผู้ใช้บริการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยมากขึ้น คลินิกตามโรคของโรงพยาบาลต้องเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ร้านอาหาร คาราโอเกะ บาร์เบียร์ สถานอาบอบนวด ไนท์คลับ และสถานเริงรมย์อื่นๆ ที่มีหญิงบริการทางเพศแบบแอบแฝงอยู่เป็นส่วนมากจึงต้องเป็นพื้นที่ของการรณรงค์อันดับต่อไป หลังจากที่ได้รณรงค์ในช่องโศกเดิมมาอย่างจริงจังต่อเนื่องแล้ว

6. ควรเร่งดำเนินการอบรมอาสาสมัครที่เป็นผู้ย้ายถิ่นเพื่อทำงานรณรงค์ในกลุ่มผู้ย้ายถิ่นทั้งงานให้ความรู้ด้านสุขศึกษา ความรู้เรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และความรู้เรื่องการให้คำปรึกษา (counselling) แก่ผู้ติดเชื้อ เพราะผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีปัญหาในการสื่อสารเป็นภาษาไทยและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็ไม่สามารถสื่อสารเป็นภาษาพม่าได้ การให้คำปรึกษาแก่ผู้ติดเชื้อเป็นภาษาพม่าเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วน เพราะผู้ติดเชื้อที่เป็นผู้ย้ายถิ่นไม่รู้จะหันไปพึ่งใคร ส่วนหนึ่งตัดสินใจเดินทางกลับพม่าโดยไม่มีความรู้ใดๆ และในขณะที่ก็ยังไม่ได้มีการติดตามว่าเกิดสถานการณ์เสี่ยงอะไรขึ้นบ้างในพม่าเมื่อผู้ติดเชื้อเดินทางกลับบ้าน อีกส่วนหนึ่งโดยเฉพาะหญิงอาชีพพิเศษยังคงให้บริการทางเพศต่อไปเพราะไม่รู้ว่าตนติดเชื้อ หรือเพราะไม่รู้จะทำอย่างไรหลังจากที่รู้ว่าตนติดเชื้อ มีบางรายที่เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลแจ้งผลการติดเชื้อแต่ไม่ได้ให้บริการให้คำปรึกษาเพราะต่างสื่อสารกันไม่ได้

7. เน้นการเปลี่ยนพฤติกรรมทางเพศโดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้มีเพศสัมพันธ์โดยปลอดภัย และมีสถานการณ์เสี่ยงอื่นๆ น้อยลง เช่น การดื่มสุรา การหันไปมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานแทนหญิงบริการทางเพศอีกด้วย ผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่นักวิจัยได้ดำเนินการร่วมกับมูลนิธิศุภนิมิตฯ ในพื้นที่ทั้งสองได้พบว่า แม้จะมีความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย แต่ก็ไม่ได้

ได้ทำให้หญิงอาชีพพิเศษปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางเพศให้เป็นเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยได้โดยทันที ยังต้องมีการรณรงค์ในลักษณะการเรียนรู้และปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory learning and action) อีกระยะนานพอควร หญิงอาชีพพิเศษจึงจะเริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างจริงจัง แต่จะทำให้เท่าที่สภาพแวดล้อมเอื้ออำนวย นั่นคือ ผู้ควบคุมสถานบริการ ช่างนักเที่ยว เพื่อนหญิงอาชีพพิเศษด้วยกัน และคนรักหรือแฟนของหญิงเหล่านี้ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการโดยไม่จ่ายเงิน ตระหนักในความสำคัญของปัญหาต่างๆ กับตัวหญิงบริการและให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ ในขณะนี้ (ปี 2542) สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยยังไม่ได้เกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ สถานการณ์เสี่ยงจึงยังคงมีอยู่ต่อไปและจำเป็นต้องได้รับการรณรงค์แก้ไขโดยเร่งด่วน อาสาสมัครชาวพม่าจะมีบทบาทที่เป็นประโยชน์ในการรณรงค์นี้

8. การเคลื่อนย้ายของประชากรจากพม่าเป็นผลมาจากความล่าช้าทางเศรษฐกิจและความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า ปัจจัยสองประการนี้ทำให้ชาวพม่าทั้งที่เป็นชาติพันธุ์พม่า, กะเหรี่ยง, ไทยใหญ่, มอญ ฯลฯ ย้ายถิ่นมาสู่ประเทศไทย การชะลอคลื่นผู้ย้ายถิ่นให้ได้ผลจริงจังจะเกิดขึ้นต่อเมื่อพม่ามีพัฒนาการทางเศรษฐกิจดีขึ้นและปัญหาความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ลดน้อยลงซึ่งจะมีผลให้การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในพื้นที่ชายแดนมีสถานการณ์เสี่ยงน้อยลงด้วย อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของพัฒนาการทางเศรษฐกิจในพม่า และบริเวณระหว่างพมแดนติดต่อกับไทย ตลอดจนสถานการณ์ทางการเมืองก็สามารถส่งผลทำให้สถานการณ์เสี่ยงสูงเพิ่มขึ้นได้เช่นกัน เพราะทำให้มีผู้ย้ายถิ่นหลากหลาย มีการแพร่สะพัดของบริการต่างๆ รวมถึงบริการทางเพศ มีการทะลักเข้ามาของผู้หนีภัยการสู้รบ ดังที่ได้เกิดขึ้นแล้วในท่าขี้เหล็ก นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจหรือความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เช่น โครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจและนโยบายความมั่นคงด้านการเมืองการทหาร จึงต้องคำนึงถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ด้วย มิฉะนั้นผลกำไรทางเศรษฐกิจและความมั่นคงทางการเมืองจะเกิดขึ้นบนความสูญเสียทางสังคมและสาธารณสุข ผู้กำหนดนโยบายด้านสังคมและสาธารณสุขซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงจึงต้องมีบทบาทสำคัญในการร่วมกำหนดนโยบายพัฒนาการเศรษฐกิจและการเมืองของรัฐไทยในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศพม่า

9. ควรมีการศึกษาติดตามผลการดำเนินงานเพื่อลดสถานการณ์เสี่ยง และหาข้อสรุปเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุด (best practices) เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปใช้แก้ปัญหาในพื้นที่ชายแดนอื่นและผู้ย้ายถิ่นกลุ่มอื่นต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- วิทยา สวัสดิคุณพิงศ์, กนกนารถ พิศุทธกุล, เพ็ญใจ เลิศลักษณ์วงศ์, ศุภวรรณ คุณโชติ, ชิดบุญมาก และ ประเสริฐ กุ่มกล้า (2537). การสำรวจความรู้เรื่องโรคเอดส์และปัจจัยเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ของประชากรชาวต่างชาติในเขตอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. *วารสารโรคติดต่อ* 20 (4), (ตุลาคม - ธันวาคม): 232 - 238.
- สุทธิจิตต์ จินตยานนท์, Risser, G. และ สุภาพค์ จันทวานิช. (2540). การติดตามผลการจดทะเบียนแรงงานต่างชาติจากเมียนมาร์ กัมพูชา และลาว ที่ลักลอบเข้าเมือง. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Agarwal, A., Rao, A., Misra, K., Dey, A. and Verma, K. (1996). "<<Halting AIDS on Highways>> A Unique Initiative of Transport Corporation of India – A Transport Business Group in India." In **XI International Conference on AIDS**. (Vancouver). [abstract Th.C.4830]
- Appelyard, R. T. (1991). *International migration : Challenge for the nineties*. Geneva : **International Organisation for Migration**.
- Asia Watch. (1993). **A Modern Form of Slavery : Trafficking of Burmese Women and Girls into Brothels in Thailand**.
- Asian Research Center for Migration. (1998). **Second Technical Consultation on Transnational Population Movements and HIV/AIDS in Southeast Asian Countries**. Bangkok : Edison Press Products, Ltd.
- Asian Research Centre for Migration/SEAMEO-TROPMED/WHO/GTZ. (1997). **Second Technical Consultation on Transnational Population Movement and HIV/AIDS in Southeast Asian Countries**. Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University, Bangkok.
- Asian Research Centre for Migration/WHO. (1995). **Report of Technical Consultation on Information Regarding Population Movements and HIV/AIDS**. Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University, Bangkok.

- Beesey, A. (1998). **Evaluation Report for the Thai-Myanmar HIV/AIDS Border Project of World Vision Foundation of Thailand.** (Mimeographed)
- Beyrer, C., Supresert, S. et al. (1995). "Migration and HIV/AIDS among the hilltribe population of Northern Thailand." In **Report of The Technical Consultation on Information Regarding Population Movements & HIV AIDS.** Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University, Bangkok.
- Bollini, P., and Siem, H. (1995). No real progress towards equity : Health of migrants and ethnic minorities on the eve of the year 2000. **Social Science Medicine** 41 (6): 819 - 828.
- Borjas, G. J. (1989). Economic theory and international migration. **International Migration Review, Special Silver Anniversary Issue.** 23 (3).
- Brewer, T. et al. (1996). "Migration, ethnicity and gender : HIV risk factors for women on the sugar cane plantations (bateyes) of the Dominican Republic." In **XI International Conference on AIDS.** (Vancouver).
- Bronfman, P. M., and Rubin-Kurtzman, J. (1996). "Two borders, one country : behaviour of migrants and HIV risk practices at Mexico's southern and northern borders." In **XI International Conference on AIDS.** (Vancouver). [abstract Tu.D.2904].
- Caouette, T. et al. (1999). **Assessment of Reproductive and Sexual Health Perspectives, Concerns and Realities of Migrant Workers in Burma and Thailand.** Bangkok: Institute for Population and Social Science Research, Mahidol University Thailand.
- Castello-Freeman, A.J., and Freeman, R. B. (1992). "When the minimum wage really bites : The effect of the us-level minimum wage on Puerto Rico." In Bodas and Freeman (eds). **Immigration and the Work Force : Economic consequences for the United States and Source Areas.** Chicago : University of Chicago Press. pp. 177-212.
- Castles, S. and Miller, M. (1993). **The Age of Migration : International Population Movements in the Modern World.** London: Macmillan Press.
- Cuthbert, R. W., and Stevens, J. B. (1981). "The net economic incentive for illegal Mexican migration: A case study." **International Migration Review** 15: 541-549.

- Chalaemwong, Y. (1996). *A Estimated {sic} Undocumented Migrant Workers in Thailand*. Bangkok: Thailand Development Research Institute.
- Chantavanich, S. (1999). "Thailand's Responses to Transnational Migration during Economic Growth and Economic Turndown." *Sojourn* 14 (1), pp. 159-77.
- Decosas J. and Adrien, A. (1996). **Migration and HIV**. Montreal.
- Decosas, J. et al. (1995). "Migration and AIDS". *The Lancet*. 346 : 826-29.
- Espenshade, T. J. (1990). "Undocumented migration to the United States: Evidence from a repeated trials model." In Frank D.Bean, Barry Edmonston, and Jeffrey S.Passel(eds.), **Undocumented Migration to the United States: IRCA and the Experience of the 1980s**. Washington, D.C.:The Urban Institute Press, pp.159-182.
- Hendricks, A. (1991). **AIDS and Mobility**. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.
- Jantraka, S., and Gray, J. (1995). "Cross-border Migration and HIV/AIDS involving sex workers (Northern Thailand)." In **Report of The Technical Consultation on Information Regarding Population Movements & HIV AIDS**. Bangkok: Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University.
- Frisbie, W.P. (1975). "Illegal migration from Mexico to the United States: A longitudinal analysis." *International Migration Review* 9:3-13.
- Kilmarx, P. H., Limpakarnjanarat, K., Mastro, T. D., Saisorn, S., Kaewkungwal, J., Korattana, S., Uthairavit, W. et al. (1998). "HIV - 1 seroconversion in a prospective study of female sex workers in northern Thailand : continued high incidence among brothel-based women." *AIDS* 12 (4) : 1889 - 1898.
- Kravitz, J. D., Mandel, R., Petersen, E. A., Nyaphisis, M., and Human, D. (1995). Human immunodeficiency virus seroprevalence in an occupational cohort in South African Com Bodas and Freeman (eds).munity. *Archive Internal Medicine* 155 (15), pp. 1601-1604.
- Leaune, V., and Adrien, A. (1996). Evaluation of Pilot Project Designed to Provide HIV Prevention on Boats from France to Morocco and Tunisia : data analysis. **Montreal : McGill AIDS Centre**.

- Leng, H. B. (1997). "An Update on the AIDS Situation in Cambodia-May 1997." In **Second Technical Consultation on Transnational Population Movements and HIV/AIDS in Southeast Asian Countries**. Bangkok: Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University.
- Limpakarnjanarat, K., Mastro, T. D., Saisorn, S., Uthaivoravit, W., Kaewkungwal, J., Korattana, S., Young, N. L., Morse, S. A., Schmid, D. S., Weniger, B. G. and Nieburg, P. (1998). "HIV - 1 and other sexually transmitted infections in a cohort of female sex workers in Chiang Rai, Thailand." **Sex Transm Inf** 75 : 30 - 35.
- Massey, D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., and Taylor, J. (1994). "An Evaluation of International Migration Theory : The North American Case." **Population and Development Review** 20 (4), pp. 669-751
- McKaig, C. (1992). Regional study on AIDS and migration in the Sahel. **Report of Workshops held in Niamey, Niger, 18-19 February 1992 and Bamako, 21-22 February 1992**. Niamey, CARE International/CARE Niger.
- Melendez, E. (1994). "Puerto Rican migration and occupational selectivity, 1982-88." **International Migration Review** 28:49-67.
- Muliawan, P. et al. (1996). "STD/HIV/AIDS education, condom PR motion/distribution, and STD services for truckers in Bali, Indonesia." In **XI International Conference on AIDS**, Vancouver.
- Oppenheimer, E., Bunnag, M. and Stern, A. (1998). **HIV/AIDS and Cross-border Migration : A Rapid Assessment of Migrant Population Along the Thai-Burma (Myanmar) Border Region**. Bangkok: Asian Research Centre for Migration, Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University.
- Quinn, T. C. (1994). "Population migration and the spread of types 1 and 2 human immunodeficiency viruses." In **Proceedings of the National Academy of Sciences** 91: 2407-2414.
- Paul, S. R. et al. (1997). "Reproductive Health Survey of Migrant Burmese Women in Ranong Fishing Community, Thailand." Paper presented at the 12th World Conference of the Society for International Development in Santiago, Spain.

- Piore, M. (1979). **Birds of Passage : Migrant Labour in Industrial Societies**. New York : Cambridge University Press.
- Porter, D. J. (1995). **Wheeling and Dealing: HIV and Development on the Shan State Borders of Myanmar**. United Nations Development Programme, New York. Study Paper.
- Sassen, S. (1991). **The Global City: New York, London, Tokyo**. Princeton: Princeton University Press.
- Singhanetra-Renard, A. (1992). "The Mobility of Labour Migrants in Thailand : Personal Links, a Facilitating Networks" In **International Migration Systems : A Global Approach**.
- Swaddiwundhipong, W., Chaovakiratipong, C., Siri, S. and Lerdlukanavong, P. (1990). "Sociodemographic Characteristics and Incidence of Gonorrhoea in Prostitutes Working Near the Thai - Burmese Border." **Southeast Asian Journal Tropical Medicine Public health** 21 (1), (March) : 45 - 52.
- Swaddiwudhipong, W., Nguntra, P., Lerdlukanavong, P., Chaovakiratipong, C. and Koonchote, S. (1990). "A Survey of Knowledge about AIDS and Sexual Behavior in Sexually Active Men in Mae Sot, Tak, Thailand." **Southeast Asian Journal Tropical Medicine Public health** 21 (3), (September) : 447 - 452.
- Swaddiwudhipong, W., Nguntra, P., Chaovakiratipong, C., Koonchote, S., Lerdlukanavong, P. and Chandoun, C. . (1990). "Effect of Health Education and Condom Promotion on Behavioral Change Among Low Socioeconomic Prostitutes in Mae Sot, Tak, Thailand." **Southeast Asian Journal Tropical Medicine Public health** 21 (3), (September) : 453 - 457.
- Taylor, E. J. (1992b). "Earnings and mobility of legal and illegal immigrant workers in agriculture." **American Journal of Agricultural Economics** 74:889-896.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก 1

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางภาคผนวกแม่สอด

ตารางที่ 1 แสดงอายุเฉลี่ย, จำนวนกลุ่มตัวอย่างอายุ 15 ปี และ 18 ปี ของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด จำแนกตามเพศ และอาชีพ

อาชีพ อายุ, เพศ	อุตสาหกรรม จำนวน (%)	เกษตรฯ จำนวน (%)	แรงงาน จำนวน (%)	อาชีพพิเศษ จำนวน (%)	บริการ จำนวน (%)	รวม จำนวน (%)
อายุเฉลี่ย (ปี)	22.58	26.61*	30.00**	22.73	22.24	24.55 (ชาย26.1) (หญิง23.2)
ไม่เกิน 15 ปี						
ชาย	-	2 (66.7)*	-	-	1 (33.3)	3 (16.7)
หญิง	2 (13.3)	2 (13.3)	-	-	11 (73.3)*	15 (83.3)
รวม	2 (11.1)	4 (22.2)	-	-	12 (66.7)	18 (100)
ไม่เกิน 18 ปี						
ชาย	7 (24.1)	19 (65.5)*	-	-	3 (10.3)	29 (33.3)
หญิง	20 (34.5)	9 (15.5)	-	3 (5.2)	26 (44.8)*	58 (66.7)
รวม	27 (31.0)	28 (32.2)	-	3 (3.4)	29 (33.3)	87 (100)

ตารางที่ 2 แสดงสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด จำแนกตามเพศและอาชีพ

สถานภาพ	ชาย	หญิง	อุตสาหกรรม	เกษตรฯ	แรงงาน	อาชีพพิเศษ	บริการ
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
โสด	84 (46.9)	115 (57.9)	67 (68.4)*	56 (38.9)	6 (24.0)	17 (51.5)	53 (67.7)
สมรส	93 (52.0)	63 (31.7)	27 (27.6)	86 (59.7)	19 (76.0)*	2 (6.1)	22 (28.2)
หย่า	-	12 (6.0)	4 (4.1)	-	-	8 (24.2)	-
ม้าย	2 (1.1)	-	-	2 (1.4)	-	6 (18.2)	3 (27.3)
รวม	179 (100)	199 (52.6)	98 (100)	144 (100)	25 (100)	33 (100)	78 (100)

ตารางที่ 3 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด จำแนกตามเพศ ชาติพันธุ์ และศาสนา

ระดับการศึกษา	ชาย	หญิง	พม่า	กะเหรี่ยง	มอญ	พุทธ	คริสต์	อิสลาม
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
ไม่ได้เรียน	46 (25.7)	51 (25.6)	11 (8.5)	81 (39.1)	4 (20.0)	85 (25.2)	4 (36.4)	8 (30.8)
ประถม(1-4ปี)	64 (35.8)	77 (38.7)	34 (26.2)	89 (43.0)	9 (45.0)	128 (38.0)	2 (18.2)	10 (38.5)
มัธยม(5-7ปี)	48 (26.8)	47 (23.6)	50 (38.5)	33 (15.9)	6 (30.0)	85 (25.2)	3 (27.3)	7 (26.9)
มัธยมปลายหรือ อาชีวะ	16 (8.9)	22 (11.1)	31 (23.8)	3 (1.4)	1 (5.0)	34 (10.1)	1 (9.1)	1 (3.8)
กำลังเรียน มหาวิทยาลัย	4 (2.2)	2 (1.0)	3 (2.3)	1 (0.5)	-	4 (1.2)	1 (16.7)	-
ปริญญาตรี	1 (0.6)	-	1 (0.8)	-	-	1 (0.3)	-	-
รวม	179 (100)	199 (100)	130 (100)	207 (100)	20 (100)	337 (100)	11 (100)	26 (100)

ตารางที่ 4 แสดงอายุชาติพันธุ์ และเพศของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สอด จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ ชาติพันธุ์, เพศ	อุตสาหกรรม จำนวน (%)	เกษตรฯ จำนวน (%)	แรงงาน จำนวน (%)	อาชีพพิเศษ จำนวน (%)	บริการ จำนวน (%)	รวม จำนวน (%)
ชาติพันธุ์						
พม่า	66 (50.8)	23 (17.7)	9 (6.9)	21 (16.2)	11 (8.5)	130 (100)
กะเหรี่ยง	17 (8.2)	113 (54.6)	13 (6.3)	6 (2.9)	58 (28.0)	207 (100)
มอญ	10 (50.0)	1 (5.0)	2 (10.0)	3 (15.0)	4 (20.0)	20 (100)
พะโค	3 (23.1)	4 (30.8)	1 (7.7)	1 (7.7)	1 (7.7)	13 (100)
อื่นๆ	2 (33.3)	3 (50.0)	-	1 (16.7)	1 (16.7)	6 (100)
เพศ ชาย	35 (35.7)	106 (73.6)	22 (88.0)	-	16 (20.5)	179 (47.4)
หญิง	63 (64.3)	38 (26.4)	3 (12.0)	33 (100)	62 (79.5)	199 (52.6)
รวม	98 (100)	144 (100)	15 (100)	33 (100)	78 (100)	378 (100)

ตารางที่ 5 แสดงผู้ชักชวนให้มาทำงานที่แม่สอด จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ ผู้ชักชวน	อุตสาหกรรม จำนวน (%)	เกษตรฯ จำนวน (%)	แรงงาน จำนวน (%)	อาชีพพิเศษ จำนวน (%)	บริการ จำนวน (%)	รวม จำนวน (%)
มาเอง	28 (28.6)	61 (42.7)	15 (60.0)	8 (24.2)	16 (20.5)	128 (34.0)
เพื่อน,ญาติ	54 (55.1)	40 (28.0)	8 (32.0)	9 (27.3)	29 (37.2)	140 (37.1)
นายจ้าง	-	1 (7)	-	-	-	1 (3)
นายหน้าไทย	-	-	-	-	-	1 (3)
นายหน้าพม่า	15 (15.3)	31 (36.5)	1 (4.0)	8 (24.2)	30 (38.5)	85 (22.5)
มีผู้ชักชวนมากกว่า 1 คน,อื่นๆ	1 (1.0)	2 (1.4)	1 (4.0)	2 (6.1)	3 (3.8)	32 (5.9)
รวม	98 (100)	143 (100)	25 (100)	33 (100)	78 (100)	377 (100)

ตารางที่ 6 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามเพศ

เพศ	mean	S.D	p
ชาย	.5109	.2442	.00**
หญิง	.4266	.3018	
รวม	.4665	.2789	

ตารางที่ 7 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามอายุ

อายุ	mean	S.D	p
<15 ปี	9.556E-02	.1355	.00**
15-25 ปี	.4233	.2926	
21-25 ปี	.5475	.2454	
26-30 ปี	.4792	.2638	
31-35 ปี	.4886	.2551	
36-40 ปี	.4035	.3159	
>40 ปี	.3967	.3065	
รวม	.4665	.2789	

ตารางที่ 8 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	mean	S.D	p
ไม่ได้เรียน	.3452	.2768	.14
ประถม(1-4ปี)	.4420	.2617	
มัธยม(5-7ปี)	.5428	.2512	
มัธยมปลายหรืออาชีวะ	.6175	.2740	
กำลังเรียนมหาวิทยาลัย/ปริญญาตรี	.7873	4.371E-02	
รวม	.4665	.2789	

ตารางที่ 9 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพ	mean	S.D	p
โสด	.4480	.2907	.01**
สมรส	.4768	.2593	
หย่า	.6343	.2191	
ม่าย	.4747	.3476	
รวม	.4665	.2789	

ตารางที่ 10 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามศาสนา

ศาสนา	mean	S.D	p
พุทธ	.4506	.2795	.01**
คริสต์	.4758	.3177	
อิสลาม	.6359	.1907	
อื่นๆ /ไม่ตอบ	.6185	.1913	
รวม	.4655	.2784	

ตารางที่ 11 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามชาติพันธุ์

ชาติพันธุ์	mean	S.D	p
พม่า	.6645	.2246	.00
กะเหรี่ยง	.4516	.2641	
มอญ	.5438	.2860	
รวม	.5346	.2711	

ตารางที่ 12 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามภูมิลำเนา(รัฐ/ภาค)

ภูมิลำเนา(รัฐ/ภาค)	mean	S.D	p
คะฉิ่น	.1667	.2670	.00**
กะเหรี่ยง	.4049	.2693	
มอญ	.5393	.2788	
พะโค	.5852	.1299	
ย่างกุ้ง	.6229	.2494	
รวม	.4619	.2806	

ตารางที่ 13 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามภูมิลำเนา(เมือง)

ภูมิลำเนา(เมือง)	mean	S.D	p
คองจี	.5889	6.667E-02	.00**
พะอิ่น	.3927	.2711	
เกาะกะเหรี่ยง	.5681	.2602	
ย่างกุ้ง	.6337	.2316	
เมียวดี	.4733	.2833	
เกาะกะเร็ก	.3740	.2936	
พะโค	.5937	.1475	
ลายนอย	.4386	.2777	
อื่นๆ/ไม่ตอบ	.5134	.2744	
รวม	.4658	.2788	

ตารางที่ 14 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน	mean	S.D	p
0-500 บาท	.3626	.2405	.00**
501-1,000 บาท	.3679	.2775	
1,001-1,500 บาท	.5001	.2608	
1,501-2,000 บาท	.4419	.2718	
2,001-2,500 บาท	.4149	.2790	
2,5001-3,000 บาท	.6626	.1617	
3,001-5,000 บาท	.6310	.2820	
5,001-10,000 บาท	.6407	.2685	
มากกว่า10,000 บาท	.7694	3.928E-02	
รวม	.4679	.2785	

ตารางที่ 15 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามจำนวนเงินออม

เงินออม	mean	S.D	p
ไม่มีออม	.3815	.2775	.00**
<500 บาท	.5361	.2723	
501-1,000 บาท	.5073	.2460	
1,001-1,500 บาท	.5290	.2644	
1,501-3,000 บาท	.5661	.2812	
3,001-10,000 บาท	.6667	.2122	
รวม	.4665	.2789	

ตารางที่ 16 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามความสามารถด้านการฟัง

ความสามารถ	mean	S.D	p
ฟังไม่รู้เรื่อง	.4531	.2973	.87
ฟังได้เล็กน้อย	.4739	.2732	
ฟังพอใช้ได้	.4845	.2737	
ฟังได้ดี	.4424	.1714	
รวม	.4667	.2792	

ตารางที่ 17 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามความสามารถด้านการพูด

ความสามารถ	mean	S.D	p
พูดไม่ได้	.4603	.2921	.89
พูดได้เล็กน้อย	.4719	.2755	
พูดพอใช้ได้	.4846	.2650	
พูดได้ดี	.4136	.1658	
รวม	.4667	.2792	

ตารางที่ 18 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามแหล่งที่พักอาศัย

ทำเลที่พักอาศัย	mean	S.D	p
นางข้างจัดไว้	.4553	.2824	.17
พักในชุมชนผู้ย้ายถิ่น	.4941	.2764	
พักในชุมชนไทย	.5722	.2145	
รวม	.4660	.2794	

ตารางที่ 19 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามผู้ร่วมพักอาศัย

ผู้ร่วมพักอาศัย	mean	S.D	p
พักคนเดียว	.4279	.2889	.22
พักกับเพศเดียวกัน	.4796	.2851	
พักรวม หญิง/ชาย	.3978	.2997	
พักเป็นครอบครัว	.4863	.2599	
รวม	.4666	.2788	

ตารางที่ 20 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามการร่วมกิจกรรมชุมชน

การร่วมกิจกรรม	mean	S.D	p
ไม่ได้ร่วมกิจกรรม	.3366	.2812	.00**
ร่วมกิจกรรมเป็นครั้งคราว	.5116	.2520	
ร่วมกิจกรรมบ่อย ๆ	.5872	.2645	
รวม	.4658	.2788	

ตารางที่ 21 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามระยะเวลาที่พักอยู่ในประเทศไทย

ระยะเวลา	mean	S.D	p
ไม่เกิน 6 เดือน	.4081	.2960	.11
1 ปี	.4434	.2838	
3 ปี	.4734	.2812	
5 ปี	.4504	.2993	
มากกว่า 5 ปี	.5429	.2086	
รวม	.4656	.2787	

ตารางที่ 22 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามการกลับไปเยี่ยมภูมิลำเนา

ระยะเวลา	mean	S.D	p
ไม่เคยกลับไปเยี่ยมภูมิลำเนา	.4624	.2806	.01**
1 ครั้งในหลายปี	.4682	.2689	
1 ครั้งในระหว่าง 7 เดือน-1 ปี	.4443	.2847	
1 ครั้งในระหว่าง 4-6 เดือน	.4581	.2852	
1 ครั้งในระหว่าง 1-3 เดือน	.6929	.1583	
รวม	.4665	.2792	

ตารางที่ 23 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามสถานภาพทางกฎหมาย

สถานภาพ	mean	S.D	p
ไม่ถูกต้อง	.4571	.2796	.10
ถูกต้อง	.5275	.2686	
รวม	.4665	.2789	

ตารางที่ 24 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด จำแนกตามการประเมินสภาวะเสี่ยงต่อโรคเอดส์ของตนเอง

สภาวะ	mean	S.D	p
ไม่เสี่ยง	.3774	.2758	.00**
เสี่ยงน้อย	.6503	.1752	
เสี่ยงปานกลาง	.6576	.1649	
เสี่ยงสูง	.6593	.1703	
รวม	.4665	.2789	

ตารางที่ 25 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ระดับความรู้เรื่องโรคเอดส์ของ
กลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด

ตัวแปร	Mean	S.D.
ความรู้เรื่องโรคเอดส์	.4673	.2778
อายุ	24.63	7.65
ระดับการศึกษา	1.26	1.01
เพศ (ชาย=1)	.47	.50
ภาคอุตสาหกรรม	.26	.44
ภาคเกษตรกรรม	.38	.49
ภาคแรงงาน	6.54E-02	.25
หญิงอาชีพพิเศษ	8.99E-02	.29
ภาคบริการ	.20	.40
ศาสนาพุทธ	.89	.31
ศาสนาคริสต์	3.00E-02	.17
ศาสนาอิสลาม	7.08E-02	.26
ความสามารถในการฟังภาษาไทย	.81	.75
ความสามารถในการพูดภาษาไทย	.71	.73
สถานภาพโสด	.53	.50
สถานภาพแต่งงาน	.41	.49
สถานภาพหย่า	3.27E-02	.18
สถานภาพม้าย	3.00E-02	.17
รายได้ต่อเดือน	2017.30	2564.13
เงินออมต่อปี	641.80	1234.47
การพักอาศัย - พักกับนายจ้าง	.81	.39
พักในชุมชนผู้ย้ายถิ่น	.13	.34
พักในชุมชนไทย	4.90E-02	.22
พักฝั่งพม่า	2.72E-03	5.22E-02
ผู้ร่วมอาศัย - พักคนเดียว	.16	.36
พักกับเพื่อนเพศเดียวกัน	.39	.49
พักกับเพื่อนต่างเพศ	9.54E-02	.29
พักอาศัยกับครอบครัว	.36	.48
การร่วมกิจกรรมชุมชน	.83	.66
จำนวนชั้นตอนการเดินทาง	1.64	.81
จำนวนครั้งของการเยี่ยมเยือน ฯ	1.11	1.18
ระยะเวลาการพำนักในเมืองไทย	36.40	45.11
สถานภาพทางกฎหมาย	.13	.34
การประเมินสถานการณ์เสี่ยงฯ	.69	1.12

ตารางที่ 26 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อระดับคะแนนความรู้เรื่อง โรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สอด

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์		t	Sig
	B	Beta		
อายุ	-1.381E-03	-.038	-.734	.46
ระดับการศึกษา	6.613E-02	.241	5.234	.00*
เพศ (ชาย=1)	.126	.226	4.344	.00*
ภาคอุตสาหกรรม	.121	.191	3.057	.00*
ภาคแรงงาน	7.914E-02	.071	1.499	.14
หญิงอาชีพพิเศษ	.308	.318	4.240	.00*
บริการ	-4.593E-02	-.066	-1.162	.25
ศาสนาพุทธ	.107	.119	.699	.49
ศาสนาคริสต์	-3.296E-02	-.020	-.198	.84
ศาสนาอิสลาม	.209	.193	1.295	.20
ความสามารถในการฟังภาษาไทย	3.737E-02	.1191	1.111	.27
ความสามารถในการพูดภาษาไทย	-3.021E-02	-.079	-.840	.40
สถานภาพแต่งงาน	3.023E-02	.054	.795	.43
สถานภาพหย่า	-3.879E-02	-.025	-.551	.58
สถานภาพม่าย	-.100	-.062	-1.399	.16
รายได้ต่อเดือน	-4.721E-06	-.044	-.646	.52
เงินออมต่อปี	-1.556E-05	-.069	-1.195	.23
การพักอาศัย - พักกับนายจ้าง	-.244	-.342	-1.143	.25
พักในชุมชนผู้ย้ายถิ่น	-.284	-.345	-1.312	.19
พักในชุมชนไทย	-.186	-.145	-.839	.40
พักฝั่งพม่า	-.184	-.035	-.602	.55
ผู้ร่วมอาศัย - พักคนเดียว	6.018E-02	.079	1.582	.12
พักกับเพื่อนต่างเพศ	-4.171E-02	-.044	-.987	.32
พักกับครอบครัว	8.414E-03	.015	.213	.83
การร่วมกิจกรรมชุมชน	4.549	.108	2.378	.02*
จำนวนขั้นตอนการเดินทาง	3.449E-02	.016	2.133	.03*
จำนวนครั้งของการเยี่ยมชมฯ	1.114E-02	.010	1.096	.27
ระยะเวลาการพำนักในเมืองไทย	8.191E-04	.133	2.614	.01*
สถานภาพทางกฎหมาย	4.154E-02	.051	1.122	.26
การประเมินสถานการณ์เสี่ยงฯ	6.775E-02	.108	5.320	.00*

R=.692 R²=.478 Adjusted R²=.430

Sig=.00 Method=Enter

ตารางภาคผนวกแม่สาย

ตารางที่ 27 แสดงอายุเฉลี่ย, จำนวนกลุ่มตัวอย่างอายุ 15 ปี และ 18 ปี ของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สาย จ้าแนกตามเพศ และ อาชีพ

อายุ, เพศ	อาชีพ	อุตสาหกรรม	เกษตรฯ	แรงงาน	อาชีพพิเศษ	บริการ	ค้าขาย	รวม
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
อายุเฉลี่ย (ปี)	23.8	31.8*	25.0	18.7	22.7	25.9	24.1	(ชาย24.7) (หญิง23.3)
ไม่เกิน 15 ปี	ชาย	-	-	1 (25.0)	-	3 (75.57)*	-	4 (25.0)
	หญิง	2 (16.7)	-	3 (25.0)	2 (16.7)	3 (25.5)	2 (16.7)	12 (75.0)
	รวม	2 (12.5)	-	2 (16.7)	2 (12.5)	6 (37.5)	2 (12.5)	16 (100)
ไม่เกิน 18 ปี	ชาย	2 (5.7)	2 (5.7)	5 (14.3)	-	24 (66.6)*	2 (5.7)	35 (34.7)
	หญิง	13 (19.7)	-	6 (9.1)	16 (24.2)	26 (39.4)	5 (7.6)	66 (63.3)
	รวม	15 (14.9)	2 (20.0)	11 (10.9)	16 (15.8)	50 (49.5)*	7 (6.9)	101 (100)

ตารางที่ 28 แสดงสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สาย จ้าแนกตามเพศและอาชีพ

สถานภาพ	ชาย	หญิง	อุตสาหกรรม	เกษตรฯ	แรงงาน	อาชีพพิเศษ	บริการ	ค้าขาย
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
โสด	155 (65.1)	103 (56.3)	42 (55.3)	6 (16.2)	49 (57.6)	23 (76.7)	117 (72.7)	21 (67.7)
สมรส	77 (32.4)	66 (36.1)	33 (43.4)	30 (81.1)	33 (38.8)	1 (3.3)	39 (24.1)	7 (22.6)
หย่า	5 (2.1)	9 (4.9)	1 (1.3)	1 (2.7)	2 (2.4)	4 (13.3)	3 (1.9)	3 (9.7)
ม้าย	1 (4)	5 (2.7)	-	-	1 (1.2)	2 (6.7)	3 (1.9)	-
รวม	238 (56.4)	143 (34.0)	77 (18.2)	37 (8.8)	85 (20.1)	30 (7.1)	162 (38.4)	31 (100)

ตารางที่ 29 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สาย จ้าแนกตามเพศชาติพันธุ์ และศาสนา

ระดับการศึกษา	ชาย	หญิง	พุทธ	คริสต์	อิสลาม
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
ไม่ได้เรียน	51 (42.9)	68 (57.1)	102 (88.7)	12 (10.4)	-
ประถม(1-4ปี)	54 (52.9)	48 (47.1)	91 (89.2)	10 (9.8)	1 (1.0)
มัธยม(5-7ปี)	81 (66.4)	41 (33.6)	96 (80.7)	16 (13.4)	7 (5.9)
มัธยมปลายหรืออาชีวะ	42 (82.4)	9 (17.6)	39 (78.0)	9 (18.0)	2 (4.0)
กำลังเรียนมหาวิทยาลัย					
ปริญญาตรี	8 (32.0)	17 (68.0)	21 (84.0)	-	4 (16.0)
รวม					

ตารางที่ 30 แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สาย จําแนกตามเพศชาติพันธุ์ และศาสนา

ระดับการศึกษา	พม่า	กะเหรี่ยง	ลัวะ	มอญ	ชาวเขา	ไทยใหญ่
	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
ไม่ได้เรียน	18 (15.1)	1 (.8)	17 (14.3)	2 (1.7)	10 (8.4)	68 (57.1)
ประถม(1-4ปี)	40 (39.2)	-	3 (2.0)	3 (2.9)	4 (3.9)	43 (42.2)
มัธยม(5-7ปี)	73 (59.8)	-	2 (1.6)	2 (1.6)	7 (5.7)	30 (24.6)
มัธยมปลายหรืออาชีวะ	36 (70.6)	3 (5.9)	-	-	1 (2.0)	8 (15.7)
กำลังเรียนมหาวิทยาลัย และปริญญาตรี	11 (44.0)	-	1 (4.0)	-	-	10 (40.0)
รวม						

ตารางที่ 31 แสดงอายุชาติพันธุ์ และเพศของกลุ่มตัวอย่างอำเภอแม่สาย จําแนกตามอาชีพ

เพศ	อาชีพ	อุตสาหกรรม	เกษตร	แรงงาน	อาชีพพิเศษ	บริการ	ค้าขาย	รวม
		จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
ชาติพันธุ์	พม่า	37 (20.6)	11 (6.1)	71 (39.4)	7 (3.9)	43 (23.9)	11 (6.1)	180 (100)
	กะเหรี่ยง	1 (25.0)	-	1 (25.0)	-	1 (25.0)	1 (25.0)	4 (100)
	ลื้อ	5 (21.7)	4 (17.4)	-	-	10 (43.5)	4 (17.4)	23 (100)
	มอญ	-	-	1 (25.0)	-	1 (25.0)	2 (50.0)	4 (100)
	พะโค	1 (33.3)	-	-	2 (66.7)	-	-	3 (100)
	ชาวเขา	2 (9.1)	1 (4.5)	1 (4.5)	4 (18.2)	13 (59.1)	1 (4.5)	22 (100)
	ไทยใหญ่	27 (16.9)	21 (13.1)	8 (5.0)	17 (10.6)	76 (47.5)	11 (6.9)	160 (100)
	อื่นๆ	4 (15.4)	-	3 (11.5)	-	18 (69.2)	1 (3.8)	26 (100)
เพศ ชาย	หญิง	49 (63.6)	21 (56.8)	70 (82.4)	-	87 (53.7)	11 (35.5)	238 (56.4)
	หญิง	28(36.4)	16(43.2)	15(16.3)	30(100)	75(46.3)	20(64.5)	184(43.6)
รวม		77(18.2)	37(8.8)	85(20.1)	30(7.1)	162(38.4)	31(7.3)	422(100)

ตารางที่ 32 แสดงผู้ชักชวนให้มาทำงานที่แม่สาย จําแนกตามอาชีพ

ผู้ชักชวน	อาชีพ	อุตสาหกรรม	เกษตร	แรงงาน	อาชีพพิเศษ	บริการ	ค้าขาย	รวม
		จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)	จำนวน (%)
ผู้ชักชวน	มอง	35 (45.5)	23 (62.2)	52 (61.2)	10 (33.3)	83 (51.2)	23 (74.2)	226 (53.6)
	เพื่อน,ญาติ	38 (49.4)	13 (35.1)	31 (36.4)	11 (36.6)	76 (46.9)	8 (25.8)	177 (41.9)
	นายหน้าพม่า	-	-	-	7 (23.3)	-	-	7 (1.7)
	มีผู้ชักชวนมากกว่า คน	4 (5.2)	1 (2.7)	2 (2.4)	2 (6.7)	3 (1.8)	-	12 (2.8)
รวม		77 (100)	37 (100)	85 (100)	30 (100)	162 (100)	31 (100)	422 (100)

ตารางที่ 33 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จำแนกตามเพศ

เพศ	mean	S.D	p
ชาย	.5313	.2305	.07
หญิง	.4905	.2191	
รวม	.5135	.2263	

ตารางภาคผนวก ที่ 34 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จำแนกตามอายุ

อายุ	mean	S.D	p
<15 ปี	.5333	.1528	.01*
15-25 ปี	.5055	.2264	
21-25 ปี	.5509	.2181	
26-30 ปี	.5616	.1993	
31-35 ปี	.4611	.2437	
36-40 ปี	.3813	.2379	
>40 ปี	.4085	.2575	
รวม	.5135	.2263	

ตารางที่ 35 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	mean	S.D	p
ไม่ได้เรียน	.4189	.2432	.00**
ประถม(1-4ปี)	.4739	.2372	
มัธยม(5-7ปี)	.5683	.1907	
มัธยมปลายหรืออาชีวะ	.6057	.1632	
กำลังเรียนมหาวิทยาลัย/ปริญญาตรี	.6507	.1548	
รวม	.5123	.2266	

ตารางที่ 36 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จำแนกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพ	mean	S.D	p
โสด	.5354	.2082	.09
สมรส	.4775	.2546	
หย่า	.5056	.1941	
ม้าย	.4519	.2750	
รวม	.5135	.2265	

ตารางที่ 37 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จำแนกตามศาสนา

ศาสนา	mean	S.D	p
พุทธ	.5176	.2285	.13
คริสต์	.5104	.2078	
อิสลาม	.5476	.1350	
รวม	.5165	.2246	

ตารางที่ 38 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จำแนกตามชาติพันธุ์

ชาติพันธุ์	mean	S.D	p
พม่า	.5529	.2132	.10
กะเหรี่ยง	.5889	.1111	
ลาว	.4406	.2090	
มอญ	.5603	.2442	
ชาวเขา	.5010	.2245	
ไทยใหญ่	.4828	.2360	
อื่นๆ	.4808	.2465	
รวม	.2263	.2263	

ตารางที่ 39 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จำแนกตามภูมิภาค (รัฐ/ภาค)

ภูมิภาค (รัฐ/ภาค)	mean	S.D	p
มอญ	.6537	.1019	.25
ฉาน (ไทยใหญ่)	.5021	.2338	
กะเหรี่ยง	.4859	.2520	
พะโค	.5264	.1776	
มะเกว	.6000	7.834E-02	
มันจาเลย์	.4918	.2242	
ย่างกุ้ง	.5602	.2241	
อิรวดี	.6603	.1311	
รวม	.5123	.2274	

ตารางที่ 40 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จําแนกตามภูมิลําเนา(เมือง)

ภูมิลําเนา (เมือง)	mean	S.D.	P.
ดอยจี้	.5375	.2357	.10
ย่างกุ้ง	.5614	.2105	
ท่าขี้เหล็ก	.5402	.2054	
เชียงตุง	.4869	.2420	
มิดิลา	.4895	.2102	
ยาง	.5000	.2530	
ยอง	.4344	.2742	
รวม	.5072	.2312	

ตารางที่ 41 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จําแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน	mean	S.D	p
0-500 บาท	.3028	.2552	.00**
501-1,000 บาท	.4089	.2527	
1,001-1,500 บาท	.5208	.2222	
1,501-2,000 บาท	.5364	.2232	
2,001-2,500 บาท	.5377	.2074	
2,5001-3,000 บาท	.5836	.1939	
3,001-5,000 บาท	.5634	.1147	
5,001-10,000 บาท	.6281	.1787	
มากกว่า10,000 บาท	.5944	.1249	
รวม	.5122	.2274	

ตารางที่ 42 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จําแนกตามเงินออม

เงินออม	mean	S.D	p
ไม่มีออม	.4963	.2393	.21
<500 บาท	.4955	.2302	
501-1,000 บาท	.5651	.1848	
1,001-1,500 บาท	.5540	.1539	
1,501-3,000 บาท	.5213	.1943	
3,001-10,000 บาท	.6593	.2305	
รวม	.5119	.2260	

ตารางที่ 43 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จำแนกตามความสามารถด้านการฟัง

ความสามารถ	mean	S.D	p
ฟังไม่รู้เรื่อง	.4881	.2361	.03*
ฟังได้เล็กน้อย	.5268	.2293	
ฟังพอใช้ได้	.4745	.2480	
ฟังได้ดี	.5658	.1664	
รวม	.5135	.2265	

ตารางที่ 44 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จำแนกตามความสามารถด้านการพูด

ความสามารถ	mean	S.D	p
พูดไม่ได้	.4908	.2391	.01*
พูดได้เล็กน้อย	.5172	.2266	
พูดพอใช้ได้	.4861	.2338	
พูดได้ดี	.6021	.1566	
รวม	.5135	.2265	

ตารางที่ 45 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จำแนกตามที่พักอาศัย

ท่านที่พักอาศัย	mean	S.D	p
นายจ้างจัดให้	.4828	.2330	.00**
พักในชุมชนไทย	.4917	.2194	
พักในชุมชนผู้ย้ายถิ่นไทย	.5647	.2270	
พักฝั่งพม่า	.5684	.2055	
รวม	.5135	.2268	

ตารางที่ 46 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จำแนกตามผู้เข้าร่วมพักอาศัย

ผู้ร่วมพักอาศัย	mean	S.D	p
พักคนเดียว	.4931	.2339	.37
พักกับเพศเดียวกัน	.5398	.2133	
พักรวม หญิง/ชาย	.5133	.1185	
พักเป็นครอบครัว	.5018	.2336	
รวม	.5150	.2254	

ตารางที่ 47 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จำแนกตามการร่วมกิจกรรมชุมชน

การร่วมกิจกรรม	mean	S.D	p
ไม่ได้ร่วมกิจกรรม	.4674	.2377	.00**
ร่วมกิจกรรมเป็นครั้งคราว	.5491	.2181	
ร่วมกิจกรรมบ่อยๆ	.5341	.2027	
รวม	.5126	.2261	

ตารางที่ 48 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จำแนกตามระยะเวลาที่พักอยู่ในประเทศไทย

ระยะเวลา	mean	S.D	p
ไม่เกิน 6 เดือน	.4533	.2544	.06
1 ปี	.5018	.2175	
3 ปี	.5494	.2056	
5 ปี	.5634	.2277	
มากกว่า 5 ปี	.5172	.2118	
รวม	51.35	.2263	

ตารางที่ 49 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จำแนกตามการกลับไปเยี่ยมเยือนภูมิลำเนา

ระยะเวลา	mean	S.D	p
ไม่เคย	.4967	.2357	.19
1 ครั้งในหลายๆปี	.5604	.2145	
1 ครั้งในระหว่าง 7 เดือน-1 ปี	.5563	.1836	
1 ครั้งในระหว่าง 4-6 เดือน	.5741	.2453	
1 ครั้งในระหว่าง 1-3 เดือน	.4593	.2205	
รวม	.5086	22.82	

ตารางที่ 50 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จำแนกตามสถานภาพทางกฎหมาย

สถานภาพ	mean	S.D	p
ไม่ถูกกฎหมาย	.5085	.2263	.43
ถูกกฎหมาย	.5309	.2285	
รวม	.5127	.2266	

ตารางที่ 51 คะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย จำแนกตามการประเมินสภาวะเสี่ยงต่อโรคเอดส์ด้วยตนเอง

สภาวะเสี่ยง	mean	S.D	p
ไม่เสี่ยง	.4947	.2312	.06
เสี่ยงน้อย	.5958	.1796	
เสี่ยงปานกลาง	.6183	.1721	
เสี่ยงสูง	.5497	.2033	
รวม	.5170	.2237	

ตารางที่ 52 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ระดับความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่น
ในอำเภอแม่สาย (N=317)

ตัวแปร	Mean	S.D.
ความรู้เรื่องโรคเอดส์ (คะแนนเต็ม)	.5107	.2250
อายุ (ปี)	24.55	8.24
ระดับการศึกษา (ระดับ)	1.44	1.26
เพศ (ชาย=1)	.60	.49
ภาคอุตสาหกรรม	.18	.39
ภาคเกษตรกรรม	.09	.29
ภาคแรงงาน	.21	.40
หญิงอาชีพพิเศษ	6.31E-02	.24
ภาคบริการ	.40	.40
ศาสนาพุทธ	.83	.37
ศาสนาคริสต์	.13	.34
ศาสนาอิสลาม	3.47E-02	.18
ความสามารถในการฟังภาษาไทย	1.36	1.04
ความสามารถในการพูดภาษาไทย	1.19	1.01
สถานภาพโสด	.59	.49
สถานภาพแต่งงาน	.37	.48
สถานภาพหย่า	3.47E-02	.18
สถานภาพม่าย	9.46E-03	9.70E-03
รายได้ต่อเดือน (บาท)	2,165	2,194
เงินออมต่อปี (บาท)	383	628.03
การพักอาศัย - พักกับนายจ้าง	.60	.49
พักในชุมชนผู้ย้ายถิ่น	.11	.31
พักในชุมชนไทย	.08	.28
พักฝั่งพม่า	.20	.40
ผู้ร่วมอาศัย - พักคนเดียว	.15	.36
พักกับเพื่อนเพศเดียวกัน	.38	.49
พักกับเพื่อนต่างเพศ	6.31E-03	7.93E-02
พักอาศัยกับครอบครัว	.45	.50
การร่วมกิจกรรมชุมชน	.78	.73
จำนวนขั้นตอนการเดินทาง	1.87	.98
จำนวนครั้งของการเยี่ยมชม ฯ	.70	1.27
ระยะเวลาการพำนักในเมืองไทย (เดือน)	32.83	51.86
สถานภาพทางกฎหมาย	.21	.40
การประเมินสถานการณ์เสี่ยงฯ	.61	1.09

ตารางที่ 53 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อระดับคะแนนความรู้เรื่องโรคเอดส์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ย้ายถิ่นอำเภอแม่สาย

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์		T	Sig
	B	Beta		
อายุ	-3.346E-02	-.123	-1.907	.06
ระดับการศึกษา	6.915E-02	.386	6.482	.00*
เพศ (ชาย=1)	6.463E-02	.141	2.446	.02*
ภาคอุตสาหกรรม	-3.563E-02	-.061	-.961	.34
ภาคเกษตรกรรม	-.116	-.151	-2.298	.02*
ภาคแรงงาน	-5.724E-02	-.103	-1.372	.17
หญิงอาชีพพิเศษ	.179	.194	2.464	.01*
ค้าขาย	-3.567E-02	-.037	-.573	.57
ศาสนาพุทธ	.154	.255	.755	.45
ศาสนาคริสต์	.150	.225	.730	.47
ศาสนาอิสลาม	9.434E-02	.077	.440	.66
ความสามารถในการฟังภาษาไทย	-1.383E-02	-.479	-.479	.63
ความสามารถในการพูดภาษาไทย	7.922E-02	.036	.265	.79
สถานภาพโสด	-1.235E-02	-.027	-.376	.71
สถานภาพหย่า	1.163E-02	.009	.168	.87
สถานภาพม่าย	4.718E-02	.020	.387	.70
รายได้ต่อเดือน	-5.898E-08	-.001	-.008	.99
เงินออมต่อปี	1.915E-05	.053	1.020	.31
การพักอาศัย-พักกับนายจ้าง	-3.374E-02	-.074	-.160	.87
พักในชุมชนผู้ย้ายถิ่น	-2.542E-02	-.035	-.120	.91
พักในชุมชนไทย	2.754E-02	.034	.130	.90
พักฝั่งพม่า	7.755E-02	.139	.371	.71
ผู้ร่วมอาศัย-พักคนเดียว	-2.091E-02	-.034	-.499	.62
พักกับเพื่อนเพศเดียวกัน	1.720E-02	.037	.498	.62
พักกับเพื่อนต่างเพศ	-.130	-.046	-.882	.38
การร่วมกิจกรรมชุมชน	3.431E-02	.111	2.045	.04*
จำนวนขั้นตอนการเดินทาง	-1.787E-02	-.078	-1.339	.18
ความถี่ในการเยี่ยมเยียน ฯ	1.556E-03	.009	.159	.87
ระยะเวลาพำนักในเมืองไทย	5.507E-04	.127	2.011	.05*
สถานภาพทางกฎหมาย	1.647E-02	.030	.511	.61
การประเมินสถานการณ์เสี่ยงฯ	5.712E-03	.028	.480	.63

ภาคผนวก 2

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์โครงการวิจัยเรื่อง

ฐานข้อมูลและการวิจัยเรื่องโรคเอดส์บริเวณชายแดนไทย-พม่า : แม่สอด, แม่สาย

(พ.ศ. 2541)

ผู้ให้สัมภาษณ์.....

อำเภอ แม่สอด/แม่สาย ตำบล..... หมู่บ้าน/สถานประกอบการ.....

วันและเวลาที่สัมภาษณ์ วันที่ [][][][2][5][4][1] เวลา [][]:[][]

ส่วนที่ 1 ข้อมูลประชากร

1. อายุ _____ ปี

2. เพศ ชาย หญิง3. สถานภาพ โสด สมรส หย่า ม่าย4. การศึกษา ไม่ได้เล่าเรียน ประถมศึกษา (1-4 ปี) มัธยมต้น (5-8 ปี) มัธยมปลาย (9-10 ปี) อื่นๆ ระบุ8. อาชีพ ภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม งานก่อสร้าง/รับจ้าง หญิงอาชีพพิเศษ ภาคบริการ8. เชื้อชาติ พม่า กะเหรี่ยง ลีอ มอญ ปะโอ ชาวเขา ไทใหญ่ (Shan) อื่นๆ ระบุ7. ศาสนา พุทธ คริสต์ อิสลาม อื่นๆ ระบุ _____

8. ความสามารถด้านภาษาไทย

เขียน มาก ปานกลาง น้อย ไม่ได้เลยอ่าน มาก ปานกลาง น้อย ไม่ได้เลยพูด มาก ปานกลาง น้อย ไม่ได้เลยฟัง มาก ปานกลาง น้อย ไม่ได้เลย

9. ภูมิลำเนาเดิมอยู่รัฐหรือมณฑลใด (State or Division) ระบุ _____

10. ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่เมืองใด (Township/City) ระบุ _____

ส่วนที่ 2 แบบแผนของการย้ายถิ่น

2. ใครแนะนำ ชักชวนให้มาทำงานที่แม่สอด/แม่สาย (ตอบได้มากกว่า 1)
- มาเอง เพื่อน ญาติ นายจ้าง
- นายหน้าไทย นายหน้าพม่า อื่นๆ ระบุ _____
- (ให้อธิบายขั้นตอนการชักชวน _____)
2. รู้เรื่องสภาพทั่วไป ของที่นี้ก่อนที่จะเดินทางมา
- ไม่รู้ รู้ จาก _____
3. ก่อนมาท่านคิดว่าการเดินทางมาทำงานเมืองไทย (ตอบได้ข้อเดียว)
- ข้อดีมากกว่าข้อเสียเพราะ _____
- มีข้อเสียมากกว่าข้อดีเพราะ _____
4. คนในหมู่บ้านเดินทางไปทำงานเมืองไทย
- ไม่ทราบ ไม่มี มี --- จำนวนน้อย เพราะ _____
- จำนวนมาก เพราะ _____
7. ปัจจุบันท่านมาทำงานเมืองไทยแบบอยู่ประจำ หรือมาเช่ากลับ-เย็น
- ก) อยู่ประจำ (Permanent)
- ข) มาเช้า - กลับเย็น (Commute) ภูมิลำเนาอยู่ที่เมียวดี / ทำขี้เหล็ก
- ค) มาเช้า - กลับเย็น (Commute) ภูมิลำเนาไม่อยู่ที่เมียวดี / ทำขี้เหล็ก
6. (ถามกลุ่ม ก, ข, ค) ท่านเสียค่านายหน้าในการเดินทางมาประเทศไทยรวมทั้งสิ้นเท่าใด
- ไม่เสีย เสีย จำนวน _____ บาท
7. (ถามกลุ่ม ก, ค) ระหว่างการเดินทาง ท่านต้องหารายได้หรือไม่
- หา ไม่ต้องหา
8. (ถามกลุ่ม ก, ค) ตั้งแต่เข้ามาทำงานในประเทศไทยท่านได้กลับภูมิลำเนาเดิมในประเทศพม่าหรือไม่
- ไม่กลับ (ข้ามข้อ 9 ไปตอบข้อ 10)
- กลับ ประมาณ _____ ครั้ง ต่อ _____ เดือน หรือ _____ ปี
9. (ถามกลุ่ม ก, ค) ถ้าเคย ครั้งสุดท้ายที่กลับไปเยี่ยมภูมิลำเนาหรือครอบครัวที่ประเทศพม่า เมื่อใด?
- _____ ระบุว่า ก็เดือน ก็ปีมาแล้ว
10. (ถามกลุ่ม ก, ค) ท่านติดต่อกับครอบครัวที่ประเทศพม่า อย่างไรบ้าง (อ่านให้ฟังและตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ส่ง/ถือเงินกลับ โดย _____
- ส่ง/ถือของมีค่ากลับ โดย _____
- ส่งข่าว โดย _____
- เดินทางกลับไปเยี่ยมเป็นครั้งคราว
- ไม่เคยติดต่อกลับเลย เพราะ _____

11. (ถามกลุ่ม ก, ค) ถ้าเคยส่งเงิน/สิ่งของมีค่ากลับ ในช่วง 1 ปี ที่ผ่านมาท่านส่งโดยวิธีใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ไม่เคยส่งเงินกลับ
- ฝากเพื่อน/ญาติ/คนรู้จัก คิดเป็นมูลค่า รวม _____ บาท
- ฝากนอกระบบ คิดเป็นมูลค่า รวม _____ บาท
- ถีอกกลับ ไปเอง คิดเป็นมูลค่ารวม _____ บาท
- ชื้อของมีค่าส่งกลับ คิดเป็นมูลค่ารวม _____ บาท

12. (ถามกลุ่ม ก, ข, ค) ท่านมีแผนการเดินทางในปีนี้อย่างไรบ้าง

- เดินทางกลับประเทศมาเลเซีย/เลิกมาทำงานในประเทศไทย
- เดินทางไปทำงานที่อื่นต่อ ระบุ _____
- อยู่ที่นี่ต่อ
- ยังไม่มีแผน
- อื่นๆ _____

16. (ถามกลุ่ม ก, ค) ที่พักอาศัยครั้งสุดท้ายในหม่าก่อนเดินทางมาประเทศไทย ครั้งหลังสุด

ระบุ (Township) _____

14. (ถามกลุ่ม ก, ค) การเดินทาง

เริ่มต้นจาก(Township) _____ ถึง _____

โดยวิธี _____

จาก (Township) _____ ถึง _____

โดยวิธี _____

รวมระยะเวลาในการเดินทาง _____ วัน _____ คืน

พักระหว่างทาง (ค้างคืน) ที่ไหนบ้าง ระบุ _____

1. _____

2. _____

15. (ถามกลุ่ม ข, ค) ท่านมีค่าใช้จ่ายการเดินทาง รายวันจำนวนเท่าใด

- ไม่มี มี (ค่าเรือ ค่ารถ ค่าค่า่าน) จำนวนรวม _____ บาท

จากข้อ 16 เป็นต้นไป ให้ถามทุกคน

16. ท่านเดินทางมาทำงานที่แม่สอด/แม่สายครั้งแรกเมื่อ เดือน _____ ปี _____

ครั้งสุดท้ายเมื่อ เดือน _____ ปี _____

17. ปัจจุบัน ท่านมีใบอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่

- ไม่มี (ถ้าไม่ข้ามไปข้อ 19) มี

18. ถ้ามี มีบัตรชนิดใด

- Work permit แบบบัตร (ส้ม) Work permit แบบเล่ม
- บัตรประจำตัวผู้พลัดถิ่น (สีชมพู) บัตรผู้หลบหนีเข้าเมือง (ส้มและม่วง)
- ใบอนุญาตผ่านแดนชั่วคราว อื่นๆ ระบุ _____

19. ท่านมีบัตรประชาชนพม่าหรือไม่
 มี ไม่มี เพราะ _____
20. ท่านผ่านด่านใดบ้าง
 ด่านพม่า ผ่าน ไม่ผ่าน
 ด่านไทย ผ่าน ไม่ผ่าน
21. ประวัติการมาทำงานในประเทศไทย 3 ครั้งสุดท้าย (รวมครั้งปัจจุบัน)
 แห่งที่ อำเภอ/จังหวัด ประเภทงาน ระยะเวลา(ระบุจำนวนเดือนหรือปี)
 3 (ปัจจุบัน)... ..
 2 ..
 1 ..
22. งานแรกที่ทำตรงกับที่ได้รับการชักชวนหรือตรงกับที่คิดไว้ก่อนที่จะมาหรือไม่
 ตรง
 ไม่ตรง เพราะ _____
 ไม่ได้คิดมาก่อนว่าจะได้ทำงานอะไร
23. ระยะเวลาที่คิดว่าจะอยู่ที่แม่สอด/แม่สาย
 ระยะเวลา _____ ไม่ทราบ ไม่มีกำหนด
 อื่นๆ ระบุ _____
24. รายได้ปัจจุบัน
 รายวัน วันละ _____ เจลี่ยเดือนละ _____ บาท
 รายสัปดาห์ สัปดาห์ละ _____ เจลี่ยเดือนละ _____ บาท
 รายบักซ์ บักซ์ละ _____ เจลี่ยเดือนละ _____ บาท
 รายเดือนๆ ละ _____
 รายได้ปีละ _____ เจลี่ยเดือนละ _____ บาท
 งานเหมาจ่าย _____ เจลี่ยเดือนละ _____ บาท
 อื่นๆ _____
25. ช่วง 1 ปีที่ผ่านมา มีเงินเก็บหรือไม่
 มี ประมาณเดือนละ _____ บาท
 ไม่มี
26. ที่พักอาศัยหลังจากเลิกงานแล้ว
 พักกับนายจ้าง พักในห่อมบ้านผู้ย้ายถิ่น พักปะปนกับห่อมบ้านคนไทย
 พักอยู่ฝั่งพม่า อื่นๆ ระบุ _____

27. จำนวนคนที่พักอาศัยด้วยกัน

- อยู่คนเดียว
 รวมกับเพื่อนเพศเดียวกัน จำนวน _____ คน
 รวมกับเพื่อน หญิง/ชาย จำนวน _____ คน
 อยู่เป็นครอบครัว จำนวน _____ คน
 อื่นๆ ระบุ _____

28. กิจกรรมที่ทำร่วมกับผู้ย้ายถิ่นด้วยกันมีอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ด้านศาสนา ด้านวัฒนธรรม ด้านสังสรรค์ พักผ่อนหย่อนใจ
 ไม่มี อื่นๆ ระบุ _____

29. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน บ่อยแค่ไหน

- บ่อยๆ นานๆ ครั้ง
 ไม่เคย เพราะ _____

30. คนที่ให้คำปรึกษาแก้ปัญหาในชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ผู้นำชุมชนผู้ย้ายถิ่น ผู้นำศาสนา ผู้สูงอายุ
 นายจ้าง อื่นๆ ระบุ _____ ไม่มี

31. คนไทยปฏิบัติต่อท่านดีหรือไม่ (ตอบทุกข้อ)

นายจ้าง	☐ ดี	☐ ปานกลาง	☐ ไม่ดี	☐ ไม่เกี่ยวข้อง
เจ้าหน้าที่บ้านเมือง เช่น ตำรวจ ทหาร	☐ ดี	☐ ปานกลาง	☐ ไม่ดี	☐ ไม่เกี่ยวข้อง
เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เช่น จนท. โรงพยาบาล	☐ ดี	☐ ปานกลาง	☐ ไม่ดี	☐ ไม่เกี่ยวข้อง
คนไทยทั่วไป	☐ ดี	☐ ปานกลาง	☐ ไม่ดี	☐ ไม่เกี่ยวข้อง

32. คิดจะทำงานอยู่ประเทศไทยตลอดไปหรือไม่

- จะกลับ/จะเลิกทำเมื่อมีเงินเก็บจำนวนหนึ่ง
 ทำไปเรื่อยๆ ไม่มีกำหนด
 จะกลับประเทศพม่าเมื่อสถานการณ์ทางการเมืองสงบเรียบร้อย
 อื่นๆ ระบุ _____

(คนโสด, หม้าย, หย่า ห้ามไปตอบข้อ 37)

33.สามีหรือภรรยาของท่านเป็นใคร

- เป็นคนย้ายถิ่น เป็นคนไทย

34. จำนวนบุตร _____ คน

35. มีบุตรหรือไม่ในช่วงเวลา 2 ปีที่ผ่านมา

- มี ไม่มี (ถ้าไม่มีห้ามไปถนข้อ 37)

36. ท่านหรือภรรยา ใช้บริการฝากครรภ์ / คลอดที่ไหน

ฝากครรภ์		คลอด	
☐ พม่า	☐ ไทย	☐ พม่า	☐ ไทย
☐ โรงพยาบาลรัฐ		☐ โรงพยาบาลรัฐ	
☐ สถานีนามัย		☐ สถานีนามัย	
☐ โรงพยาบาลเอกชน		☐ โรงพยาบาลเอกชน	
☐ คลินิกเอกชน		☐ คลินิกเอกชน	
☐ คลินิก NGO		☐ คลินิก NGO	
☐ หมอพื้นบ้าน		☐ หมอพื้นบ้าน	
☐ อื่นๆ ระบุ _____		☐ อื่นๆ ระบุ _____	

37. ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวเคยเจ็บป่วย / และ ไปรับการรักษาที่สถานพยาบาลของรัฐไทยหรือไม่

- เคย
- ไม่เคย เพราะ ไม่เคยป่วย (ถ้าไม่เคยข้ามไปถามข้อ 39)
- ไม่เคย เพราะ คิดว่าไม่มีสิทธิที่จะได้รับการรักษา (ถ้าไม่เคยข้ามไปถามข้อ 39)
- ไม่เคย เพราะไม่มั่นใจในความปลอดภัย (ถ้าไม่เคยข้ามไปถามข้อ 39)
- ไม่เคย เพราะคิดว่าค่าใช้จ่ายสูง (ถ้าไม่เคยข้ามไปถามข้อ 39)
- อื่นๆ ระบุ _____

38. ปัญหาที่พบในการ ไปใช้บริการ (เรียงลำดับตามความสำคัญ 3 ลำดับแรก)

ภาษา	ค่าใช้จ่าย	การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่
ระยะทาง	ไม่มีปัญหา	อื่นๆ
ระบุ _____		

39. ขณะที่อยู่ในประเทศไทย สมาชิกในครอบครัวเคยได้รับภูมิคุ้มกัน โรคหรือไม่

- ได้รับ
- ไม่ได้รับ
- ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ

ส่วนที่ 3 ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคเอดส์

40. เคยได้ยินเรื่องโรคเอดส์ขณะที่อยู่ในประเทศพม่าหรือไม่

- ไม่เคย
- เคย รู้จากแหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
☐ การบอกเล่า	☐ โทรทัศน์/วิทยุ	☐ หนังสือพิมพ์/วารสาร
☐ ไปสเตอร์/สติ๊กเกอร์	☐ เจ้าหน้าที่	☐ อื่นๆ _____

41. เคยได้ยินเรื่องโรคเอดส์ขณะที่อยู่ในประเทศไทยหรือไม่
- ไม่เคย
- เคย รู้จากแหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- การบอกเล่า โทรทัศน์/วิทยุ หนังสือพิมพ์/วารสาร
- ไปสเตอร์/สติ๊กเกอร์ เจ้าหน้าที่ อื่นๆ _____
42. เคยได้ยินเกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์หรือไม่
- เคย (ตอบข้อ 43) ไม่เคย (ตอบข้อ 44)
43. โรคติดต่อทางเพศที่ เคยได้ยิน มีอะไรบ้าง
- ระบุชื่อ / ระบุอาการ ได้ ระบุชื่อ / ระบุอาการ ไม่ได้
44. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่า โรคเอดส์เป็นโรคติดต่อร้ายแรง
- เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ
45. ท่านคิดว่ามียารักษาโรคเอดส์หรือไม่
- มียารักษา ไม่มียารักษา ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ
46. ท่านคิดว่า การที่ยุ่งกักทำให้ติดเอดส์ได้หรือไม่
- ติดได้ ติดไม่ได้ ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ
47. การใช้เข็มฉีดยาร่วมกันกับผู้มีเชื้อเอดส์ มีโอกาสติดเชื้อเอดส์หรือไม่
- ติดได้ ติดไม่ได้ ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ
48. การใช้มีดโกนหนวดร่วมกันกับผู้มีเชื้อเอดส์ มีโอกาสติดเชื้อเอดส์หรือไม่
- ติดได้ ติดไม่ได้ ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ
49. การร่วมเพศระหว่างหญิง-ชาย ที่มีเชื้อเอดส์ โดยไม่สวมถุงยางอนามัย มีโอกาสติดเชื้อเอดส์หรือไม่
- ติดได้ ติดไม่ได้ ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ
50. การร่วมเพศระหว่างชาย-ชาย ที่มีเชื้อเอดส์ โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย มีโอกาสติดเชื้อเอดส์หรือไม่
- ติดได้ ติดไม่ได้ ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ
51. การรับเลือดจากผู้อื่น มีโอกาสติดเชื้อเอดส์หรือไม่
- ติดได้ ติดไม่ได้ ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ
52. การเลือกร่วมเพศกับคนที่ดูแข็งแรง สามารถป้องกันโรคเอดส์ได้หรือไม่
- ป้องกันได้ ป้องกันไม่ได้ ไม่ทราบ
53. การไปตรวจเลือดทุก 3 เดือน ป้องกันโรคเอดส์ได้หรือไม่
- ป้องกันได้ ป้องกันไม่ได้ ไม่ทราบ
54. ใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งที่มีเพศ ป้องกันการติดเชื้อเอดส์หรือไม่ (แสดงถุงยางให้ดู)
- ป้องกันได้ ป้องกันไม่ได้ ไม่ทราบ
55. ผู้ป่วยเอดส์มีอาการอย่างไร (อ่านให้ฟัง และตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ผอม ผิวหนังมีตุ่ม ลิ้นเป็นฝ้า ท้องร่วงเรื้อรัง
- ไอเรื้อรัง มีไข้เรื้อรัง อื่นๆ _____ ไม่ทราบ

56. คนที่เป็นวัณโรคต้องเอกซเรย์ ซึ่งจะรู้ คนที่คิดเชื้อเอคส์ ต้องตรวจอย่างไรจึงจะรู้ (อ่านให้ฟัง และตอบได้มากกว่า 1)
- ตรวจเลือด ตรวจน้ำลาย อื่นๆ _____ ไม่ทราบ
57. ถ้าต้องการดูขางอนามัยจะหาได้ที่ไหน (อ่านให้ฟังและตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- ร้ายขายยา อนามัย โรงพยาบาล
- ศสมช. อื่นๆ _____ ไม่ทราบ
58. มีความคิดเห็นอย่างไรกับผู้ไปเที่ยวช่อง
- เป็นเรื่องส่วนตัว เป็นเรื่องไม่ดี เฉยๆ ไม่สนใจ
- อื่นๆ ระบุ _____
59. มีความคิดเห็นอย่างไรกับผู้ที่ใช้ยาเสพติด
- เป็นเรื่องส่วนตัว เป็นเรื่องไม่ดี เฉยๆ ไม่สนใจ
- อื่นๆ ระบุ _____
60. ท่านกลัวโรคเอคส์หรือไม่
- มาก ปานกลาง น้อย ไม่กลัว
61. เหตุผลที่ท่านคิดว่าต้องป้องกันตัวจากโรคเอคส์ (อ่านให้ฟัง และตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- เห็นว่าโรคเอคส์ใกล้ตัวจริงๆ
- ถ้าเป็นแล้วกลัวว่าคู่สมรสหรือลูกคิดไปด้วย
- กลัวติดโรค กลัวตาย
- อื่นๆ ระบุ _____
62. ท่านรู้สึกว่าตนเองเสี่ยงต่อโรคเอคส์
- เสี่ยงมาก เสี่ยงปานกลาง เสี่ยงน้อย ไม่เสี่ยง
63. ท่านมีความรู้สึกอย่างไรต่อผู้ป่วยโรคเอคส์
- เฉยๆ สงสาร อื่นๆ _____
64. ท่านรังเกียจผู้ป่วยเอคส์แค่ไหน
- รังเกียจ/กลัวมาก รังเกียจ/กลัวปานกลาง
- รังเกียจ/กลัวน้อย ไม่รังเกียจ/ไม่กลัว
65. ในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา ท่านเคยรับเลือดจากผู้อื่นหรือไม่
- เคย ไม่เคย
66. ในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา ท่านเคยรับการฉีดยาจากหมอนอนหรือไม่
- เคย ไม่เคย
67. ในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา ท่านเคยเสพยาเสพติดโดยการใช้เข็มฉีดยาหรือไม่
- เคย ไม่เคย

(ข้อ 68-73 คำถามสำหรับผู้ตอบเพศชาย)

68. ในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมาท่านร่วมเพศกับภรรยาและ/หรือ ผู้ที่ไม่ได้เป็นผู้ขายบริการทางเพศ ทั้งหมดกี่คน

ไม่มีเพศสัมพันธ์ (ถ้าตอบข้อนี้ ข้ามไปถามข้อ 72)

1 คน 2 คน 3 คน

4 คน 5 คน มากกว่า 5

69. คู่เพศสัมพันธ์ของท่านเป็นใคร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) และใช้ถุงยางอนามัยอย่างน้อยเพียงใด

ภรรยา ใช้ทุกครั้ง ใช้บางครั้ง ไม่ใช้

คนรัก/แฟน ใช้ทุกครั้ง ใช้บางครั้ง ไม่ใช้

เพื่อนร่วมงาน ใช้ทุกครั้ง ใช้บางครั้ง ไม่ใช้

เพื่อน ใช้ทุกครั้ง ใช้บางครั้ง ไม่ใช้

คนรู้จัก ใช้ทุกครั้ง ใช้บางครั้ง ไม่ใช้

ลูกหนี้ ใช้ทุกครั้ง ใช้บางครั้ง ไม่ใช้

อื่นๆ ใช้ทุกครั้ง ใช้บางครั้ง ไม่ใช้

70. คู่เพศสัมพันธ์ของท่านมีสัญชาติใด

พม่า ไทย พม่าและไทย อื่นๆ ระบุ _____

71. คู่เพศสัมพันธ์ของท่านประกอบอาชีพอะไร

อุตสาหกรรม เกษตรกรรม ก่อสร้าง/รับจ้าง/แรงงาน

ภาครัฐบริการ อื่นๆ ระบุ _____

72. ในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมาท่านร่วมเพศกับผู้หญิงที่ขายบริการทางเพศ เช่น นักร้อง โสเภณี หมอนวด

เด็กเสิร์ฟ ฯลฯ บ่อยเพียงใด

ไม่เคยร่วมเพศกับผู้หญิงขายบริการทางเพศเลย (ตอบข้อนี้จบการสัมภาษณ์)

ทุกสัปดาห์ ทุกสองสัปดาห์

ทุกเดือน ทุกสองเดือน

อื่นๆ ระบุ _____

73. ในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา ท่านร่วมเพศกับผู้หญิงที่ขายบริการทางเพศ เช่น นักร้อง โสเภณี

หมอนวด เด็กเสิร์ฟ ฯลฯ ท่านใช้ถุงยางอนามัยอย่างน้อยเพียงใด

ไม่เคยใส่ถุงยางเลย

ใส่ถุงยางบางครั้ง

ใส่ถุงยางทุกครั้ง

(ข้อ 74-77 คำถามสำหรับผู้ตอบเพศหญิง)

74. ในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมาท่านร่วมเพศกับผู้ชาย (รวมทั้งสามี) ทั้งหมดกี่คน

ไม่มีเพศสัมพันธ์ (ตอบข้อนี้จบการสัมภาษณ์)

1 คน 2 คน 3 คน

4 คน 5 คน มากกว่า 5

75. ในรอบ 3 เดือน คู่เพศสัมพันธ์ของท่านเป็นใคร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) และท่านใช้ถุงยางอนามัยมากน้อยเพียงใด

☐ สามี	☐ ใช้ทุกครั้ง	☐ ใช้บางครั้ง	☐ ไม่ใช้
☐ คนรัก/แฟน	☐ ใช้ทุกครั้ง	☐ ใช้บางครั้ง	☐ ไม่ใช้
☐ เพื่อนร่วมงาน	☐ ใช้ทุกครั้ง	☐ ใช้บางครั้ง	☐ ไม่ใช้
☐ ถูกค้าบริการทางเพศ	☐ ใช้ทุกครั้ง	☐ ใช้บางครั้ง	☐ ไม่ใช้
☐ เพื่อน	☐ ใช้ทุกครั้ง	☐ ใช้บางครั้ง	☐ ไม่ใช้
☐ เจ้าหน้าที่	☐ ใช้ทุกครั้ง	☐ ใช้บางครั้ง	☐ ไม่ใช้
☐ คนรู้จัก	☐ ใช้ทุกครั้ง	☐ ใช้บางครั้ง	☐ ไม่ใช้
☐ อื่นๆ ระบุ _____	☐ ใช้ทุกครั้ง	☐ ใช้บางครั้ง	☐ ไม่ใช้

76. คู่เพศสัมพันธ์ของท่านมีสัญชาติใด

- พม่า ไทย พม่าและไทย อื่นๆ

ระบุ _____

77. คู่เพศสัมพันธ์ของท่านประกอบอาชีพอะไร

- อุตสาหกรรม เกษตรกรรม ก่อสร้าง/แรงงาน
 ภาครัฐบริการ อื่นๆ ระบุ _____

เวลาจบการสัมภาษณ์ [] : []

ผู้สัมภาษณ์ _____ ล่าม _____

ผู้ตรวจแบบสัมภาษณ์ _____

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม

ข้อ 1-3 ตอบสำหรับทั้งหญิงและชาย

1. ท่านเคยร่วมเพศกับผู้ชายทั้งหมดกี่คน
2. ในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา ท่านร่วมเพศกับคู่อุปถัมภ์ โดยใส่ถุงยางอนามัยอย่างน้อยเพียงใด
3. ในรอบปีที่ผ่านมาท่านร่วมเพศกับผู้ที่เพียงแต่เป็นผู้ที่รู้จักกันผิวเผิน และไม่ถึงกับเป็นแฟน คนรัก หรือเพื่อนสนิทหรือไม่ และใส่ถุงยางอนามัยอย่างน้อยเพียงใด

ข้อ 4 และ 5 สำหรับผู้ตอบเพศหญิง

4. ท่านคิดว่าคู่อุปถัมภ์ของท่านเคยไปใช้บริการตามสถานบริการทางเพศหรือไม่
5. ท่านเคยมีเพศสัมพันธ์แบบไม่ปกติทางใด (ทวารหนัก/ปาก)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อหน่วยงานผู้ให้การสนับสนุนและร่วมมือในการวิจัย

หน่วยงาน

โรงพยาบาลแม่สอด

โรงพยาบาลแม่สาย

มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย

สำนักงานตำรวจตรวจคนเข้าเมือง อำเภอแม่สอด

สำนักงานตำรวจตรวจคนเข้าเมือง อำเภอแม่สาย

คณะผู้ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล

พื้นที่แม่สอด

นาย สมยศ ลีตระกูล

ผู้ประสานงาน โครงการ-มูลนิธิศุภนิมิตฯ อ.แม่สอด

Dr. Naing

ผู้ประสานงานมูลนิธิศุภนิมิตฯ

นาย นูร์ โมฮัมหมัด

มูลนิธิศุภนิมิตฯ อ.แม่สอด

นาง มะเอะ ชูอิน

มูลนิธิศุภนิมิตฯ อ.แม่สอด

น.ส. แสงดาว

มูลนิธิศุภนิมิตฯ อ.แม่สอด

น.ส. เมียว เมียว เอ

มูลนิธิศุภนิมิตฯ อ.แม่สอด

น.ส. แสงดาว

มูลนิธิศุภนิมิตฯ อ.แม่สอด

น.ส. รุ่งเพชร พูลแสง

โรงพยาบาลแม่สอด

นาง บัวคำ แก้วสุข

โรงพยาบาลแม่สอด

น.ส. เพ็ญศรี เพ็ญปฐพี

โรงพยาบาลแม่สอด

นาง สมจิตร รัตนกุล

ล่าม

นาง บังอร กาใจ

ล่าม

พื้นที่แม่สาย

นาย บรรลือธิ์ ทาทอง

ผู้ประสานงาน โครงการ-มูลนิธิศุภนิมิตฯ อ.แม่สาย

Dr. Kyaw Thet

มูลนิธิศุภนิมิตฯ อ.แม่สาย

น.ส. สนธยา ตานะ

มูลนิธิศุภนิมิตฯ อ.แม่สาย

น.ส. กรรณิกา แสงบุญ

มูลนิธิศุภนิมิตฯ อ.แม่สาย

นาย สรรพสภกันท์ สุขกาย

มูลนิธิศุภนิมิตฯ อ.แม่สาย

นาย สมศาสตร์ มะโนเรือง

มูลนิธิศุภนิมิตฯ อ.แม่สาย

นาย นิกร ไชยชนะ

มูลนิธิศุภนิมิตฯ อ.แม่สาย

นาง อามอร์

มูลนิธิศุภนิมิตฯ อ.แม่สาย

อาสาสมัครมูลนิธิศุภนิมิต พม่า สาขาท่าขี้เหล็ก

เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ข้อมูลและตรวจทานรายงาน

น.ส. สุภาภรณ์พรณ ขันชัย

น.ส. กุลจิตต์ สอนคุ้ม

น.ส. ยุคลณี กังคศิเทียม

น.ส. ทวีกุล กังคศิเทียม

ผู้เชี่ยวชาญ

รศ. ดร.ภัสสร ลิ้มมานนท์

ผู้เชี่ยวชาญด้าน โรคเอดส์ และการช้ำถิ่น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดร. สุชาดา บวรกิตติวงศ์

ผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติ

อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

